بایان

(2)

مىللەتلەر نەشرىياتى

مۇھەممەت ئۇسمان ئەمىرى

穆罕穆得.吾司曼　爱米热

TEL:13109094580　(0997)5121930

ئادرېسى: ئاۋات ناھىيىسى ناھىيە بازىرى دولان ئولتۇراق رايون 1- توپولۇق بىنا 1- ئىشىك 201- ئۆي

地址：阿瓦提县多浪小区1号楼1单元201室

بۇ كىتابنى نەشر قىلىش ئۈچۈن بىزگە ياردەم بەرگەن
مەسئۇل ئەدەبىيات تەتقىقات جەمئىيىتى ئاپتونوم رايونلۇق
(جەنۇبىي شىنجاڭ) مەدەنىيەت يۇرتىنى تەشكىل قىلىش
كومىتېتى، نەشرىي قىلىش ئورۇنلىرىغا چىن دىلدىن
مىننەتدارلىقىمىزنى بىلدۈرىمىز. مەسئۇل
يۇرتىمىز بىزنىڭ بۇ ئىشىمىزغا بارلىق ئىمكانىيەتلىرىنى
تولۇق بېرىپ ياردەم قىلغانلىقى ئۈچۈن ئالاھىدە
تەشەككۈر بىلدۈرىمىز. (بۇ يەردە ئۇيغۇرچە
ئىسىمنى (يېزىسىنى كۆرسىتىش) كېرەك. بۇنىڭ
تولۇقلىنىشى بىلەن كىتابنىڭ مەسئۇلىيەت
دەرىجىسى ئېنىقلىنىدۇ. قەلەم ھەققىنى قولدىن بېرىش.
شۇنىڭدەك كىتابنىڭ ئالدىرىغا يۇقىرى
تەشكىلاتلار تەرىپىدىن يازغۇچى
ھەققىدە قىسقىچە تونۇشتۇرما
بېرىش.

AWT
新疆维吾尔自治区

بايان

(2)

تەشكللىگۈچى ئورۇن: ش ئۇ ئا ر ئۇيغۇر كلاسسىك ئەدەبىياتى تەتقىقات جەمئىيتى

مەمتىمن يۈسۈپ

نەشرگە تەييارلىغۇچىلار: مۇھەممەت ئوسمان

بارات رەجەپ

AWT

مىللەتلەر نەشرىياتى

图书在版编目(CIP)数据

巴亚孜:维吾尔文/买买提明·玉索甫编. —北京:民族出版社,1997.10
ISBN 7-105-02945-5

Ⅰ.巴… Ⅱ.买… Ⅲ.诗歌-作品集-中国-近代-维吾尔语(中国少数民族语言) Ⅳ.I222.5

中国版本图书馆 CIP 数据核字(97)第 25925 号

民族出版社出版发行
(北京市和平里北街 14 号 邮编 100013)
民族出版社微机照排 民族印刷厂印刷
各地新华书店经销
1997 年 12 月第 1 版 1997 年 12 月北京第 1 次印刷
开本:850×1168 毫米 1/32 印张:12 字数:200 千字
印数:0001—1200 册 定价:15.00 元

نەشرگە تەييارلىغۇچىلاردىن

بۇ «بايان» (2) گە ئەمرى (خوتەنى)، قارى بائىزى، خىسلەت كاشغەرى، فەزلى، شەۋكەت، مۇقىمى، مىسكىن، دىلكەش، يۇسۇف سايرامى، ئامانى قاتارلىق 20 نەچچە نەپەر كلاسسىك شائىرنىڭ شېئىرلىرى كىرگۈزۈلدى (ئۇيغۇر شائىرلىرىنىڭ شېئىرلىرىگە مەدھىيە ئوقۇغان ئۆزبېك شائىرلىرىنىڭ شېئىرلىرىمۇ بار). بۇ شېئىرلار بەدئىي سەنئەت جەھەتتىلا ئالاھىدىلىكلەرگە ئىگە بولۇپ قالماستىن، ھەربىر بەھرىنىڭ بىر-بىرىگە ئوخشىمايدىغان كۆپ خىل ۋاريانتلىرى ئۇيغۇر شېئىرىيىتىدىكى مول بايلىقلىرىمىزنى نامايان قىلىدۇ ۋە ھازىرقى زامان شېئىرىيىتىمىزنىڭ تەرەققىياتىدىن بىلىم بېرىدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن كەڭ كىتابخانلارنىڭ تونۇشۇپ چىقىشى، تەتقىق قىلىشى، ئىزدەنگۈچىلەرنىڭ پايدىلىنىشى ئۈچۈن/ بۇ توپلامنى تۈزۈپ چىقتۇق. پايدىلىنىپ كۆرۈشىڭلارنى ئۈمىد قىلىمىز. ئەسەرنىڭ ئەسلى مەنبەئە نۇسخىسى بىلەن سېلىشتۇرۇشقا ئاسان بولسۇن ئۈچۈن، ئەسلى ئەسەرنىڭ نامى قايسى بەتتىن ئېلىنغانلىقى ئاخىرىسىغا ئىسكوپكا ئېچىپ ئىزاھلاپ قويۇلدى.

1997-يىل 2-ئاي.

- ئاپتور

مۇندەرىجە

ئەمرى 1
قارى بائىزى 88
خسلەت كاشغەرى 138
فەزلى 147
شەۋكەت 151
مۇقىمى 182
ھەزىنى 210
دىلكەش 225
يۇسۇف سايرامى 235
ھەمدەمى 240
ئەدا 248
نالە 250
خىجلەت 252
ۋەسلى 254
مەنزۇر 258
مەخمۇر 260
مۇھەببا ئەفەندى 262

مۇھەممەد ئەلىخان 265
ئەكمەلخان شاشى 268
ئامانى 273
مىسكىن 290
راجى 293
ئاجىز 300
كەمى 302
نادىرە 305
نەسىمى 308
بىگى 312
سۇلتان ئەھمەدخان 314
تالى..... 318
مۆھتىرەم 320
لۇغەت..... 321

سُرمہ

ئەمىرى —— تېمۇر كوراگان ئەۋلادىدىن بولۇپ، يەركەن خانلىقىنىڭ قۇرغۇچىسى سۇلتان سەئىدخان ۋە «تارىخىي رەشىدى» نىڭ يازغۇچىسى مىرزا ھەيدەر بىلەن ئانا تەرەپتىن بىر نەۋرە زەھىرىددىن مۇھەممەد بابۇر (1483—1530) نىڭ نەسەپلىرىدىن. دۇر. يەنى XVI ئەسىردە ياشاپ ئىجادىي پائالىيەت ئېلىپ بارغان مەشھۇر دۆلەت ئەربابى شائىر سۇلتان ئابدۇرەشىدخانىنىڭ تۇغقانلىرىدىندۇر.

ئەمىرنىڭ قاچان ئالەمدىن ئۆتكەنلىكى ۋە ئۇنىڭ ئىسمى قاتارلىق جەھەتلەردە ھازىرغىچە ئېنىق مەلۇماتقا ئىگە ئەمەسمىز، لېكىن ئۇ خوتەندە تۇغۇلۇپ، بالىلىق دەۋرلىرىنى شۇ جايدا ئۆتكۈزگەن. كېيىنكى ۋاقىتتا بەدەخشان ۋە يەنە خۇجەند قاتارلىق جايلارغا ئەمىر (ھاكىم بەگ) لىككە تەيىنلىنىپ، سەلتەنەت تەختىدىن ئورۇن ئالسىمۇ، يۈرتى خوتەننى تەشنالىق بىلەن سېغىنىپ تۇرغان ۋە ھەربىر غەزەللىرىدە خوتەننى ئەسلىمەي ئۆتەلمىگەن. ئۇنىڭ شېئىرلىرىدىكى:

خەت زۇلفۇڭنىڭ سەۋداسىدىن دەرمىش ناتۇۋان كۆڭلۈم،
خىتا بىرلە خوتەن، داخانۇ سۇلتانىمنى سېغىندىم.

دېگەن مىسرالار ئۇنىڭ خوتەندىن ئىكەنلىكىنى تولۇق ئىسپاتلىسا:

سەيرى زولف ئەتدىڭ خەتىدىن سوزلە ئى كۆز مەردۇمى،
چىن‌ماچىندىن كېلۇرسەن ماڭا بۇ سوۋغا كېرەك.

دېگەن مىسرالار ئۇنىڭ خوتەننى نەقەدەر سۆيىدىغانلىقىنى كۆرسىتىدۇ. گەرچە ئۇ بىر ۋىلايەتنىڭ ئەمىرى بولسىمۇ، يۈسۈپىنىڭ:

«مىسىرنىڭ پادىشاھلىقىدىن كەنئانىنىڭ گادايلىقى ياخشى» دېگەن ئىدەك ئۆز يۇرتى خوتەنىنىڭ ئالدىدا ئۆزى ھۆكۈمرانلىق قىلىۋاتقان ۋىلايەتنى كۆزىگە ئىلمىغان.

ئۇنىڭ ھۆكۈمرانلىق قىلغان جايلىرى توغرىسىدا:

كۆڭۈل كاندادۇر لەئلىڭ خيالى،
بۇ گەۋھەردۇر بەدەخشانىمغە مەخسۇس.

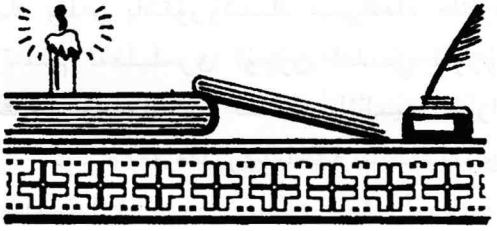
دېگەن مىسرالار ئۇنىڭ بۇ شېئىرلارنى بەدەخشاندا يازغانلىقىنى كۆرسەتسە:

بۇ غەزەل بولدى خوجەند ئەھلىغە مەشھۇر ئەمر،
قىلدى تەسلىم ئاڭا رەۋنەق مىرزا مەۋزۇن.

دېگەن مىسرالار ئۇنىڭ خوجەنددىمۇ تۇرغانلىقىدىن مەلۇمات بېرىدۇ.

ئەمىرى ئۆزبېكنىڭ سىياسىي ئورنىنى ئىلمىي ئىجادىيىتى ئالدىدا ھېچقانچە كۆرمەي، مەنسەپ نامىنى ئەدەبىي تەخەللۇسى قىلىپ قوللانغان. ئۇ ئۆز دەۋرىدە ئۆز مەملىكىتىنى ئادالەتلىك ۋە پۇقرانەپەرۋەرلىك بىلەن باشقۇرۇشنىڭ سىرتىدا، مائارىپنى راۋاجلاندۇرۇپ، ئىلىم ئەھلىلىرى ئۈچۈن ئىلمىي سورۇنلار ھازىرلاپ، ئۇلارنىڭ خاتىرجەملىكى، ئىلمىي پائالىيەت شارائىتىغا كاپالەتلىك قىلغان. ئۇنىڭ غەزەللىرى ناخشا تېكىستلىرى قىلىنىپ، شادلىق سورۇنلىرىدا ئوقۇلۇش بىلەن شېئىرلىرى مەشھۇر بولغان. ئۇنىڭ ئۇيغۇرچىدىن باشقا پارس تىللىرىدىمۇ يېزىلغان شېئىرلىرى كەڭ تونۇلۇپ، بايازلارغىمۇ تاللاپ ئېلىنغان. ئۇنىڭ «دىۋان ئىرفان ئەمىرفەرخانە» ناملىق بىر كىتابى دەۋرىمىزگە

يېتىپ كەلگەن (1900-يىلى پېتربورگدا چاپ قىلىنغان). بۇ ئەسەرنىڭ يېرىمى پارسچە، يېرىمى چاغاتايچە بولۇپ، ئۇنىڭدىكى ئاپتور سۆزىدە ئەسىرنىڭ تەرجىمھالىدىن بىرئاز مەلۇمات بېرىلىدۇ. ئۇنىڭ شېئىرلىرىدا تەتقىقات قىممىتىگە ئىگە مۇھىم مەزمۇنلار بار. بىز بۇ «بايياز»غا شائىر ۋە ھۆكۈمەت ئەربابى ئەسىرىنىڭ ئوخشاش بولمىغان بەھرىدە يېزىلغان شېئىرلىرىدىن بىرقانچىنى كىرگۈزدۇق. ئۇنىڭ شېئىرلىرى كىتابخانلارغا ئەڭ ياخشى تونۇشتۇرغۇچىدۇر.

ئاپتوردىن

بۇ ئىشقى تەسۋىرات ۋە پەرىشان شېئىر-نەزمىلەرنى يازغۇچى ئۆزىنىڭ ھال ۋە شەرھىنى بايان قىلماقچىكى، ۋۇجۇد گۈلۈمنىڭ دەرىخى—تېمۇر كوراگان گۈلىستانىنىڭ شەجەرە نەسەب مېۋىسىدىندۇر. ئېسىللىك بوستاندا ئىز-زەت باھارىنىڭ پارلاق ھاۋاسى تەربىيىتى بىلەن باش كۆتۈ-رۈپ ئۆسۈپ يېتىلدىم.

تۆرەلمە كۆچتىم—بابۇر سۇلتان نەسلى گۈلزارىنىڭ نوتىسىدۇر. دەۋلەت ۋە سەلتەنەت باغچىسىنىڭ خۇشپۇراق مەيىن شامالىرى بىلەن كۆكلەپ، مۇرادىم غۇنچىلىرىدىن مەقسەت گۈلۈم ئېچىلدى. گۈزەللىك بېغىدا ئىقبال ئامالـ-نى يۇرۇتقۇچى گۈل-رەيھان ئەترلىرى ھاياتلىق نەپەسلـ-رىمنى خۇشپۇراق قىلدى.

مەرتىۋە دەرىجەم—يۈكسەكلىكتە مەملىكەت مەيدانىدا ئالەم ئەھلىنىڭ بىرلىكىگە ھىمايەت سايىسىنى سالدى. دەۋران خالايىقى خاتىرجەملىك تاپتى. چۈنكى، دۆلەت سەلـ-تەنەت تەختىدىن ئورۇن ئالدىم. خەلقچىلىق، پۇقرا پەرۋەر-لىك يولىنى تۇتۇپ، كۆچسىز، كەمبەغەل، نامرات، موھـ-تاجلاردىن ھال-ئەھۋال سوراپ، ئىگە-چاقسىز غېرىپـ-غۇرۇالاردىن خەۋەر ئېلىپ، ئازاب چەككەن غەمكىنلەرنىڭ

كۆڭلىنى شاد ۋە دەۋرى زۇلمىتىدىن بۇزۇلغان كۆڭۈل خارا-
بىسىنى ياخشىلىق بىلەن ئاۋات قىلىپ، موھتاج، مىسكىن-
لەرگە شەپقەت كۆرگۈزدۈم ۋە ئادالەت چىرىغىنى يېقىپ،
ئىنساپ شېمىنى ياندۇرۇپ، زۇلۇم ۋە بىدئەت قاراڭغۇچ-
لىقى، جەۋرى-ستەم زۇلمىتىنى زۇلۇم دۇنياسىدىن كۆتۈ-
رۈپ، دەۋرگە تىنچ-ئامانلىق نۇرىنى يۇرۇتتۇم. ئەندىشە ۋە
مېھنەت قاراڭغۇسىنى گۈزەل ۋە پارلاق، شادلىق يورۇقلۇق-
غا ئالماشتۇردۇم.

شەرىئەت دەرىجىسى جۇشقۇنلىنىپ راۋاج شاخلىرى
توققۇز پەلەكتىن ئۆتتى. مەملىكەت ۋە شەھەر خەلقى زۇ-
لۇمدىن خالاس بولۇپ، ئىلىم-مەرىپەت ئەھلىلىرى راھەت
ۋە پاراغەت بىلەن خاتىرجەم ئۆتتى. زۇلمەت شۇملۇقى يوق-
لۇق بايراۋاندا ئەنقادەك ناپەيدا ۋە نامەۋجۇت؛ زالىملار ئەھ-
لىنىڭ شۇملۇقلىرى يوقلوق تېغىدا سۇمرۇغدەك بىنىشان
ۋە نابۇد؛ دىيانىتىم سەھىنىسىنىڭ سىياسىتىدىن بۇزغۇنچى-
لار ۋە ۋەيرانلىق مەيخانىسىنىڭ ھارامتاماقلىرى ئۆزلىرىنى
يوشۇرۇشقا پاناجاي ئىزدەپ پىنھان ۋە غايىپ بولدى. مېنىڭ
رىياسەتچىلىكىمدە كوچا-بازار مەھكەم، بۇزۇقلار ئەھلە-
دىن پۇقرالارنىڭ كۆڭلى خاتىرجەم، مۇھاپىزىتىم تەھقىقە-
دىن نامازشامدىن تا تاڭ سۇبھىگىچە رەستە ۋە دۇكانلاردا
يوپ-يورۇقچولۇق؛ ھىممىتىم سىمافىنىڭ تامچىسىدىن
موھتاجلار بایاشادلاندى. ئاسىيلىق گۇناھ مۇنارىنىڭ بىنالە-
رىنى بۇزدۇم. مەڭگۈلۈك ئىشلار ۋە مەكتەبلەر ياساشتا

تىرىشچانلىق كۆرگۈزدۈم. رىيازەت ئەھلىدىن ۋە ئىبادەت سەفاسىدىن پۈرنۇر، سەجدە قىلغۇچىلار ئىبادەت خىلى جەمئىيىتىدىن مەئمۇر بولدى. مەدرىسلەر ۋە مۇئەللىملەر- گە كۆپلەپ يارەدەم پايدا يەتكۈزدۈم. نەتىجىدە مەدرىسلەردە ئوقۇغۇچىلارنىڭ ئىلىمگە ھۇجۇم قىلىش غەۋغاسىدىن بە- لىم بەس-مۇنازىرىسى ئەلا-لا؛ مەكتەبخانىلاردا دەرس تەكـ رارلاۋاتقان ئۆسمۈرلەرنىڭ كۆپلۈكىدىن غەۋغا ئىدى. گا- ھى تىرىشچانلىق بىلەن شەھەر-بازار، يۇرت دىيارىنىڭ تەشنالىق لەبلىرىنى قاندۇرۇش ئۈچۈن، دەريا دولقۇنلىرىغا توساقلار قۇرۇپ، قىرغاقلارغا سۇ چىقاردىم. مەملىكەتنىڭ باغ ۋە مازارلىرىنى مولچىلىق قىلدىم. مۇساپىرلارغا ئاساس- لىق ئۈچۈن ئات-ئۇلاق، ئۆتەڭ-سارايلار قىلدىم. مەنزىل- مىرا تۈزلەردە مۇنجا، ئۇستى يېپىق قۇدۇق، مۇز ئورىسى بىنا قىلدىم. سىپاھ ئەسكەرلەرگە باشقۇرغۇچى خادىم، يە- قىنلار (مەنسەپدارلار) ئەھلىگە تۈزۈم-بەلگىلىمە ۋە ۋەزىپە تەينىلەپ بېكىتتىم. بارچە جامائەتلەر داستىخان ئىھسانىم- دىن بەھرىمەن بولۇپ پايدا كۆردى. چۈنكى بۇ ئىشلاردىن يورۇقلۇق تاپتىم. گاھى ئۆلىمالار سۆھبىتىدە ئولتۇرۇپ ئايەت ۋە ھەدىس گەۋھەرلىرى بىلەن قۇلاق سەدىپىنى تول- دۇردۇم ۋە گاھى ئىلىم- پەن ئالىم-ئىختىساسلىقلىرى بە- لەن ھەمسۆھبەت قىلىپ، ئۇلاردىن ئىلىم-بىلىم پەنلىرىدىن بەھرى ئالدىم ھەم ئىلىمنىڭ مەنىۋى جەۋاھىرلىرىنى تېرىپ كۆڭۈل خەزىنەمگە سالدىم.

رۇبائىي

چۈن مەئدەلەت ئەيۋاننى بۇنياد ئەتتىم،
ئىھسان ئىلە ئەل خاتىرىنى شاد ئەتتىم،
بەس جەۋرۇ سەخاۋەد ئەدىل ئىلە داد ئەيلەپ،
ئاندىغكى جاھان مۇلكىنى ئاباد ئەتتىم.

خىزمەت ئالدىراش، قىلىدىغان ئىشلار شۇنچە كۆپ تۇرۇغلۇق، شۇنداقتىمۇ كۆڭۈل، ئىشىق-مۇھەببەت زوقىغا قىزىقىپ، قەلبىمدە ئاشىقانە ئىشقى غەزەللەر شەۋقى غالىپ ئىدى. پەرى يۈزلۈك گۈلبەدەن شاھىدلار سەھىپە يۈزلىرىدە ئىلاھ سۈنئىي قەلىمى بىلەن يازغان خەت رەيھاننىڭ چاڭگىلىرىدىن ۋە ھال بىنەفشىسىنىڭ ساۋادىدىن ئىلھاملىنىپ، ھەقىقەت سىرلىرىنى مەشىق قىلدىم. ھەر قاچانكى سەرۋە قامەت سەمەنبەرلەر كۆزۈمنىڭ قارىچۇق چىمەنىدە جىلۋە قىلسا، تەبىئەت گۈلشەنىمدە شېئىر ۋەزىنلىرىنىڭ خىياللار گۈلى كۆكۈرۈپ، ئىجادىيەت سەنئىتىنىڭ تەرىپىدە بىر ۋاراق شېئىر مەزمۇنىنىڭ مىسرالىرى رەنالەر سەرۋىسىنىڭ نوتىلىرىدەك باش كۆتۈرەتتى.

زامان—گۈلرۇخسار سەنەملەرنىڭ ھۆسن ئەينىكى ۋە مىسلىسىز مەھبۇبلار جامال جىلۋىسىنىڭ تاشقى مەزھىرىدۇر. بۇ گۈزەللىكلەر خىيالىم نەزىرىغە مەنزۇر بولۇپ

تەبئىتىم تۇتىسى ھەيرانلىق تەختىدە شىرىن شېئىرلار بىلەن ئۆتكەن زامان نەققاشلىرىنىڭ ئىرادە قەلىمى بىلەن چەككەن بۇ بەدئىي نەقىشلەر ئىجادىيىتىنى يولباشچى قىلىپ مىسرا-لار تۇزدى.

نەزم

ئەگەرچە ھۇش دىيارىدا غالىپ ئولدى كۆڭۈل،
جۇنۇن ئىشقۇ مۇھەببەتكە راغىب ئولدى كۆڭۈل،
شەھۋەت بەزمىدە پەيمانە مۇھەببەت ئىچىپ،
مۇدام ساغەرۇ ساھباغە تالەب ئولدى كۆڭۈل.

ۋە گاھى ئۇستازلاردىن بىرئاز شەۋق قوزغايدىغان دوس-تانە يېقىملىق غەزەللەرنى تاپسام دەرھال كۆچلۈك ھەۋەس بىلەن زوقلىنىپ قىزغىن مۇھەببەت بىلەن مۇخەممەس باغلار ئىدىم، ۋە ھەر غەزەلدىن رەڭدارلىق ۋە ياكى ئالاھىدە قافىيە رېتىملىرىنى كۆرسەم شۇنىڭ خاراكتېرىدە غەزەل تۇزەيت-تىم. چۇنكى ھەربىر بەيتنى خىيال دەفىنىسىدىن تېرىپ، ھەر نەزمە جەۋھىرىنى پىكىر خەزىنىسىدىن چىقىرىپ ئاش-كارىلايتتىم-دە، دەرھال ئاتارۇد قەلەم مۇھەررىرلەر كىتابىغا تىزىپ چىكەر ئىدى. شۇنداق قىلىپ ئاخىرى ۋاراق پارىلە-رىنىڭ يۇزى تولدى ۋە ئۇ ئارگىناللارنى يىغىشتۇرۇپ غەي-رىدىن پىنھان تۇتۇپ، چوغلار خەزىنىسىدە يوشۇردۇم. لې-

كىن گاھى بىر غەزەللەر مۇلازىملار ئارىسىدا مەشھۇر بو-
لۇپ قالار ئىدى. ئۇنى پەرى چىراي گۈزەللەر يادلاپ شادلىق
سورۇنلىرىدا شوخ ئاھاڭلار بىلەن ئېيتىشار ئىدى. ناۋا
ئاشىقلىرى ئاڭلاپ ھوزۇر ئېلىپ، ئۆزلىرىنىڭ بەدىئىي ئار-
زۇسى ئۈچۈن روھىي ئوزۇق قىلار ئىدى. ئەمما پارچە ھالەت-
تىكى جۈزئىلەرنى جەم قىلماق خىيال خىلۇتىمدە يوق ئە-
دى. بىر كۈنى ھۈزۇر مەجلىسىدە ئۆتكۈر پىكىرلىك ئىلىم
ئەھلىلىرىدىن سۆز گەۋھەرلىرىنىڭ تەشنالىرى بىرنەچچە
بېيتلىرىمنى بۇلبۇل نەۋا گۈل يۈزلۈكلارنىڭ ناخشىلىرىدىن
ئاڭلاپتۇ. ئۇلار ئۆز جايلىرىدىن قوپۇپ قول قوشتۇرۇپ
تۇرۇپ «ئەگەر ھەزرەتلىرىدىن رۇخسەت ئالىي مۇيەسسەر
بولسا، بۇ شاھانە يىرىك گەۋھەرلەر پارچە ۋاراقلاردا پەرە-
شاندۇر، ئۇنى رەتلەپ ھەرقايسى غەزەلنى ئۆز بەھرى بويە-
چە ئورۇنلاشتۇرۇپ، دىۋان شەكلىدە مۇنتىزىملاشتۇر-
ساق، مۇبادا گۈل ۋاراقلىرىدەك ھادىسىلەر بارانلىرىغا دۇچ
كېلىپ قالسا، چېچىلىپ زايە بولۇپ كەتمىسۇن» دەپ ئىل-
تىماس قىلىشتى. ھەرپ گۈللىرىنىڭ توزۇپ كەتمەسلىكى
ئۈچۈن، قىممەتلىك ئەزىزلەر جامائىسىنىڭ قىلغان ئىلتە-
ماسلىرىنى قوبۇل قىلماقتىن ئۆزگە چارە تاپالمىدىم. ئول
ئوبراز جۈزئىلىرىنىڭ بەزىسى تۈركىي گۈزەللىكىنىڭ ئوب-
رازىدىن تۈركىي تىل بىلەن يېزىلغان، بەزىسى تاجىك پەرە-
لىرىنىڭ قەددى سەرۇسىنىڭ ھاۋاسىدا پارسىي تىل بىلەن
يېزىلغانىدى. ئۇنىڭ ھەممىسىنى ھازىر قىلىپ ئۇلارنىڭ

ئالدىدا قويدۇم. ئىلىم ئەھلىلىرى بۇ دەپتەر سەھىپىلىرىنى بىر-بىرلەپ مۇلاھىزە قىلىپ ھەر بەھرىنى بىر بۆلەك ئايرىپ رەتلەپ جەملىدى. ئاندىن كېيىن كىتاب تۈزۈش ماھارىتى بىلەن شۇغۇللانغۇچى قابىلىيەتلىك كاتىبلار جۈرئەت قەلىمى بىلەن تەھرىرلەشكە مەشغۇل بولدى. تا باشتىن تارتىپ ئاخىرىغىچە رەتلەپ يېزىلىپ دىۋان شەكىلىدە ئىسلاھ تاپتى. تۈركىي ۋە پارسىي غەزەللەر شىر ۋە شىكەردەك ئارىلىشىپ، ھەربىرى ئۆز يېرىدە، ھەرقايسىسى ئۆز جايىدا ئورۇن ئالدى. ئىلىم ئەھلىلىرىدىن ئىلتىماسىم شۇكى، سۆز مەزمۇنىدا ۋە ئەرۇز، قاپىيىسىدە كۆرۈلگەن سەۋەنلىكلەرنى ئەپۇ قىلغايسىزلار ...

غەزەللەر

1

چەكمەسە گەر چەرخ بىر خۇرشىد تابان دەردىنى،
نە ئۇچۇن زاھىر قىلۇر ھەر سۇبھى ئاھ سەردىنى.
تاپسالار گەر يول جانانىگە خوتەن زىبالىرى،
كۆزلەرىگە تۇتىيا ئەيلەر ئاياغىڭ گەردىنى.
ئوخشاماس قەددى بىرلە رۇخسارىڭە ئىدرىس نەبى،
نەخلى تەۋبى ئۆزرە پەيۋەند ئەتسە جەننەت دەردىنى.
ھەر كېچە ئوردۇسى ئەترافىدا چەكتىم نالەلار،
بىر يولى ياد ئەتمەدى ئۇشاقى غەم پەرۋەردىنى.
لەيلىيۇ شىرىن جۇنۇنۇمنى كۆرۇپ ياد ئەتمەدى،
تاغ ئارا فەرھاد ئىلە مەجنۇن سەھراگەردىنى.
ئىشتىپ ئەھۋالىمى ئەھباب ئارا دەرمىش تەبىب،
يار ۋەسلىدىن بۆلەك دەرمانى يوقتۇر دەردىنى.
قاشلارىڭگە مايىل ئولدى كۆڭلۇم ئەيلەب ئىنتىخاب،
بىر قەلەم دىۋانى ھۆسنۇڭدىن بۇ بەيت فەردىنى.
داغلار كۆڭلۇمدە جەمئ ئولدى نەسىم ئاھ ئىلە،
ساڭا ئەرز ئەيلەر ئەمىر ئول گەنجى باد ئاۋەردىنى.

(«دىۋان ئەمىرى» 204-بەت)

2

تاپتى جىسمىم تۇپراقى ئول بەرقى جەۋلاندىن ھەۋا،
زەررە يەڭلىغكىم تاپار خۇرشىدى تاباندىن ھەۋا.
يار كويى تۇپراقىدىن ئەتىر كەلتۈردى نەسىم،
گۈل ئىسىن يەتكۈزدى بۇلبۇلغە گۈلىستاندىن ھەۋا.
قەددى نەخلىغە كۆڭۈل تا بولدى ئاشىق نىيازى بار،
فاغۇفتە تاپقان كەبى سەرۋى خىراماندىن ھەۋا.
ئاھ چەكتىم، يىغلادىم چەندان فىراقىڭ دەشتىدە،
تولدى ئۇشبۇ بەرقى لامىئ بىرلە توفاندىن ھەۋا.
سەلتەنەت ئول ھۆسنى شاھى ئىشقىدىن تاپمىش كۆڭۈل،
بۇيلەدۇر ھالى ئەگەر قۇل تاپسا سۇلتاندىن ھەۋا.
ئەشكۇ ئاھىمدىن جەھان ئەھلىغە كۆيمەك، يىغلاماق،
ئادەت ئولدى، خالىي ئىبرمەس بەرق باراندىن ھەۋا.
تارى زولفىن ياد ئىتتىپ بىخاست فەرياد ئەيلەدىم،
ھەجر شامى تىيرە بولدى دۇدى ئەفغاندىن ھەۋا.
نافەئى مۇشكىي خوتەن ئەترىن فەرامۇش ئەيلەيۇپ،
ئايلانۇر ھەر لەھزە ئول زولفى پەرىشاندىن ھەۋا.
چۇن ئىبرۇر ھەر مىسرائىم بىرتىغ جەۋھەردار ئەمر،
كەتمىش ئانى خەۋفىدە فەغفۇرۇ خاقاندىن ھەۋا.

(«دىۋان ئەمىرى» 20-بەت)

3

خەرابات ئىچرە كىردىم ئەيش نەقدىن رايىگان كەلتۇر،
مۇغەننى نەغمە تۇزگىل ساقىيا رەتل گىران كەلتۇر.
قۇياشنى تابىدىن بىر زەررە ئالغىل ئىنتىخاب ئەيلەپ،
كۆڭۈل مەن بىنەۋاغە يار ئاغزىدىن نىشان كەلتۇر.
كۆڭۈل گەر ۋامۇقۇ فەرھاد، مەجنۇن بەزمىغە بارساڭ،
مېنى رەسۋالىغىمدىن ئولتۇرۇپ بىر داستان كەلتۇر.
كۆزۈڭ مەردۇملىرى (بىر*)لە گەر مېنى ئۆلتۇرمەك ئىستەرسەن،
مىژىگدىن ئوق مۇھەييا ئەيلە قاشىگدىن كەمان كەلتۇر.
كۆزىگە سۇرمە زىبا كۆڭۈل ئال، ئى تاجىر سوۋدا،
ھەلەبدىن شىشەئى سوۋدا ئەيلە جىنس ئىسفىھان كەلتۇر.
يۈزى دۇرىدا مۇشكىن زۇلفى سوۋداسى گەر ئىستەرسەن،
بارىپ چىن كىشۋەرىگە روم ئېلىدىن كارۋان كەلتۇر.
ئەمىر ئەسرارى دىلدىن مەردۇم چەشم ئولمىسۇن ئاگاھ،
كۆڭۈل خىلۋەتگاھىغە يارىدىن كۆزدىن نىھان كەلتۇر.

(«دىۋان ئەمىرى» 70-بەت)

* ئەسلى ئەسەردە "لە" دەپ يېزىلغان، مەنا ئېتىبارى بىلەن (بىر) قېتىلدى.

4

يار ئاچتى سۇنبۇلىدىن شانە بىرلە تابىلار،
بولدى سەرگەردان خوتەن دەشتىدە مۇشكى نابىلار.
سىمكۇن رۇخسارىدىن تىر زاھىر ئولدى ئەشىك ئىلە،
سىم سۇ بولدى ۋاقتى ھەر تەرەپ سىمابىلار.
بۇ مەقۇەسى قاش ئىلە مەسجىدغە كىرگەچ نەۋ خەتىم،
ئورنىدىن تۇردى تەئزىم ئەيلەدى مىھرابىلار.
تۇزدىلار ئوشاقىلار خۇرشىد رۇخسارىنى تىلەپ،
چاك-چاك ئولغان كۆڭۇل لەۋھىدا ئۇستۇر لابىلار.
دۇر تېشىك بىرلە ئەقىق لەئل نابىك سەدقەسى،
بەھرئارا گەۋھەرلارۇ كان ئىچرە لەئل نابىلار.
ياد قىل زىنھار ئول سەرگەشتەنى كۆز ياشىدىن،
ئىشقى ۋادىسىدا كۆرسەك ھەر تەرەپ گىردابىلار.
قەيسەرى رۇمۇ ئەزىز مىسر ئىلە خاقانىچىن،
بۇ ئۇچۇلەندۇر جۇنۇنۇم شەھرىدە ئەربابىلار.
مىھر ئېرمەس زەررەئى سەرگەشتەسىدىن بىخەبەر،
يار بىپەرۋا ئەمەستۇر غەم يىمەك ئەھبابىلار.
ئەيلەدىم گۇيى زەقبىگە تەۋازۇلار ئەمر،
يار ۋەسلىغە مېنى يەتكۇزدى بۇ ئادابىلار.

(«دىۋان ئەمىرى» 72-بەت)

5

زاهىدا، گەر ساڭا ھۆر جەننەتۇلمەئۋا كېرەك،
بادە بەزمىدە ماڭا بىر شوخ دىلئارا كېرەك.
ئىشق لافىن گەر ئۇرارسەن تەركى ھۇشى ئەت، ئى كۆڭۈل،
كىم بۇ مەئنىدىن دەم ئۇرغان ئادەمى دانا كېرەك.
سەير زۇلف ئەتدىك خەتتىدىن سۆزلە، ئى كۆز مەردومى،
چىن‌ماچىندىن كېلۇرسەن ماڭا بۇ سوۋغا كېرەك.
ساقىيا سەنسىز مېنى رەنجى خۇمار ئۆلتۈرگۈدەك،
كەل كەرەم ئەيلەپ قەدەھ تۇتقىل ماڭا سەھبا كېرەك.
ئەھلى دونيا مەجلىسىدە قىلما ئەرزى ئىھتياج،
ھەر نەچچە مۇھتاج ئالەمدىن ئىستىغنا كېرەك.
ئىشق ۋادىسى بىغايەت مەھلەكە ئېرمىش، ئى رەفىق،
كىرگەلى بۇ دەشت ئارا مەجنۇنى بى پەرۋا كېرەك.
ئىشق ئەسرارىن نىھان تۇت، ئى كۆڭۈل ئەغيارىدىن،
دېمە بۇ سۆزنى تەمەھخور ئەھلىغە رەسۋا كېرەك.
ئول پەرى ئىشقىدە ھەركىم تەلبەلىك ئەيلەر شىئار،
فىكرى زۇلفىدىن مېنىڭدەك باشىدا سەۋدا كېرەك.
چەشم مەخمۇرىڭىز مەست تەلخكامى مەن ئەمىر،
بۇ سەئى شەھدى لەبىڭدىن ئەمدى ھەلقە ئاسا كېرەك.

(«دىۋان ئەمىرى» 124-بەت)

6

زاهىر ئەتمىش گەر شەفەق ئول لەئلى خەندانىدىن ھەۋا،
يىغلاماق كەسىپ ئەيلەمىش بۇ چەشمى گىريانىدىن ھەۋا.
بولماغان بولسا ئەگەر لەئلىڭ مەيىدىن سۇرخ روي،
نە ئۈچۈن ھەر تۈن شەفەق زاھىر قىلۇر قانىدىن ھەۋا.
سالمامىش گۈل بىرلە سۇنبۇل ساربغە بۇلبۇل نەزەر،
تاپمىش ئول مويى سەرى چاكى گىربانىدىن ھەۋا.
گۈلىستان ناری كەبى يۈز پارە كۆڭلۈم بولدى قان،
مۇژدە تا يەتكۈزدى ئول سىبى زەنەخدانىدىن ھەۋا.
مۇنچە رەفئەتكىم نەمايانىدۇر فەلەڭ بۇنيا دىدە،
چەرخى سامان ئەتتى بىزنى بەيتۇلئەھزانىدىن ھەۋا.
ئارىزۇخەت ھۆسنى باغىدا تەراۋۈت بەخش ئىرۇر،
تاپتى بۇ گۈلزار ئول گۈل بىرلە رەيھانىدىن ھەۋا.
ئەھلى دەۋلەتتىن ئىرۇر دۇنيا ئەرۇسى كامياپ،
تاڭ ئەمەس بىلقىس ئەگەر تاپسا سۇلەيمانىدىن ھەۋا.
تا مەلاھەت كاندا لەئلىڭ ئەقىقى بولدى پاش،
يۈز ئۇگۇر تۇرمىش يەمەن بىرلە بەدەخشانىدىن ھەۋا.
رىئايەت ئىشقۇ مۇھەببەت ئاشكار ئەتتىم ئەمر،
رەۋشەن ئولدى ئاپتابى مۇلكى تۇراندىن ھەۋا.

(«دىۋان ئەمىرى» 20-بەت)

7

ۋەفا تا بولدى جانانىمغە مەخسۇس،
جەفايۇ جەۋر ئېرۇر جانىمغە مەخسۇس.
خىرامۇ جىلۋەھۇ نازۇ نەزاكەت،
ئېرۇر سەرۋى خىرامانىمغە مەخسۇس.
گۈلستان بولدى كۆڭلۈم لالە يەڭلىغ،
ۋەفا داغى گۈلستانىمغە مەخسۇس.
كۆڭۈل كانىدادۇر لەئلىڭ خەيالى،
بۇ گەۋھەردۇر بەدەخشانىمغە مەخسۇس.
غەمكىدە ئىشق رەنجى راھەتىمدۇر،
بۇ دەردىڭ ئولدى دەرمانىمغە مەخسۇس.
كېچە تاڭ ئاتقۇچە كۆڭلۈم چېكەر ئاھ،
ئېرۇر بۇ شەمئى ۋەيرانىمغە مەخسۇس.
كېرەك شەھدىن گەدا ھالىنى سورماق،
بۇ دەۋلەت كەلدى سۇلتانىمغە مەخسۇس.
غۇبارى تۇتىيايى خاكى پايىڭ،
بولۇرمۇ چەشمى گىريانىمغە مەخسۇس.
كۆڭۈل خۇشدۇر ۋىسال ئۈممىدى بىرلە،
بۇ مەرھەم داغى ھىجرانىمغە مەخسۇس.
شەھىدى نازى مژگانى ئېرۇرمەن،
بۇ خەنجەردۇر مېنى جانىمغە مەخسۇس.

ئېرۇرمەن ئىشق مۇلكىنىڭ ئەمىرى،
جۇنۇن ئەۋباشىدۇر يانمىغە مەخسۇس.
(«دىۋان ئەمىرى» 100-بەت)

8

نەچەكسم باغدادۇر سەرۋى دىل ئارا مەۋزۇن،
باردۇر ئاندىن ماڭا ئول قامتى زىبا مەۋزۇن.
جىلۋە چاغدا قەددىڭ بىرلە بەرابەر بولماس،
ھەرنەچە قامىتىنى ئەيلەسە رەئنا مەۋزۇن.
پىكرىڭ ھۆسنى لەتافەتدا سەراپا مەتبۇئ،
گۇل رۇخسار لەتىفۇ قەددى بالا مەۋزۇن.
ئىككى زۇلفۇڭكى قەددىڭ بىرلە بەرابەر ئېردى،
تۇشتى ئانى غەمدىن باشىمە سەۋدا مەۋزۇن.
ھەر سەھەر ئاھ چىكەر چەرخ ئۆزە ئوششاق كەبى،
لەب جان بەخشىنكى يادىدا مەسىھا مەۋزۇن.
بۇ غەزەل بولدى خۇجەند ئەھلىغە مەشھۇر ئەمىر،
قىلدى تەسلىم ئاڭا رەۋنەق مىرزا مەۋزۇن.

(«دىۋان ئەمىرى» 179-بەت)

9

لەبىڭ خىيالىدا ساقى ماڭا شەراپ كېرەك،
نەخۇد شەراب فەرخەنجەش لەئل ناب كېرەك.
قەدەھنى تولدۇرۇبان ئەيش ئۆيىن ياروتكى ماڭا،
بۇ تىرەشام خۇمار ئىچرە ئافتاب كېرەك.
ئوقۇپ مۇتالىئە قىل پارەـپارە دىل ۋەرەقىن،
دېسەڭكى ئالەمى دەھرەم ماڭا كىتاب كېرەك.
غەمىڭدە قان يۇتامەن داغ ئىلە كۆيەر يۇرەكىم،
كى بادە ئىچسە كىشى نۇقەل* ئىلە كەباب كېرەك.
بىتەكەللۇم ئىلە جان تىلەر رەۋان بەرگىل،
ئانىڭ سۇئالىغە بۇ تەرز ئىلە جەۋاب كېرەك.
مەن شىكەستە ساری گاھ بىر نەزەر قىلاكۆر،
دېسەڭكى دەۋلەت ھۆسنى ئىچرە بىر سەۋاب (كېرەك).
ئەمرى مۇلك جۇنۇن مەنۇ ھۇش خەيلىدىن،
سىپاھ بەھەدۇ ئەدەد خەيلى بەھساب كېرەك.

(«دىۋان ئەمرى» 125ـبەت)

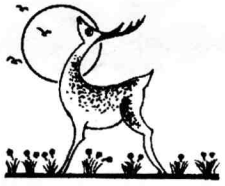

* نۇقەل (نقل)—بىر خىل يېمەكلىك، يەنى شاراپ ئىچكەندە يەيدىغان زاكۇسكا.

10

ئى تەئدىك سەرۇى چىمەن سىمادەك،
ۋەيا يۇزۇڭ مەھرى جەھان ئارادەك.
روزىگارىمنى ساچىڭ سەۋداسى،
قىركۈن كۈن ئەتتى شەب يەلدادەك.
كۆرگۈزۈر كۆزلارە يۈز رەڭ بىلە،
ئۆزنى ئول شوخ گۈل رەئنادەك.
ئىشق ئەھلىنى گىرىپتار ئەيلەر،
زىنەتۈ زىب ئىلە دۇنيادەك.
كۆپ ھەرىس ئولما جەھان لەززەتىغە،
كامنى ئاچچىغ ئىتەر سەفرادەك.
دەھردىن مۇمكىن ئېرۇر كام ئالماق،
لىك مەۋجۇد ئەمەس ئەنقادەك.
ئەدىل يار ئولسا ئەمرى ئاساندۇر،
بولماق ئىسكەندەر ئىلە دارادەك.

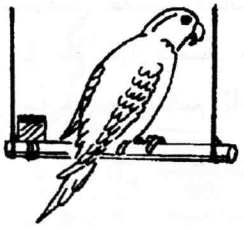
(«دىۋان ئەمرى» 125-بەت)

11

جەفا تىغى بىلە گەرچە مېنى بىمار دەرمىشلار،
سېنى شوخى ستەمكار ۋەفا بىزار دەرمىشلار.
كۆڭۈلنى بەند ئېتىپ زۇلفى ئارا مەندىن نىشان ئىستەر،
ئانى ئەھلى نەزەر بۇ شۇەدىن ئەييار دەرمىشلەر.
تەئالەللاھ نە رەئنا نەخل ئېرۇرسەن بۇ چىمەن ئىچرە،
ساچىڭ سۇنبۇل، قەددىڭ شەمشادۇ لەئلىڭ ناب دەرمىشلەر.
لەبىڭ قىلغاچ تەكەللۇم مۇردەلەر جان تابسە تاڭ ئېرمەس،
نىدىن كىم ئول مەسىھانى شەكەر گۇفتار دەرمىشلەر.
تېنىمنى تىيرى بارانى غەمىڭدىن يۇز شىكاف ئەتدىڭ،
فىغانىمنى ئىشتكەن ساز مۇسقا دەرمىشلەر.
ئەمرى ئىشق ئېرۇرمەن كۆزلەرىم رەۋشەن جەمالىڭدىن،
مېنى مەجنۇن، سېنى شوخى پەرى رۇخسار دەرمىشلەر.

(«دىۋان ئەمىرى» 64-بەت)

12

بولدى تاتبدىن ھەرىق لەئل جانانىم ئانار،
گۈل قىلۇر خۇن جىگەردىن خار مژگانىم ئانار.
ھۆسنى باغى مۇەسسغە يار ناز ئەيلەپ دېدى،
لەبلەرىم ئەنجىردۇر سىبى زەنەخدانىم ئانار.
باغى گۈل بىرلە ئانارىغە ئەگەر ناز ئەيلەسە،
يار ئېيتۇر ئارىزىم گۈل لەئل خەندانىم ئانار.
لەبلەرىڭ شەپتالۇسغە زارمەن، ئى باغبان،
تۆكمەسۇن بەھۇدە ئىستىغنا بىلە قانىم ئانار.
شەربەتىم قاندۇر ئەگەر تابساڭ ئول ئاي بەزمىغە بار،
لەئل خەندانىغە يەتكۇر ئەرزىم، ئى جانىم ئانار.
پارەلىق كۆڭلۇمنى كۆز ياشىغە قىلدىم پەرۋەرىش،
كىم ئېرۇر بۇ باغ ئارا مەقبۇل سۇلتانىم ئانار.
سىبى غەبغەبلار فىراقىدا بەھدەڭ سارغارىپ،
قان يۇتارمەنكىم ئەمەستۇر بابى دەندانىم ئانار.
كۆز لەبىڭ ئەنابى ھىجرانىدا يىغلار كىم تۆكەر،
قەترەـقەترە قان ياشىمدىن ھەبىب دامانىم ئانار.
ئارىزىڭ زەماننى بۇ باغ ئارا ئىستەر ئەمر،
مۇددىئادۇر ئاڭا ئى سەرۋى خىرامانىم ئانار.

(«دىۋان ئەمىرى» 64ـبەت)

13

هەرقەچانكىم سۈبھى جەيبىدىن نەمايانداۋر سەھەر،
مىھرى رۇخسار بىناگۇشكا ھەيراندۇر سەھەر.
غەبغەبىك سۈبھى سەفاسىدىن مۇنەۋۋەردۇر جەھان،
راست ئىتەي مىھرى كۆرگۈزمەكتە يالغاندۇر سەھەر،
قامىتىگۈ سۈبھى رۇخسارىك قۇياشنى كۆرۈب،
چاك ئەيلاب جەيبىنى باغرى تولا قاندۇر سەھەر.
جەيب سۈبھىدىن بايار گەردىنىك ئەتكەچ تۇلۇئ،
تۇن گىرىبانىدا خجلەت بىرلە پىنھاندۇر سەھەر.
قامىتىك سەرۋىغە تەقلىد ئەيلەگەچ نۇقسان تاپىپ،
ئاھ دۇدىدەك سەھەر ئۇزرە پەريشاندۇر سەھەر.
ئى سەمەنبەر نىچچەكىم چەرخ ئۇزرە جەۋلان ئەيلەسە،
تالىئىك مىئراجىغە يەتمەك نى ئىمكاندۇر سەھەر.
تا ئەمر ئول سەرۋى گۈلرۇخسارنى شەيداسى مەن ،
مىھرى خاۋەر بەندەھۇ مەھكۇم فەرماندۇر سەھەر.

(«دىۋان ئەمىرى» 617-بەت)

14

تا خەتىڭ نوكتەسىدىن بولدى مۇھەررىر كاغەز،
ئەرز ئەيتار سەفھەكافۇردا ئەنبەر كاغەز.
يازماسەم ۋەسىق جەمالىڭنى ئىتاب ئەيلامەكسم،
ئانى تەھرىرى ئۇچۇن لايىق ئەمەس ھەر كاغەز.
نامەئى يار مەگەر نافە ئىدى ئى قاسەد،
ئەيلادى روھى دىماغىمنى مۇئەتتەر كاغەز.
شەرھى ھالىم ساڭا بۇ سۇرەت ئىلە ئەتمەك ئۇچۇن،
مۇرغ پىغامىدەك ئەيلەر ئۆزىگە پەر كاغەز.
ئەيلەدىم نامە رەۋان يارغە ئىشقىم ئوتىدىن،
كۆيدى بالۇ پىرى ئىلتۇردە كەبۇتەر كاغەز.
ھۆسنۇڭ ئەۋسافىنى يازماقغە مەسىھا تىلىدىن،
لۇھ گەردۇن ئۆزە مىھر ئەيلەدى مەتەر كاغەز.
باقما دۇشمەنغە ھەقارەت بىلە بولما دەلىر،
ھەر بەسى ئىگنەيۇ قالقانى ئىرۇر گەر كاغەز.
ئىرق ئالۇد يۇزۇڭ ۋەسفىنى سەبت ئەيلەرمەن،
بولماسا سىل سىرىشكىم بىلە گەر تەر كاغەز.
كىچەكىم خەت سەۋادىنى رەقەم قىلدى ئەمىر،
مۇشك سۇد ئولدى بۇ سەۋدادە سەراسەر كاغەز.

(«دىۋان ئەمىرى» 59-بەت)

15

گەر كۆتەرسەڭ يۇزىدىن ئى شوخ پەرى پەيكەر نىقاپ،
قايدا كەلتۇرسۇن ئاڭا خۇرشىد ماھى تاب.
ھەلقە-ھەلقە كاكۇلۇڭنى تەبرەتۇر بادى سەبا،
كاش تۇشسە گەردەنىمغە ئۇشبۇ مۇشكەفشان تەناب.
ھەسرەتى زۇلفۇڭ كۆزۈم ياشنى توفان ئەيلەمىش،
مەۋج تۇغياندىن ئانداغكىم ئايان ئولمىش جەناب.
يار ھەر مەجلىسدە ساغەر چەكسە ئەغيارى بىلە،
نالە ئەيلەرمەن ئىشكىدا ئولتۇرۇپ مىسال رەباب.
لامىئ ھۆسنۇڭ نەمايان ئولسە قان يىغلار كۆزۈم،
ئويلەدۇركىم بەرق كۇلگەن چاغدا گىرياندۇر سەھاب.
ئۇزگەلەر بىلە مەي ئىچتى يار ئانىڭ رەشكىدىن،
ياش تۆكۈپ، قانلار يۇتۇپ، غەم ئوتىغە بولدۇم كەباب.
ئايىيۇ خۇرشىدغە تۆرتىنچى تارەمدۇر مەقام،
كۆرمەدى دەۋران كۆزى سەن ماھدەك ئالىجەناب.
ئۆمۇرلاردوركىم يولۇڭ ئۇستىدە توفراغ ئولمىسام،
كاش بۇ يول ئاشىق بىچارە دەب قىلساڭ خىتاب.
ئارزىيىن پىنھان قىلۇر قانلۇ ياشىم كۆرگەج ئەمىر،
ئويلەكىم ياغىن كۇنى تۇشمىش قۇياش ئۇزرە سەھاب.

(«دىۋان ئەمىرى» 26-بەت)

16

لەئلىك پىراقىدا ماڭا بولدى شەراب تەلخ،
ھەردەم كۆزۈم تۆكەر لەبىك ئىستەپ گۈلاب تەلخ.
كۆيگەن يۈرەكنىك شوربنى ئىشكىم فۇزۇن ئىتار،
ئانداغكى تۇز سۇيى بىلە بولغان كەباب تەلخ.
سوردۇم نە مەي ئىدى كىچە ئەغيار بەزمىدە،
شىرىن لەبىك غەزەپ بىلە بەردى جەۋاب تەلخ.
چاك ئولدى جان يەقاسى دېسەم ئاچچىغنىك نىدۇر،
ھەرگىز دېمەس گۈنا نە سۆزىنى ماھىتاب تەلخ.
ئەغيار بىرلە بادە ئىچىپ زۇلۈم ئىتىپ ماڭا،
ئەيشىمنى ئەيلادىك كېچە، ئى ئابتاپ تەلخ.
گەھ زەھەر غەم يۈتارمەن، ۋەگەھ بىخۇد ئولمىسام،
ئى گۈل، غەمىكدە بولدى ماڭا خوردۇخاب تەلخ.
ئى گۈل، نە بولدى پەردە كۆتەرسەك جەمالدىن،
ئاشقلارىڭنى ئەيشنى قىلدى نىقاب تەلخ.
شىرىن دېسەم لەبىڭنى ئاڭا تەند بولماغىل،
كەۋسەر سۇيىنى كىم دېدى ئى پەرئىتاب تەلخ.
ئىشقۇ-ۋەپا تەرىقىدا شاد ئولمىسام ئەمىر،
تا يار نە رەقىبغە بولدى ئەزاب تەلخ.

(«دىۋان ئەمىرى» 45-بەت)

17

ئاشىق مەنۇ ئىشق ئوتىدا باغرىم كەبابدۇر،
بىرلەھزە كۆرمەسەم ئانى ھالىم خارابدۇر.
ئايرىلسا يار مەندىن ئۆلەرمەن فىراقىدا،
جانىم غەمىدا تەشنايۇ قانىم شەرابدۇر.
ئىشق ئوتى تۇشتى جانىمە ھەرگىز ئىلاج يوق،
ھالىمغە رەھىم ئەيلاسىكىزلار سەۋابدۇر.
خەتىكى مەلۇلىيىن لەبى لەئلىكى فىراقىدا،
ھەركىمگە غەم يولۇقسا ئىلاجى شەرابدۇر.
باغرىم ئىزىلدى كۆيدى تەنىم، كەتتى تاقىتىم،
بىچارە خەستە جانىمە قانداق ئازابدۇر.
نەۋمىد ئەيلاسەكى مېنى، ئى يار ۋەسلىدىن،
كۇيۇكدە گەردىنىمدە كۆرەرسەن تەنابدۇر.
بىھۇدە ئەل سۆزىگە كىرىپ قوۋلامە مېنى،
بىر جان سىپار بەندە ئىشكىدە بابدۇر.
ئاقىلغە بىر ئىشارەت ئېرۇر قىسسە مۇختەسەر،
پەھىم ئەيلەگەن كىشىگە بۇ سۆز بىر كىتابدۇر.
نىچۇن قاشىغە باغلامايىن كۆكلۇمى ئەمىر،
بۇ بېيىت ھۆسنى دەفتەرىدىن ئىنتىخابدۇر.

(«دىۋان ئەمىرى» 61-بەت)

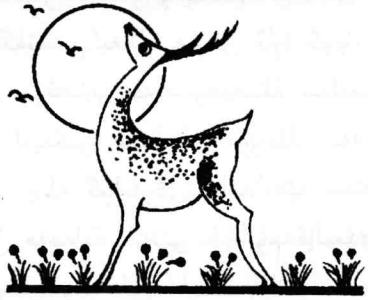

18

كۆرسەتۈرلار جادە بىرلە بىزلارە گۈلزارىلار،
ناز پىرالار، سەمەنبەرلار، چىمەن رۇخسارىلار.
ئىشق ئىلىن قەتل ئەتكۈچى بىرەھمى دىل ئازارىلار،
جەم ئولۈپ بۇ بەزم ئارا سۆھبەت تۈتارلار يارىلار.
غۇنچە يەڭلىغ كۆڭلۈمەي يۈز ناز ئىلە قان ئەتتىلار،
شوخلارى بىباكىلار، رەققاسى خۇش رەفتارىلار.
بىر باقىش بىرلە كۆڭۈل قەسرىنى بەرباد ئەتتىلار،
ئافەتدىن نامۈسۈلمانلار كۆزى ئەييارىلار.
بۈزدىلار كۆڭلۈم ئۆيىنى قىلدىلار دىنىم خاراب،
ئەنجۈمەن پىرا پەرىۋەش كۆزلەرى بىمارىلار.
جىلۋە ئەيلەپ ئەنجۈمەن سەھنىنى گۈلشەن ئەتتىلار،
گۈل چىمەنلەر، غۇنچە ئاغىزلار، شەكەر گۇفتارىلار.
ھەق ياراتتى سىزلارۇ بىزلەرنى شۇكۇر ئەتمەك كېرەك،
سىز كەبى گوللارغە ئەنسەبدۇر بىزنىڭدەك خارىلار.
ئاھ! كىم، ئىشق ئەھلىنى قانىنى بىلمىشلار ھالال،
جەۋرىنىڭ ئاينەيىدا بۇ كۆزلىرى خۇمارىلار.
تەلبە بولماي نەيلەيىن ئىشقى جۇنۇن ۋادىسىدا،
كۆڭلۈم ئالدى بىر سۇرۇك ئاھۇ كەبى ئەييارىلار.
رەھىم قىل يارەبكى ئەھۋالىمغە چوق مۇشكىل ئېرۇر،
مەندەدۇر بىر كۆڭۈل ئەمما مۇنچە دىل ئازارىلار.

غەمزە بىرلە ناز ئېتىپ بىر كۆز ئۇچى بىرلە باقىپ،
بىسمىل ئەتمىشلار بەزى بۇ كۆزلىرى خۇنخارىلار.
خەتىم ئولدى بەزم ئارا ئۇن ئەۋجىغە بۇ شاھ غەزەل،
تا مۇۋاپىق تۇشسۇن ئول گۇللارغە بۇ ئەشئارىلار.
بۇ ئۇشاق ياشلار نە جەۋرىدىن قۇتۇلماسسەن ئەمىر،
ئالدىلار يۈز ناز ئىلە كۆڭلۇمنى بۇ دىلدارىلار.

(«دىۋان ئەمىرى» 60-بەت)

19

دېدى يۈسۈف كۆرۈپ يارىڭنى جانانىڭا سەلەمنا،
ئانى ئىشقىنە تاقەت ئەيلەگەن جانىڭە سەلەمنا.
قاشىڭ يايى ئۇزە چىن كۆردى-يۇ، جان بولدى قۇربانى،
يېڭى ئايىڭا يۈز تەسلىمۇ قۇربانىڭە سەلەمنا.
لەبىڭدىن ۋەئدە قلدىڭ بۇسە ئولدۇم خۇمارىدە،
ئەگەرچىن دېگەنىڭ بۇ ئېرسە يالغانىڭە سەلەمنا.
جانان باغىنە كىرسەڭ ھۆر ئىلە غىلمان كۆرۈپ ئەيتۇر،
ئىككى نارىڭ بىلە سىبى زەنەخدانىڭا سەلەمنا.
بىلالمام گۈل ئۈزە شەبنەم دۇرۇر يائەقىد پەۋىندۇر،
بىناگوشىڭدىكى لەئل دەرەخشانىڭە سەلەمنا.
جەفالار دىلرەبالاردىن كۆرۈپ تەرك ئەتمەدىڭ ئى جان،
ۋەفاسىزلارگە قىلغان ئەھدۇ پەيمانىڭە سەلەمنا.
گۈلىستان نەزاكەتسەن بەھار ھۆسن ئارا گويا،
جەھان ئولدى مۇئەتتەر خەت رەيھانىڭە سەلەمنا.
خىرام ئەتكەچ لەبىڭنى غۇنچىسى يۈز ناز ئىلە كۈلدى،
قەددىڭ نەخلى بىلە گۈلبەرگى خەندانىڭە سەلەمنا.
سېنى كۆرگەن مەھەلدە كەتتى ھۇشۇم قالمىدى سەبرىم،
بۇدۇر گەر سۇبھى ۋەسلىڭ شام ھىجرانىڭە سەلەمنا.
قاشىڭ بىرلە يۈزۈڭ كۆرگەچ ئەمىر ئىنسانى ئەيلا ئىدى،
ياڭى ئايىڭ بىلە خۇرشىد تابانىڭە سەلەمنا.

(«دىۋان ئەمىرى» 21-بەت)

20

هەرنەچەكىم فەتھ ئىقلىم جەھان ئەتتىم ئەمىر،
ئاندىن ئۆتتۈم يار كويىدا مەكان ئەتتىم ئەمىر.
ئول سەنەم ۋەسلى سوراغىدىن نىشان تاپقايمۇ دەپ،
ھەر تەرەپ پەيك خىيالىڭنى رەۋان ئەتتىم ئەمىر.
جان بىرلە كۆڭلۈمگە يەتكۈردۈم ۋىسالىن مۇژدەسىن،
بۇ گەدالارنى كەرەمدىن كامران ئەتتىم ئەمىر.
ئەتمەدىم ئىشقىڭدا جانا دوستىدىن دۈشمەننى پەرق،
پەند بەردى دوستلار دۈشمەن گۈمان ئەتتىم ئەمىر.
مۇددىئا ساقى يۈزىنىڭ ھۆسنىدۈر ئى مۇغبەچە،
دەير ئاراكىم خىزمەت پىرى مۇغان ئەتتىم ئەمىر.
ھەر كىشىگە كىم ۋەفا قىلدىم ماڭا قىلدى جەفا،
ئالەم ئەھلىنى سەراسەر ئىمتىھان ئەتتىم ئەمىر.
لەشكەر نەفسۇ ھەۋايۇ ھىرىس تىغيان ئەيلادى،
جۈرئىتىم شۈلكىم ئۈلار بىرلە قىران ئەتتىم ئەمىر.
نەۋباھار فىترەتىم گويا ئەرەم ئىجاد ئىدى،
ھەر چىمەنكىم تەرھ سالدىم گۈلىستان ئەتتىم ئەمىر.
گەرچە كۈلدۈم زاھىد ئىلىنى شاد ئىتەرغە گۈل كەبى،
لىك پىنھان غۇنچىدەك باغرىمنى قان ئەتتىم ئەمىر.
لەمئ شەمشەر ھىممەتدۈر سەفا بەخش جەھان،
لاجۈرۈم ئەلگە بۇ جەۋھەرنى ئەيان ئەتتىم ئەمىر.

(«دىۋان ئەمىرى» 67-بەت)

21

مېنىڭ ھەيرانلىغىم ئى نازىنىن زىبالىغىڭدىندۇر،
قىزىل ياشىم، سېرىق رۇخسار ئۈزە رەڭنالىغىڭدىندۇر.
مۇھەببەت ئەھلىنىڭ ئەفغانى زۇلمۇڭدىن ئېرور ياخۇد،
بۇ ئاشقلار ئارا ئى شوخ ناپەيدالىغىڭدىندۇر.
تۆكەرلەر كۆزلارىڭ قان ۋاقىب ئولكىم ھۆسىن شاھىسەن،
كۆڭۈللار مۈلكىدە بۇ فىتنە بىپەرۋالىغىڭدىندۇر.
ئىلىفتەڭ قامىتىڭ جانلار ئارا ساكىن ئېرۇر لېكىن،
خورامىڭ ئەلنى مەجنۇن ئەتمەكى يەكتالىغىڭدىندۇر.
ساڭا كىم ئەيدى ئى كۆڭلۇم ئانى زۇلفاغە بەند ئولغىل،
گىرىپتار بالا بولماغلىغىڭ شەيدالىغىڭدىندۇر.
مەن دىۋانەغە گاھى باقىپ قەھرۇ ئىتاب ئەيلەب،
ئەمر ئالىندا ئى سىمىن بەدەن مىرزالىغىڭدىندۇر.

(«دىۋان ئەمىرى» 79-بەت)

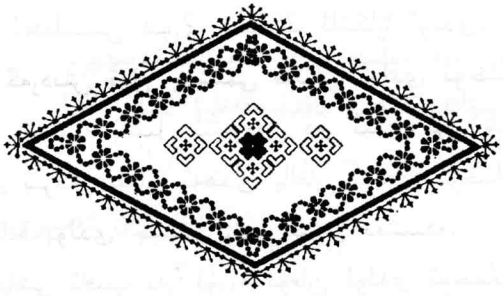

22

كۆڭۈل لەئلى تەمەننناسى ئىلە قان ئولدى ئوخشايدۇر،
كۆزۈم ئايىنەدەك ھۆسىگە ھەيران ئولدى ئوخشايدۇر.
كۆرۈپ ئاشۇنداق ھالى زارىمى ئەھباب ئەيتۇرلار،
گىرىفتارى كەمەندى زۇلفى جانان ئولدى ئوخشايدۇر.
ئوقۇڭ زەخمىنى پىنھان ئەيلەدىم جىسمىم ئىچرە جان بىرلە،
كۆڭۈل گەنجىنەسىدە داغى سامان ئولدى ئوخشايدۇر.
بىناگۇشىدا گۇش ئاۋنزەنى گەۋھەر ئەمەس بىلدىم،
شەرەف بۇرجىدا يۇلدۇز دۇررى غەلتان ئولدى ئوخشايدۇر.
كۆڭۈل ئەفغانىدىن شورى قىيامەت ئاشكارا ئولدى،
ئەسرى گەردىش ئول چەشمى فەتتان ئولدى ئوخشايدۇر.
ھەرەمى ۋەسلىمە ۋاسل ئېتەرمەن دەر ئىدى ئول شوخ،
بۇ زالىم بىزگە قىلغان ئەھدى يالغان ئولدى ئوخشايدۇر.
فەنا ئامادە بولدى جىسمى زارىم ئىشق دەشتىدە،
كۆزۈم ياشى ئاقىپ يەر ئۇزرە توفان ئولدى ئوخشايدۇر.
ئېرۇر رەۋشەن زۇمۇررەد مەۋجەسى لەئلى خۇشاب ئۇزرە،
لەبدىن سەبزەئى خەتتى نەمايان ئولدى ئوخشايدۇر.
كۆزۈم گەنجىنەسىدىن دۇرەفشانلىغ رايكان كەتتى،
سىرىشكى شەش قەتارىم ۋەقفى دامان ئولدى ئوخشايدۇر.
چىقىبدۇر كارۋان خەتتى مەتائ ھۇسىن ئىلكىدە،
بۇ مەزمۇن ئىلە نەرخى بۇسە ئەرزان ئولدى ئوخشايدۇر.

ئەمر ئەشئارىنە بولدى مۇسەللەم گەۋھەرئەفشانلىغ،
ھەۋاپەرۋەردەئى ئول لەئلى خەندان ئولدى ئوخشايدۇر.

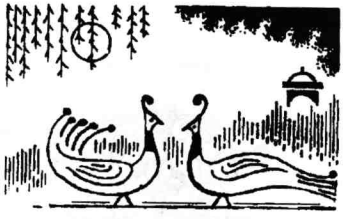
(«دىۋان ئەمىرى» 60-بەت)

23

خەتىڭ رەيھانى جەننەت ئارەزىڭ گۈل،
ساچىڭ ئول گۈلنى ئەترافىدا سۈنبۈل.
فىراقىڭ سەئبۇ ھىجرانىڭ بەلادۇر،
قەلبىم بولماس ئاڭا سەبرۇ تەھەممۇل.
كېچە كويۇڭ ئارا فەريادىم قىلدىم،
كى تۈشتى ئىتلارىڭ خەيلىغە غۇلغۇل.
يۈزۈڭ كۆرگەندە نالەم تاڭ ئەمەستۇر،
فىغان ئەيلەر گۈلستان ئىچرە بۈلبۈل.
ئىبرۇرمەن ئىشق مۇلكىنىڭ ئەمىرى،
ۋىسالىڭدۇر ماڭا تەختۇ-تەجەممۇل.

(«دىۋان ئەمىرى» 151-بەت)

24

سۇنبۇلۇڭنى باش ئۇزە ئى گۇل پەرىشان ئەيلادىڭ،
كۆڭلۇمى ئەسكى كالله ئاستىغا پىنهان ئەيلادىڭ.
گۇل خجالەتتىن قىزاردى سەرۋى قامەت چەكمەدى،
ناز بىرله تا گۇلىستان ئىچرە جەۋلان ئەيلادىڭ.
مەست ئولۇب چىقتىڭ شەراب ناب ئىچىپ ئى گۇلئۇزار،
بۇنى شەبنەمدەڭ يۇزۇڭ مەهرىغە هەيران ئەيلادىڭ.
بەندە بولدىلار سەنۇبەر بىرله سەرۋەيۇ گۇل ساڭا،
قەد چېكىپ، رۇخسار ئاچىپ تا سەير بوستان ئەيلادىڭ.
ساپ دىل ئۇشاقلار دۇرلار يۇزۇڭ ئاينەسى،
جلوە قىلدىڭ ئۆزگەلەرگە بىزنى هەيران ئەيلادىڭ.
تازە بولدى لەبلارىڭدىن خەستە كۆڭلۇم شورىشى،
بىر تەبەسسۇم بىرله زخمنى نەمەكدان ئەيلادىڭ.
ئىشق مەيدانىغە مەقسەد كويىنى ئىستەم ئەمر،
تا باشىمنى كوي ئېتىپ زۇلفۇڭنى چەۋگان ئەيلادىڭ.

(«دىۋان ئەمىرى» 135-بەت)

25

ۋىسالىڭگە كۆڭۈل مۇشتاق ئىدى، ئى يار، خوش كەلدىڭ،
كۆزۈم نۇرىنى رەۋشەن ئەيلادىڭ بىسيار خۇش كەلدىڭ.
خۇمارىم زەئىفدىن بىتاب ئىدىم بەزم ئىچرە، ئى ساقى،
خىرامان شىشەئى ساغەر تۇتۇپ دىلدار خۇش كەلدىڭ.
كۆڭۈل باغدا ھەريان داغى ئاھىم سەرۇ ئىلە گۈلدۇر،
بۇ گۈلشەن سەيرىغە، ئى سەرۋى گۈلروخسار، خۇش كەلدىڭ.
بۇ شەكىلۇ بۇ شەمايىل بىرلە بەزمى ناز ئارا كىردىڭ،
سىھى قەدلەرنى قىلدىڭ سايەئى دىۋار، خۇش كەلدىڭ.
ھەزىن مۇشتاقلارگە يار فىردەۋس ۋىسالىڭدىن،
يېتۈردۈڭ مۇژدەئى تاۋۇسى خوشرەفتار، خۇش كەلدىڭ.
كەمەر بەندۇ تەكەللۇم زاھىر ئەتتى بەلۇ ئاغزىنى،
نىسارى مەقدەمىڭدۇر بارچە يوقۇ بار، خوش كەلدىڭ.
تۇن ئاخشام يار كەلتۈرروي ماڭا تەشرىفى مېھمانلىق،
رەقىب ئارقاسىدىن كەلدى، دېدىم ناچار: "خۇش كەلدىڭ".
كېچە كۈلبەمغە پىنھان كەلدى ئول مەھۇەش، ئەمىر، ئەيدىم:
«بۇ لۇتفۇ مەرھەمەتنى بىلمەسۇن ئەغيار، خۇش كەلدىڭ»

(«دىۋان ئەمىرى» 133-بەت)

26

قاشىغه يەتكۈزمەگىل قەلەمنى،
بۇ خەت بىلە بۇزماغىل رەقەمنى.
بۇتخانىلار ئىچرە ھىچ تەرسا،
بىر كۆرمەدى سەن كەبى سەنەمنى.
ئاشىقلارنىڭ تەرەھھۇم ئەتىگىل،
كۆپ ئەيلىمە جەۋر ئىلە ستەمنى.
نەقىش قەدەمىڭ مۇيەسسەر ئولسا،
نەيلەي بۇ جەھاندا جامۇ جەمنى.
كۆڭلۈم قۇشى تايىر ھەرەمىڭ،
سەيد ئەتمە كەبۇتەر ھەرەمنى.
تا بۇتەن ئولمىسۇن كۆڭۈللار،
زۇلفۇڭدىن ئايرىما پىچۇ خەمنى.
يۇلۇڭدا غۇبارى راھ بولدۇم،
باشىمغە يىتۈرمادىڭ قەدەمنى.
سەن ياردىن ئۆزگە كىمگە دېرمەن،
كۆڭلۈمدەكى دەرد ئىلە ئەلەمنى.
بەر كاسە شەراب ئەرغۇانى،
پامال قىلۇر ھۇجۇم غەمنى.
ئەقلى ۋەفا ئەمىرى دۇرسەن،
ئى شەھ بۇ گەداغە قىل كەرەمنى.

(«دىۋان ئەمىرى» 205-بەت)

27

نېچۇن ئۆلمەيكى جانىم كەتتى جانانىمنى ساغىندىم،
بۇ گۈلشەن ئىچرە ئول سەرۋى خىرامانىمنى ساغىندىم.
سەبەب بولغايمۇ كىم بۇ چەرخى زالى ۋەسلىغە يارەب،
كۆرەي دەپ يۈسۈفىمنى پىرى كەنئانىمنى ساغىندىم.
مۇيەسسەر بولمادى بۇ زەررەغە ۋەسلىڭ قۇياشى كىم،
فىراقىڭ شامى ئىچرە ماھى تابانىمنى ساغىندىم.
ئەگەرچە مۇر يەڭلىغ زەرئىفدىن كۆپ ناتەۋاندۇرمەن،
نەزاكەت كىشۋەرى ئىچرە سۇلەيمانىمنى ساغىندىم.
يۈزىن كۆرگەچ بولۇر ئىردى كۆزۈم ھۆسنىغە مەھۇ ئانداق،
كىم ئول كۆزگۈ ئارا بۇچەشمى ھەيرانىمنى ساغىندىم.
پەرىشان ئەتتى ساچى شانەدەك كۆڭلۈم ھەۋاسنى،
نىتەيكىم غۇنچە يەڭلىغ جەمئى سامانىمنى ساغىندىم.
خەتى زۇلفۇڭنى سەۋداسىدە دەرمىش ناتەۋان كۆڭلۈم،
خىتا بىرلە خوتەندە خانۇ خاقانىمنى ساغىندىم.
كىرىپ بوستانىدە ھەرگىز كۆرمەدىم بىر نەخلىنى ئانداق،
يۈزى گۈل، سەرۋە قەد، زۇلفى پەرىشانىمنى ساغىندىم.
ئەگەرچەندى ئەمىرى ۋەقت مەن بۇ ئەسكى دەھر ئىچرە،
مۇھەببەت كىشۋەرى ئۇستىدە سۇلتانىمنى ساغىندىم.

(«دىۋان ئەمىرى» 161-بەت)

28

شەربەت لەئىلىك شەراب نابدەك،
ئارزىيىك بەرك گۈل سرابدەك.
يۈز گۈرۈھدۇر رىشتە جانىم ئارا،
سۇنبۇلۇك تاربدە پىچۇ تانابدەك.
نەقش دىۋار تەھەييۇر بولمىسام،
ئەگرى قاشىك يادىدە مھرابدەك.
قىل كەبى نازۇك بىلىگىنى قۇچقالى،
بولدى زۇلفۇك ھەلقەئى قەللابدەك.
مىسكىنىم ھەر كېچە كويۇگدۇر ماڭا،
ئىتلىرىك كوي ئارا ئەھبابدەك.
راھىتىم ئەسبابىنى گۈلخاندا كۆر،
كۈلدۇر ئاندا بىستەر سەنجابدەك.
غۇسسە چۈنكى مەن فراقىك ئالىدا،
رەڭلارىمدۇر جىسىم ئارا مىزرابدەك.
ئىزتىراب ئەتمە كۆڭۈل يار ئالىدا،
ھىچ ئىش مەقبۇل ئەمەس ئادابدەك.
ئەيدىم ئۇنچەيۇ تىشلارىك ۋەسفىن ئەمىر،
ھەر سۆزۈمدۇر گەۋھەر نايابدەك.

(«دىۋان ئەمىرى»)

29

ئى لەبىڭ دۇردا سەن چەككەن خەت ئەنبەرمىدۇر،
يا بەدەخشان ئۈزرە ھىندۇ خەيلىدىن لەشكەرمىدۇر.
يۈزمىدۇر يا بەرق ئالەم سوز يا مەھرى مۇنىر،
لامئ شەمئى تەجەللى يا مەھ ئەنۋارمىدۇر.
قەدمىدۇر يا نەخل گۈل يا شەمئى مەجلىس يا ئىلىق،
يا سەنۇبەر يا سەھى يا سەرۋى سىمنەرمىدۇر.
نازىنىنلار شاھى سەن گۈلچەرىلار سىر دەفتەرى،
ھۆسن ئىقلىم دائىمە تالىئىڭ ياۋەرمىدۇر.
لەبلارىڭمۇ قالدى زاھىر سەبزە خەتىڭ سەفا،
يا زۇلال خەزەر، يا سەر چەشمە كەۋسەرمىدۇر.
بىر باقىپ يۈز بىنەۋا قانىن تۆكەرسەن بىگۈنا،
كۆزمۇ يا جاللاد ئىرۇر، كىرپىكمۇ يا خەنجەرمىدۇر.
ئىشق ۋادىسىدا بىر ئاۋارە كۆردۈم ئى ئەمىر،
تەلبە مەجنۇندۇرمۇ يا بۇ زار غەمپەرۋەرمىدۇر.

(«دىۋان ئەمىرى» 78-بەت)

30

سائادەت گەۋھىرى ئەل قوينىدا ھاس ئەدەبدىندۇر،
كۇلاھ فوقرافەر بولماغنى تەرك تەلەبدىندۇر.
مېنى مۇغ دەيرىدا كۆرۈڭ ئىسە مەنئى ئەتمە ئى زاھىد،
كى بۇ رەسۋالىغىم سەۋدايى ئول تەرسا نەسەبدىندۇر.
جۇنۇن دەشتىندا مەجنۇندەك يۇگۇردۇم تىرمۇلۇب ھەريان،
بۇ سەۋدالار باشىمدا بىرىب لەيلى ھەسەبداندۇر.
دەبىستان مۇھەببەت ئىچرە سىغماس دەفتەر ئىشقىم،
مەگەر فەرھادۇ شىرىن نۇسخەسى بۇ مۇنتەخەبداندۇر.
يۇزۈڭ بىرلە لەبىگە باغ ئارا تەشبىيە ئېتىپ بولماس،
ئېرۇر گۇلدىن مۇسەففاراقۇ شىرىن تۇرۇر تەبدىندۇر.
مېنىڭ بىرلە بەرابەر تۇتماگىزكىم مەن ئەجەمدىن مەن،
خىتا ئەۋلادىدىن فەرھاد ئېرۇر، مەجنۇن ئەرەبدىندۇر.
تەئەججۇب كۆرمەگىل ناگاھ ئەمىر ئەبياتىنى كۆرسەڭ،
بۇ تەبئى نازۇك ۋەزن سەلىم ئىمدەد رەبدىندۇر.

(«دىۋان ئەمىرى» 80-بەت)

31

تا دىل دىۋانە ئول ئاينى ھەۋاسىن قىلدى ساز،
پەردەئى ئۇشاق ئارا ھەيرەت نەۋاسىن قىلدى ساز.
سەرۋى قەدلەر شەۋقىدىن بىر ئاھ چەكتىم سۇبھى دەم،
مۇھتەسىب باشىمغە ئۇرماققە ئەساسىن قىلدى ساز.
جان لەبى زەۋقىن تىلەب كۆڭلۇم جەمالى شەۋقىنى،
ھەربىرى يار ئالدىدە بىرمۇددىئاسىن قىلدى ساز.
ئىشق بەربەت تار زۇلفىغە ئەسىر ئەيلەب مېنى،
ھەر تەرەپتىن جانىمغە دەردۇ بەلاسىن قىلدى ساز.
ئىشق دەيردا قەدەھ نۇش ئەتتى ئول تەرسا بەچچە،
مەي قەدەھ پالاسىغە زىد رىدائىسىن قىلدى ساز.
يېڭى ئاي دېمە فەلەك ئۇزرە ئەگەر كۆرسەڭ ھىلال،
چەرخ ئۆمرۇڭ خۇشەسىن ئورماقغە داسىن قىلدى ساز.
خۇش نەۋا مەھبۇبلار بەزمە ۋىسالىنى ئەمر،
ئىشق ئاھىڭغە شېئىر جانفزاسىن قىلدى ساز.

(«دىۋان ئەمىرى» 81-بەت)

32

يارنى مەندىن بۆلەك بىر ئۆزگە يارى بارئىكەن،
گاھ گاھى ئانى سارىغە گۈزارى بار ئىكەن.
بىزنى مەھز ۋەئدە ۋەسلى بىلە خۇرسەند ئېتسپ،
ئۆزگەلەر بىرلە نەھانى كارۇبارى بار ئىكەن.
نەقدى جان قىلدىم نىسارى باقمىدى بىر قايرىلىپ،
بولدى رەۋشەن ئولكى مەندىن ئانى ئارى بار ئىكەن.
يارىكىم بىگانىلارغە ئاشنالىق ئەيلامىش،
ئاشنالاردىن جۇدالىق ئىختىيارى بار ئىكەن.
ئۆزگە يار ئەيلابتۇر ئەمدى ماڭا قىلماس ئىلتىپات،
ئۆمۇر يەكلىغ بۇاپالىغدىن شئارى بار ئىكەن.
دەرئىدىم ھۆسنغە يالغۇز مەن ئېرۇرمەن ئىنتىزار،
ئەمدى بىلدىم نەچچە مەندەك ئىنتىزارى بار ئىكەن.
چىھرە كۆرگۈز قىلمە ئىستىغنا ئەمر، ئى گۈل سېنى،
كۆرمەسە بىردەم قەچان سەبرۇ قەرارى بار ئىكەن.

(«دىۋان ئەمىرى» 178-بەت)

33

چىمەن زىبالارى گۈلزار رۇخسارىگدىن ئايلانسۇن،
كۆزۈمده جلۋه قىل ئاينه دىدارىگدىن ئايلانسۇن.
جانان نەركەسلەرى شەھلا كۆزۈگنى سەدىقەسى ئولسۇن،
خوتەن ئاھۇلەرى ھەم چەشىم بىمارىگدىن ئايلانسۇن.
چىمەن پىراقىگدىن سەرۋىغە يۈز مىڭ خجالەتدۇر،
رەۋىشدا كەبەك ئىلە تاۋۇس رەفتارىگدىن ئايلانسۇن.
دىمە بۇلبۇلكى كۆبتۇر نەغمە گەر بۇ دەھر باغدا،
مۇغەننى بولسە ھەم گۈلشەندە مەنقارىگدىن ئايلانسۇن.
سەدەق، ئىنجۇلارىن، گەۋھەرىدىن ئارتوقدۇر دىدى يارىم،
ئەمر ئانداقكى ئولھەم دەر «گۇفتارىگدىن ئايلانسۇن».

(«دىۋان ئەمىرى» 178-بەت)

34

غەيرە قىلغان دەمبىدەم شىرىن سۆزۈڭدىن داغىمەن،
گاھ ئەغيارىڭدىنۇ گاھى ئۆزۈڭدىن داغىمەن.
جان بېرۇر ۋاقت تەكەللۇم جان ئالۇر گاھى نىگاھ،
لەبلەرىڭدىن شادمەن ئەمما كۆزۈڭدىن داغىمەن.
سەنسىز ئى ئارام جان كۆڭلۈمگە راھەت قالمىدى،
لەبلەرىڭدىن كام ئېلىپ ئوتلۇغ يۈزۈڭدىن داغى(مەن).
ئارزى ھالىڭ ئېرۇر ئەغيارىغە مەد نەزەر،
ئافتابىڭدىن مەلۇلۇ يۈلدۇزۇڭدىن داغىمەن.
ئىشق ئارا زۇلفۇ يۈزۈڭنى كۆرماكىم دىشۋار ئېرۇر،
ئى پەرىۋەش كېچە بىرلە كۈندۈزىڭدىن داغىمەن.
كۆپ ھەرامى بولدىلار مەھرۇم ئىشىكىڭدىن ئەمىر،
دەھر ئىلىغە تانۇماي بەرگەن تۇزۈڭدىن داغىمەن.

(«دىۋان ئەمىرى» 178-بەت)

35

دەھری ئارا بىر مەن كەبى رەسۋايى ئالەم بارمۇكىن،
ئۆلماغان ھىجرانىدا ۋەسلىغە مەھرەم بارمۇكىن.
گاھى مەجنۇن گاھى پەرھاد ئىتىداسىدۇر ماڭا،
ئىشق ئارا ئى دوستلار مەن چەكمىگەن غەم بارمۇكىن.
بۇيلە گىريان كۆز بىلە ئول گۈلغە مەھرەم بولمادىم،
مەن كەبى باغ مۇھەببەت ئىچرە شەبنەم بارمۇكىن.
نەئۇچۇن ئاشقلىغىنى تەغەن ئېتەرسەن كىمسەغە،
ئىشق دەردىن چەكمەگەن ئالەمدە ئادەم بارمۇكىن.
ئىككى كۆزدۈڭ شەبنەمۇ بۇلبۇل چىمەندە مەن كەبى،
نالەسى پەيۋەستەھۇ ئەشكى دەمادەم بارمۇكىن.
پارە-پارە قىلدى غەم تىغى بىلە كۆكسۈمنى يار،
ئى ھەكىم دەھرى بۇ زەھىمگە مەرھەم بارمۇكىن.
كويى تۆپىدە ئەناسىر رەخشىنى سۈردۈم ئەمىر،
مۇندىن ئۆزگە ھىچ ئەشھەب بىرلە ئەدھەم بارمۇكىن.

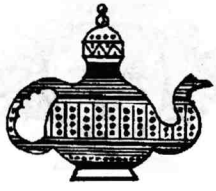
(«دىۋان ئەمىرى» 179-بەت)

36

گەر بۇ ئىسە كۆزلەرى فەتتانىمە كىرپىك،
مژگان دېمەكىم خەنجەر ئېرۇر جانىمە كىرپىك.
گەر كۆرمىسەم ئول ئارىز زىبانى زەمانى،
ھەردەم قادالۇر دىدەئ گىريانىمە كىرپىك.
ئول كۆز مېنى ئۆلتۇرگەنغە ئەيلاسە ئىنكار،
ھەم سۇرمە تانۇقلۇق بىردۇر قانىمە كىرپىك.
ئول قاشلارى يا جانىمە بىداد قىلۇردا،
يۇز ناۋەك ئۇرار سىنەئى ئەرياننمە كىرپىك.
يۇز پارە قىلىب غەمزە ئوقى بىرلە كۆڭۇلنى،
رەھىم ئەيلامىدى نالەيۇ ئەفغانىمە كىرپىك.
تا ئەيلەدى دىۋانە كۆڭۇلنى كۆزۇ قاشىڭ،
بىداد ئۆزە بىداد قىلۇر جانىمە كىرپىك.
ئول مەملىكەت ھۆسنى ئەمرىنى كۆرەيدەب،
قالدى ئۇشالىب دىدەئ ھەيرانىمە كىرپىك.

(«دىۋان ئەمىرى» 119-بەت ‹1›)

37

نىتاڭ كۆزۈم بۇياسە قانلۇ ياش ئىلە كىرپىك،
ستەملار ئەتتى ماڭا كۆزۈقاش ئىلە كىرپىك.
باقاردا كۆزلارى ئاشىقلارنغە رەھىم ئەيلەپ،
كەنارە قىلدى مېنى دۇرى باش ئىلە كىرپىك.
يۈزىن شەئىشەئەسى ئەلغە تىغ چەككەندە،
بەرابەر ئېردى سىنان قۇياش ئىلە كىرپىك.
گەھى كەرەشمەيۇ گاھ نازۇ گاھ ئىتاب قىلىپ،
مېنى ئەسىر قىلۇر بۇ مەئاش ئىلە كىرپىك.
كۆزنغە سۇرمە چىكەر قەتىل ئىتارگە يار مېنى،
مەگەركى تىز قىلۇر ئۇشبۇ تاش ئىلە كىرپىك.
ئەمىر ھۆسنى نىدىن سەلەھ بەرمىدى كۆزنغە،
كۆڭۈلنى مۇلكىنى بۇزدى سەۋاش ئىلە كىرپىك.

(«دىۋان ئەمىرى» 119-بەت‹2›)

38

خىيال ئەيلادىم ئول كۆزۈ قاش ئىله كىرپىك،
يۈزۈمگه ئۇنچه تۆكەر ئەمدى ياش ئىله كىرپىك.
كۆزۈم فراقىدا غەمدىن كۆڭۈل تىكانلاردۇر،
مۇكەممەل ئەيلەمىدىم ئەنقاس ئىله كىرپىك.
قاشىڭ قىلىچى تۆكەر قانىمى تاڭ ئېرمەسكىم،
فەكار ئەتسه كۆڭۈلنى خەراتى ئىله كىرپىك.
ۋىسال چاغىدا ھۆسنى پۈرۈغدىن كۆرۈنۈر،
كۆزۈمگه خەت شۇئائ ئول قۇياشى ئىله كىرپىك.
خەدەنگ غەمزە ئاتار قۇۋس ناز ئىله نىچەكىم،
تەسەۋۋۇر ئەيلەدىم ئول ئەگمەقاش ئىله كىرپىك.
مۇلايىم ئولمادى كۆڭلى فىغانىم ئىله ئەمر،
مەگەركى سۇرمە چىكەر كۆزگه ياش ئىله كىرپىك.

(«دىۋان ئەمىرى» 119-بەت ‹3›)

39

بەزمەدىن بىپەردە چىق زىنھار جەنان كېچەسى،
رەسمدۇركىم تالىئ ئولغاي ماھى تابان كېچەسى.
ئارىزىڭدىن بەرقەئ ئاچ ئى ماھى تابان كېچەسى،
لەمئە سۇبھى تەجەللى قىل نەمايان كېچەسى.
كۆڭلۇم ئاشۇفتە ھال ئەيلەر تەمەئ سەۋدا ئىلە،
سۇنبۇلۇڭنى قىلماغىل، ئى پەرىشان كېچەسى.
ماھى تابان جەمالىڭنى پىنھان تۇت خەلقدىن،
شەمئى يەڭلىغ دىدەلارنى قىلمە گىريان كېچەسى.
لەمئە رۇخسارى زاھىردۇر نىقاب زولغىدىن،
گەرچە ئىرمەسدۇر قۇياش چىقماقغە ئىمكان كېچەسى.
كۇندۇزى ھەر چەندە پىنھانسەن كۆزۇمدىن، ئى پەرى،
ئاي يۇزۇڭنى مەن جەزىندىن قىلمە پىنھان كېچەسى.
سۇبھىدىن تا شام، سەن ئەغيار بىلە مەي ئىچىپ،
مەن قىلۇرمەن كۆزلارىمنى كەۋكەبئەفشان كېچەسى.
سۇرمەسە بەختىم قارا ئولدى پىغانىم مەنئى چۇن،
ئەلگە كۆپرەك زاھىر ئولدى لىك ئەفغان كېچەسى.
چۇنكى دەۋلەت جامىدىن سەرشار ئىدىم ئەمىر،
كۆردىمۇ بۇ ئەيشنى دارايۇ خاقان كېچەسى.

(«دىۋان ئەمىرى» 203-بەت)

40

هەرقاچانكىم سۈبھى جەببىدىن نەمايانداۋر سەھەر،
مەھرى رۇخسار بىناگوشكا ھەيراندۇر سەھەر.
غەبغەبىك سۈبھى سەفاسىدىن مۇنەۋۋەردۇر جەھان،
راست ئەيتاي مەھر كۆرگۈزمەكدە يالغاندۇر سەھەر.
قامىتىگۈ سۈبھى رۇخسارىك قۇياشنى كۆرۈپ،
چاك ئەيلەب جىبنى باغرى تولا قاندۇر سەھەر.
جىب سۈبھىدىن بەياز گەردىنىك ئەتكەچ تۈلۈئ،
تۈن گەربياندا خجلەت بىرلە پىنھاندۇر سەھەر.
قامىتىك سەرۋنغە تەقلىد ئەيلەگەچ نۇقسان تاپىپ،
ئاھ دۈددەك سىپەھىر ئۈزرە پەرىشاندۇر سەھەر.
ئى سىمبەر نىچەكىم چەرخ ئۈزرە جەۋلان ئەيلەسە،
تالىئىك مىئراجىغە يەتمەك نە ئىمكاندۇر سەھەر.
تا ئەمىر ئول سەرۋى گۈلرۇخسارىنى شەيداسى مەن،
مەھرى خاۋەر بەندەيۇ مەھكۇم پەرماندۇر سەھەر.

(«دىۋان ئەمىرى» 61-بەت)

مۇخەممەسلەر

1

ماڭا يەتكەن ناۋىكىڭ ئارامى جان دەرلار ئانى،
قانغە پاتقان ھەربىرىنى داغى نىھان دەرلار ئانى،
تەندە قالغان قانلۇ پەيكانىن نىشان دەرلار ئانى،
ئاتقان ئوقۇڭ جىسمىمە روھى رەۋان دەرلار ئانى،
زەخىم پەيكان يوقكى جىسىم ناتۋان دەرلار ئانى.

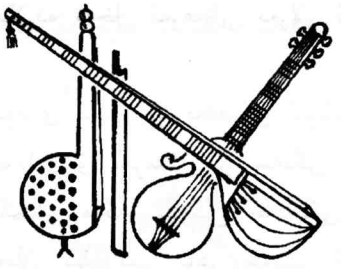
قامىتىڭغە جەننەت ئىچرە بەندە تەۋبى گۈئىيا،
بىل مەسىھ ئەنفاسىدىندۇر سۇ ئالىب ئابى بەقا،
بۇ چىمەن ئىچرە مەگەركىم پىشەسى ئولمىش ھەيا،
ئېپكىلۇر گۈلبۇن كەبى گۈلشەندە ئول گۈلگۈن قەبا،
كىم خىرام ئەيلاردە نەخل ئەرغەۋان دەرلار ئانى.

قەھرى ئىلە توغرى ئەيلابتۇر تەفەنكى كۆكسۈمە،
ئوق ئاتار چاغدا يوق ئېرمىش بۇ سەنگى كۆكسۈمە،
ھەر زەمان تەگمىش مەگەر مژگان خەدەنگى كۆكسۈمە،
كىم گۈمان ئەيلار كۆر ندا داغى سەنگى كۆكسۈمە،
نازپەرۋەر دىلرەبا ئەبرۇ كامان دەرلار ئانى.

ئول جەفا چۇ بىستەرى نازىنە گاھى يەستانىب،
كۆز ئېچىپ ئويقۇسىدىن شوخ ستەمكار ئويغانىب،
يۈز كەرەشمە نازۇ ئەنداز ئىلە ھەريان تولغانىب،
سۈرمەدىن كۆزى قەرايىپ ئارىزى گۈل-گۈل يانىب،
باغ ئارا قويسا قەدەم سەرۋى رەۋان دەرلار ئانى.

ئارىزىڭدىن زاھىر ئولمىش ھەر زەمان فەيزى چىمەن،
نەكھەت زۇلفۇڭدىن ئەرشىدۇر نىشان مۇشكى خوتەن،
نۇقتەئى خالىڭ زەنەخدانىڭدىدۇر ئى سىمتەن،
خەزرى خەتىڭ ئابى ھەيۋان لەب ئۈزە تۇشمىش ۋەتەن،
ھەم مەسىھۇ خىزىرگە دارئالامان دەرلار ئانى.

(«دىۋان ئەمىرى» 199-بەت)

2

نىچە دەرد ئىزھار ئەتتىم ئول سەنەمدىن چارە يوق،
نە ئۇچۇن قان تۆكماسۇن ئول كۆزگە نەمدىن چارە يوق،
رەنج ئىلە مۇئتاد ئولانلارغە ستەمدىن چارە يوق،
ئىشق تۇشسە ھەر كۆڭۈلغە دەردۇ غەمدىن چارە يوق،
يەتسە چۇن نەشتەر جەراھەتغە ئەلەمدىن چارە يوق.

سالدى زۇلفۇ ئارزى بۇ كۆكسۇم ئىچرە تابۇتەب،
ئۆرتادى مەھزۇن كۆڭۈلنى شەمئى مەھفۇلدىن تۇتەب،
غۇنچە يەڭلىغ قان بولۇپ بۇ ئۆمۇر لەئلىنى تىلىب،
ئى ۋۇجۇد ئول تار ئاغزدىن ھىچ بولساڭ نەئەجەب،
ئۇشبۇ يولغە يۇرۇغانلارغە ئەدەمدىن چارە يوق.

چۇن نىھان ئاستىڭ ساچىڭدا ئارزىيىڭ ئەيمە جەبىن،
بۇ ئەدا بىرلە ياشۇردىڭ كۇفر شاھى ئىچرە دىن،
تەلخ ئەتتى ئەيشىمى بەخت قارا كۆڭلۇم ھەزىن،
بىر تۇتۇپ زولفۇڭنى يۇزمىڭ رەھرىمانىم زۇلمىدىن،
ئارى-ئارى كىم يىلان تۇتقانغە سەمدىن چارە يوق.

كىرپىكىڭ كۆرگەن قاشىڭ ياسدا ئى پەيمان كەسىل،
تاڭ ئەمەس گەر ناۋەك غەمزەڭ ئىلە ئولسا قەتىل،

ئەشك ئالمىكىم سارىغ رۇخسارىمى ئەيلار قىزىل،
يۇزۇڭا باقسام كۆزۈم ياسىن كۆرۈپ ئېيىپ ئەتمەگىل،
ياز بۇلۇتى ئولسە پەيدا كۈلگەنمدىن چارە يوق.

بەسكى يوق ئۇشاق خىلى ئىچرە مەن يەڭلىغ ئەيۇر،
گەر ئەمر ئولسام مۇھەببەت كىشۋەرى ئىچرە بولۇر،
قىلماغىل مەئيۇس ئەيلەب ناتۋانلاردىن نەفۇر،
ئىشكىڭدىن قوۋلامە بۇ لوتفىنى جورمىن كەچۇر،
كىم بۇ باب ئىچرە گەرىملارغە كەرەمدىن چارە يوق.

(«دىۋان ئەمىرى» 111-بەت)

3

كىمدۇر ئول باغ ئىچرە ئەرز قەددۇ رۇخسار ئەيلەگەن،
ئوت ئوروۇپ گۇل خارمىنغە سەرۇبدىن ئار ئەيلەگەن،
لەبلارى گۇفتار ئىلە گۇل غۇنچەسىن خار ئەيلەگەن،
ئارىزىن رەڭگىن قىلىپ ئاشقلارىن زار ئەيلەگەن،
خەنجەرى مژگان ئىلە كۆكسۇمنى ئەفكار ئەيلەگەن.

سۇنبۇل زولفىن يۇز ئۇزرە زىب رۇخسار ئەيلابان،
يۇز تۇمەن ئاشقنى ۋەسلىگە تەلەبكار ئەيلابان،
جلۇە قىلغاچ بارۇ يوقۇمنى نەمۇدار ئەيلەبان،
بىلۇ ئاغزى خيالى شىرىن ئىزھار ئەيلابان،
تەبىئىنى نازۇك قىلىبان مەزھىبن تار ئەيلەگەن.

مەن كەبى مەھزۇنغە لوتىف ئىلە نىگاھ ئەيلەر كۆزى،
سۇرمە چەككەن چاغدا ئەھۋالىم تەباھ ئەيلەر كۆزى،
روزىگارىمنى ساچى يەڭلىغ سىياھ ئەيلەر كۆزى،
گەرچە ئەشكىم ئال ئىتتىب چىھرەمنى گاھ ئەيلەر كۆزى،
لەئل نابى ھەسرەتى دىدەمنى خۇنبار ئەيلەگەن.

تا سېنىڭدەك ماھ ھۆسنى ئەفلاكدە تاپتى ۋۇقۇئ،
جۇملە ئاشقلار سەر كويۇڭغە قىلمىشلار رۇجۇئ،

ناز بۇرجىدا جامالىڭ مەھرى چۈن ئەتتى تۇلۇئ،
ئابتاب ھۆسنى پاكىڭ قىلدى ئالەمغە شۇيۇئ،
خوبلىقدا يۈسۈف مىسرىنى يەتتى بىكار ئەيلەگەن.

قاشىدىن تارتىپ قىلىچلار باشىمە ھىندۇ كۆزى،
ئوت ئورار كۆڭلۈم ئۆيىنە نەچچە ئاتەشغۇ كۆزى،
ئاغنامىش مۇشك خىتا ئىچرە مەگەر ئاھۇ كۆزى،
سۈرمە چەككەن چاغدا ئەھۋالىم تەباھ ئەيلار كۆزى،
ئىككى ئەژدەر كۆزىنى ئەفسۇن بىلەن مار ئەيلەگەن.

قىلدى تا ھۆسنى كۆزۈمنى مەخزەنىن گەنجىنەدەك،
ئۆرتانۇر جانىم غەمىدىن داغ بولغان سىنەدەك،
داغ نەقدىنى مەقامى يوق دىل بەلەئىيندەك،
ئول تەجەللى لەمئەسىنى كۆرگۈزۈر ئاينەدەك،
ياروتوپ ئول شەمئى رۇخسارىدىن ئىزھار ئەيلەگەن.

مۇەئى جەننەت گۈل رۇخسارۇ سىب غەبغەبى،
ئابتاب ئەۋج ئىستىغنا جەمالى كەۋكەبى،
كېچەلەر كويىدا ئاشقلارنى يارەب يا رەببى،
كۆزى ئولتۇردى ئەمرىنىڭ تىرگۈزۈپ لەئلى لەبى،
زۇلۇم زاھىر ئولماسۇندەپ ئۆزنى غەمخار ئەيلەگەن.

(«دىۋان ئەمىرى» 173-بەت)

4

ئى كۆڭۈل بۇ دەير ئىچرە رىندلارغە ئۇلفەت تۇت،
مۇغبەچە ئەياغىن ئەدەب دەير پىرىن ئىززەت تۇت،
بادەنۇش ئېتىپ جانا جىلۋەسىن غەنىمەت تۇت،
بىر نەزەر كۆرۈپ ئاشىق جان پەرۋەرنى مىننەت تۇت،
ئاستانەڭ مەئشوق ياتسا نۇرىنى دەۋلەت تۇت.

ئى سەبا دېگىل بارىب ئەرزىم ئول قارا كۆزگە،
بىزنى سالدى ھىجران مۇنچە دەرد جانسوزگە،
ئوخشاماس پەرىلارىكىم ئول بۇت دىل ئەفرۇزگە،
باۋەر ئىلە بۇ سۆزگە سۇرمە قىل سۆزۈم كۆزگە،
يوقتۇر ياردىن ئۆزگەگە ھەزىمەت تۇت.

بەرمە كۆڭۈل ئى سالىك بۇۋفا ئېرۇر ئالەم،
ھەرنەكىم ئېرۇر مەۋجۇد بولغۇسى ھەممە بەرھەم،
بۇ رەبات ئارا ئەلدىن نەقد ئالۇر ئۆمۇر كەم-كەم،
كوھنا لەنگەر ئېرۇر ئالەم، كارۋان ئېرۇر ئادەم،
دەم ئالىب ئۆتەر بۇ دەم سەن بۇ دەمنى پۇرسەت تۇت.

بۇۋفا ئېرۇر ئالەم جام بادە قىلغىل نۇش،
قىلدى كۆپ شەكەر لەبنى مەرگ بادەسى بەھۇش،

كۆپ سۇخەنسرالارنى ئەيلادى ئەجەل خامۇش،
سەرۇى قامەت گۈلپۇش زولف كاكۇلى بەردۇش،
ئەيلەدى كىفەن ئاغۇش ئەقلىڭ ئولسا غۇربەت تۇت.

تاڭلا كۆز ياشۇرغاندا، فىتنە باش چىقارغاندا،
غەم يولىدا بارغاندا، قول-ئەياغ قەپارغاندا،
ئەل فىغان كۆتەرگەندە، سارغاربىپ قىزارغاندا،
ھەشەرگاھقا بارغاندا، قىلنى قىرىق يارغاندا،
تىرمۇلۇپ بۇزارغاندا، دامەن شەپائەت تۇت.

ئىستەسەڭ دەر مەقسۇد ئىشق بەھرىنە غەرق ئول،
ئەزم كەبئەئى دىل قىل قەتئى ئەيلاب ئوڭۇ سول،
كۆڭۈل ئۇز بۇ دۇنيادىن بىر ئىتەك تاپىب ئۇر قول،
گەر تاپاي دېسەڭ سەن يول تەرك ئېتىپ قەلەندەر بول،
خەم خوسرەۋاندەك تول كوچەئى مۇھەببەت تۇت.

ساقيا قەدەھ كەلتۇر يار بادە نۇش ئولدى،
چىھرە لالەرەڭ ئەيلەب تىرەسى بەدۇش ئولدى،
سۇنبۇل سەر زولفى دام ئەقلۇھۇش ئولدى،
بادە شىشەغە تولدى خۇن دىل بھۇش ئولدى،
مۇھتەسىب پېقىن بولدى رىند بىرلە سۆھبەت تۇت.

ئى ئەمىر ئاشىق بول گەر بولاي دېسەڭ كامىل،

یار ئىشقىدىن تانمە، گەر ئېرۇرسەن ئەھل دىل،
دەرد داغ ھىدا قىل، ئۇزلەت ئەيلەگىل مەنزىل،
ئى دەللال بىھاسىل ئىشق ئىلىگە بول ۋاسىل،
بولما بىر نەپەس غافىل كۇشەدە خىلۋەت تۇت.

(«دىۋان ئەمىرى» 34-بەت)

5

لوتفى غەزىلىگە مۇخەممەس (1)

كۆردۇم يۈزۈڭنى تاقەت ئىلە سەبرە مەندە يوق،
گۈل غۇنچىسىدا لەبلەرىڭ ئالىدا خەندە يوق.
سەندەك نىگار سىم بەدەن ھىچ قەندە يوق،
نارەك يەنغاقلارىڭ كەبى شامئى ئەنجۇمەندە يوق،
سەرۋى قەددىڭ مىڭزلى سەنۇبەر چىمەندە يوق.

ھىجرى ئىلكىدە ئەگەرچە ستەم كۆرمىشىم ۋەلى،
بولمىش ۋىسال دەردىسەر ئىشق سەندەلى،
سەبرۇ قارار قالمادى ھۆسنۈڭنى كۆرگەلى،
سەنسىز چىمەندە يار ئاچىلماس كۆڭۈل گۈلى،
نازۇ كەرەشمە سەرۋىيۇ گۈل ياسىمەندە يوق.

ئى نازىنىن مېنى ستەمىڭ ئەيلەدى ھەلاك،
كىمدوركى يوق فىراقىڭ ئارا زارۇ دەردناك،
مەنھەم غەمىڭدا سىمنى چاك ئەيلەسەم نەباك،
يۈزۈڭنى گۈل چۇ كۆرمادى كۆڭلاكىن ئەتتى چاك،
يۈسۈفنى ئىسا ئارى كى ھەرىەر مەندە يوق.

سەن شاھ ھۆسىن ئېرۇرسەنۇ مەن بىناۋا فەقىر،
لۇتفۇڭدىن ئۆزگە يوق بۇ ستەمكەشغە دەستىگىر،
نى ئافتاب مەشرىق دىل ۋەيا مەھمۇنىر،
ھەردەم جەمالىڭ ئارتىرۇ ھۆسنۇڭا يوق نەزىر،
مېھرۇ ۋەفا دەرىغكى، ئى ئۆمۇر سەندە يوق.

ئى ئافتاپ تەلئەتۇ ۋەيا ئارىزى قەمەر،
كىم پەرتەۋ جەمالىڭ ئېرۇر بەرق يا شەرەر،
كۆپتۇر ماڭا يۇزۇڭە تاماشاسىدە خەتەر،
جانىم چىقار جەمالىڭا قىلغاندا بىر نەزەر،
دەرداكى باقغالى يەنە بىر جان بەدەندە يوق.

چىن سەۋاد سۇنبۇلۇڭ ئەنبەر دېمەك خەتا،
ئول زولف تابدار ئىسا گەر بولسا مۇددىئا،
مۇمكىن ئەمەس تاپىلماغى چوق ئەيلەمە ھەۋا،
قويغىل خەتا يولىن داغى مۇشىك ئىزلەمە سەبا،
چىن ساچىدەك چۇ مۇشىك خىتاۋۇ خوتەندە يوق.

گۇل ئۈزرە شەبنەم ئىنجۇسىدۇر يا يۇزۇڭ تىرى،
باردۇر ئەمىر ۋەسفىدا ئانى سۆز ئەيتۇرى،
يوقتۇر مەھەل بەھىش ئېرۇر ئافرىن يىرى،
تىشىڭ دۇرىنى لوتفى سۇفەت قىلغاي بىرى،
بىر دۇر قىممىتى سۆزى يەڭلىغ ئودۇندە يوق.

(«دىۋان ئەمىرى» 112-بەت)

6

لوتفى غەزىلىگە مۇخەممەس (2)

سەكرەتىپ مەيدانغا رەخشىڭ ئافەتى جان قىلماغىل،
ئاشىقىڭ كۆڭلۈنى زۇلفۇڭدەك پەرىشان قىلماغىل،
ئولتۇرۇرغە نەچچە يالغان سۆزىنى پىنھان قىلماغىل،
ئى سەنۇبەر بويلۇ دىلبەر پىكىر ھىجران قىلماغىل،
شەۋق ئوتىغا مەن گەدانى ئەسرۇ بەريان قىلماغىل.

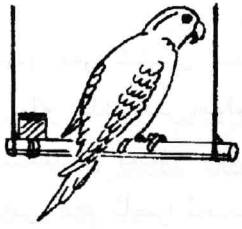
ھىجرى شامىغە يىراقدىن ۋەسلىڭى بىلدۈرمىدىڭ،
ئىشق ئوتىدا ھىچ كىشىنى مەن كەبى ئۆلتۈرمىدىڭ،
قەتئ زۇلۇم ئەيلەب بۇ رەسۋا كۆڭۈلنى تىندۈرمىدىڭ،
شەرت قىلدىڭكىم سېنى مەن ئۆلتۈرەي ئۆلتۈرمىدىڭ،
چۈنكى يەتمەس سەن، سۆزۈڭگە ئەھدۇ پەيمان قىلماغىل.

خەلق ئارا كۆپ تەئن ئېتەرلەر بۇ مەن بەدنامنى،
نۇش لەئلىڭ بىرلە سىراب ئەت مەن ناكامنى،
ئىتلىرىڭ خىلىدا ياد ئەتكىل مەن گۇمنامنى،
ئەلگە كۆپ ئىھسان ئېتەرسەن دەمبىدەم دەشنامنى،
قەدىر بىلمەسلەر سەن ئاخىر مۇنچە ئىھسان قىلماغىل.

ئى سەبا، پىغامىمى يەتكۈر ئۇشۇل جەنانىمە،
مەن گەدا ئەھۋالىنى ئەرز ئەيلەگىل سۈلتانىمە،
شەمئى ھۆسنى شوئلە سالدى كۈلبەئىن ۋەيرانىمە،
ئانداكىم بولدۇم خەبەرسىز داغ قويدۇم جانىمە،
ئەمدى بىلمەسمەن دېمە ئۆزۈڭنى نادان قىلماغىل.

قىل پەريشان زولف شاھىدىڭنى لوتىف ئىلە،
بەرقئىڭ ئاچىغىل نەمايان قىل خەدەڭگىڭنى لوتىف ئىلە،
ئەيلەمە فىنھان ئەمرىدىن قەددىڭنى لوتىف ئىلە،
لوتفىئى مىسكىنغە كۆرگۈز سائەدىڭنى لوتىف ئىلە،
بۇ گەدادىن نەقدەنى يەڭ ئىچرە پىنھان قىلماغىل.

(«دىۋان ئەمىرى» 149-بەت)

7

ناۋايى غەزىلىگە مۇخەممەس

دىلرەبالىق شۇەسىن ئارام جانلاردىن سورۇڭ،
مىھنەتى ھىجران تەرىقىن باغرى قانلاردىن سورۇڭ،
لاله رەخلەر ۋەسىفىنى رەنگى خەزانلاردىن سورۇڭ،
ئىشقى سىررىن ھىجرا سىرى ناتەۋانلاردىن سورۇڭ،
ئەيش ئىله ئىشرەت تەرىقىن كامرانلاردىن سورۇڭ.

ئىشق بىمارى بولۇپ كويۇڭدا ياتتىم سارغارىب،
كەل بۇسەر ۋەقتىمغە ئۆلمەسدىن بۇرۇنراق ئى تەبىب،
مەن بولۇب مەردۇ دىيار ئالىدا ھەمدەمدۇر رەقىب،
بىزگە چۈن مىھرۇ ۋەفا ئائىنى بولمايدۇر نىسىب،
بۇۋەفالىق رەسمىنى نامىھرىبانلاردىن سورۇڭ.

دەھرى ئەييامدا باردۇ ھەر كىشىنى دىلبەرى،
كام ئالۇر ئىشرەت بىله دىلداربدىن بولسە زەرى،
نازىنىنلار ئاشىق مىسكىنىنى ئەيتۇر «تۇر نېرى!»،
بىزنى دەۋران مىھنەتى ھەم ئاجىز ئەتمىش ھەم قېرى،
ھۆسىن ئىله قۇۋۋەتنى رەئنا نەۋ جۇۋانلاردىن سورۇڭ.

بۇ مۇھەببەتلار بىلۇر ئاسۇدە تەنلىق رەسمىنى،
تۇشمەگەن غۇربەتكە بىلمەس بىۋەتەنلىق رەسمىنى،
بىلمەدى ئىشق ئىچرە خىسرۇۋ كۆھكەنلىق رەسمىنى،
بىدىلۇ دىلجۇيلىق پا، دىلىشكەنلىق رەسمىنى،
فەھىم قىلماسلار بۇ ئىشنى دىلستانلاردىن سورۇڭ.

مەن بىلۇرمەن ئىشق ئارا ناكەملىقلار شۇھسىن،
رىندىيۇ رەسۋالىقدا خۇن ئاشاملىقلار شۇھسىن،
ئۇرگەتەي مەجنۇنغە بىئارامىلىقلار شۇھسىن،
نىكنام ئىشقى ئارا بەدنامىلىقلار شۇھسىن،
ياخشىلار بىلمەس ئانى بىزدەك يامانلاردىن سورۇڭ.

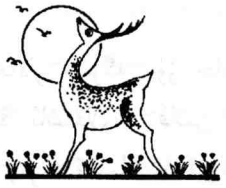
بولغايسىز تا فەقىر ئەتىۋارىدا ئاگاھ ئەھلىدىن،
دەردىدىل كەسىب ئەيلامىشدۇر نالەيۇ ئاھ ئەھلىدىن،
ئىستەگەنلەر ئىشق زەۋقىنى بۇ دەرگاھ ئەھلىدىن،
فەردلىق شەۋقىنى سورماڭ شەۋكەتۇ جاھ ئەھلىدىن،
ئۇل سەئۇبەت لەززەتىن بىخانىمانلاردىن سورۇڭ.

ئى جەفا چۇ دىلرەبالار سىزگە يۇز جاندۇر نىسار،
غەمزە بىرلە تۆكمەڭ ئاشقلارنى قانىن زىنھار،
ناتىۋانلارنى غەزەب بىرلە قىلماڭ فەكار،
ئاجىز تۇپراغىدا ئىشق ئەھلىغە ئولغاي ھۆكمى بار،
قەتلى ھۆكمى ئەيلەمەكنى قەھرىمانلاردىن سورۇڭ.

ئاڭلاماس ئىشقۇ مۇھەببەت داستانىن ئەھلى رەھىم،
تانىماس مېھرى ئەھلىنى ياخشى يامانىن ئەھلى رەھىم،
فەھم ئەيلارمۇ ۋەفا سۈدۈ-زىيانىن ئەھلى رەھىم،
بىلمەدى مەقسۇد گەنجانىڭ نىشانىن ئەھلى رەھىم،
گەر سورارسىز ئانى بىنامۇ نىشانلاردىن سورۇڭ.

تەلبە لەب كۆڭلۈم ئەدىم شەھرىغە كەتتى دوستلار،
بىلمەدىم ئول ناتۋان نە يەرگە يەتتى دوستلار،
ئاھ ئەفغانىن ئەمىر ئىشق ئىشتتى دوستلار،
چۈن نەۋايى ئىشق سەھراسىدا يەتتى دوستلار،
ئانى ئول ياندىن يىتۈشكەن كارۋانلاردىن سورۇڭ.

(«دىۋان ئەمىرى» 217-بەت)

8

نابى غەزىلىگە مۇخەممەس

نەسىم روھىپەرۋەر ماڭا زولفى ياردىن كەلدى،
خىتا سوۋدىگەرىدۇر گۈيا تاتاردىن كەلدى،
مەشامىمغە بۇ نوكھەت ئۈل گۈل بىخاردىن كەلدى،
نەسىم جان فەزادۇر دەمبىدەم گۈلزاردىن كەلدى،
پەيام لوتىف كىم جانا لەب دىلداردىن كەلدى.

كۆڭۈلدە ئاسرادىم مەھرىگۈ لېكىن جاندا ئازارىڭ،
دېمەس سەن بىر يول ئى زالىم نەدىندۇر نالەـزارىڭ،
خوتەن ئاھۇلىرىدىن سەبقەت ئەتتى چەشىم بىمارىڭ،
شىكەست ئەتتى دەۋاچىن نافە ئاھويى تاتارىڭ،
بۇ بۇي دىلكۈشاكىم زولفى ئەنبەر باردىن كەلدى،

ئەگەر ئۈل سەرۋنغە موي مىيانىن ئەيلەمىش تەشبىھ،
مېنى نالىمغە ھەم بۇلبۇل فىغانىن ئەيلەمىش تەشبىھ،
زەبانىغە نەدىن سەۋسەن زەمانىن ئەيلەمىش تەشبىھ،
دەھان يارە گۆش ئەتتىم دەھانىن ئەيلەمىش تەشبىھ،
سور نىچچە غۇنچە ئاغزىن ناز ئەيدۇب ئىنكاردىن كەلدى.

بەھەمدوللاھ ساڭا بولمىش شەرافەت يۈسۈف ئاغاكىم،
بۇ دەۋلەت تاپماغاي ئەيلەر نەدامەت يۈسۈف ئاغاكىم،
دۈئايى نىمشەب بولدى ئىجابەت يۈسۈف ئاغاكىم،
ئەمىن خىزمەت، داربىسائادەت يۈسۈف ئاغاكىم،
ۋۇجۇد ئالەم بەخشايىش سەتتاردىن كەلدى.

تۈگۈنلار سالدى جانلار رىشتەسىغە زۇلف پەرتابى
ئەمر جىسمىغە جان بەردى شەكەر خەند ئەننابى،
ئىلىنتۇردى يۈزىن كۆرگەن مەھەلدە زۇلفى قەللابى،
نەۋلە باغ سۇخەندە بۇلبۇل ئولسام شەۋق ئىلە نابى،
كى تەكلىف غەزەل ئاغازى نىكۇكاردىن كەلدى.

(«دىۋان ئەمىرى» 207-بەت)

مۇسەددەسلەر

1

ئۆتتى ئەييام ۋسالۇ يەتتى فىرقەت نۆبتى،
ئەمدى يوق سەبر ئەتكىلى بودەم كۆڭۈلنى تاقتى.
غەم ھۇجۇمى فىتنە تاراجيۇ ھىجران ئاپىتى،
مۇنچە غەۋغادىن پەرىشاندۇر كۆڭۈل جەمئىيىتى.
قالمادى بىر زەررە سەندىن ئايرۇ كۆڭلۈم راھىتى،
لوتىف چاغى مەرھەمەت ۋاقتى مۇرۇۋۋەت سائىتى.

ھىجرى دەشتىدە قۇيۇندەك بىسەرۋى سامان بولۇپ،
ھەر زەمان بىر كۆرمەگەن سەھرادە سەرگەردان بولۇپ.
نىچچە قالغايمەن باقىپ ئۆز ھالىمە ھەيران بولۇپ،
تەرفە ئەھۋالىمغە گەھ گىريان گاھى خەندان بولۇپ.
قالمادى بىر زەررە سەندىن ئايرۇ كۆڭلۈم راھىتى،
لوتىف چاغى مەرھەمەت ۋاقتى مۇرۇۋۋەت سائىتى.

ماھ سىمالار ئارا خۇرشىد سەن ئالى جەناب،
مەھرى رۇخسارىڭ مەلاھەت مەشرىقىدا ئابتاب.
زەررە يەڭلىغ ئەيلابان مەھر رەخشىدىن ئىزتىراب،
باش-ئاياغىڭ ئۇزرە قويسام قىلماغىل نازۇ ئىتاب.

قالمادی بىر زەررە سەندىن ئايرۇ كۆڭلۈم راھىتى،
لوتىف چاغى مەرھەمەت ۋاقتى مۇرۇۋۋەت سائىتى.

غەيرەتنى بەزم ۋىسالىڭ ئىچرە دەمساز ئەيلەدىڭ،
بولھەۋەستەر دامەن ئېردى مەھرەم راز ئەيلەدىڭ.
نەركەسىڭنى فىتنە خىلىغە فوسونساز ئەيلەدىڭ،
مەندىن ئەگەر ئاھ ئەتدىڭ ئىستىغنا قىلىپ ناز ئەيلەدىڭ.
قالمادی بىر زەررە سەندىن ئايرۇ كۆڭلۈم راھىتى،
لوتىف چاغى مەرھەمەت ۋاقتى مۇرۇۋۋەت سائىتى.

شاھسەن ھۆسن مەلاھەت مىسرىدا يۈسۈپ نىشان،
پەرتەۋى مەھرى جەمالىڭدىن مۇنەۋۋەردۇر جەھان.
مەن گەداي دەرگاھىڭمەن سەن ئەمىر كامران،
نىچچە بولغاي فۇرقەتىڭدىن كۆزدە سۇ، باغرىمدا قان.
قالمادی بىر زەررە سەندىن ئايرۇ كۆڭلۈم راھىتى،
لوتىف چاغى مەرھەمەت ۋاقتى مۇرۇۋۋەت سائىتى.

(«دىۋان ئەمىرى» 210-بەت)

2

نەلۇر ھالىم سورارغە كەلسەڭ ئەسرۇ خرامانىم،
گۈل ئەندامىم مەلاھەتلىك پەرى رۇخسار جەنانىم.
دېمەسسەن بىر يولى ھالىڭ نىدۇر بىسەبرۇ سامانىم،
تەرەھھۇم چاغىدۇر ئى نۇر، دېدىم جىسم ئارا جانىم.
ئەزىزىم قىبلەگاھىم خوبلىق مىسرىدا سۇلتانىم،
دىلۇجانىم ساڭا قۇربان، قۇربانىڭ دىلۇجانىم.

يۈزۈڭ كۆرمەككە كۆز مۇشتاق، ھاجەتمەن ئېرۇر كۆڭلۇم،
جەمالىڭ ئارزۇسى بىرلە بەس خۇرسەند، ئېرۇر كۆڭلۇم.
كەمەند تىرە مۇشكىنىڭ ئىلە بەند ئېرۇر كۆڭلۇم،
مۇسەلسەل سۇنبۇلۇڭنى تارىغە پەيۋەند ئېرۇر كۆڭلۇم.
ئەزىزىم قىبلەگاھىم خوبلىق مىسرىدا سۇلتانىم،
دىلۇجانىم ساڭا قۇربان، قۇربانىڭ دىلۇجانىم.

كۆزۈڭ بىمارىغە ناز ئەتمە، بىمارىڭنى ئۆلتۈرمە،
گىرىپتارىڭ ئېرۇرمەن ئۆز گىرىپتارىڭنى ئۆلتۈرمە.
چېكىپ تىغى سىياسەت، ئاشىق زارىڭنى ئۆلتۈرمە،
ۋەفالىغ يار سەن، بىداد ئىلە يارىڭنى ئۆلتۈرمە.
ئەزىزىم قىبلەگاھىم خوبلىق مىسرىدا سۇلتانىم،
دىلۇجانىم ساڭا قۇربان، قۇربانىڭ دىلۇجانىم.

بۇ كۈلبەم ساری ئی سەرۋی گۈلرۇخسار خۇش كەلدىڭ.
كۆزۈم ئاينەسىگە كورسەتىپ دىدار خۇش كەلدىڭ.
مەسىھ روھ ئەفزايى دىل بىمار خۇش كەلدىڭ،
ۋەفادىن زاھىر ئەيلەپ بارلىق ئی يار خۇش كەلدىڭ.
ئەزىزىم قىبلەگاھىم خوبلۇق مىسرىدا سۈلتانىم،
دىلۇجانىم ساڭا قۇربان، قۇربانىڭ دىلۇجانىم.

فىراقىڭ ئۆرتەدی ئی دىلبەر، نامەھرىبانىم كەل،
بولۇپ ئارامی جانۇراھەت روھی راۋانىم كەل.
نىسار خاكىپايىڭ جەۋھەری جان جاھانىم كەل،
نىگار نازىنىنىم مەرھەمی داغ نىھانىم كەل.
ئەزىزىم قىبلەگاھىم خوبلىق مىسرىدا سۈلتانىم،
دىلۇجانىم ساڭا قۇربان، قۇربانىڭ دىلۇجانىم.

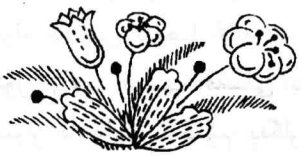
نە خوشدۇر كام ئارا ۋەسىلئىستەسەم شىرىن دۇداغىڭدىن،
لەبىڭدىن لەئل قىممەت تاپتىيۇ گەۋھەر قۇلاغىڭدىن.
نىيازۇناز ئارا پەرق ئولمىدی باشۇئاياغىڭدىن،
ۋىسالىڭنی تىلەپ ئاۋارەلار بولدۇم سەراغىڭدىن.
ئەزىزىم قىبلەگاھىم خوبلىق مىسرىدا سۈلتانىم،
دىلۇجانىم ساڭا قۇربان، قۇربانىڭ دىلۇجانىم.

جەفا رەسمىنی بۇنياد ئەيلەگەن بىرەھىم يارىم سەن،
ستەمپەرۋەر جەفا چۇ سەنگی دىل زىبا نىگارىم سەن.

لەتافەت گۈلشەنىدە سەرۋى قامەت گۈلئۇزارىم سەن،
شەھىد ئىشقىڭ ئولدۇم قاتىل چاپۇكسەۋارىم سەن.
ئەزىزىم قىبلەگاھىم خوبلىق مىسرىدا سۇلتانىم،
دىلۇجانىم ساڭا قۇربان، قۇربانىڭ دىلۇجانىم.

مۇھەببەت خەيلىنى كەيخسروۋ ساھىب سەرىرى سەن،
جۇنۇن ئەھلىنى شاھى ئىشق مۇلكىنى ئەمىرى سەن.
كى دەشتۇ تاغ ئارا پەرھادۇ مەجنۇن دەستىگىرى سەن،
كەمەندىڭ مۇپتىلاسى داغ ئىشقىڭنى ئەسىرى سەن.
ئەزىزىم قىبلەگاھىم خوبلىق مىسرىدا سۇلتانىم،
دىلۇجانىم ساڭا قۇربان، قۇربانىڭ دىلۇجانىم.

(«دىۋان ئەمىرى» 215-بەت)

3

كۆزۈمده ئەشك گۈلگۈن قان كەبى چاك جىگەردىندۇر،
نو مەھنەت دانەسى نەخل دىل كۈلپەت سەمەر دىندۇر.
ئەزەل سەرمايەسىندىن ھاسىلىم سۈدۇ زەرەردىندۇر،
ۋە گۈل بۇ شام كۈلپەت تالىئ زۈلمەت ئەسەردىندۇر.
نە سەندىندۇر، نە بەندىندۇر، نە چەرخ گىنەۋەردىندۇر،
بۇ دەرد سەر خومار نىشا جام قەدىردىندۇر.

غەمىم شەرھىن ئىشتمەسلىككە ئى دىلدار ئەھد ئەتتىك،
مۇسەلسەل زۈلفى سىمىن، تىنى سىمىن رۈخسار ئەھد ئەتتىك.
قىلىپ يۈز نازلار، ئى دىلبەر ئەييار ئەھد ئەتتىك،
ئەگەرچەندىكى پەيمان سۈندۈرۈب سەييار ئەھد ئەتتىك.
نە سەندىندۇر، نە بەندىندۇر، نە چەرخ گىنەۋەردىندۇر،
بۇ دەرد سەر خۇمار نىشائ جام قەدىردىندۇر.

جۇنۇن ۋادىسىدە خاك تىنىم مۇشت غۇبار ئولدى،
سىرىشكىم قانى بىرلە دەشتى سەھرا لالەزار ئولدى.
مۇھەببەت داغى گۈل زاھىر قىلىب فەسلى باھار ئولدى،
بۇ كىم جىسمىم نىزار ناتۋان كۆڭلۈم پەگار ئولدى.
نە سەندىندۇر، نە بەندىندۇر، نە چەرخ گىنەۋەردىندۇر،
بۇ دەرد سەر خۇمار نىشائ جام قەدىردىندۇر.

سېنىڭدەك دىلرەباغە ئاشىق زار ئولمايىن نىلاي،
ۋەفا بىگانەھۇ نائاشناسىن ئولمايىن نىلاي.
گىرىفتار كەمەند زۇلف پەرتاب ئولمايىن نىلاي،
يۈزۈڭ گۈلزارىنى كۆرگەن زەمانى ئولمايىن نىلاي.
نە سەندىندۇر، نە بەندىندۇر، نە چەرخ گىنەۋەردىندۇر،
بۇ دەرد سەر خۇمار نىشائ جام قەدىردىندۇر.

جۇنۇن سەھراسىدە مەجنۇن كەبى ئاۋارە بولمىشمەن،
كۆڭۈل دەردىگە تابماي چارە چۇ بىچارە بولمىشمەن.
كىيىكدەك مەنكى ۋەھشەت دەشتىدە سەييارە بولمىشمەن،
مۇنىڭدەككىم مەلامەت ئوقلارىدىن يارە بولمىشمەن.
نە سەندىندۇر، نە بەندىندۇر، نە چەرخ گىنەۋەردىندۇر.
بۇدەرد سەر خۇمار نىشائ جام قەدىردىندۇر.

فەلەك دەۋرى تۇنۇ كۇنكىم ماڭا جەۋرۇ جەفا قىلدى،
تېنىمنى بار مىھنەت بىرلە قەددىمنى دۇتا قىلدى.
غۇبارىمنى يولدا دەھىر بەرباد فەنا قىلدى،
ماڭا ھەر نىچە كىم ئول بۇۋەفا جەۋرۇ جەفا قىلدى.
نە سەندىندۇر، نە بەندىندۇر، نە چەرخ گىنەۋەردىندۇر،
بۇ دەرد سەر خۇمار نىشائ جام قەدىردىندۇر.

فەلەك ئەيدى ماڭا "بىگانە ئوخشارسەن؟" دېدىم يوخ-يوخ،
"جەفا تىغلە باغرىڭ پارە ئوخشارسەن؟" دېدىم يوخ-يوخ.

"بەلاکەش ئاشق بىچارە ئوخشارسەن؟" دېدىم يوخ-يوخ،
"جۇنۇن دەشتى ئارا ئاۋارە ئوخشارسەن؟" دېدىم يوخ-يوخ.
نە سەندىندۇر، نە بەندىندۇر، نە چەرخ گىنەۋەردىندۇر،
بۇ دەرد سەر خۇمار نىشائ جام قەدىردىندۇر.

بۇ ئاپەتلارکى تەگمىش روزگارىم ئىچرە كۇنكۇندىن،
خەتادۇر گەر گۇمان ئەتسەم ئەمىر ھۇش گەردۇندىن.
جەھانغە ھەر نەكىم كەلسە تىگەر ئول زات نىچۇندىن،
شكايەت قىلماغىل ئى خەستە كۆڭلۇم بەختۇارىدىن.
نە سەندىندۇر، نە بەندىندۇر، نە چەرخ گىنەۋەردىندۇر،
بۇ دەرد سەر خۇمار نىشائ جام قەدىردىندۇر.

(«دىۋان ئەمىرى» 76-بەت)

تەرجىئبەندلەر

1

تا مېنى بىر بۇەفا ھىجرىدا بىتاب ئەيلەدى،
شوئلەئ ھەسرەت كۆڭلىنى مەۋج سىماپ ئەيلەدى.
چەشىم گىريان، ئەشك كەلكۇن، تۆكتى سىلاپ ئەيلەدى،
سەل ئەشكىم بەيتۇل ئەھزانىدا گىرداپ ئەيلەدى.
تا فىراق ئەندۇھىدىن جانىمنى بىتاب ئەيلەدى،
غەم مېنى ئاخىر جۇنۇن دەشتىدە نايابا ئەيلەدى.
ھالىتىم بەدغۇسسە بىھەد ۋەسىل مەقسەد نالەبىش،
بەخت ۋاژۇن دەردئەفزۇن دىدە پۇرخۇن سىنەرىش.

... ...① ①

ئەگمە قەددىم زەئىفىن ئول سەرۋى خىرامان بىلمەدى،
بولدى جان ئاشۇفتە ھال ئول لەئلى خەندان بىلمەدى.
ھىجرى ئارا تا قىلمادىم پەريادۇـئەفغان بىلمەدى،
نالە قىلدىم كىچەلەر ئول نا مۇسۇلمان بىلمەدى.
لەززەتى تىغ شەھادەت شەربەتىن جان بىلمەدى،

① بۇ جايدىن بىر كۆپلىت قىسقارتىلدى.

ھىجرى ئارا جان چەككىنىمنى بەسكى جەنان بىلمەدى.
ھالىتىم بەد غۇسسە بىھەد ۋەسىل مەقسەد نالەبىش،
بەخت ۋاژۇن دەرد ئەفزون دىدە پۇرخۇن سىنەرىش.

... ...①

كىشۋەرى ئىشق ئىچرە كۆرمەس شاھلار مەندەك ھەشەم،
چاكىرىم ئەندۇھۇ مىھنەتدۇر سىپاھىم خەيلى غەم.
ھەمدەمىم ئاھۇ فىغانۇ مۇنسىم دەردۇ ئەلەم،
روزگارىم ھەسرەتۇ ھەم سۆھبەتىم جەۋرۇ ستەم.
دەرد ئىقلىمىن مۇسەخخەر ئەيلەدىم چەكتىم ئەلەم،
ئىشرەتىم خۇنابە يۇتماقدۇر نە دەمىدۇر نە دەم،
ھالىتىم بەد غۇسسە بىھەد ۋەسىل مەقسەد نالەبىش،
بەخت ۋاژۇن دەرد ئەفزون دىدە پۇرخۇن سىنەرىش.

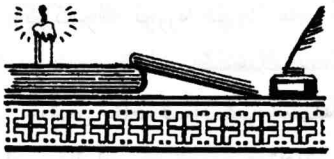
قىلدى سەرگەردان جۇنۇن ۋادىسىنى رەسۋالىغم،
سالدى ئوت ئەھلى جەھانغە شورەشى شەيدالىغم.
دەھر ئارا ئەفسانە بولدى بىسەرۇ سەۋدالىغم،
ئابرۇ مۇلكىنى تاراج ئەيلەدى يەغمالىغم.
قىسسەئ مەجنۇننى مەنسۇخ ئەتتى بىپەرۋالىغم،
بۇدۇر ئانسز كۇلبەئ غەم ئىچرە بەزم ئارالىغم.

① بۇ جايدىن بىر كۆپلىت قىسقارتىلدى.

هالىتىم بەد غۇسسە بىھەد ۋەسىل مەقسەد نالەبىش،
بەخت ۋاپۇن دەرد ئەفزون دىدە پۇرخۇن سىنەرىش.

هالىمە ئولشوخ بىپەرۋا تەرەھھۇم ئەيلەمەس،
بەلكى ھەر سائەت غەمى تەركى تەزەللۇم ئەيلەمەس.
رەھمى يادىن ھەر گۇنەھ ئول ئاشۇپ مەردەم ئەيلەمەس،
لەئلىدىن بىر سۆز ئەيدى كامىم تەكەللۇم ئەيلەمەس.
يىغلاسام دىۋانەلىغ بىرلە تەبەسسۇم ئەيلەمەس،
تەرفەدۇر گەر قولزۇم ئەشكىم تەلاتىم ئەيلەمەس.
هالىتىم بەد غۇسسە بىھەد ۋەسىل مەقسەد نالەبىش،
بەخت ۋاپۇن دەردئەفزۇن دىدە پۇرخۇن سىنەرىش.

(«دىۋان ئەمىرى» 208-بەت)

2

دۇن كەلدى يار تەلبە كۆڭۈل ھالىنى سورۇپ،
سۆيلەر ئىدى رەقىپ ئاڭا روبىرۇ تۇرۇپ.
ئول زەشت روي سەفلەنى مەن ھەمدەمى كۆرۇپ،
غەيرەت قىلىچى بىرلە مېنى رەسكى ئۆلتۈرۈپ.
يانىڭداكى رەقىپ نە تەندۇر دېدىم دېدى،
ياخشى دەيىن ساڭاكى يامانىڭدۇر سېنىڭ.

كەلدى قاشىمغە جىلۋە قىلىپ ئول سەن ئەزار،
كۆردۈم يۈزىنى گۈل ئاچىلىپ بولدى نەۋباھار.
دېدىم تەرەھھۇم ئەت ماڭا ئى نازىنىن نىگار،
يۈز ناز بىرلە دېدى نەدۇر ساڭا ئىختىيار.
ئالان يۈزۈڭ مرادىم ئىكەندۇر دېدىم دېدى،
بەھجەت فەزايى جان جاھانىڭدۇر سېنىڭ.

يا ئەيدى: «كۆكسۈڭ ئۈزرە دۇرۇر غەم جەراھىتى»،
ئەيدىمكى: «دۈشدى باشىمە ئىشقىڭ سەئۇبەتى.
گەھ غەيرى جەۋرى گاھ فىراقىڭنى مەھنەتى،
جانۇـكۆڭۈلنى قالمادى بىر زەررە تاقەتى.
ئىشقىڭ تەمام رەنجۇ مەھەندۇر» دېدىم، دېدى،
بۇ ئىشدە بارچە سۇد زىيانىڭدۇر سېنىڭ.

ئەپسۇسكىم رەقىبە نەھان ئىشقىم ئولدى فاش،
كۆرگەچ ئانى سېرىغ يۈزۈم ئۈزرە يۈگۈردى ياش.
قويدۇم تەزەللۇم ئەيلەپ ئانى مەقدەمىغە باش،
يىغلاپ دېدىمكى "ئى بۇت بىرەھىم باغرى تاش.
خەت يۈزۈمدە قان، نە سۇخەندۇر" دېدىم دېدى،
ھەر قەترە ئەشك، نەزم رەۋانىك دۇرۇر سېنىك.

شوخ ئېرۇر تۇشتى كۆزۈم خەتۇ خالىدىن،
سەۋدالار ئاشتى باشىمە زۇلفى خىيالىدىن.
يەتكەچ كۆڭۈلغە مۇژدەھى راھەت ۋىسالىدىن،
سوردۇم فىراق تىرەلىغىنى سوۋالىدىن.
ھەر تۇن قاراڭغۇلۇق نە ئىكەندۇر، دېدىم دېدى،
ھىجرىمدەدۇر ئاھ پىغانىڭدۇر سېنىك.

خەت زاھىر ئەتتى لەئلىدە ئولشوخ نازىنىن،
خىزىر ئەيلەدى ھايات زىلالى ئارا كىمىن.
مەيگۇن لەبى كەنارىدە بىر قەترە مۇشكى چىن،
كۆردۇم ئەجەپ تەراۋەت ئىلە تۇرفە دىلنەشىن.
كەۋسەر قەراغىدە نە زەغەندۇر، دېدىم دېدى،
لەئلىمدا خال نەقتە جانىك دۇرۇر سېنىك.

ئاغزى خىيالى ئېردى كۆڭۈللەرنى مەتلەبى،
يۈز ئۈزرە خالى سۇبھى سائادەت نە كەۋكەبى.

بەر تاپتى ناز گۈلشەنىدە سىب غەبغەبى،
گۈلدەك ئاچىلدى كۈلمەك ئىلە غۇنچە لەبى.
ئى غۇنچە لەب بۇ تەرپە دەھەندۇر، دېدىم دېدى،
بەلكىم ئەدەم يولىدا نىشانىك دۇرۇر سېنىڭ.

ئول گۈلكى ئەكىس ئارزۇيىدىن مەھ زەبۇن ئىدى،
خۇرشىددىن كەرەشمەئى ھۆسنى فۇزۇن ئىدى.
دىۋانە كۆڭلۇم ئىشقىدا مەست جۇنۇن ئىدى،
قەددى نىھالى سەرۇى ئېنىكى لالەگۇن ئىدى.
پىراھەنىڭ مەگەركى چىكەندۇر، دېدىم دېدى،
ئاسار قەترەـقەترە ئى قانىڭ دۇرۇر سېنىڭ.

بىر كۇن سەباھ ئىيد ئىدى ھەنگام نەۋباھار،
ئەردىم مەن شىكەستەئى مەھزۇنۇ دىلەفكار.
باغ ئىچرە كەلدى قاشىمە ئول سەرۇى گۈلئۇزار،
جانىمنى ئەيلىدىم قەددى رەفتارىغە نىسار.
خال لەبىنى مۇشكى خوتەندۇر، دېدىم دېدى،
جان ئىچرە ئەكىس داغ نىھانىڭ دۇرۇر سېنىڭ.

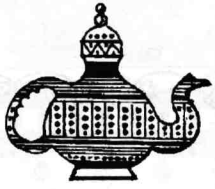
لەئل لەبى لوتىف ئىدى كەۋسەر زۇلالىدىن،
سەرۇى ئولدى سايە باغىدا قەددى نىھالىدىن.
ئاشۇفتە بولدى خاتىرىم ئول خەتۇ خالىدىن،
ھالى دىلىمنى سوردى مۇرۇۋۋەت كامالىدىن.

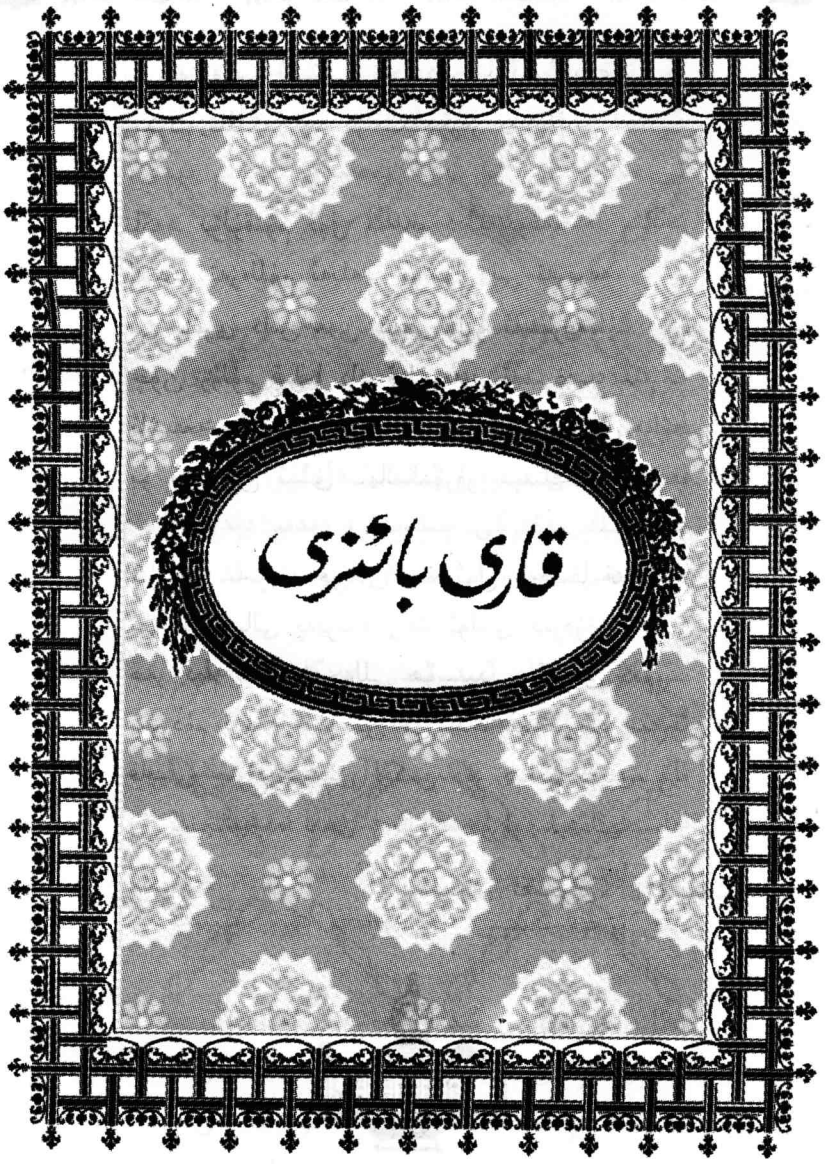
یاد ئەتمەكسم ئاتىڭنى نەدىندۇر، دېدىم دېدى،
زىكرىم تىلىڭدا ھەر زامانىڭدۇرۇر سېنىڭ.

ناگاھ يولۇقتۇم ئول سەنەم دىلپەزىرغە،
ئەيدىم تەزەللۇم ئەيلەپ ئوشول بى نەزىرغە.
ئى باغرى تاش مەن كەبى زارۇ ئەسىرغە،
چۇن زۇلۇم قىلما داد قىلۇرمەن ئەمىرغە.
ئاشىقغە مۇنچە جەۋر نەدىندۇر، دېدىم دېدى،
بۇ ئىمتىھان ئىشق نىھانىڭدۇرۇر سېنىڭ.

كۇلبەم سەيرىغە قويدى چۇ ئول مەھلىقا قەدەم،
سۇبھ ۋىسالى پەيزىدە رەفئ ئولدى دەردۇغەم.
ھەر دەم تىلىم تەجەللى ھۆسنىدىن ئۇردى دەم،
سوردۇم ئەمىر ئىشقدىن ئى شاھ مۇھتىرەم.
قايسى چىراغ شەمئى لېكىن دۇر دېدىم دېدى،
بۇ ئەنجۇمەندە تىغى زەبانىڭ دۇرۇر سېنىڭ.

(«دىۋان ئەمىرى» 116-بەت)

قاری بائنزی

قاری بائزی*

نەشرگە تەييارلىغۇچىلار: مەمتىمىن بائزى
ئەھمەت بائزى

نەشرگە تەييارلىغۇچىلاردىن:

«دىۋان بائزى» نامىلىق شېئىرلار توپلىمى—موللا قارى بائزنىڭ ئۆمۈرلۈك ئىجادىي ئەمگەكلىرىنىڭ مەھسۇلى بولۇپ، شائىر قارى بائزى هايات چېغىدا 16 يېشىدىن باشلاپ يازغان شېئىرلىرىنى ئۆز قەلىمى بىلەن كۆچۈرۈپ رەتلەپ دىۋان هالىتىگە كەلتۈرگەن ۋە توپلامغا «دىۋان بائزى» دەپ نام بەرگەن.

شائىر قارى بائزى شېئىرلىرىنى رەتلەپ توپلام قىلىپ تەيارلىغان بولسىمۇ، لېكىن ئۇنى جامائەت بىلەن يۈز كۆرۈشتۈرۈش نېسىپ بولمىغان.

شائىر قارى بائزى تۇردى شەيخ ئوغلى هىجرىنىڭ 1303 -يىلى (مىلادى 1885-يىلى) كۆچار ناهىيىسىنىڭ ياقا يېزا لەنگەر كەنتىدە تۇردى شەيخ ئىسىملىك مەرىپەتپەرۋەر دېهقان ئائىلىسىدە تۇغۇلغان. ئۇ 12 يېشىغچە ئۆز كەنتىدە ئوقۇپ ساۋاـ

---

* بۇ ئەسەر ئاقسۇ ۋىلايەتلىك مىللەتلەر-دىن ئىشلىرى باشقارمىسى قەدىمقى ئەسەرلەر ئىشخانىسى تەرىپىدىن 1986-يىلى چىقىرىلغان (1-سان) «ئاقسۇ قەدىمقى كىتابلار تەتقىقاتى» ژۇرنىلىدىن ئېلىندى. كىرىش سۆز ئازراق قىسقارتىلدى.

دىنى چىقارغاندىن كېيىن، كۆچار شەھىرىگە كىرىپ ئاتاقلىق ئۆلىما ناسىر قارىمدا تۆت يىل ئوقۇغان، ئاندىن ئۆز يېزىسىغا قايتىپ كېلىپ، ئۆز كەنتىدە مەكتەپ ئېچىپ ئۇچ يىل ئوقۇتقۇچىلىق قىلغان. مىلادى 1905-يىلى 20 يېشىدا يەنە كۆچار شەھىرىگە كىرىپ كۆچار كۆك مەدرىسە مەشھۇر دىنىي ئالىم ئىبراھىم قۇززات بىننى ھاجى قۇتلۇقتا ئىلىم تەھسىل قىلغان. بۇ جەريانداغى ئاساسەن ئىلمىي سەرپ، ئىلمىي نەھۋىدىن باشلاپ بالداقمۇبالداق ئۆرلەپ، ئىلمىي فىقھى، ئىلمىي ھەدىس ۋە ئىلمىي تەپسىرنى پۈختا ئۆگەنگەن. شۇنىڭدەك ئىلمىي مەنتىق، ئىلمىي فەرايىز، ئىلمىي نۇجۇم قاتارلىق بىلىملەرنى ئىخلاس بىلەن ئۆگەنگەن.

شائىر 16 يېشىدا قولىغا قەلەم ئېلىپ ئەدەبىي ئىجادىيەتنى باشلايدۇ. شەرق كلاسسىك شائىرلىرى شەيخ سەئىدىنىڭ «بوستان»، «گۈلىستان» ناملىق ئەسەرلىرى، ناۋائىنىڭ «چار-دىۋان»، «خەمسە» ناملىق زور ھەجىملىك ئەسەرلىرى، فۇزۇلىنىڭ ۋە ھۇۋەيدا، زەلىلى قاتارلىق كلاسسىكلارنىڭ ئەسەرلىرىنى پۈختا ئۆگىنىدۇ. بۇ ئارقىلىق ئۆز ئىجادىي تالانتى ئۈچۈن ئاساس يارىتىدۇ. شائىرلارنىڭ شېئىرلىرىدىن ئۇلگە، نەمۇنىلەرنى خاتىرىلەيدۇ. بۇ ئۇلگە ۋە نەمۇنىلەر شائىرنىڭ شېئىرلار توپلىمىنىڭ ئارىسىدا ھازىرغىچە ساقلىنىپ كەلگەن. ئۇلارنىڭ ئەسەرلىرىدىن ئۆز ئىجادىيىتى ئۈچۈن ۋەزىن، شەكىل، تېما، ئۇسلۇب، تىل رەڭدارلىقى جەھەتتە ئوزۇق ئالىدۇ.

1933-يىلى سادىق ھاجى باي ناھىيىسىگە ھاكىم بولغاندا ئۇنىڭ قېشىدا بىر يىل باش كاتىپ بولۇپ تۇرىدۇ. ناسىربەگ

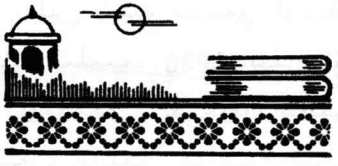

كۆچارغا هاكىم بولـغاندا، (يەنى 1936 —1937-يىللىرى) ناھىيىلىك ھۆكۈمەتتە باش كاتىپلىق ۋەزىپە بېرىلگەن بولسىمۇ شائىر قوبۇل قىلمايدۇ. شائىر مۇشۇ جەريانداﺍ شېئىرلىرى ئىجادىيىتىنى تېخىمۇ گۈللەندۈرىدۇ. شائىر قارى بائىزى يالغۇز شەرق كلاسسىك شائىرلىرىنىڭ ئەسەرلىرىنى ئىخلاس بىلەن ئۆگىنىپ ئۆز ئىجادىيىتىنىڭ تېخىمۇ مۇپەسسەل بولۇشىغا ئەجر سىڭدۈرۈپلا قالماستىن، «تارىخىي رەۋزەتوسساپا»، «تارىخىي ئەزىزان»، «تارخىي بۇلغار»، «شەجەرەئى تۈرك»، «تارىخىي ھەمىدى»، «تارىخىي رەشىدى» ناملىق تارىخنامىلارنى ئۆگەنگەن ۋە خاتىرىلەر قالدۇرغان.

شائىر قارى بائىزى ئۆزىنىڭ بىلىمى، ئىقتىدارى، يۈرت ئىچىدىكى يۈكسەك ئابرويى، بىر قاتار مەسىلىلەردىكى ئادالەتپەرۋەر، خەلقپەرۋەر كەسكىن مەيدانى، پوزىتسىيىسى ئارقىلىق ئىلىم ئەھلى، ھاكىمىيەت ئەھلى، ئاۋام خەلق ئارىسىدا زور تەسىر قوزغىغان. شۇنىڭ بىلەن شىڭ شىسەي ئۇنىڭ تەسىر كۈچىنىڭ زورلىقىدىن ئېھتىيات قىلىپ، 1938-يىلى ئۇنى تۇتقۇن قىلىپ ئۇرۇمچىگە ئېلىپ كەتكەنىدى. بۇ چاغدا شائىر 55 ياش بولۇپ، قاچان، قانداق ئۆلتۈرۈلگەنلىك ھەققىدە ئىز-دېرەك بولمىدى.

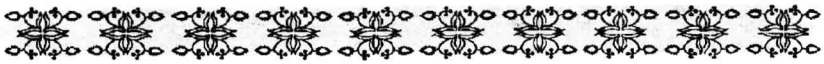
شائىر قارى بائىزىنىڭ «دىۋان بائىزى» ناملىق قولىيازما ئەسىرى جەمئىي 250 بەت، 24 خىل تېمىدىكى غەزەل، قەسىدە، ساتىرا، رۇبائى، مۇئەممما، شېئىرىي داستان قاتارلىق 283 كۈپلېت 600 مىسرادىن ئارتۇق شېئىرلارنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. ئۇنىڭ شېئىرلىرى تېماتىك مەزمۇنىنىڭ كەڭ ۋە چوڭقۇرلىقى،

شېئىرىي ھېسسىياتىنىڭ قاينىق ۋە بايلىقى، تىلىنىڭ نەپىس، ئوبرازلىقلىقى، ئوي-پىكرىنىڭ پىشقانلىقى، رېئاللىقتىكى ھەر-خىل ئىجتىمائىي ھادىسىلەرنى تىپلاشتۇرۇپ ئەكس ئەتتۈرۈپ بە-رىش جەھەتتىن ئالغاندا شائىرنىڭ شېئىرلىرى ئويغۇر شېئىرىيە-تىدىكى بىر نەمۇنە بولۇپ، 30-يىللار ئۇيغۇر ئەدەبىيات خەزىنە-سىدىكى بىر چوڭ بايلىقتۇر. شۇنداقلا 30-يىللاردىكى ئۇيغۇر تىل-ئەدەبىياتىنى تەتقىق قىلىشتا بىزنى مول ماتېرىيال بىلەن تەمىنلەيدىغان مۇھىم ئەسەردۇر.

پۇل

ياره‌ب غەزىنەڭ ئىچره باردۇر ئەجەپ تولا پۇل،
هەرقانچه بەرسەڭ ئاندىن كەم بولمغاي ساڭا پۇل.
دۇنيانى سەن ياراتتىڭ مەخلۇق ئۈچۈن ئېنىقكى،
سەن هەممىدىن مۇنەززە، دەركار ئەمەس ساڭا پۇل.
قۇرئان ئىچىده كۆردۈم: ناگاه «كۆلۈ ۋە شىر بۇ»،
«لاتۇسرەفو»نى كۆرمەي، ئىلكىمىز يوق، جۇدا پۇل.
مەسچىت-خانىقادا غەۋغا، بازار-كوچىلاردا سوۋدا،
بۇ يەردە مۇددىئا پۇل، ئۇ يەردە «رەببانا» پۇل.
بىر پۇل ئەگەر بولمسا مەسچىت ئىچى قاراڭغۇ،
مەكروه شامۇ خۇپتەن دەركار ئىكەن راسا پۇل.
سەيىد شىرىپ ئەرەبنى ئايرىپ ئۇلۇغ هەرەمدىن،
خار ئەيلىبان ئۇلارنى كۆپ قىلدى بىناۋا پۇل.
نەپسى پولو-گۆشنى دەر، بەرزەن تاتلىق يېيىش دەر،
خوتۇن ئىگىن كېيىش دەر، يېتىشمەيدۇ ئەسلا پۇل.
بەش-ئالته يامبۇ بولسا ئۇنىڭ ئېتى «باي» بولار،
كىمده بولسا دىيانەت ئۇنى قىلۇر گادا پۇل.

كۆرۈڭلار! ...

كۆرۈڭلار! ئەھلى دوستى يارانلار،
نېمە بولماقتا؟ ئۇشبۇ دەۋرانلار.

ھەر كۈنى رەڭمۇرەڭ ئالامەتلار،
بەلگۈرۈپ، ياغدى بەرقى ئاپەتلەر.

ئۆمرالاردە ئەدلى يوق زىنھار،
ئۆلىما ئىلمىنى پۈلغا ساتار.

بولسا ھەر يەردە تەلۈە ئوڭ بولدى،
ئاقىلۇ پازىل ئاتى توڭ بولدى.

ئەھلى سالىھنى ئىزدىمەيدۇ ئەل...
ئەھلى دانىشنى تەلۈە دەيدۇ ئەل...

راستچىلار بۇ زاماندا يالغانچى،
تاپتى قۇۋۋەت بۇگۈندە ئالۋانچى.

كۆكچىلار خانىڭ ئوغلى مەن دەيدۇ،
كەمبەغەلنى ئۇرۇپ سۇ بەرمەيدۇ.

كۇن ئېلىش بىزگە تەس، ياماڭ بولدى،
كەمبەغەللەرگە نەس زامان بولدى.

بايلار باي بولدى، كۇن ساناپ ئۆرلەپ،
كەمبەغەل قالدى لۇبنى چىشلەپ.

بىناۋالار مەھرى-شەپقەت يوق،
توغرا يول كۆرسۈتۈرگە بىرمەرت يوق.

بارچە ئاخۇنۇم ھۆكۈمەتنى،
ئەگىشىپ ئەيتىدۇ شەرىئەتنى.

ھەقنى ھەق دېسىمۇ دېيالايدۇ،
ئۆمىرالار ئۇنى جازالايدۇ.

تالىبۇل ئالىمگە ھاقارەتلەر،
يەتكۈزەر ھەم ئىزا-ئاھانەتلەر.

بايۇبەگ مەيلىچە ھۆكۈم سۈرىدۇ،
ئۆلىما سۆزلىمەي شۇك ئولتۇرىدۇ.

موللالار سۆرۈندە ئورۇن تالىشىپ،
«تۇرۇك»لار يۇقىرى ئۆتەر چېپىشىپ.

ھەر كىشى مەرىپەت بايان قىلسا،
شەرىئىنىڭ سۆزىنى ئايان قىلسا.

بەگۈناخۇنۇم تالايدۇ ئۇنى،
بوغۇلدى بۇ يۇرتتا ھەقىقەت ئۇنى.

مەرىپەت بولدى خار، نادان مەرغۇپ،
تۇغۇلدى، ئەمكى ئىش شۇڭا بەك كۆپ.

«قادىرا...» سەن ئۆزەڭ تۇزەتكەيسەن،
يۇرتتا ھەق مەشئىلىدىن يورۇتقايسەن.

شكايەت

ئاجايىپ بولدىلار ئاخىر زامانە،
يامانلارغا تولا بولدى باھانە.

ئەجەب «بىدئەت» كۆپەيدى ئۇشبۇ يۇرتتا،
قاباھەت ئىچكى ھەسرەت ھەر مىنۇتتا.

ئۇمىد بىرلەن بۇ تەكلىپ ئەلۋۇ يۇرتتىن،
كۇچاردا ھاجى تۇڭلۇك ھەزرىتىمدىن.

تەلەپ: تۇرلۇك يامان ئىشلار توسۇلسا...
خالايىق، ئەھلى يۇرتنىڭ كۆڭلى تىنسا...

كۆپەيدى ئوغرى، ئەلنى قىلدى تاراج،
ھىسابسىز كىشىلەر قالدى يالىڭاچ.

قىمارغا تولدى رەستە سىيادا تاۋكا،
ئىچىپ مەيدان، چېكىپ بەڭ، بولدى كالۋا.

شەھەرگە تولدى لۇكچەك، ئەلنى ئۇردى،
تۆمۇر مۇشتى بىلەن بوزەكنى ئەزدى.

تۆكۈپ قان، ئۆلتۈرۈپ بىر-بىرلىرىنى،
تىقىپ بەككە پارا، ئاقلار يۈزىنى.

مازارۇ خانىقا ھەم تىنچ ئەمەستۇر،
ساۋاپلىق جايىدىمۇ جەڭگى-جىدەلدۇر.

كۆپەيدى بىرگە ئون، سەيسى-بۇ ئالۋان،
غېرىپ يوقسۇل بولۇپ قالدۇق-يېرىم جان.

تېگىپ قاتتىق كېسەل، يۇرت قالدى خەۋپتە،
قىرىلدى چارۋا مال، جۇدونى-جۇتتە.

ئىگىسىز قالدى ھالا يۇرت جامائەت،
نە ئىشلەيدۇ ھۆكۈمەت، بۇ شەرىئەت.

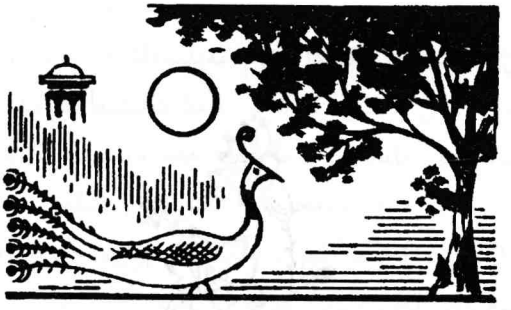
غېرىپلارنىڭ سوغۇقتا قاتتى باشى،
ئوتۇن يوق، خەرجى يوق، يېمەككە ئاشى.

خەلقنىڭ يوقمۇدۇ پۇشتى پاناھى،
بېشىغا سايىبان بىر دادى-خاھى.

ئۇلۇغ ھاجى ھەرەم يۇرتنىڭ چوڭى سىز،
ئۇمتته كۆز تىكىپ ئەرزنى يېزىپمىز.

رەھىم قىلىپ يۇرت بېشىنى سىلىغايلا ...
يامان ئىشنى تۇساپ ھەم ئوڭشىغايلا ...

(ھىجرىيە 1331-يىل بارات
ئېيىنىڭ 16-كۈنى يېزىلغان.)

يۈسۈفلاردىن ئاڭا بولسا ناۋا ساز ئولغىلى،
چۈن غىزايى روھىدۇر، گەر تاپسا لەززەت خۇشكىۋار.
ھەم شكەرلەب نازىنىندىن بولسا ئاندا نەچچىسى،
تولغۇنۇپ رەقس ئەيلىبان، غەمزە بىلەن قىلسا نەزار.
ئاق كۆمۈشتەك تەنلىرى كۆز كۆرسە ئىستىغنانى كىم،
مەن كەبى يۈز نەچچە ئاشىق ئەيلىگەي جانىن نىسار.
يار بولسۇن-بولمىسۇن ئەغيار بۇ مەجلىستە كىم،
شات ئىتەرمىز دوستلارنى، ئەيلىبان دۈشمەننى خار.
سۆھبەتى ياران غەنىمەتتۇر بۇ پانى دەھر ئارا،
ئەھلى دانىش تەرك سۆھبەت ئەيلىمەس لەيلۇ ناھار.

(ھىجرىيە 1336-يىل)

قارلىق

ھەمدۇ سانايى بىئەدەت ئول خالىقى پەرۋەردىگار،
رەھمەت بىلەن قار ياغدۇرۇپ، پەزلىنى قىلدى ئاشكار.
خەللاق ئالەم قۇدرىتى ياز بولسا يامغۇر ياغدۇرۇپ،
يەر كۆك دەرەخلەر كۆكلەتىپ، چۆللەرنى قىلدى نەۋباھار.
قىش بولسا ئالەم چۆل بولۇر، يەر كۆك زىمىستان مۇز بولۇر،
چۆللەرنى بوستان قىلغىلى قادىر ئىگەم ياغدۇردى قار.
قىش بولسا ئالەم خەلقىگە رەسمى بولۇپتۇر قائىدە،
بىر يەرگە قارلىق تاشلىماق ئادەت قەدىمدىن بارى-بار.
بىز تاشلىدۇق يارلىق يېزىپ، بەزم ئەيلىسەك ئىززەت قىلىپ،
دۇشمەنلەر مىڭ ھەسرەت قىلىپ، قان يىغلاغايلار زار-زار.
پەسلى زىمىستان ۋاقتىدا بەزم ئەيلىسەك دەپ ئارزۇ،
غەم-غۇسسەنى دەفئى ئەتكىلى ھەم دوستىغا قارلىق يازار.
غەم قىلماغىل ئامادەدىن جابدۇق ھەمدە تەييار ئېرۇر،
مىڭ شۇكرى ئالەم توقچۇلۇق ئاش-نان دېگەن كەڭ-كەڭرى بار.
قوتاندا قوي، تاغاردا ئۇن، ساندۇقتا پۇل، خىزمەتتە قۇل،
لازىملىغدۇر يەل-يېمىش، قەندۇ شەكەر بازاردا بار.
چەينەكتە چاي، پەتنۇستا نان، زىختە كاۋاب، خۇاندا گېزەك،
شەكەر توغاچ، تاكبۇ بولار، ھەم راسلىنىپ تۇرسۇن قاتار.
تاۋۇز، قوغۇن، ئالما، ئانار، ئەنجۇر بىلەن ھەم نەشپۈتى،
بادام، ئۈزۈم، پىستە، مېغىز، ھەرقايسىدىن توققۇز تاغار.

گەر نەغمىچى لازىم دېسە ئەسبابەلار ھازىر تۇرۇر،
قالۇن، سەتار، تەمبۇر، غىجەك، سوناي، راۋاب ھەم داپ، دۇتار.
مەجلىسگە زىننەت بەرگىلى بىر دىلبەرى رەئنا كېرەك،
شوخلۇق قىلىپ ھۇش ئالغۇدەك، بەزم ئەھلىدىن بى ئىختىيار.
ساقى بولۇپ مەجلىس ئارا، مەي تۇتسا ئول نازۇك بەدەن،
رەقس ئەيلىبان بەزم ئەھلىنى ھەردەم قىلساق بىقارار.
مەقسەت يېمەك-ئىچمەك ئەمەس، ئەسلى مۇھەببەتنىڭ ئىشى،
دىلدا مۇھەببەت بولمىسا، بۇ تەن دېگەن نە ئېتىبار.
بەزم ئەيلىمەك كەلسە ئېغىر ھەم بار ئاڭا قىلماق ئىلاج،
پەم ئەيلىبان ھازىر بولۇپ، بارغان كىشىنى چىڭ تۇتار.
بۇ نامەسىنى تۇتتۇرۇپ، ياندۇرسە ئۆيگە ئوختۇرۇپ،
روخسارىسگە رەڭ بېرىپ، پەدەز قىلىپ مىسلى ئانار.
ئىشنى ھەرگىز قىلماغاي ئالى كەرەم بولسا كىشى،
ئىززەت قىلىپ «قاسىد»نى ھەم بەزم ئەيلىگەي بى ئىختىيار.

(ساھىبى راقىم-بائىز قارىم)

تەبرىك

ئوقۇپ خىتايچە ئىلمىنى كۆچاردىن ئاچىلىپ بىرگۈل،
نىزامۇ قائىدە قالماي، زاكونلار بابىدا بۇلبۇل.

ئوقۇش بارلىق ئىلىملارنى خۇدانىڭ بۇيرىغان پەرزى،
بۇ پەرىزلارنى ئادا قىلماق مۇسۇلمان ئەھلىنىڭ قەرزى.

خىتايچە، ئەنگلىز، رۇسچە، ياپۇن، يۇنانچە ئۆگەنمەك،
موھەممەدۇر تىل، يازۇسى، ھۆنىرى ئىلمىنى بىز بىلمەك.

پەيغەمبەر: «كىمدە بولسا، نەدە بولسا ئىزدىنىپ ئۆگەن»
دېگەن: ئىجرا قىلىش، ئىممەتلەرگە پەرىز تۇرۇر جەزمەن.

بۇ ئىبراھىم بىگىم ئوقۇپ نەتىجە قازىنىپ كەلدى،
ئىلمىنىڭ خاسىيەت تۈرلۈك ھالاۋەتلىرىنى كۆردى.

بېرىپتۇر ھەقتائالى ئىلمى ئۇچۇن تۇگىمەس دۇنيا،
قىلۇر ئىززەت بىلەن ھۆرمەت، نە ئامبالۇ، نە دالۇيا.

بېرىلسە يىلدا ئون يامبۇ، دېمەك تۇرمۇش بايىاشاتتۇر،
مۇبارەك ... بەگكە كەلگەن بۇ ئۇلۇغ دۆلەت سائادەتتۇر.

ئاساسى مەنبەئى «زوڭيە» قوشۇلۇپ يا نازۇك «لوش»،
بولالماس ھەر كىشى بولاي دېگەنگە بولماسا ھۇش.

ئوقۇپ «ئەللامە» بولدى دەپ ئىشتىكەندۇر بۇنى جۇڭتاك،
بۇنى ئاڭلاپ كۇچاردا ھەممە ئادەم قالدىلار ھاك-تاك.

ئەسلەش

كۆڭۈلگە ئارزۇ بولدى كۆرۈشمەك،
نېچۈك نەيلەيكى مۇشكۈلدۇر يۈرۈشمەك.

يۈرەكنى ھەرزامان ئۆرتەر پىراقى،
ئەجەپ مۇشكۈل ئىكەن يولنىڭ يىراقى.

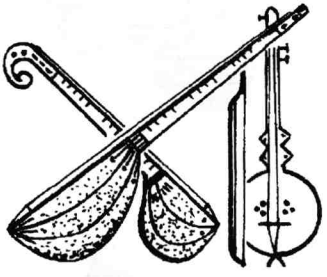
ئۆمۈر بەرسە خۇدا ئاخىر كۆرەرمىز،
دۇئايى خەمسەدە كۆپ ياد ئېتەرمىز.

هەزل

سۈبھى دەم بولدى مۇئەززىن «ھەي!» دېدى،
يار ئەيدى «ساقى كەلتۈر مەي!» دېدى.

شۇل زامان سۈندۈم قولۇم يار بوينىغا،
يار تەبەسسۇم قىپ مېنى «ھەي-ھەي!» دېدى.

سادا قىلدى

يېغىپ بارانى رەھمەت، بارچە ئەلنى بىناۋا قىلدى،
گادانى شاھىگە بالايۇپەسنى بىرىيا قىلدى.

نە تەنھا بۇ ستەم بىزگە ئەمەس تاغۇ دەرەخلەر ھەم،
نېتەيكى دوستلار، رەھمەت يېغىپ بىزگە داۋا قىلدى.

سوغۇقنىڭ شىددەتىدىن بارچە ئەللەر پىر بولدىلا،
قارا ساچىم ئاقارىپ بۇ ئېغىز «ھۇ-ھۇ» سادا قىلدى.

بېغىشلىما

پۈتۈرگە سەدىپنى ئەزم ئەيلەنىلدى،
ئانى پەرزەنت ئۈچۈن نەزم ئەيلەنىلدى.

ئاڭا يارەب يېتۈر لوتپى ئىنايەت،
كىرەم قىلغىل بەسى رۇشدى ھىدايەت.

بولۇپ خوشنۇد رازى بارچە تالىپ،
كى ئالغاي بەھرى ئاندىن كۆڭلى قانىپ.

مەدھىيە

خۇداغا شۈكرى بۇ يۇرتتا ئەجەپ بەركەت نەما بولدى،
بۇ خاتۇنلىك-دىيانەت، ئەركىدىن خەلقىم رىزا بولدى.
دىيارىم ئىچرە ھەر ئادەم ئۆزۈن ئۆمرى تىلەر ئالقاب،
ئۆزىنىڭ ياخشى ئىقبالى خەلقە باش پانا بولدى.
كۇچاردا نەچچە خىل ئالۋان-ياساقلار مەنئى بولدىلار،
بۇ ئىشلار يۇرتقا كۆيگەن چوڭ شاپائەتتىن بەنا بولدى.
بار ئىبرەدى شەھرۇ سەھرادا، يامانلار ھەر ئەمەلدارىدىن،
ئەدەب بەردى يامانغا، كەمبەغەللەرگە ئاتا بولدى.
خۇسۇسەن يوقۇتۇلغاچ زولمىگەر-زايىت قاۋان قاتىل،
كۇچار خەلقى يېڭىۋاشتىن يۇرۇغلۇققا چىقار بولدى.
كۇچاردا قانچە يىللاردىن بۇ بەگلەر بەك جاپا سالغان،
رەئىيەت بولدى خاتىرجەم، بۇ يۇرتمۇ كەڭ-تاشا بولدى.
كۇچاردا يېڭىلىقلارنى زوھۇرغا كەلتۈرۈپ پات-پات،
تەرەققىياتقا يول باشلاپ خەلقە رەھمىنا بولدى.
نىزام مەكتەپ ئېچىلدى ئۇلگە بوپ «شويى»نى بەردى،
رەۋناق تاپقاچ پۈتۈن ئىلمى قۇياشتەك نۇر ساچار بولدى.
ياساتتى شەھرى سايگە تۈبرۈكى يوق قۇرۇما بىر كۆۋرۈك،
ئىككى قاسناق دۇكاندا كىچەيۇ كۈندۈز بازار بولدى.
بۇ سايغا ھەر يىلى ئادەت، كېلىپ كەلكۈن خاراپ ئەتمەك،
شەھەرنى سۇ بېسىپ تارىختا، سانسىز جان ئادا بولدى.

هورۇن باغدىن سېلىنغان دەل-دەرەخ، سايۇاغقا يەتكۈنچە،
سۇ ئاپەتكە مۇداپىئە، شەرگە زىننەت، ساپ ھاۋا بولدى.
ئۆزى ھاجى ھەرەم، كۆپ ئەلنى كۆرگەن پىكرىلىك دانا،
ساقاغۇ باشىدىن كارىزنى كاۋلاپ سۇ چىقار بولدى.
شېغىل تاشلىق قاقاس چۆلگە، ياساپ جەننەت كەبى باغنى،
كارىز ناملىق گۈزەل بازار، كۈچار خانىدا بەنا بولدى.
ياسالدى خانىقا، مەدرىس، مەكتەپ، زەپ ئەجەپ كۆركەم،
ھۈنەرۋەنلەر يىغىلدى، بولدى ئاۋات چوڭ بازار بولدى.
بۇلۇقلاپ چىقتى كارىزنىڭ سۈيى ئۆركەشلىنىپ ئاقتى،
بازارۇ باغىن ئاشقانىنى ساقاغۇلۇق تۈتا بولدى.
بۇ كارىزنىڭ سۈيىدە چۆرۈلۈپ ھەم ئىككى تاش تۈگمەن،
قىشن-ياز ئەلگە ئۇن تارتىپ كىشىنى خوش قىلار بولدى.
چىرىكلارنى بىكار باقماي، ئېچىپ بوز يەر، تېرىپ ئاشلىق،
ئۇگەن دەريا سىدىن چاپقان چىرىك ئۆستەڭ بەنا بولدى.
بۇ قىلغان ئىشلىرى ئەھلى كۈچارغا تۆھپەدۇر بىلسەڭ،
خەلقلارگە كۈشايش، يۇرتقا زىننەت، يادىكار بولدى.

(مىلادىيە 1921-يىل يېزىلدى)

رۇبائىيلار

1

شەھەر يولىدا كۆردۈم بىر پەرىشەش ماھى رۇخسارى،
ئۆزى ئات ئۈستىدە كەينىدە بار ئىپرىدى جۇلۇ دارى.
ئىگىپ تالدىكى بۇ قەددىمنى سالام قىلدىم دېدى: «ھارماڭ»،
دېدىم: «دەۋلەت زىيادە بولسۇن سىزلەرگە خۇدا يارى ...».

2

يېتىپمەن شەمئى رۇخسارىڭگە ھەردەم يارنى كۆرگەيمەن،
ئۆزەمنى يۇز قاتار پەرۋانىدەك سەندىن ئۆيۈرگەيمەن.
يولىدا خار، خەس كۆرسەم ئاڭا كۆز ياشلىرىم ساچىپ،
قويۇپ يەرگە يۇزۈمنى كىرپىگىم بىلەن سۈپۈرگەيمەن.

3

كۆڭلى يېقىنلار بولسا، ئۆزى يىراقتا بولسا،
يىراق دېمەس ھېچكىم شامۇ ئىراقتا بولسا.
كۆڭلى يىراقكى بولسا، ئۆزى يېقىندا بولسا،
يېقىن دېمەس ھېچكىم قاشۇ قاپاقتا بولسا.

4

هاياتلا بولسا كىشى يېيىشكە نان تېپىلۇر،
بىھۇدە قىلسا ئەمەل، ئۆمۈرنى خازان قىلۇر.
ئۆزەڭگە پايدىنى كۆزلەپ، كىشىگە سالما زىيان،
ئورنىنى كىمكى قازسا، ئاۋال ئۆزى يىقىلۇر.

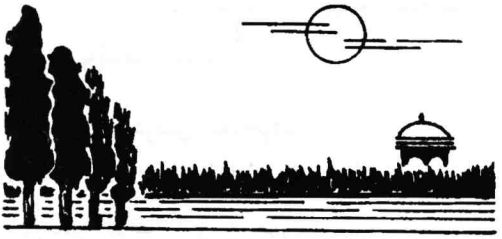
5

ئايا ئادەم تەپەككۇر قىل ئۆزەڭگە: «مەن نېچۈك جانمەن؟»،
ئەگەر جەمئىيەت ئېرۇر سەن، بۇ جاھانغا يا سۇلايمانسەن.
مىنىپ دۇلدۇلنى سەيرئەت، تۇغ كۆتەر، باشىڭغا تاج كەيگىل،
ئۆلۈمنىڭ دەستىدىن ئاخىر، قارا يەر بىرلە يەكسانسەن.

پارچە

ئۆلۈمنى نە سەبەبدىن ئادەمگە ئاشىنا قىلدىڭ،
ئۆلۈمنىڭ تىغى بىرلە بارچە مەخلۇقنى يارا قىلدىڭ.

قۇتۇلماسسەن قېچىپ تۇن-كۈن، ئۆلۈمدىن باغۇ بوستانغا،
ئەگەر بۇ سۆزدە شەك بولسا، ساياھەت قىل گۈرۈستانغا.

مۇئەممالار

1

ئەژدەرى كۆردۇمكى باشىدا ئاناسىر شاخى بار،
ھەربىر شاخىدا كىم ئۇچ قىز تۇرۇر، ئەپسۇن شۇئار.
تېخى ھەربىر قىزغا ئوتتۇز نەۋجوۋان ۋابىستە بۇر،
ھەربىرى باشىگە بەشتىن گۇل قىسىپ بولمىش باھار؟

——جاۋاب (يىل، تۆت پەسىل، ھەر پەسىل ئۇچ ئاي، بىر ئاي 30 كۈن)

2

ئول نەدۇركى قۇدرىتى پەرۋەردىگار،
بىر قەدەھتە ئىككى تۇرلۇك سۇيى بار.
ئول سۇيىكى ئوتقا كىرسە مۇز بولۇر،
بارچە مۇزلار ئوتقا كىرسە سۇ بولۇر؟

—— جاۋاب (تۇخۇم)

3

ئول نېمەدۇر بىر ھاپىزى نەغمىگەر،
نەغمىدىن بولغۇسى خۇنى جىگەر؛
باشى سەكسەندۇر ئۇنىڭ يۇز بىرى پۇتى،
نەغمە ئەيلەر چەشمىلەردە سەربەسەر؟
—— جاۋاب (پاقا)

4

نېمەدۇر ئول بىر ياغاشكى خەر ئانى سەھرادا يەر،
تۇشسە شاھنىڭ ئىلكىگە، مۇلكى ئىسكەندەرنى يەر؛
يىمىگى قارا نىمە، ماڭمىغى ئاق يولدا دۇر،
قالسا ماڭماقتىن تۇرۇپ، باشىگە خەنجەرنى يەر؟
—— جاۋاب (قۇمۇش)

5

تەڭدىن ئەلچى كېلىپدۇر سانى يوق،
ئەلچىنىڭ مىنگەن ئېتىنىڭ جانى يوق.
ئەلچىگە تۇشكۇن بېرىپتۇ ئىككى قوي،
گۆشتى-بارۇ، پوستى بار، ئۇسقانى يوق.
—— جاۋاب (بوۋاق)

6

بىر قۇش كۆردۈم يوق ئانىڭ پەرۋ قاناتى، ئايىغى،
تۇغمى نەسلى يوق ئىكەن، ياكى ئاتاسى، ئانىسى.
ئاسماندىمۇ ئۇچمايدۇ، زېمىنىدىمۇ يۈرمەيدۇ،
يېمىگى ئادەم گۆشى، ئاندىن بۆلەك يوق ئوزىغى؟

—— جاۋاب (غەم)

7

ئادىمىگە لازىم ئېرۇر يازۇ-قىش،
بېشى بىردۇر، بىلى ئالتە، قويرىقى تۆت يۈز ئىمىش؟

—— جاۋاب (ئوت)

يەكەن ساداسى

(مۇستەھزاد)

ھەمدە ئەيلىگەيسەن بولسا نەچچە تىلىك بار،
قىل نەچچە تالا-لا،
مۇقبۇل ئىگەر ئەيلىسلار جارى قىلىك بار،
تەڭرىمۇ-تائالا،
«لاھەۋلە ۋەلاقۇۋۋەتە ئىللا بىللا»
ئانىك شەنىگە مۇۋاپىق،
«ئەلىيۇل ئەزىم» زاتىك ئىبرۇر ھەركىم ئوقۇك بار،
ھاجەتكە ئەلەيھا.
ئاسماننى ستونسىزۇ تاناپسىز ياراتىپدۇر،
قۇدرەتلىرى بىرلەن،
ھەم يەرنى مۇتەببەق يارىتىپ خەلق قىلىك بار،
رەھمانى-رەھما.
ئۆز نۇر تەجەللى جۇزئىدىن نۇرى مۇھەممەدنى،
مەۋجۇت قىلىپدۇر،
ئاشكارا قىلاي دەپ ئۆزىنى جىلۋە قىلىك بار،
ئولقادىرى دانا.
ئادەمنى سۇبلىغا ياراتماقغە غەرەز بار،

ئەۋۋەل ئاتا ئەيلەب،
بۇ، «رۇمزە-رەمۇزە» قۇدرىتىدىن نەۋرە قىلىڭ بار،
ئادەم بىلەن ھەۋۋا.
ئول بىرىن «كىلىمىم» دەپ ئاڭا بەردى ھاسانى،
ئەيلاب ئاڭا ھەربە،
بىر قوللىرىنى مۆئىجزە قوينىغا تىقىڭ بار،
بولدى «يىدە بەيزا».
جان بەخش قىلىپ ھىچ ئاتادىن تۇغمىدى مەريەم،
بۇ ۋەزئى ئىلاھى،
ئەپناسى بىلەن مۇردىلەرگە روھ كىرىڭ بار،
ئات قويدى مۇسھا.
ئول سەرىرى ئالەمگە «مۇھەممەد قويۇبان ئات»،
دەپ ئانى ھەببىم،
ئۇممەت قىلىبان بەندىلىرىن ئاڭا بېرىڭ بار،
ئاسىغا-تەببا.
ئەسھابلارنىڭ بارچەسىدىن موھىپ ئەيلاپ زور،
يار-مۇقەررەب،
ئەسرار نەبۇۋەتكە ھەم ئەسرار قىلىڭ بار،
ھەم سىرتقا ئەخقا.
ئەسرارى ھىدايەتكە قىلىپ مەھرىمى ئەسدار،
تۆرت زاتى شىرىپنى،
ئەبۇبەكرى، ئۆمەر، ئوسمان، ئىلى بار
ھەربىرلىرى ئەئلا.

ھەربىرلىرىنىڭ خىسلەتىنى ئەيلايىن ئەئلان،
قۇربەتلىرى بىسيار،
ئەۋۋەلقىسى سىدىق، ئۆمەر ئەدىل قىلىڭ بار،
ئاسماندا ھايا با.
تۆرتىنچى ئېلى بۇ ئەسخادۇر كەرىمۇللا،
دامادى رۇسۇل ئول،
شاھزادە گۈنايىنلەرگە داداڭزا بولۇڭ بار،
جۈپتى پاتمە زوھرا.
ھەمدە ئەيلىدىمۇ نەقىب ئەيلاب ئاندىن،
كېيىن ئازەرگە،
تەقدىر قىلاي سەرۋەرى ئالەم كېلىڭ بار،
سۆز نوقتىسى توغرا.
بەقشەندە قىلىپ بەردى ئاڭا ئىككى جەھاننى،
دوستۇمغا ماكان دەپ،
بۇ ئىككى جەھاننىڭ ئەھلى بىر يوللۇق ئولۇڭ بار،
بۇ سۆزگە ئامەننا.
ئەل باقى جەھانغا جۈغلىماقى ھەقدۇر،
بۇ فانى جەھاندىن،
نەفرەت قىلىبان سالىپ ئېيتىپ تاشلاۋېتىڭ بار،
ئول ئەھمىدى ئەنقا.
چەننەتكە سازاۋەر قىلىپ ئەھلى سەئىدنى،
مەھشەر كۈنى ئىلقاب،
ئىمانى چىراغى قولدىغۇچى سەيرى قىلىڭ بار،

جەننەتنى تاماشا.

بەشكۈنلۈك ئېرۇر كونا جەھان، كونا راباتدۇر،
بولماڭ بۇڭا مەغرۇر،
مڭ جىلۋە قىلىپ غەمزە بىلەن جاننى ئېلىڭ بار،
زولابى جەنانا.

ئى لولى جەھان كۈندە يۈز مڭ ئەرگە تېگىڭ بار،
قىلماي ماڭا پەرۋا،
نەچچە ئەرنى يىغلىتىبان، نەچچە ئەرنى كۆلدۈرۈڭ بار،
يۈزى قارا رەسۋا.

پەرق ئەيلەمەيىن ياخشى بىلەن ئەسلى يامانغا،
بۇ نېمە يۇسۇندۇر،
بەد ئەسلى خەسسىلارنى تېپىپ «بەگلەر» قىلىڭ بار،
چېلىپ ئاڭا ئىفا.

يۈز غەمزە فوسۇن جادۇ، شاللاق،
ئى مكرىسى غەمماز،
كۆپ ھىلە-نەيرەڭ، دام بىلەن كۆڭۈل قويۇپ ئېلىڭ بار،
لومودەئى شوخا.

ناجى بۇلالىڭ دەپ ساڭامەن نەچچە دېدىم،
كىمدە دەرسەن «يابۇ»،
مۇزلاپ ماڭا سەن مەھرى ئىلە تولا ئېرىڭ بار،
بۇئىشلە نېمىشقا؟

ياشلىقتا ماڭا تەگسەڭ ئىدىڭ ئىلدام ئالۇر ئىدىم،
بۇ ۋاقتا سافا يوق،

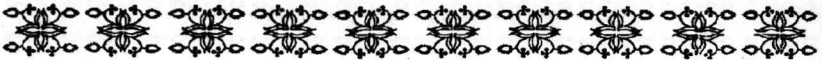
ئالمايمۇ سېنى ئىككىلىمىز تولا قىلىڭ بار
كۆكشىن ئابۇشقا.
قوۋۇمەت باردا مەن ئالىمەن دەپ يۈگۈرۈپ مەن،
ۋەسلىگگە يېتەلمەي،
ياشلىقتا ھەسەل يەڭلىغ ئىدىڭ، زەھىرىڭ بار ئەمدى،
تۇرۇڭ نەشتەر ئۇرۇشقا.
ئاجىزۇ، غېرىبلارگە جەۋرى جەپا ئەيلەب،
ھېچ رەھمە قىلىڭ يوق،
زالىم بىلەن بەتكارلارگە مەي تۇتۇپ كۆز سېلىڭ بار،
بۇ تۇرپە ئالا-لا.
كىملەرگە ۋەفا قىلدى زەمان، ئەھلى بىلىڭ يوق،
جەد مەھرى ۋاپاسىز،
بوزەكنى تېپىپ ھەر كېچە قوينىدا يېتىڭ بار،
شەرمەندەئى يەكتا.
مەزكۇر قىلاي تارىختا كۆپ ئەرلەرنى جەھانغا،
قىلدىلار سۇلتان،
جەمشىد، فەرىدۇن، ھەرجەڭنى ئېلىڭ بار،
ئىسكەندىرى دارا.
قىلمايدۇ ۋەفا، ھېچ يىرىگگە يېتۇشمىدى،
كۆز ئىچى سۇلايدۇ،
ئىقلىم ئىگەر خان بىلەن خاقانغا تېگىڭ بار،
يۆتكەب بىباراقا.
يەكەن تەبەسى بولبان خانغا تەئەللۇق،

بەردى مىرزاھۇدى بەگكە،
بەيلى ھاكىم ئىدى يۇرتقا كۆپ ئەدلى قىلىڭ بار،
ئەھلى ئىلىم ئاماندا.
ئاندىن قىلىبان بەيسە ھېكىم بەگ سېتىۋالدى،
ئادىللىغى مەشھۇر،
زالىمگە جازا بەرگۈچى رەئىيەتنى بېقىڭ بار،
ئول ھاكىمى دانا.
مىردابە بىلەن پۇل، تۇڭچى غوپۇر، ئابدۇشۇكۇرنى،
يوق قىلدى جەھاندىن،
زولمەندىلارنى تىنچ قىلىپ يەرگە كىرىڭ بار،
جەننەت ئاڭا مەئۋا.
ئاندىن قىلىبان ھەزرەتى ئاپاق بەگ ھاكىم بولدى،
يەكەن بولۇپ ئاۋات،
ئول ۋاقتىدا ئاتىسىز كىشىلەر ئاتقا مېنىڭ بار،
كەڭرۇدى دۇنيا.
ئاباد قىلىپ چۆل-باياۋاننى كۆكلاتىپ،
لەڭگەرلىرى مەشھۇر،
مەدرىسە، مەكتەپ، مەسچىت، دەرەخلەر يولغا سېلىڭ بار،
يوق ئەردى زۇلۇما.
ھەر يەردە ئىگەر دەشتىگە سۇ چىقماسا ناگاھ،
چېپىپ ئاڭا ئۆستەڭ،
يۇرت قىلماق ئۈچۈن چۆللەرنى ئاۋات قىلىڭ بار،
شاھىد ئاڭا شۇبا.

ئالۋانچى بۇ بەگ، موللا، قەلەندەر ئامان ئېردى،
قويغا بۆرى چاپماي،
خۇش ھاكىمى قۇۋۋەت بەركەت ئەمدى بىلىك بار،
ئانداق كىشى قايدا.
ئاندىن قېلىبان بەيسە ھېكىم بەگ ئولدى،
ئالتە ئاي كۆرۈبان ئۆمۈر،
سۇلتان ھۈسۈن مىرزا زوھورغا كەلدى قىلىك بار،
ئول قادىرى زىبا.
ئىھسان كىرەم جۇھ ساخاۋەت خەير قىلىك بار،
ھاتەم ئاڭا شاگىرت،
ھەر كىم تىلىسە ئۇي بىلەن ئات، تولا بېرىك بار،
ئاچى بىرلە يالاڭغا.
ئول كەتتى، ھاكىم بولبان كەلدى يۇنۇس ۋاڭ،
خىتايغا ياسانچۇق،
ئالۋاننى تولا قىلدى، خۇشامەتنى قىلىك بار،
يۇرت بولدى جۇۋالغا.
لېكىن ئۇنىك ۋاقتىدا ئىلىم ئەھلىدە يوق رەنج،
ھەم موللا، قەلەندەر،
ئاشۇدە ئىدى غەلۋىلەردىن تىنچ يېتىك بار،
ئۆتكەندۇ تەمەننا.
كاشغەرىگە كەلدى نوزۇل ئەيلىدى ۋاڭلىق،
دادىسىدىن مىراس قېلىپ ئېردى،
تۇرپان ئىلىمىن زولمى رەسىدە قۇتۇلۇك بار،

غەمدىن بالاـۋاقا.
تا كەلدى كۇچاردىن بولۇبان ھاكىم مەمەت ھۈسەيىن بەگ،
مەنسەبلىرى بەيسە،
تا بولدى ھاكىم رەۋان، زەمان قەرز قىلىڭ بار،
پەس قىلغىلى غەۋغا.
پەرز ئەيلىدى كەشمىر، تىبەت، ھىندى، خىتايىن،
مەن ياخشى بۇلاي دەپ،
تاپتى ئوقبە نەفسى خىتايلار چوڭ ئېلىڭ بار،
تاپماي ئاڭا ئارغا.
دەفئى ئەيلادىلار بەندە بىلەن تېشىنى بۇ،
قىلغىنى رىيادۇر،
يۇرتتىن كۆتۈرۈپ بىدەچىلەر ئۆزى يېتىڭ بار،
قالدى تېشى دەريا.
فانى بولۇشنى بىلمىدى شۇنداق ئۆتمەن دەپ،
غەبلەتتە بولۇپ شاھ،
يىللاردىن داۋام زولمى بىلەن ياساڭ بار،
ئولسادده تەتەييا.
ھەر يەردە ئەگەر مەدرىسلار بولسا باھالاپ،
ساتماقنى چىقاردى.
ئول بولسا خۇدا فاڭزى، بېرىپ يامبۇ ئېلىڭ بار،
ئەۋسەت ۋە ئەدنا.
سالتاڭ كىلىبان بەگلەر بولدى تاۋانگر،
گاھـگاھى سوقۇشتى،

بۇ پانى جەھان لولى زەمان، پانى بۇلۇڭ بار،
تا بولغىلى شەيدا.
ئەدلى بار ئىدى ئازغىنە لېكىن، ئىدى فاسىق،
ئىچمەكلىرى باقسۇم،
ئويىنىشى قىمار، لولى بازلىق كۇچ ئېلىك بار،
خەلق ئىچى ھۇۋەيدا.
قەرزنى تۇگەتمەي كىرىبان گۇمبەز ئىچىگە،
ئۆزى ئامان ئالدى،
قەرزنى قويۇپ كەتتى قېچىپ، گۆرگە كىرىك بار،
ئۆلمەك ھامانا.
ئەھۋالى تەبە بولغان ئىدى يەركەندىمزىنىڭ
بىچارىلىكىدە،
ئۆپكىسى تۇگەپ كارنىيى قالغاندا كېلىڭ بار،
بۇھاكىم-شاھا.
يەتكەندە خەۋەر خاھى چوڭ خاھى كىچىك، بولۇبان شاد،
كەلمىش دېدى خىزرى،
بەر ئەكەسى بولۇپ خاتىرى بىچارە بولۇڭ بار،
ھىچ بولمىدى پايدا.
كۆز تەگدى بۇ يەكەنگە مەگەر قالمىدى خوبلۇق،
يوق بولدى دىيانەت،
خا چوڭى كىچىكىڭ ھەممىسى بىردەك كۆڭلى قېتىڭ بار،
ئۆز ھالىغا شەيدا.
ئاخۇنلار ئارا تۆت-بەش كىشى بار ئىلمدا پازىل،

ياشىغا يېتىشكەن،
ئاندىن بۆلىكى ياش چۆجە ئاخۇن بولۇڭ بار،
ھەرقايسى بالاگزا.
ئالىملار ئارا ھەلقۇمدا شۇبھىسى بار،
كۆپىدە بولمايدۇ ئىجاۋەت،
گەر قىلسا دۇئا ۋاقتى سەھەر دەۋرىدە ئوقۇڭ بار،
ھېچ بولمىدى پايدا.
ئىلىمدە كەم ئېرۇر بەزىسىنىڭ ئاتلىرى ئاخۇن،
كۆڭلىدە ئەمەل يوق،
ئاخۇن بولايىن دەپ «جۇغرى» يامبۇ تىقىڭ بار،
بۇ ئەينى خاتايا.
پەشتاق تالىشىپ مولىلار پۇلغا كۇچايدۇ،
ئاخۇن بولىمەن دەپ،
تۇشتى بېشىغا ۋە لوئىلە پەشتاققا تويۇڭ بار،
يۇز نەۋئى بالا ـ لا.
ھەقنىڭ يولىدا خەيرى ساخاۋەتنى ئۇنۇتتى،
غافىل بولۇپ ھەقتىن،
ئۆز پەيلى خۇيىن ھەم، بۇ ئىشلە يولۇڭ بار،
ئالەم ئىچى جەلا ـ لا.
ئاخۇنلىرىمزنىڭ بارىغا يەتمىدى تەسىر،
ساندۇققا زىيان يوق،
تەۋالادىدىن سايە پۇلى بەر دەپ ئېلىڭ بار،
ئاسان قۇتۇلۇشقا.

ۋاي بەزىسىنىڭ دەستىدە كەم، ئات بىلەن قامچى،
سۈرەتلىرى ئاخۇن،
بىر سەللە سالا نىمچىگە مەشرۇئى كىيىڭ بار،
دەستارى پەلەمما.
بەقسەمكى ئېتىدۇ، خوتەندىن چىقىدۇ،
ئەبرىشىم بىلەن توقۇيدۇ،
ئىمام، مەزىنگە قىلىپ تون، رەھىم رەئىيەت
بۇ ئىشلىرى خوما؟
بۇ قەرزى بالالاردىن جوغرا تاپمىدى خارج،
زىجان قۇتۇلالماي،
فاڭفولە قىلۇر ۋاقتىدا ئازاد بولۇڭ بار،
مىڭ شۈكرى خۇدايا.
بەرگەنسىرى ھەرگىز تۈگىمەيدۇ بۇغۇ تۈغلۇق ،
كۈندە باللايدۇ،
بار مۈلكى ئۈچاق، قازان، ئاياغلارنى سېتىڭ بار،
مىڭ باشى تالا_لا.
بىز ئاڭلار ئىدۇق يەتتە بېشى بار، يەل مۈڭگۈزى بار
بۇرۇنقى زاماندا،
مىڭ بېشى بولۇپ، يۈز بېشى، ئونباشى تالاڭ بار،
ھەم ئەژدەرى يۇھا.
بەگلەر كېڭىشىپ قەرزىنى يۇرت ئەھلىگە سالدى،
بۇ تۈرپە ئاجايىپ،
بىر قۇرغۇي ئۈچۈن نەچچە مىڭ پاختەك ئۆلۈڭ بار،

تەڭرىم كۆزى بىنا.
قويغا بۆرى چاپتى، كالاغا شىر بىلەن يولۇاس،
ئادىل پادىچى يوق؛
قوي مەھرىشدۇ، ئۆچكە بىلەن ناله قىلىڭ بار،
يا ھەييۇ تاۋانا.
ھاكىم بېگىمىز ئوردا ئىچىدە سۇلتەنەت ئۈزرە،
ھەرگىز ئىشتىڭ يوق،
قابىل ۋەزىرى يوق ئۇچۇن بۇ ئىش بولۇڭ بار،
ئى بارا خۇدايا.
تەمسىلى ئېرۇر مىسىردا ئول پۇسونى كەنئان،
شاھ ئېردى ئۇلارگە،
ئاچلىق بولىبان مىسرى ئەھلى بەندە بولۇڭ بار،
بۇ ئىشغا ئوخشا.
يۈز شۈكرى خۇدا، نەرقى ھاۋا، ئاش-ئوزۇق ئەرزان،
ھەق رەھمتى بىزگە،
رەھمى ئەتسە كېرەك لۇتفى كىرەم قىلسا-قىلىڭ بار،
سۇلتانى ھەكىما.
ئول زات ئادالەت ئەسرى قىلغۇچىلاردىن،
يا لەيمۇ-بۇلەيمۇ؟
ئول ۋاقتى زەمان، سۈيۈن ئاسانجىكنى بىلىڭ بار،
بۇ ۋاقىت مايۇما.
سەردار بولۇپ نەچچە ئەمىر ئۆتتى جەھاندىن،
بۇ ئىشلار بولۇڭ يوق،

غەم يەتتى شاد بولماقىم، ئەمدى كېتىڭ بار،
سەدـئاھۇ دەرىخا.
ۋاڭ پاڑڑىدى، گۇڑڑىدى، كەشمىر غۇلام،
چۇ يەكەننى يوقاتتى،
گەرچە مېلىنى ئالمىسا كىمگە سېتىڭ بار،
قىلماس ئىدى سوۋدا.
گۇڑڑىدى ۋاڭ پاڑىدى كالاڭچۇ باي،
زەرمەستى ھارامخور،
ھەددىدىن ئېشىپ ئىشلارغا ھەم قولىنى تىقىڭ بار،
كۆڭلى، دىنى باشقا.
بەلگۈردى بۇ يىل خەلقارا مەھرى كېتىڭ بار،
شەپقەتلەر چىقىپتۇ،
بۇ تۈرپە ئالامەتلەر قىيامەت يېقىن ئولمىش،
بۇ ئىشلەر نىشانا.
چىن لەۋزى بىلەن سۆزلىمىگەننىڭ بائىسى ئولدۇر،
دىن ئەھلى بۇزۇلدى،
بەگلەر بېشىغا ھەممىسى بەيموزا كىيىڭ بار،
مانەندى چالاـلا.
خا ئەرـخوتۇن كالتە چاپان كەيگىلى تۇردى،
دەپ ئانى جاجازا،
كەنجازا بىلەن ئۆرىمە تەلپەكنى كېيىڭ بار،
ئوخشار مالاخايغا.
بىجىنچە تىلنى بىلگۈچىلەر بەگ بولا قالدى،

زاتی، تېگی یوقلار،
پارسی، ئەرەبی بىلگۇچىلەر خار بولۇڭ بار،
بۇ ئىشلىرى خوما؟...
بۇ ھىندە مازار-ماشايخ رىشۋەگە تۇردى،
ئەرۋاھ ھەزرەتلەر،
دەرتمەن غېرىپلار يىغلىسا شۇكلا يېتىڭ بار،
تەڭرىمگە سالا-لا.
زالىملار گۇناھلار قىلابان ئۆزرە ئېيتسا،
«ھىچقىسى يوق» دەپ؛
بىر قوي، چىراغ نان، گۈرۈش داشقا سېلىڭ بار،
زۇلمىنى ياپالا.
زالىملار ئەگەر قىلسا ئىبادەت بىلەن تائەت،
ھىچ پايدا تېپىڭ يوق،
بىر بەندەئى مۆمىن دىلىغا ئازار بېرىڭ بار،
دەۋزەخ ئاڭا تەييار،
ھەر كىمكى خۇدا يولىدا قىلسا ساخاۋەت،
ئول ئەينى سائادەت؛
ھەرقانچە ئەگەر فىسق-فوجۇر تولا قىلىڭ بار،
كىرمەيدۇ تۇمۇغقا.
بەخلۇ-لېئىم زاھىد ئەگەر ۋىرده ئەيلىسە تەقۋا،
كىرمەيدۇ بىھشتكە،
لايەد خۇلۇل جەننەت گەر ئابىد بولۇپ بار،
ئەمگەكلىرى بەكا.

ئايەتۇ ھەدىسلاردا خەۋەر بەردى «زائىقە تولمەۋت»
بىشەك «ۋەلارەيب»نى،
قويمايدۇ ھايات ھىكمەتى مىڭ ھىلە قىلىڭ بار،
يوق مۇندا تۇرۇشقا.
گەر تاپسا قازا تېخى ئەجەلدىن «مەلىكىل مەۋت»
جان ئالغىلى كەلسە،
بەرمەيدۇ ئامان بىر نەپەستە روھ چىقىڭ بار،
تارتىپ ئېلىشقا.
يوق بەندىچىلىك سىدىق بىلەن ئول خۇجىمزغا،
تەتەي ئىشەككە ئوخشاش،
ئەلدىن ئۇيالىپ غەم بىلەن ناماز ئۇتەڭ بار،
يارەببى زەلەمنا.
ئى بەندە خۇداغا تۆۋە قىلىڭ يازۇقلارىڭزغا،
ھەرۋاقتى سەھەردە،
كۆز ياش ساچىپ نالە بىلەن ئاھى چېكىڭ بار،
قىل تەۋبە نەسۇھا.
ھەد مەندىن ئەمەسۡ سۆزلىمىكىم سەفھە يۇزىگە،
ھەقتىن ماڭا ئىلھام،
بولغاچ بۇ بايان نوكتەلارنى نەزم قىلىڭ بار،
قىلغاچ مېنى گۇيا.
ئىشتىپ زوق بىلەن بولمىسا سامى،
ئەرباب نە ھىساپدۇر؛
چىن يادىكار قالۇر ھەر ئەھلىگە ئۆمرى كېتىڭ بار،

بۇ يادنامە ساڭا.
ھەركىم ئۇقۇسا رەھمىتىدىن كۆبدۈر ئۈمىدىم
ئاڭلايۇ سۈزۈمنى،
ئىزھار قىلاي ئىممەئى دادا-ئانا ئۇقۇڭ بار،
نەزم ئىچى مۇئەمما.
بۇ ئۆمۈر باشىغا قاددىم نوقتە جۇڭسۇ،
تارىخ ئاڭا شامىل؛
مەۋھۇم بۇلار قىلسا ھىساب ئەھلى خىرەدمەند،
قوي نوقتىسى ئەينا.
مىڭ ئىككى يۈز قىرىق ئىبردى سالى بەقەردە،
تەستىق قىلىندى،
يىل ئايرىلدۇ، يىل باشى نەۋرۇز بولۇپ بار،
ئاي ئۇچى دۇئادا.
كۆڭۈلگە بىشارەت بولۇبان ئەيلىدىم ئەشئار،
بۇ ئاسى رەھىم دىل،
تەسكىن ئۇچۇن خەلقى جەھان خەندە قىلىڭ بار،
ئەھباب بىللە ئاندا.

مىڭ تەن ئاتا

يا ھەزرىتى ئادەم ئاتا، نەۋرەلىرىڭ مىڭ تەن ئاتا،
ۋالدەمىز ھاۋا ئانا، يا ھەزرىتى مىڭ تەن ئاتا.

ياتقان يېرىڭ تاشلىق ئارا، ئۆلگەن كىشى ئاندا بارا،
ھەركىمكە بار بۇ ماجىرا، يا ھەزرىتى مىڭ تەن ئاتا.

تارىخىڭ بار ئۇزاق زامان جەڭلەر قىلغان چوڭ قەھرىمان،
ئەل يۇرت ئۈچۈن قۇربان بولغان، يا ھەزرىتى مىڭ تەن ئاتا.

يا ھەزرىتى مىڭ تەن ۋەلى، جەننەت گۈلىنىڭ بۈلبۈلى،
چىقتىم زىيارەت قىلغىلى، يا ھەزرىتى مىڭ تەن ئاتا.

ئۇلۇغ مازارىڭ تەن ئاتا، قىلدى مەدەت بۇ ئەۋلىيا،
تۈڭلىڭ كەلدى شەھرى كۈچار، يا ھەزرىتى مىڭ تەن ئاتا.

كۆرسە بۇ يۇرت سۇ قىس مانا، دايىم ئۇقار خەلق رەببانا،
رەھىم ئەيلىگەيسەن ئى خۇدا، يا ھەزرىتى مىڭ تەن ئاتا.

بەل باغلىدى تۈڭلىڭ مانا، كولاتتى كارىزنى قاتا،
سۇ چىقتى مەرۋايىت گويا، يا ھەزرىتى مىڭ تەن ئاتا.

كاۋلاپ ساقاغۇ باشىدىن، سۇ چىقتىلا كۆك تاشىدىن،
كارىز ئىگىز ساي قېتىدىن، يا ھەزرىتى مىك تەن ئاتا.

ئېرىق ئېلىپ قىياس بىلەن، كارىز قېزىپ ئىخلاس بىلەن،
خىزىرىم كېلىپ ئىلياس بىلەن قىلغاچ مەدەت، مىك تەن ئاتا.

سۇ چىقتىلار پىلىق-پىلىق، قىلدى بۇ يۇرت تېرىغچىلىق،
ساڭلار تولدى ئاشلىققا جىق، يا ھەزرىتى مىك تەن ئاتا.

قۇرۇپ كېتىپ ئېردى بۇ يۇرت، تىرىلدىلار ئۆلگەن قۇرت،
ياغلاشتىلار ساقال بۇرۇت، يا ھەزرىتى مىك تەن ئاتا.

يەر ئاچتى دېھقان پەم بىلەن، كەتمەن چېپىپ غەيرەت بىلەن،
تېرىپ قوغۇن بۇغداي بىلەن،يا ھەزرىتى مىك تەن ئاتا.

قويۇپ دەرەخلەر ئانچىنان، ئۈرۈك، شاپتۇل، ئۈزۈم، چىلان،
ئىككى قانات باغۇ بوستان،يا ھەزرىتى مىك تەن ئاتا.

قىلىپ بىنا قويدى تېرەك، مۇنداق قىلىشقا ئەر كېرەك.
ئەھلى كۈچار يارى يۈلەك، يا ھەزرىتى مىك تەن ئاتا.

يوق مۇئىلەر بۇ باغدا بار، قويغان دەرەخ ئۆرۈك قاتار.
بولدى ئاۋات كارىز بازار، يا ھەزرىتى مىك تەن ئاتا.

چىققان سۇلار ھەسەلدىن ئاق، قويغان دەرەخ تۇتقانغا باق.
ئاۋات بولسۇن مەڭگۇ ئۇزاق، يا ھەزرىتى مىڭ تەن ئاتا.

سۇ ئىچكەنلەر ئىززەت بىلەن، ئەمگەكچىگە رەھمەت بىلەن.
تەمى شېكەر، قەندىن بەلەن، يا ھەزرىتى مىڭ تەن ئاتا.

سۇ كىرمىگەن ئەزەل-ئەبەت، قاقاس يەرگە كەلدى نەۋبەت.
تۇڭلۇق قىلدى باغى جەننەت، يا ھەزرىتى مىڭ تەن ئاتا.

يولدىن ئۆتكەن ئادەم كۆرەر، سۈنى ئىچىپ ھۇزۇرلىنار.
مۇنلەر يەپ دۇئا قىلار، يا ھەزرىتى مىڭ تەن ئاتا.

باغنى كۆرمەي كىشى ئۆتمەس، كۆڭلى يايراپ خۇشال نەپەس.
سەيلىگاھقا كېلىپ بەس-بەس، يا ھەزرىتى مىڭ تەن ئاتا.

كارىز كاۋلاپ ئېگىز تاغدىن، كىرسە چىقماس ھېچكىم باغدىن.
مۇھە شىرىن، سېرىق باغدىن، يا ھەزرىتى مىڭ تەن ئاتا.

سورار ھەركىم بۇ ئىش كىمدىن، ئەمگەكچىلەر مىھنەتتىدىن.
ھاجى قادىر ھىممەتتىدىن، يا ھەزرىتى مىڭ تەن ئاتا.

باغى ئەرەم مىسلى جىنان، خالايىقلار دەيدۇ رىزۋان.
خۇشال بولدى ھەممە ئىنسان، يا ھەزرىتى مىڭ تەن ئاتا.

شەھەردىكى مۇجاۋىرلار، كېلىپ كېتەر مۇساپىرلار.
توپ بولۇپ كېلىپ كۆرەر، يا ھەزرىتى مىڭ تەن ئاتا.

بىرى يانسا ئونى چىققان، مېڭىش-تۇرۇش ئاندىن چاققان.
يېزا-ئايماق، بارلىق دېھقان، يا ھەزرىتى مىڭ تەن ئاتا.

باغ چۆرىدەپ سېپىل سالدى، تۆرت تەرەپكە ئۆستەڭ چاپتى.
ئاشلىق تېرىپ تۇغمەن قوردى، يا ھەزرىتى مىڭ تەن ئاتا.

كارىز ئۇچۇن نەزىر بېرىپ، يول ئۇستىگە شەھەر سېلىپ.
مەشرەپ قىلىپ يۇرت قېچقىرىپ، يا ھەزرىتى مىڭ تەن ئاتا.

يولنىڭ چېتى قاتار دۇكان، ئەھلى كاسىپ ئورۇنلاشقان.
كارىز گۈزەر بازار بولغان، يا ھەزرىتى مىڭ تەن ئاتا.

يولى تۇز، كەڭ، ئېرىق ياندا، زىبا تېرەك قاتار-قاتار.
ئىككى ياندا قاينام بازار، يا ھەزرىتى مىڭ تەن ئاتا.

چۆل زىمىننى ئاۋات قىلىپ، مەسچىت، مەدرىس، مەكتەپ سېلىپ.
مەرىپەتكە كەڭ يول ئېچىپ، يا ھەزرىتى مىڭ تەن ئاتا.

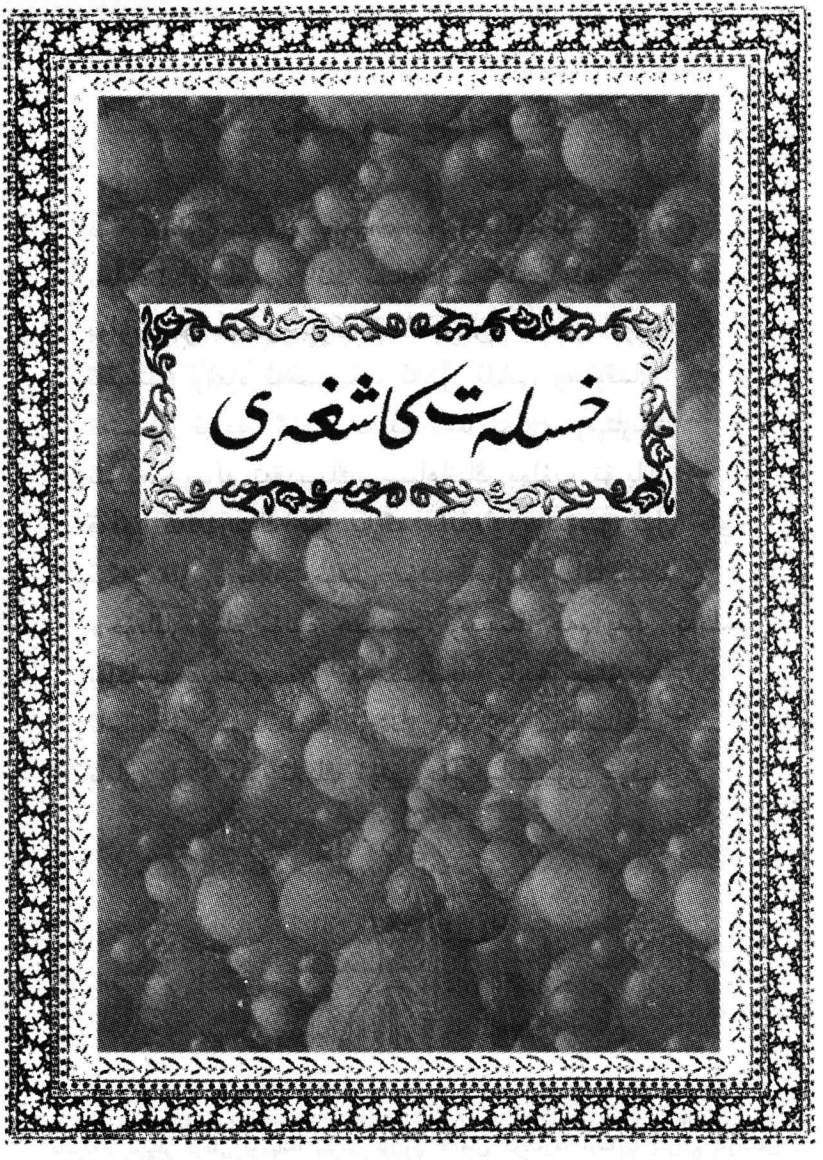
كارىز-كۆچار شەرەپ-شانى، تەرەققىيات تۇپ نىشانى.
پارلاق بولسۇن ئىستىقبالى، يا ھەزرىتى مىڭ تەن ئاتا.

دۇئا ۋە سالام*

دۇئا بەھەد، سالامى بىئەدەت دەيدۇ ساڭا ئەخۋان،
باقا قىلغاي سېنى دائىم ئىنايەت ئەيلىيان راھمان.
بولۇپ بۇ بائىسى بەركەت، قىسردان قاخسىن قۇربەت،
ئىلىپتەك رۇمزە ئەممىيەت ئەنىل ئاباتى ۋەننوقسان.
غەنىمەت ئېردى گۇفتارىڭ ئۇ ياقتا بولدى رەپتارىڭ،
ئىرادەت بىرلە تەقدىرىڭ، سىياھاتىڭ بولۇپ تۇرپان.
قەدەم كەلتۇرسەڭ ھەر يەرگە مۇبارەك بولغۇسى ئول جاي،
ئىگەر قازى، مىگەر مۇفتى مۇسەخخەردۇر ساڭا سۇلتان.
«خۇدايار» نام ئۇلۇغ ھىممەت، رەپىقىڭ ھەم پەرى يەڭلىغ،
ساڭا بەدـبەھرى ئول ھەمدەم، يانا ياردەم بولۇر ھۆران.
ئاجايىپتۇر شۇجائەتىڭ، روۋناق تاپسۇن كامالىتىڭ،
ئامان بارمۇ ئالا ئاتىڭ ئۇنى ھەم ساقلىسۇن غۇفران.

* «دۇئا ۋە سالام» ئەشئارىنى يېقىن دوستى، شۇ زامانىدىكى مەشھۇر دىنىي ئالىم خۇدايار دامۇللام ئىلىيار ئوغلى تۇرپانغا بېرىپ تۇرۇپ قالغان كۇنلەردە ئەسلەپ يېزىپ ئەۋەتكەن. بۇنى يازغان ۋاقتى ھىجرىيە 1349-يىلى ئىدى.

خسلہ ت کی شغہ ری

خسلەت كاشغەرى

خسلەت كاشغەرى XIX ئەسىرنىڭ ئاخىرى XX ئەسىرنىڭ باشلىرىغچە ئەدەبىي ئىجادىيەتتە ئۇيغۇر ۋە ئۆزبېك شائىرلىرىنىڭ ئىچىدە كەڭ تونۇلۇپ مەشھۇر بولغان ئۇيغۇر شائىرى بولۇپ، قەشقەردە تۇغۇلۇپ، كېيىنكى ۋاقىتتا قانداقتۇر سەۋەبلەر بىلەن تاشكەنتكە كۆچۈپ كەتكەن. مەلۇماتلارغا ئاساسلانغاندا، ئۇ قەشقەردە بىلىم ئېلىپ شائىرلىقتا تونۇلغاندىن كېيىن، تاشكەنتكە بېرىپ ئۇ يەردىمۇ ئەدەبىي ئىجادىيەت بىلەن شۇغۇللانغان. ئۇنىڭ شېئىرلىرى تاشكەنتتە ئولتۇرۇشلۇق ئۇيغۇر ۋە ئۆزبېك شائىرلىرىنىڭ ئالاھىدە دىققىتىنى قوزغىغان. بىرقانچە مەشھۇر شائىرلار ئۇنىڭغا مەدھىيىلەر يازغان.

خسلەت كاشغەرى توغرىسىدا شائىر فەزلىنىڭ:

ئېرۇر خسلەت ئول كاشغەر شائىرى،
كى‌تۇتىيۇ بۇلبۇل نە ئولدۇر بىرى.
... ...
كۆڭۈل رىشتىسىن كاشغەردىن ئۈزۈپ،
بۇ خوقەند ئارا ئىستقامەت تۇزۇپ.
... ...

دېگەن شېئىرلىرى شائىر توغرىسىدا بىزنى مۇھىم مەلۇمات بىلەن تەمىنلەيدۇ. ئۇنىڭ شېئىرلىرى ھىجرىيىنىڭ 1331-يىلى (مىلادىيە 1912—1913-يىلى) چاپ قىلىنغان «بايازھەزىنى»

ناملىق ئەسەرگە تاللاپ بېرىلگەن بولۇپ، بۇ بايازغا يەنە مۇقىمى، ھەزىنى، ناله، شەۋكەت، يۈسۈف سايرامى، فەزلى، ھۇۋەيدا، ئەمىرى، فۇرقەت، پىرىمقارى، فىردەۋسى، شاشى، دىلكەش، مۇھەممەد ئەلىخان، سەئىدى، مەخمۇر، مەنزۇر، خىجلەت، ئەسىرى قاتارلىق 30غا يېقىن شائىرنىڭ شېئىرلىرى بېرىلگەن. بۇلاردىن فەزلى، مۇقىمى، شەۋكەت قاتارلىقلار ئۆز شېئىرلىرىدا خىسلەتنى مىسلىسىز ھېسابلايدۇ. خىسلەتكە ماختاشلارنىڭ يېزىلىشى، ئۇنىڭ تاشكەنت قاتارلىق جايلاردا ياشىغان ئاتاغلىق شائىرلارنىڭ كۆپ قىسمى بىلەن ئۆزئارا ئىجتىمائىي مۇناسىۋەتلەردە ئىكەنلىكىنى، ئۇنىڭ ئۇيغۇر، ئۆزبېك شائىرلىرى ئارىسىدا تونۇلغان شائىر ئىكەنلىكىنى كۆرسىتىدۇ. بىز بۇ «باياز» ئىچىدىكى بىزگە تونۇشلۇق بولغان بەزى شائىرلارنىڭ شېئىرلىرىنى ھەمدە دىنىي پۈراق بەك قويۇق بولغان شېئىرلارنى نەزەردىن ساقىت قىلىپ، بىزگە ھازىرغىچە تونۇشلۇق بولمىغان شائىرلارنىڭ شېئىرلىرىنى كەڭ جامائەتچىلىككە تونۇشتۇرۇشنى مۇۋاپىق تاپتۇق. بۇ ئاپتورلارنىڭ تەرجىمھالى توغرۇلۇق قولىمىزدا ئېنىق مەلۇمات بولمىغانلىقى ئۈچۈن كىتابخانلارنىڭ ئىزدىنىپ كۆرۈشىنى تەۋسىيە قىلىمىز.

1

چابكوم قىلسا ھەۋەس مەيداندا چەۋگان ئويناماق،
باش ئۇشلاپ كۆيدەكمەن ئىستارەم جان ئويناماق.

فىكر زولفى كۆڭلۈم ئىچرە سالدى يۈز تەشۋىشكىم،
ئول سەبەبدىندۇر ماڭا مۇنداغ پەرىشان ئويناماق.

باغبان تۇتغىل غەنىمەت سەرۋى ئىلە گۈل سۆھبەتىن،
كىم ئەمەس ئول سەرۋى گۈلرۇخ بىرلە ئاسان ئويناماق.

يازغالى كەلكى قازا ئەۋراق رۇخسارىغە خەت،
دۇدى ئاھىم تاشلادى كۆك ساري چەندان ئويناماق.

قىلمادى مىڭ ئەھدەدنى بىرگە ۋەفا ئول بىۋەفا،
ئەمدى بىلدىم دىلرەبالەر بىرلە يالغان ئويناماق.

ئى كۆڭۈل دىلداردىن كۆز تۇتمە ئىلپەت ئىگاكىم،
مۇمكىن ئەمەستۇر پەرىلەر بىرلە ئىنسان ئويناماق.

ناز تىغى بىرلە بىسمىل ئەتكەچ ئول قاتىل مېنى،
يار ماڭا خىسلىتا كۆيدا ھەريان ئويناماق.

(«بايباز ھەزىنى» 87-بەت)

2

ئىشت ئەرزىمنى ئەي شاھ زەمانە،
گول ئولدۇم ھجىر ئوتىغە يانە-يانە.
سەنەملەر ئىچرە يوقتۇر ساڭا مانەند،
ئىرۇرسەن خوبلىغدە يىگانە.
يۇرۇرمەن تابكى ئەي لەيلى ئاسا،
بولۇب ئىشقىڭدا مەجنۇندەك فەنانە.
لەبىڭنى رەشكىدىن لەئىل بەدەخشان،
قىزىلدۇر باتمش ئول گۇياكى تانە.
باقىب يولۇڭغە جانا ئەرتەيۇ كەچ،
ئاقار ئەشكىم كۆزۈمدىن دانە دانە.
يازىب خۇن جىگەردىن ئۇشبۇ ئىنشا،
شەھا قىلدىم ساڭا بۇدەم رەۋانە.
كەرەم ئەيلەب جەۋابىن تىز يازغىل،
بۇ خىسلەت ساڭا ئى شاھ زەمانە.

(«بايباز ھەزىنى» 188-بەت)

3

نەيلارەم باغۇ چىمەن سەيرى نە جەنان بولماسا،
مىسلى تاۋۇس سىلكىنىپ ھەر يان خىرامان بولماسا،
سەرۋى قامەت ئارزى گۈل خېننى رەيھان بولماسا،
چەشمە شەھلا ئۆزى بەرنا شاھى خۇبان بولماسا،
ئۆلمەيىنمۇ ھىجرىدىن جىسمىم ئارا جان بولماسا.

باشىمە تۇشكەن مېنى سەۋدالارىدۇر مۇشكىلىم،
لائەقىل بىر يوقلىمايدۇر قايدا قالدى دەپ قۇلۇم،
سەربەسەر ھەسرەتلىرىم شەرھى ئەتكىلى لالدۇر تىلىم،
ئاي يۈزىن بىر كۆرمىسەم ھەر تۇن قاراڭغۇدۇر دىلىم،
رەۋشەن ئولماس كېچىسى تا ماھتابان بولماسا.

بىر يولى رەھىم ئەيلىمەس مەغمۇملىغمغە دوستلار،
ئايۇ يىللار ۋەسلىدىن مەھرۇملىغمغە دوستلار،
سورىساڭىز شولدۇر سەبەب مەئدۇملىغمغە دوستلار،
يىغلامايمۇ بىكەسۇ مەزلۇملىغمغە دوستلار،
سورغالى ئەھۋالى زارىم بىر قەدىردان بولماسا.

كۈلكە بولدۇم ئىشقى يوق بىدەدلارغە ئانچىنان،
سورماغاي مەخپى كېلىپ ئىفتادە ھالىم بىر زەمان،

زەررىچە كۆزگە كۆرۈنمەس خانىمانۇ مالۇجان،
دەربەدەرلىكتە كۆرۈپ يارەب مەلامەن ئەيلاغان،
رازى ئېرمەسمەن مېنىڭدەك تاكى سەرسان بولماسا.

ئۆمۈرلاردۇر تارتارەم بى مەھرى دىلبەر ھىجرىنى،
باغرى سەندان كۆڭلى قاتتىغ نازپەرۋەر ھىجرىنى،
كۆزلىرى جەللاتۇەش كىرپىكى خەنچەر ھىجرىنى،
چەكمەس ئېردىم بۇ كەبى زالىم ستەمكەر ھىجرىنى،
قەبزەن قۇدرەت ئەگەر ئەۋۋەلدە يازغان بولماسا.

مەن يۈرۈرمەن ئىشقىدا تەئىن مەلامەتلەر بىلەن،
كۆزلەرىمدىن ياش تۆكۈپ ئاھۇ نەدامەتلەر بىلەن،
سەلتەنەت تەختىدە يارىم ئەيشۇ راھەتلەر بىلەن،
چىقسا يۈز خىل تۈرلەنىپ ھۆسنۇ لەتافەتلەر بىلەن،
ئادەم ئېرمەس ئول كىشى كۆرگەندە قۇربان بولماسا.

بۇ جەھاندا بىر پەرى رۇخسار ئۇچۈن خىسلەت كەبى،
بارمۇكىن ئەفسانە بولغان يار ئۇچۈن خىسلەت كەبى،
ئەھدى يالغان بۇەفا دىلدار ئۇچۈن خىسلەت كەبى،
كېچە-كۈندۈز قان يۇتۇپ ئەشئار ئۇچۈن خىسلەت كەبى،
ئاشىق سادىق ئەمەس ئالەمغە داستان بولماسا.

(«بايازھەزىنى» 183-بەت)

4

مۇقىمى غەزىلىگە مۇخەممەس

خەتىڭ نەزھەتىدە رەيھاندىن قالىشماس،
لەبىڭ لەئىل بەدەخشاندىن قالىشماس،
قەددىڭ سەرۋى خىياباندىن قالىشماس،
ئۇزارىڭ باغ رىزۋاندىن قالىشماس،
خرامىڭ ھۆرۋغىلماندىن قالىشماس.

ئېلىپ كەلدى ماڭا بىر خەت غۇلامىڭ،
ئوقۇپ كۆردۇم دۇئا بىرلە سالامىڭ،
بۇكۇن شاد ئەيلەدى بىھەد پەيامىڭ،
ئەگەر يالغان ئەمەس جەنا كالامىڭ،
شىرىنلىغىدە دېسەم جاندىن قالىشماس.

قىلۇرلار سۇرمە خوشرۇۋلار ئىزىڭدىن،
خىجىلدۇر باغ ئارا گۈللار يۈزۈڭدىن،
غەمۇ ھەسرەتتەدۇر ئاھۇ كۆزۈڭدىن،
لەتافەت مەۋج ئۇرار ھەربىر سۆزۈڭدىن،
تېشىڭ ھەم دۇررى غەلتاندىن قالىشماس.

قولومدىن كەتتى ئەكنۇن ناموسۇ نەڭ،

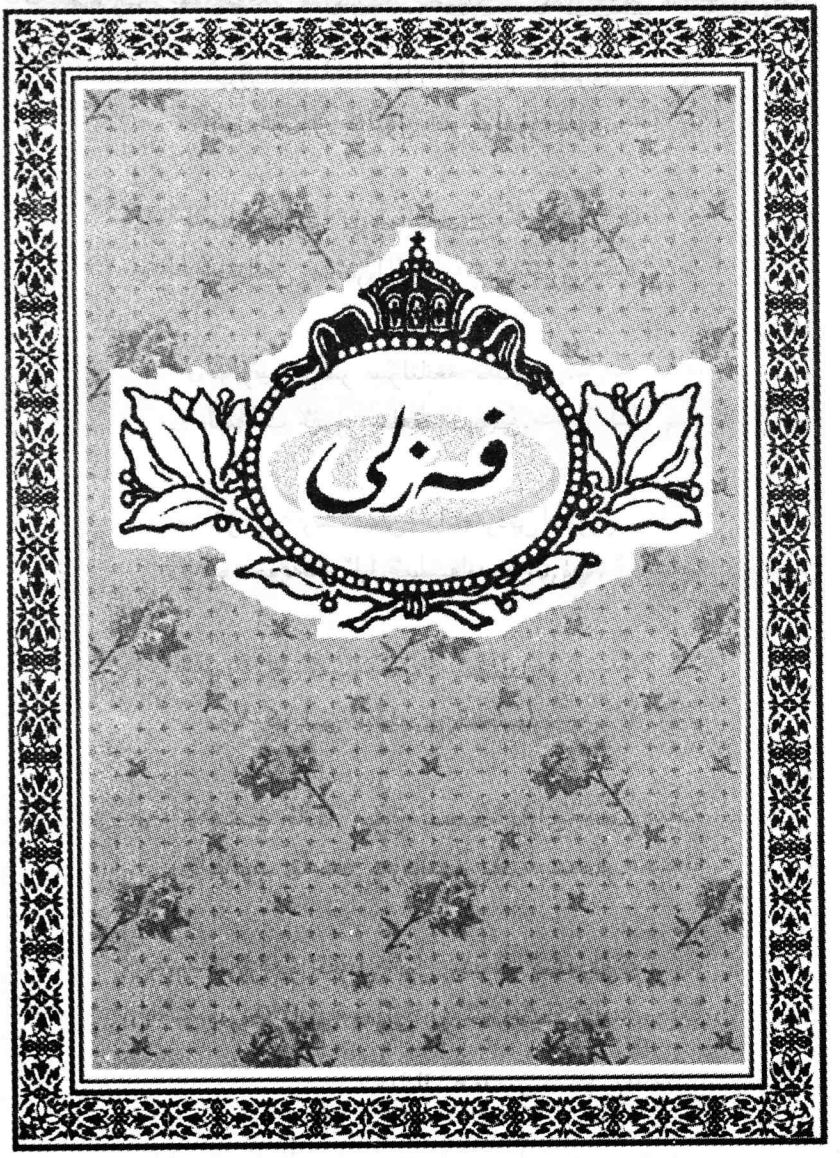
بولۇپمەن غەملەرىڭنى تارتىبان تەڭ،
ياتىپ نەمدە يۈرەكىم باغلادى زەڭ،
مىرادىم بىسمىللم بەس بىر قارا سەنگ،
نىگاھىڭ تىرى مىڭگاندىن قالىشماس.

نىگار دىلنەۋازىم دەردۇ ھەمدەم،
سەن ئەسلا چەكمەگىل ئەندۇھ ئىلە غەم،
خۇداغا شۈكرى ئېتىپ بول شادۇ خۇررەم،
خەتۇخالىڭ ئەمەستۇر خەزىردىن كەم،
دەھانىڭ ئابى ھەيۋاندىن قالىشماس.

چۇ مەن جەنا ساڭا كىم موپتىلادۇر،
جەھان سەنسىز كۆزۈمغە قاپقارادۇر،
تۈنۈ كۈنلار ئىشىم ئاھۇ نەۋادۇر،
جۇدالىغ دەردىدىن تىنماي ئاقادۇر،
سىرىشكىم سۈيى توفاندىن قالىشماس.

ئايا ئى ئاقىلۇ دانا مۇقىمى،
ساڭا بولسۇن بېھىشت يارەۋا مۇقىمى،
مۇھەببەت بىرلە خىسلەت تا مۇقىمى،
نەزەر قىلغانده نەزمىنگە مۇقىمى،
نەزاكەتتە ئۆمەرخاندىن قالىشماس.

(«بايباز ھەزىنى» 185-بەت)

فزلی

ئېرۇر خسلەت ئول كاشغەر شائىرى،
كى تۇتىيۇ بۇلبۇل نە ئولدۇر بىرى.

مەزايىنلارى بارچە تەھسىن ئېرۇر،
خەتادىن مۇئەررا* بارى چىن ئېرۇر.

بولۇپ شېئىر سۆلتانغە تەبىيەتى،
ئىتائەت ئېرۇر شاھقە نىيەتى.

كۆڭۈل رىشتىسىن كاشغەردىن ئۈزۈپ،
بۇ خوقەند ئارا ئىستقامەت تۇزۇپ.

بىر ئاي ئەمىر فەلەك ئىقتىدار،
دۇنيا كويلىق ئەيلەدى ئىختىيار.

يېتىپ ئاندا چۇن سىيت داراي دەھر،
بولۇپ تەخت پەرماندە يەتتە شەھەر.

ئېرۇر بۇ ئەزەل ئول خىرەد پىشەدىن،
فەرەھ تاپتى فەزلى بۇ ئەندىشەدىن.

(«بايباز ھەزىنى» 86-بەت)

گۈل چاغى خوشدۇر قىلىپ سەير گۈلستان ئويناماق،
يار ئىله گۈلشەنده سىرمەستۇ خرامان ئويناماق.

يار لەئلى بىرله ئويناب بولماس ئى شەيدا كۆڭۈل،
بەس دېگىل ئىنساب ئىله ئاسانمىدۇر جان ئويناماق.

تەرفه سەرگەشتدۇر سەمەند ناز، سۈرمه تەندانى،
كىم ئاڭا ئادەت ئېرۈر قىلغاندا جەۋلان ئويناماق.

هەلقه زۈلفۇڭغا چىندۇر كۆڭلۈم ئويناب بەرگەنىم،
يوقسه ئىشق ئاينەسىده باردۇرمۇ يالغان ئويناماق.

باك ئەمەس گەر تارقاسه ئەشكىم يۈزۈم ئەتراپىغه،
ياشلارغه رەسمدۇر هەريان پەرىشان ئويناماق.

كەلدى يادىك كۆڭلۈمه ئەشكىم يۈگۈردى هەر تەرەپ،
تەفلىغه ئادەت ئېرۈر كەلگەنده مىهمان ئويناماق.

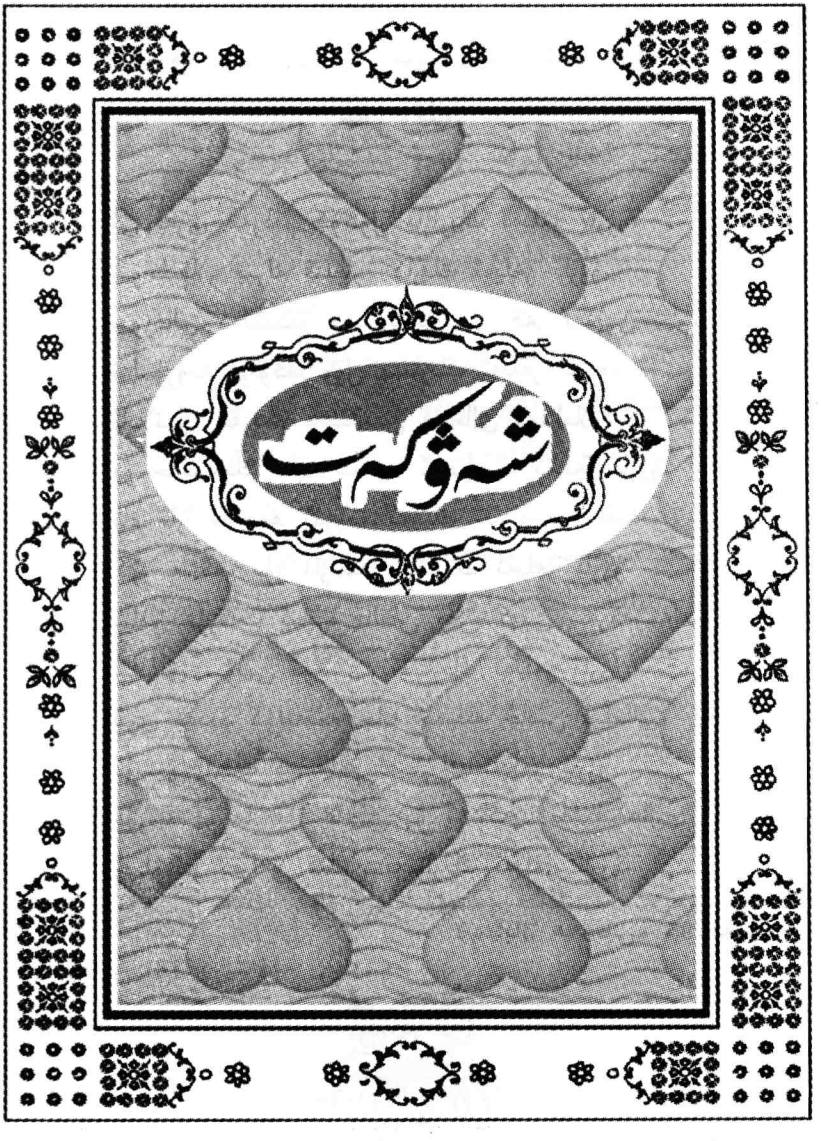
ئى كۆڭۈل دىۋانىلىغلار بىرله خوش تۈت خاتىرىن،
گەر سېنىك بىرله تىلەر ئول تەفىل نادان ئويناماق.

ئىشق ئاساندۇر ۋەلى جان ئويناماق دىشۋار ئېرۈر،
بولهەۋەس هەم ئوينار ئېردى بولسا ئاسان ئويناماق.

ئويناغىل فەزلى ۋەفا نەردىن قۇرۇب جان نەقدىنى،
گەر تىلەر بولسا سېنىڭلە تەبئى سۇلتان ئويناماق.

(«بايان ھەزىنى» 84-بەت)

شه وکه ت

غەزەللەر

ئى پەرى ھەردەم كۆڭۈل ئازارىڭ ئەيلەر ئارزۇ،
شوخلىقلار بىرلە قىلغان كارىڭ ئەيلەر ئارزۇ.
سورغالى كەلگەيمۇ دەب ئەھۋالىمى ھەر سۈبھى شام،
تەلمۈرۈب يولۇڭغا بول بىمارىڭ ئەيلەر ئارزۇ.
ئايلانىپ ھەردەم باشىڭدىن قىلغالى ئەبراملار،
بۇ جەبىندەڭ جان شەكەر گۈفتارىڭ ئەيلەر ئارزۇ.
تاغ ئارا قەھقەھ ئۇرۇب كەبىك خرامان زەۋقىدىن،
كۆرسە گەر يۈز نازئىلە رەفتارىڭ ئەيلەر ئارزۇ.
شامى فۇرقەت ئىچرە قالغان مەن كەبى سەرگەشتەلەر،
شادلىق سۈبھى ئولان رۇخسارىڭ ئەيلەر ئارزۇ،
قوي قەدەم كۈلبەمغە جانا خەستە جانىن قىلغالى،
ئۇشبۇ زارىڭ دەمبەدەم ئىسارىڭ ئەيلەر ئارزۇ.
يۈرسە تورسا ھەر قاچان بۇ شەۋكەت ئاشىفتەھال،
جىلۋەلەر بىرلەن قىلىن ئەتۋارىڭ ئەيلەر ئارزۇ.

(«بايان ھەزىنى» 95-بەت)

مەن ئۇچۇن يۇبەردىگىز ئۇيلا مۇشكۇ ئەنبەر خەت،
قىلدى جان مەشامنى تا يېتپ مۇئەتتەر خەت.
مۇددەتى ئىدى يولغا ئوسرۇ ئىنتىزار ئېردىم،
ھەققە شۇكرىكىم بولدى شادلىققە مەزھەر خەت.
ۋادىئ تەمەننادە تۇرفە بىر ئىدىم ھەيران،
مەقسەدىم ساری بولدى ئاخىرىدە رەھبەر خەت.
بۇ كەمنە قۇل ئەرزى قايدە يەتكۇسى ئېردى،
خىزمەتىگىزدە بولكۇن بولماسا ئىدى گەر خەت.
بۇ شەرارەلىغ كۆڭلۇم ئىچرە ئاشيان تۇرمىش،
كۆب زەمانلار ئولمىشكىم ئويلا بىر سەمەندەر خەت.
بۇھفا كۆزلەردىن ماڭا ياخشىدۇر سەدبار،
بول غەلەت دېدىم باردۇر بارچە ئەلغە دىلبەر خەت.
گەركىشى فەقىر ئولسا بولغۇسى ئاڭا دەۋلەت،
ۋەرنەگەر غەنى بولسا بولغاي ئاڭا زىۋەر خەت.
كەھكەشاندىن ئاشۇرغاي خوش قەلەمنى قەدرىنى،
كىم سەھەر بەخت ئۆزرە كەلدى سەئىد ئەكبەر خەت.
دىل شىكەستە شەۋكەتنى ئاخىر ئەل ئارا قىلدى،
شۆھرەت ئاسماندە مەسھۇ مەھر خاۋەر خەت.

(«بايان ھەزىنى» 131-بەت)

مەتلەبمدىن مېنىڭ نىشان كەلدى،
يەئىنى مەكتۇب دىلىستان كەلدى.
جان دەمامى مۇئەتتەر ئولدى مەگەر،
ئېلىبان نەفھەئى جەنان كەلدى.
بولبۇل جان نەۋاغە قوزغالدى،
يا ئاڭا بوي بوستان كەلدى.
ئەي كۆزۈم دۇرەخشان بولۇڭنز كىم،
ياردىن تەرفە ئەرمەغان كەلدى.
نامەئى ئەنبەرىن شەمامەلەرى،
مەن ئۇچۇن سۇيى ئەندجان كەلدى.
ھەر سۆزىكىم ماڭا يۇبەرغەن ئىدى،
پەردەئى جان ئارا نىھان كەلدى.
نەفسىدىن ئانىڭ مەسىھ ئاسا،
مۇردە جىسىمغە تازە جان كەلدى.
ماڭا نىچۇن مەسەررەت ئارتماسكىم،
كۇلبەئى دىلغە مىھمان كەلدى.
قەمەر ئى زىب گەردۇن ئۇچۇن،
مىھر يارىم چۇ تەيلسان كەلدى.
مەدھىغە چۇن تىلىم ئۇزاتقۇم كىم،
ھەمسەرى مىھر ئاسمان كەلدى.
جۇملە گۇلرۇخلار ئىچرە ئول شەۋكەت،
بىر ئەجەب ساڭا مىھربان كەلدى.

(«بايباز ھەزىنى» 236-بەت)

مۇۋەششەھلەر

مېنى فىراقىڭىزە مۇنچە مۇبتىلا قىلاسىز،
كى بار جەۋرۇ جەفادىن قەددىم دۇتا قىلاسىز،
لوزۇم مەقدە مىڭىزگە فىدا قىلاي جانلار،
كېلىپ قەيۇ كېچە كۈلبەمنى روشنا قىلاسىز.
ئېيتىپ كەرەم دېسەم ئەھدىڭىزە ۋەفا ئەيلەڭ،
كۈلۈب دېگەيكى ماڭا مۇنچە ئىلتىجا قىلاسىز.
ئەگەر ۋىسالىڭىزى كۆرمەيىن ئۆلۈر بولسام،
ھەنالى قولغە ئەسالار تۇتۇب ئىزا قىلاسىز.
سەفا لەۋ ئارىزىڭىز خانىغە قىلىب مېھمان،
رەمەد رەسىدە كۆزۈمنى قاچان زىيا قىلاسىز.
يىقىلسام ئاھ ئۇرۇپ قەددىڭىز خىيالى بىلەن،
قىيا باقىب بەتتەر ئولغىل دېيان دۇئا قىلاسىز.
لەبىمغە جان يېتۈشۈر ۋەسىل ئۈمىدىن ئەيتماقدىن،
بۇ ئارزۇدە مەگەر سىز مېنى ئەدا قىلاسىز.
بىزە ھەمىشە تەغافۇل بىلە قىيا باقماي،
رەقىبمزگە نېچۈك ئۆزىنى ئاشنا قىلاسىز.
يەقاچۇ غۇنچە ئېتىپ چاكۇ يىغلاسام قانلار،
فىغانىم ئاڭلامايىن ئىشىڭىز بىجا قىلاسىز.
كەمىنە شەۋكەتىڭىز ھالىنى سوراب بىر كۈن،
قاچان دىلىن خۇش ئېتىب بىرغىنە ۋەفا قىلاسىز.

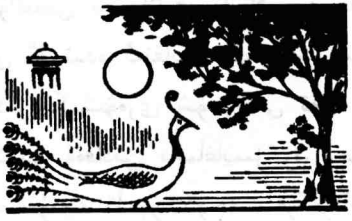
(«بايياز ھەزىنى» 6-بەت)

غۇززالان كۆزلەرىڭدىن ئاھۇيى تاتار ئايلانسۇن،
خىرامىڭدىن دەمادەم كەبىك خۇش رەفتار ئايلانسۇن.
لەبى شەكەرەفشانىڭ سۆزغە ئاچقىل ئەي پەرى تاكىم،
قىلۇبان جانلارىن تۇتى ساڭا ئىسار ئايلانسۇن.
ئامان بولغىل بالالاردىن ئايا شوخ زەمان مەن،
باشىڭدىن تا قىيامەت گۇنبەددەۋار ئايلانسۇن.
مۇئەنبەر كاكۇلىڭ تارقات كۆرۈب رەيھان ئىلە سۇنبۇل.
ئەسىرى بولسۇن ھەر كۇندە يۇز مىڭ بار ئايلانسۇن.
خىيابانلارده ھەردەم قەد چېكىب قىلغىل تەماشالار،
قەددىڭنى تا كۆرۈب سەرۇى سىپەھى بىسيار ئايلانسۇن.
ئۇمىدىم شولكى ھەر كۇن يوقلابان كۇلبەمغە كەلگەيسەن،
باشىڭدىن تاكى جانىم مىڭ يولى ئەي يار ئايلانسۇن.
نىچۇك شەۋكەت ساربغە باقماغايسەن لوتفى ئىلە گاھى،
ۋەيا يولدىن سېنى ئازدۇردىمۇ ئەغيار ئايلانسۇن.

(«بايباز ھەزىنى» 96-بەت)

ئول دىلرەبانى مەن نىگا شەيداسى بولمايىن،
كۆڭۈل خۇش ئولماس ئارىز بەيزاسى بولمايىن.
مەھر رەخنىنى كۆرگەچ ئانى مەسھۇ ئايىنە،
ئولدەمدە نىگا مەھۇ تەماشاسى بولمايىن،
ئاشىقتە بولمادىم مېنى باشىمدە بىرەمى،
ئول مەھلەقانى زۇلفىنى سەۋداسى بولمايىن.
نالان ئولۇب باغرىنى فىراقىدە ئىزمەدىم،
يادىمدە قەمەرىدەك قەددى زىباسى بولمايىن.
جانىم بەدەندە بىر نەفەسى تابماغاي قارار،
تا بۇ ۋەرەقدە ۋەسفىنىڭ ئىنشاسى بولمايىن.
ئەسلا فەراغەت ئىلە دەمى تۇزمەدىم نىشات،
باشىمدە تاكى يۇزمىڭ ئەلالاسى بولمايىن.
نىچۇن قارار تابقۇسى شەۋكەت خامۇش ئولۇب،
تا كويى يارى مىسكىنۇ مەئۇاسى بولمايىن.

(«بايباز مەزىنى» 103-بەت)

ئىشق ۋادىسىنى بىر مەجنۇن بىسامانىمىز،
قايدە بولساق لەيلى ئاسالار يۈزىن ھەيرانىمىز.
بادەئى ئىشق مەجازى بىرلە دايىم مەست ئولۇب،
بىلمەگەيمىز كىم قەيۇ گۈلچىھرەنى جۇيانىمىز،
دايىما زەھەر ئەلەمدۇر كامىمزدە نىگاكىم،
ئول شەكەر لەب بۇۋفا ھىجرانىنىڭ مىھمانىمىز.
ئاھىمىز ئوتلۇغ ئەلەم كۆز ياشىمىز خەيلۇ ھەشەم،
گۈيىيا رەنجۇ مۇشاقەت شەھرىنىڭ سۇلتانىمىز.
لاله كون ئەتلەس قەبالار يادى بىرلەن قان ساچىب،
چۇن شەفەق شام غەربىان كوشەسىن گىريانىمىز.
ۋالەيۇ شەيدايى ھەربىر زولفى ئەنبەر بۇيى ئولۇب،
رىشتەئى مەۋھۇمدەك بولدى تەن ئەريانىمىز.
ھەمدەمى بولساڭ دەمى مژگان ئەسالارنىڭ ئەگەر،
قالماغاي غەملىك كۆڭۈلدە زەررەچە ئەرمانىمىز.
ئاتەش رۇخسارەلەرنىڭ ئىشقىدە ئۆمۇر ئۆتكەرىب،
دەھر ئىلىن سەردەفتەرىنىڭ بىر ئەجەب نادانىمىز.
بولماغايمىز ئىشقسىز بىدەرتلەرنىڭ مەھرەمى،
تاكى رەسۇالىغنى سەربازارى ئانىڭ سەرسانىمىز.
قافى ئىشق ئاستىدە ئەنقادەك بولۇبمىز بىنىشان،
بۇ سەبەبدىن كىشۇەرى شۆھرەتنى تەنها خانىمىز.
ئەلبەتتە كويى ۋەفادىن يانماغايمىز زەررەچە،
جانىمىز چىققۇنچە تا بۇ كوچە سەرگەردانىمىز،
رەۋزەئى راھەتتە تۇزمەي لەھزەئى ئەيشۇنىشات،

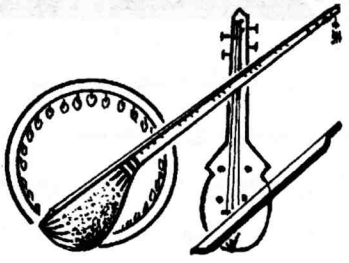
بولبۇل ئاسا دىلرەبالار گۈل يۈزىن نالانىمىز.
ياسىمەن رۇخسارەلەر ھىجران چېكىپ ئۆلسەك ئەگەر،
بىز كەبى بىكەسنى شەۋكەت كىم بەرۋر تاداىنمىز.

(«بايباز ھەزىنى» 116-بەت)

غازە تا چىكىب يۇزغە ئەيلەدىڭ مېنى شەيدا،
تۇشمەسۇنمۇ ئەل ئىچرە سەد فىغانۇ ۋاۋەيلا.
لەھرە قاشىمە كەلمەي ئۆرتەدىڭ مېنى ۋەھكىم،
نى بولۇركى رەھىم ئەتسەڭ لوتىف ئىلە باقىب گاھا.
ئەيلەدىڭ كۆڭۈل مۇرغىن بىر باقىش بىلەن بىسمىل،
ئانى زىب فىترەڭ ئەت، ئالىب ئەي كۆزى شەھلا.
مەن تىلەب ۋىسالىڭنى نالە چەكتىم ئانداقكىم،
ئاڭلادى ھەممە ئادەملىك سەندە يوق پەرۋا.
خامە ۋەسفىڭ ئىنشاسىن تا يازاردە كاغەزغە،
مەندىن ئەۋۋەل ئول يىغلاب سالدى باشىمە سەۋدا.
ئەۋۋەلى ئەسىر ئەيلەب دام ئىشقىڭا نىچۇن،
تاشلاب ئاخىرى كەتتىڭ يىغلاتىب مېنى تەنھا.
نەزىم شەۋكەت ئارايىش تابتى نام پاكىڭدىن،
ۋەسفىڭ ئەيلەب ئول ئەي گۇل بولدى ئەندەلىب ئاسا.

(«بايباز ھەزىنى» 125-بەت)

ئىتىپ سەيرى چىمەن فەسلى باھاران ئويناماپسزمۇ،
قەدۇمىڭزدىن ئەيلەپ گۇلنى خەندان ئويناماپسزمۇ.
رەموزۇ نازى دىلبەرلىكنى ھەردەم ئاشكارا ئەيلەپ،
قەدەم بىر-بىر باسىپ ھەريان خىرامان ئويناماپسزمۇ.
تۇتار گۇلشەن يولىڭزغە ھەزاران چەشىم نەرگەسىدىن،
بارىپ تا غۇنچەلار باغرىن قىلىپ قان ئويناماپسزمۇ.
ۋەفا رەسمىن تۇتۇبمەن بىنەۋانى كۆڭلىنى ئاۋلاپ،
بولۇپ بىر كېچەسى كۆلبەمغە مىھمان ئويناماپسزمۇ.
قارا كاكۇلنى تاشلاپ غازەدىن يۇزغە چېكىپ زىننەت،
قىلىپ سۇنبۇل بىلە نەستەرەنى يەكسان ئويناماپسزمۇ.
جەمالىڭزنى شەمئىدىن بىرىپ كۆلبەمغە رەۋشەنلىك،
كى يەئنى ئەيلەبان رەشك گۇلستان ئويناماپسزمۇ.
ئىشارەت ئەيلابان قاش ياسىدىن مژگاندىن ئوق ئېتىپ،
جەراھەتلىك دىلىم چاك ئەيلەپ، ئى جان ئويناماپسزمۇ.
نىگارا، ناز تىغى بىرلە شەۋكەت باشىنى ئالىپ،
ئاتىپ چۇن گۇيى مەيدان ئىچرە چەۋگان ئويناماپسزمۇ.

(«بايباز ھەزىنى» 189-بەت)

مۇرەببەلەر

بەرقىنى ئاچسب يۈزنى تابان ئەيلەدىڭ،
ھەرسۇ خىرام ئەيلەب جەۋلان ئەيلەدىڭ،
نەرگەس كەبى كۆزۈم ھەيران ئەيلەدىڭ،
سالماي نەزەر تۇرفە نالان ئەيلەدىڭ.

كۈلبەمغە قويمادىڭ ئەسلا قەدەملەر،
ئاشۇردىڭ ئۆزگەدىن ماڭا ستەملەر،
ۋادەرىخا، ئەلگە ئەيلەب كەرەملەر،
رەشك ئوتىغە باغرىم سوزان ئەيلەدىڭ.

تا ئالدىمدىن كېتىب يەنە كەلمەدىڭ،
ھىجرانىڭدا نەلەر چەكتىم بىلمەدىڭ،
قىلغان فەيمانىڭا ۋەفا قىلمادىڭ،
دىدەگىريان سىنە بەريان ئەيلەدىڭ.

تاكىم كەتمەكلىككە تابتىڭ بەھانە،
كۆزلەرىمدىن ياشلار ئولدى رەۋانە،
تاشلاب كەتتىڭ مېنى ئەيلەب دىۋانە،
مەكانسىنى بەيتۈلھەزەن ئەيلەدىڭ.

رەھىم ئەيلەگىل كۆب ئاقۇزماي كۆز ياشىم،
كىم قالمادى ھىجرانىڭغە بەرداشىم،
گۈل يۈزىڭسىز ئەفغان ئېرۇر يولداشىم،
ئۆزنى مۇنچە نامھربان ئەيلەدىڭ.

ۋەسلىڭ بىلەن ئېردى جانا ھەياتىم،
فىراقىڭدە كەتتى سەبرۇ سەباتىم.
ئەمدى سەنسىز ياخشىراقدۇر مەماتىم،
تاشلاب كېتىپ جىسمىم بىجان ئەيلەدىڭ.

شەۋكەتتىن ئالمادىڭ ئەسلا خەبەرلەر،
ئىشتىمەدىڭ نالەسىنى سەھەرلەر،
يىغلاب ئېردى يادىڭ بىلەن جىگەرلەر،
گۈنچ غەمدە دىدەگىريان ئەيلەدىڭ.

(«بايباز ھەزىنى» 100-بەت)

قەتەئ نەزەر قىلدىڭ جەنانە بولدى،
كېلۇر ئېردىڭ سوراب كاھانە بولدى،
مەھزۇنىڭا باقماي ئەسلا نە بولدى،
بىر دېمەدىڭ ھالىڭ ماڭا نە بولدى.

گۈل يۈزىڭسىز ئىشىم دايىم فىغانلار،
لەئىلىڭ خيالىدە دىل بولدى قانلار،
دىلدا قالدى كۆرمەي يۈزىڭ ئارمانلار،
ھاسىل قىلساڭ بىر مۇددىئا نە بولدى.

ئى لەتافەت گۈلزارىنىڭ گۈلنارى،
ۋي مەھلىقالارنىڭ كۆزى خۇمارى،
ھېچ سورىمادىڭ ئەھۋالىمنى بىر بارى،
ئى سۈلتان مەلىك ۋەفا نە بولدى.

بىر كۈلۈب باقىشىدە دۋانە قىلدىڭ،
يۈزىڭا نەرگەسىدەك ھەيرانە قىلدىڭ،
ئاخىرىدا مېنى بىگانە قىلدىڭ،
شۇنداق مۇئەددى ئەھدۇ ۋەفا نە بولدى.

ئاشىقتە ھال ئولدۇم كۆرمەي جەمالىڭ،
خيالىمدىن نەرى كەتمەس خيالىڭ،
ئەسلا ئىشتىمەدىم شىرىن مەقالىڭ،

یانداشمادىڭ قىلىب پەرۋا نە بولدى.

چەكسەم ناگەھ كۆككە يېتەر فىغانىم،
ھىجرىڭ تارتىب قالدى رەمەقدە جانىم،
ئېيتاي دېسەم ساڭا سەرنىھانىم،
دۇچ كەلمەدىڭ ماڭا تەنھا نە بولدى.

ئەي شەۋكەتىڭ كۆزىن ئاقۇ قاراسى،
بىدەۋا دەردىڭ سەنسەن دەۋاسى،
ئايا نازۇڭ ئەدالارنىڭ سەراسى،
بىمارىڭا باقساڭ قەيا نە بولدى.

(«بايباز ھەزىنى» 169-بەت)

مۇخەممەسلەر

مۇقىمى غەزىلىگە مۇخەممەس (1)

سورماسا ھالىم فىراقىدا ئەدا ھەم قىلماسۇن،
مەن گەدانى ئول شەھ ئوزىغە ئاشىنا ھەم قىلماسۇن،
بىگۇناھلار قەتلىغە قاشلارنى يا ھەم قىلماسۇن،
يار ئەگەر لوتف ئەيلەمەس جەبرۇ جەفا ھەم قىلماسۇن،
قىلماس ئېرسە ماڭا غەيرىگە ۋەفا ھەم قىلماسۇن.

ئىستەبان ئەفغان چىكەر چاغىمدا ئانى چۈن جەرەس،
رەھىم ئېتىب ئەھۋالىمە يىغلاشتىلار مۇرۇ مەگەس،
ئەمدى ھىجرانىن چېكەرگە تا بۇ تاقەت بولدى بەس،
سۇنبۇل زولفى كەبى ئاشىفتە ئەيلەب ھەرنەفەس،
كاكۇلدەك رۇزگارىمنى قارا ھەم قىلماسۇن.

تا كىيىب ياشىل قەبا بىباك ئولۇپ ئول نازىنىن،
ناز تىغىدىن شەھىد ئىشق قىلدى ئىشق ئىلىن،
شەمئ ۋەسلىدىن يارۇتماس بولسا ئاشىقلار ئۆيىن،
گەر ئىشتىمەس بولسا باغلاردا فىغانۇ نالەسىن،
گۇل يۈزىن كۆرسەتمەسۇن بۇلبۇل نەۋا ھەم قىلماسۇن.

مەن كەبى بىمار ھەجرىن گاھ يوقلاب كەلماسە،
نۇش داروُي ۋىسالىدىن دەۋالار قىلماسە،
ئول پەرى ئەغيار بەزمىدىن دەمى ئايرىلماسە،
دەردۇ غەم ئىشقىدا كۆنكۈندىن فۇزۇنراق بىلمەسە،
بىر مۇسۇلمانىنى ئۆزىغە مۇبتىلا ھەم قىلماسۇن.

ۋەسلى يادى سىز دەمى، مەن بولمادىم دىلشادىكىم،
دامى ئىشقىدىن يەنە ھېچ بولمادىم ئازادىكىم،
شاھ ھىجرانىدا كۆز تۆكتى ئەيلەب بادىكىم،
يىغلىماقدىن خەيرە بولدىيۇ دېمىش فەر يادىكىم،
كۆزگە باسقان ئىزلارىمنى تۇتىيا ھەم قىلماسۇن.

تا تۇشۇب ئىشقى كۆگۈللەر ئىچرە غەم كۆزلەردە نەم،
قاشلارى يادى بىلەن قەددىم كەماندەك بولدى خەم،
ئەمدى ئۆلتۇرگەي يۇزىن بىر كۆرمەسەم رەنجۇ ئەلەم،
قۇچماسام نازۇك بەلدىن بىر يول ئاخىر مۇنچە ھەم،
قامىتىمنى غەم يۇكى بىرلەن دۇتا ھەم قىلماسۇن.

كەچتى دەپ ھالىك نىچۇك كۆرگەندە گاھا سورماسە،
ئول پەرى مەھرۇ ۋەفادىن شەمئەئى بىلگۇرمەسە،
مۇبتىلالارنى سەركويىدىن ئەسلا يۇرمەسە،
گەر كەف پايىغە قويماققە مۇناسىب كۆرمەسە،
يىغلاتىب كۆز ياشىمى رەك ھەنا ھەم قىلماسۇن.

شۇم رەقىبدىن ئايرىلىپ ۋەسلىنى گەر كۆرسەتمەسە،
ئىشقىدا ھالىم بىلىپ ۋەسلىنى گەر كۆرسەتمەسە،
شەفقەت ئىزھارىن قىلىپ ۋەسلىنى گەر كۆرسەنمەسە،
يەككە بىر ئاخشام كېلىپ ۋەسلىنى بىر كۆرسەتمەسە،
رەڭگى رويىمنى بۇ يەڭلىغ كەھرەبا ھەم قىلماسۇن.

بولمادى يادىدە كۆڭلۈم بىردەم ئاھۇ زارىسىز،
ئەشك ھەسرەت رىز ئولۇپ كۆز بولمادى خۇنبارىسىز،
ئاھكىم شەۋكەتنى ھالى نە كىچەر دىلدارىسىز،
كەلمەسە كۆڭۈل سۇراب گاھى مۇقىمى ئەغيارىسىز،
بۇيلا ئەۋۋەل ئىشق ئوتىن دىللارغە جا ھەم قىلماسۇن.

(«بايازھەزىنى» 111-بەت)

مۇقىمى غەزىلىگە مۇخەممەس (2)

قەددىڭنى بەندەسى سەرۋى خىيابان ئولدى بىر مەنمۇ،
كۆرۈپ لەئلىڭ چىمەنىدە غۇنچە دىل قان ئولدى بىر مەنمۇ،
يۈزۈڭنى كۆردىيۇ ئىشق ئەھلى گىريان ئولدى بىر مەنمۇ،
ئەسىر چەشمىڭ ئاھۇيى بايابان ئولدى بىرمەنمۇ،
كۆرۈپ ئايىنەلار ھۆسنۈڭا ھەيران ئولدى بىر مەنمۇ.

قايان باردىڭ مېنى تا مۇندە تاشلاب تۇرفە داغ ئەيلەب،
فىراقىڭ ئىلكىدە قويدىڭۇ بىدماغ ئەيلەب،
تەماشايى چىمەن قەسىدى بىلەن كۆڭلۈڭنى چاغ ئەيلەب،
رەخ ئاچتىڭ پەردەدىن ئول سۈبھىكىم بىر سىرى باغ ئەيلەب،
قالىب خجلەتتە گۈلى چاك گىربان ئولدى بىر مەنمۇ.

تاپىلماس نازىنىنلار ئىچرە دىلبەر سەندەك ئازادە،
كى مەسەللىك بولمادى مەنزۇرىم ئەي جان ئۇشبۇ دۇنيادە،
كۆزۈڭ مەستۇ ھەمىشە ئالغالى جانلارنى ئامادە،
كۆيەر جانلار نە تەنها ئىشقىڭ ئوتىدىن كى سەھرادە،
تۇشۇب باغرىغە يەكسەر لالە سوزان ئولدى بىر مەنمۇ.

ئەمەسمۇ چاكىرىڭ جانا سېنى بۇ بارچە ئىمسالىڭ،
تەكەللۇم ئەيلەسەڭ تۇتىئى خوشگۇلار بولۇر لالىڭ،

بۇلاي چۈن خاكى رەھ قويساڭ قەدەم يوللاردە پامالىڭ،
نە يالغۇز مەن ئەسىر ھەلقەئى زولفۇ خەتۇ خالىڭ،
لەبىڭغە بەندە ھەم لەئىل بەدەخشان ئولدى بىر مەنمۇ.

تىلەب ۋەسلىڭنى ھەر دەم ئاھ ئۇرۇۋب يۇرگەندە ئەيب ئېرمەس،
زولال ئىستەب لەبىڭدىن قان يۇتۇب يۇرگەندە ئەيب ئېرمەس،
جەفا ئەغياردىن ھەردەم چىكۇب يۇرگەندە ئەيب ئېرمەس.
كويۇڭدە بەندەلەردەك ساۋرۇلۇب يۇرگەندە ئەيب ئېرمەس.
ساچىڭدىن سۇنبۇلۇ رەيھان پەرىشان ئولدى بىر مەنمۇ.

قاچانكىم زىب ئوچۈن دۇررى رەخىڭدىن تاشلادىڭ شەھەر،
ئانىڭ ھەر ھەلقەسى پايى خىرەدغە بولدى بىر چەنبەر،
ھەيات تازە بەرگەي مۇردە تەنگە سۆزىڭ ئى دىلبەر،
كۆرۈپ رەمزۇ تەبەسسۇم بۇ ئىكەن دەب ھۆسۈن يۇسۇفلەر،
گىرىفتار ئوشول چاھ زەنەخدان ئولدى بىر مەنمۇ.

ھەمىشە شەۋكەتۇ شان شوكۇھۇڭدىن تولۇب ئالەم،
ئىلاھا، بولماسۇن بۇ دەۋلەتىڭ دارايۇ جەمدىن كەم،
تەلەبكار ۋىسالىڭ يار ئېرۇر جەنا ھەممە ئادەم،
جەمالىڭ لەززەتىدىن مۇژدەلار تابقان ھەرىغلار ھەم،
كېلىب ئانلار مۇقىمى بېڭى قورغان ئولدى بىر مەنمۇ.

(«بايان ھەزىنى» 57-بەت)

زەۋقى غەزىلىگە مۇخەممەس

دىلا دۇنيا نىشاتى قانە باتقانىڭا ئەرزىرمۇ،
ئاچىلساڭ گۈل كەبى گۈلشەندە سولغانىڭا ئەرزىرمۇ،
چۇ قارۇن مالى دۇنيا لەھزە تۇغيانىڭا ئەرزىرمۇ،
گۈناھ قىلماقدە ئى تەن ئويلە كۆيگەنىڭا ئەرزىرمۇ،
بۇ يەڭلىغ مىڭ يىل ئۆمرۈڭ بىر يول ئۆلگەنىڭا ئەرزىرمۇ.

تەرىقەت يولىغا كىرگىل دەمى بىر رەھنەما ئىستەب،
تاپارسەن ئۇشبۇ يولدە ھەرنە بولسە مۇددىئا ئىستەب،
كىزەرسەن تابكى مالى جەھاننى بارھا ئىستەب،
يۈرەرسەن ئەيش بىرلە لەززەت نەفسىيۇ ھەۋا ئىستەب،
جەھان شىرىنلىكى يا تەلخەئى جانىڭا ئەرزىرمۇ.

كەچۈردۈڭ بارچە ئۆمرىڭ ياخشى يەب ياخشى كىيىشلارغە،
ھەمىشە گىنەدىن كۆڭلۈڭ تولا تەڭ غەلۇ غەشلەرگە،
ئۆلۈم يادىڭا كەلمەس ئۇشبۇ ئۆتكەن يازۇ قىشلارغە،
يىگىتلىك قووۋەتىنى سەرف ئېتىب بىھۇدە ئىشلارغە،
قېرىغان ۋاقتىدەكى ئەفسۇسۇ ئەرمانىڭا ئەرزىرمۇ.

كېتەر بولساڭ جەھاندىن قولدە بولماي ئاخرەت رەختى،
نە سۇد ئولغاي ساڭا ئولدەمدە قىلماق گىرىەئى يەختى،

گۈناھدىن قىلماسلىق گەر تۆبە بولماس سەنچە بەدبەختى،
جەھاننى گىرۋىدارى سەلتەنەتدە شاھلىق تەختى،
قارا يەر ئاستىدە بىر كىچە ياتقانىڭا ئەرزىرمۇ.

كۆڭۈل سۆيگەنىدەك بولسا جەھاندا ھەرنە ئامالىك،
فەلەك تەختى ئارا خۇرشىد ئەگەرچە بولسا پامالىك،
كەچۈرسەك كامىرانلىق مەندىدە ماھ ئىلە سالىك،
تەئەددى زۇلۈم بىرلە جەمئى قىلغان مۇلۇك ئىلە مالىك،
كېتەر فۇرسەتتەكى ئەھال پەرىشانىڭا ئەرزىرمۇ.

ئەگەر بولسا دەمادەم ئىززە ئىلە جاھىك زىياد ئۇزرە،
چۇ خۇرشىد ئولسا قەدرىك كەتسە نامىك بىلاد ئۇزرە،
سۇلايماندەك يۇرۇب سەير ئەيلەسەك ئالەمنى باد ئۇزرە،
مىنەر بولساك سەھەرتلىكتە ئەگەر تازى نژاد ئۇزرە،
ياغاچ ئات پىكرىنى قىلغىل كى جەۋلانىڭا ئەرزىرمۇ.

يۇرۇب غەفلەت ئارا ئۆمرىك نىچۇك قەدرىنى بىلمەيسەن،
خۇداغا نەيلەبان مەھرابى تائەتكە ئىگىياسەن،
ئۆلۈم يادىڭا كەلمەس يا ئانى كۆزىگە ئىلمەيسەن،
ئىرۇر مەشرىقتە خۇرشىد ھەياتىك تۆبە قىلمايسەن،
چىقار بولغاندا مەغرىبتىن پۇشايمانىڭا ئەرزىرمۇ.

بۇ نەزمەك ئىچرە شەۋكەت قىلدى زەۋق ئىزھارىن ئى زەۋقى،

كى يەئنى راھەت ئەفزا ئەيلەدى ئەشئارىن ئى زەۋقى،
ئاتا قىلسۇن ساڭا ھەق لوتف ئىلە دىدارىن ئى زەۋقى،
تىرىكلىك باردە ئىستە ھەقىقەت يارىن ئى زەۋقى،
مەجازىلارنى سوزۇ ھىجرانىڭا ئەرزىرمۇ.

(«بايباز ھەزىنى» 61-بەت)

خسلەت غەزىلىگە مۇخەممەس

ئىشقىڭدا مەندەك كىم ناتىۋاندۇر،
رەڭگىم غەمىڭدىن چۈن زەئىفراندۇر.
فىكرىدە لەئلىڭ دىل تولا قاندۇر،
ھىجرىڭدە ئى يار كارىم فىغاندۇر،
تىنماي كۆزۈمدىن ئەشكىم راۋاندۇر.

قىلغىل نەزارە جەنا ماڭا ھەم،
كىم يەڭدى ئاخىر يالغۇز تاپىپ غەم،
تاكى قىلۇرسەن ئاھۇ كەبى رەم،
تارتىپ جۇدالىغ دەردىن دەمادەم،
ھالىم خارابۇ رەڭگىم ساماندۇر.

جەنا ئۆزۈڭسەن شەپقەتلۇ يارىم،
تارتىپ غەمىڭنى كەتتى ماداريم،
دايىم قاراڭغۇ سەنسىز نەھاريم،
ئەيلە تەرەھھۇم ماڭا نىگارىم،
ئەھۋالى زارىم ساڭا ئايانداۇر.

بولغىل نە يەردە بولساڭ سالامەت،
ئۆمرۈڭنى قىلسۇن تەڭرىم داۋامەت،

سەن مەندىن ئەتتىك تا قەتتۈ ئۇلفەت،
ئول لاله يەڭلىغ باغرىمده قات-قات،
باز ئۇستىنه باز داغلار نەھاندۇر.

دەرت ئىله كۆلفەت كۆپتۇر دىلىمده،
هەم سۆز فۇرقەت كۆپتۇر دىلىمده،
سەنسىز مۇشەققەت كۆپتۇر دىلىمده،
ئارمانۇ هەسرەت كۆپتۇر دىلىمده،
دېسەم تۇگەنمەس گۇياكى كاندۇر.

بەزمىغه بارىپ جەنا رەقىبىم،
زەهراب غەمىنىڭ قىلدىڭ نەسىبىم،
گاهى مېنىڭ هەم بولغىل قەرىبىم،
سەن سەن هەبىبىم هازىق تەبىبىم،
دەردىمغه بىشەك بول بىگۇماندۇر.

مەن ساری باقماي كىبرۇ هاۋادىن،
دۇشمەنلەرىمنىڭ بەردىڭ مۇرادىن،
قىلساڭ نه بولغاي مەن خەسته ياردىن،
شاها غۇلامىڭ پەريادۇ دادىن،
سورمايسەن ئەسلا قانداغ زەماندۇر.

هىجرىڭده قالىپ يەتمەي ۋىساله،

دایم ئىشمدۇر فەريادۇ ناله،
تۇشتۇم غەمىڭدىن رەنجۇ مەلاله،
ئى جانەجانىم قىلدىم ھاۋاله،
تەڭرىغە بولكۇن ھەركىم ياماندۇر.

فۇرقەت ئوتىغە ئۆرتەندى شەۋكەت،
غەرق ئەتتى جىسمىن توفانى ھەسرەت،
قىل ئاڭا شەپقەن فۇرسەت غەنىمەت،
گۈلدەك يۇزۈڭنى ئىشقىدە خىسلەت،
بولبۇلغا ئوخشاش كارى فىغاندۇر.

(«بايازھەزىنى» 155-بەت)

يۈسۈف غەزىلىگە مۇخەممەس

تاكى ھۆسنىڭ گۈلشەنىغە بولدى زىۋەر كاكولىڭ،
ئالەم ئىچرە شورۇغەۋغا سالدى يەكسەركاكولىڭ،
بولدى ئالەم مۇشكى بۇي يايدىڭ مۇقەررەر كاكولىڭ،
كىچە تەبرەندى سەبادىن ئى سەمەنبەر كاكولىڭ،
گۈل يۈزۈڭ ئەترافىدا چۈن سۇنبۇلتەر كاكولىڭ.

ئويلاكىم ئايىنە باردۇر ھۆسنىگە ھەيرانلارىڭ،
ئى كەمان ئەبرۇ نىچۈك مەن بولمايىن قۇربانلارىڭ،
ئەيشى ئىشكىدۇر سېنىڭ، دەۋران سېنىڭدۇر دەۋرانلارىڭ،
بىر تەرەپ تاراجى دىلغە سەف چېكىپ مژگانلارىڭ،
بىر تەرەفدىن دەستە دەستە چەكتى لەشكەر كاكولىڭ.

دايىما بولسۇن سېنىڭ خەللاقى ئالەم ياۋەرىڭ،
ھەردەمى ئارتسۇن شۇكۇھ ئىلە يەنە زىبۇفەرىڭ،
جۈملە ئاشىق ئاجىز ئىلە باردۇر سېنىڭ خاك دەرىڭ،
ھۆسنى شاھى سەن تەمامى خوبلار فەرمانبەرىڭ،
رۇخدىن تا شامۇچىن قىلدى مۇسەخخەر كاكولىڭ .

مىھرى رۇخسارىڭدىن ئالغىل پەردە بولسۇن ئاشكار،
ئىشق ئىلى بارىنى قىلغىل زەررە يەڭلىغ بىقەرار،

دەۋلەت ھۆسنۈڭ كەمال ئەۋجىدە بولسۇن پايىدار،
تىرەدىن مەرغۇلە ئاچچىل نافەدىن مۇشكى تەتار،
تاكى قىلسۇن جان دىماغىنى مۇئەتتەر كاكولىڭ.

قەددى شەۋكەت بولدى خەم جەنا قاشىڭنى ياسىدىن،
بىر سېنى دەپ كەچتى ئاخىر مەنزىلۇ مەئۇاسىدىن،
نىچەلار بىمار ئىشقىڭدۇر كۆزىڭ شەھلاسىدىن،
ئەلغە يۈز شورۇجۇنۇن خالۇ خەتتىڭ سەۋداسىدىن،
يۈسۈف بىچارىنى قىلدى قەلەندەر كاكولىڭ.

(«بايازھەزىنى» 70-بەت)

ئەسرى غەزىلىگە مۇخەممەس

تەجەللى تۇۋرىدىن بىر ئەرزى دىدار ئەيلەمەيسىزمۇ،
مۇھەببەت ۋادىسى سەرگەشتەسىن يار ئەيلەمەيسىزمۇ،
مەسىھالىق ئىشىن بىر دەمدە ئىزھار ئەيلەمەيسىزمۇ،
سەھى سەرۋى مەزارىم ئۈزرە رەفتار ئەيلەمەيسىزمۇ،
مېنى خاكى ئەدەمدىن ئەمدى بىدار ئەيلەمەيسىزمۇ.

تەرەھمۇملار بىلە دىلخەستەلار ھالىن سوراب گاھا،
رەقىب روسىيەھنى باخەبەر قىلماي بولۇپ تەنھا،
تەراب ساچلارنى تاشلاب ھەرسارى بىزگە سالىب سەۋدا،
لەب شىرىنۇشكەر خەندۇ قەند ئالۇد ئىلە جەنا،
كۇلۇب تۇتى سىفەت ئاغاز گۇفتار ئەيلەمەيسىزمۇ.

تەغافۇل شۇەسىدىن يانمادىگىز ئىجتىناب ئەيلەب،
دېمەيسىز ئاشىقە رەھم ئەيلايىن تەرك ئىتاب ئەيلەب،
نە بولغاي كەلسەگىز يۇزلارىنى ھەمچۇن ئافتاب ئەيلەب،
ئۇيالىب گاھ ياتىپ گاھ ئۆزىنى پىچتاب ئەيلەب،
باقىب ئايىنە يەگلىغ مەھۇەددىدار ئەيلەمەيسىزمۇ .

قەددىگىز رەۋنەقى سىندۇردى ئول سەرۋى خىيابانىنى،
يۇزىگىز تەلئەتىدىن يەكسەر ئوت ئالدى گۇلستانىنى،

تىلەب ۋەسلى ئۆيىگە شەققەت بىلە مەن كەبى نالاننى،
مۇئەنبەر مۇشكىپەرۋەر ئەتىرسازلىق پەرىشاننى،
سالىب بوينۇمغە كاكۇللارىنى زوننار ئەيلەمەيسزمۇ.

شىكەرخا توتىدەك سۆز سۆزلىماقغە ئاچىبان تىلنى،
بەرىب گۈلگۈنەدىن تا يۈزغە زىننەت كۆيدۈرۈب ئەلنى،
كېلىب بىر كېچە بىزنى كۈلبەمزغە سەير ئېتىب دىلنى،
تەراب ساچنى، سىلاب يۈزنى، سىقىب گۈلدەستەدەك بەلنى،
قاقىب قاشنى، قىسىپ كۆزلارنى خۇمار ئەيلەمەيسزمۇ.

خىرەدنى قولدىن ئىلتار كۆزلەرىڭز بىر نەزەر بىرلە،
نەزاكەت گۈل قىلۇر قەدد چەكسەڭز تەرز دىگەر بىرلە،
قۇياش بىرلە مۇناسىب سىز نە ھەربىر سىمبەر بىرلە،
خىرام ئەيلاردە ساز، نازۇ تەرز ئىشۋەلەر بىرلە،
ئۇشاتىب سەرۋنى تۇبىنى ھەمۋار ئەيلەمەيسزمۇ.

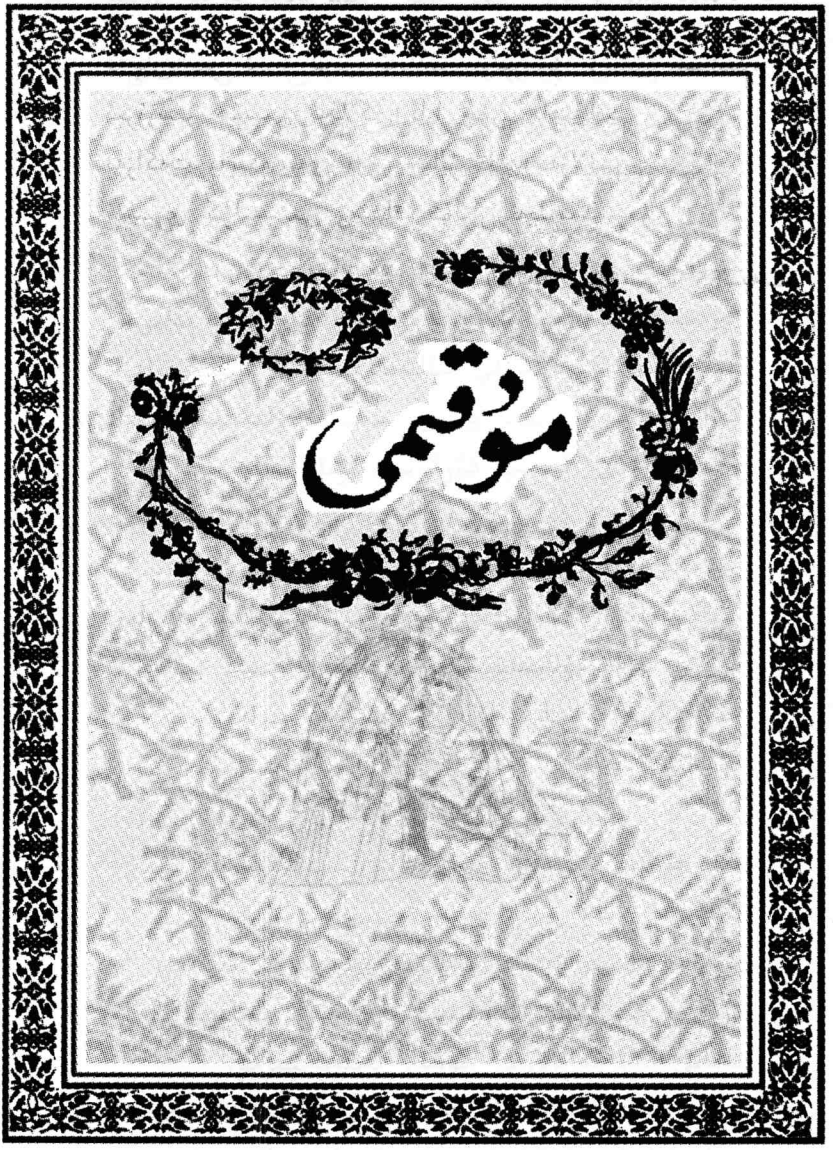
دىل دىۋانىلارنى سەيدىغە كاكۇلنى دام ئەيلەب،
ئادايۇ ناز ئىلە رەسىم پەردەلىغنى تەمام ئەيلەب،
كۇلۇب باقىب ئۇيالىب رەھگۇزەرلەردە سەلام ئەيلەب،
ئۆتەردە ھەرتەرەفغە سىلكىنىب نازۇ خىرام ئەيلەب،
تەمامى پىرۇ بەرنالارنى خۇشتار ئەيلەمەيسزمۇ.

زىياد ئولسۇن شۇكۇھۇ شەۋكەتىڭز ئى فەلان خانىم،

قەچان بىر كىچە لوتق ئەيلەپ بولۇرسىز ياخشى مېھمانىم،
ئېرۇرسىز ھۆسنى ئەفلاكى ئارا چۈن ماھتابانىم،
نەزاكەت باغدە ئەي نەۋ نەھالۇ تازە جەۋلانىم،
ئەسرى كۈلبەسنى رەشك گۈلزار ئەيلەمەيسزمۇ.

(«بايار ھەزىنى» 55-بەت)

موقمی

ئاپتوردىن

بۇ ئىشقى تەسۋىرات ۋە پەرىشان شېئىر-نەزمىلەرنى يازغۇچى ئۆزىنىڭ ھال ۋە شەرھىنى بايان قىلماقچىكى، ۋۇجۇد گۈلۈمنىڭ دەرىخى—تېمۇر كوراگان گۈلىستانىنىڭ شەجەرە نەسەب مېۋىسىدىندۇر. ئېسىللىك بوستانىدا ئىز-زەت باھارىنىڭ پارلاق ھاۋاسى تەربىيىتى بىلەن باش كۆتۈ-رۈپ ئۆسۈپ يېتىلدىم.

تۆرەلمە كۆچتىم—بابۇر سۇلتان نەسلى گۈلزارىنىڭ نوتىسىدۇر. دەۋلەت ۋە سەلتەنەت باغچىسىنىڭ خۇشپۇراق مەيىن شامالىرى بىلەن كۆكلەپ، مۇرادىم غۇنچىلىرىدىن مەقسەت گۈلۈم ئېچىلدى. گۈزەللىك بېغىدا ئىقبال ئامالى-نى يۇرۇتقۇچى گۈل-رەيھان ئەتىرلىرى ھاياتلىق نەپەسلە-رىمنى خۇشپۇراق قىلدى.

مەرتىۋە دەرىجەم—يۇكسەكلىكتە مەملىكەت مەيدانىدا ئالەم ئەھلىنىڭ بىرلىكىگە ھىمايەت سايىسىنى سالدى. دەۋران خالايىقى خاتىرجەملىك تاپتى. چۈنكى، دۆلەت سەل-تەنەت تەختىدىن ئورۇن ئالدىم. خەلقچىلىق، پۇقراپەرۋەر-لىك يولىنى تۇتۇپ، كۆچسىز، كەمبەغەل، نامرات، موھ-تاجلاردىن ھال-ئەھۋال سوراپ، ئىگە-چاقىسىز غېرىپ-غۇرۋالاردىن خەۋەر ئېلىپ، ئازاب چەككەن غەمكىنلەرنىڭ

قامەتلاركڭ سەرۋى باغ نەزاكەت،
لەبلەرىڭدىن مەۋج ئۇرغاي لەتافەت،
ئى يۈسۈفى تەختى مسر مەلاھەت،
يەئقۇبىڭنى دىدە بىنا قىلمادىڭ.

ئاقشاملارى بەزم ئەيلەشىب تاسەھەر،
شۇم رەقىبلار مۇرادىغە يەتتىلەر،
مۇقىمغە ئەمما ئەيلەپ ۋەئدەلەر،
ۋادەرىخا، ھىچبىر ۋەفا قىلمادىڭ.

(«بايان ھەزىنى» 98-بەت)

2

تا ئۆزۈڭنى بەزم ئارا ئەيلەدىڭ،
بى نىھايەت زارۇ شەيدا ئەيلەدىڭ،
قامىتىڭنى سەرۋى رەئىنا ئەيلەدىڭ،
قەمەرىلارنى ئاتەش نەۋا ئەيلەدىڭ.

ئى دىلبەر ناز ئافرىن يىگانە،
كۆرمەس ئەمدى سەندەك جان زەمانە،
ئەيلەب كېتىب ھەر ئىشىگە بىر باھانە،
يۈرەك باغرىم ئىزىب ئەدا ئەيلەدىڭ.

فەتانەتلىك ئى ياخشىلار سەرۋەرى،
بىشەرمۇ سەن يا مەلائىك يا پەرى،
جەفا قىلساڭ كۆپ ئاشىقىڭ دەفتەرى،
نى گۇناھىم ماڭا تەنھا ئەيلەدىڭ.

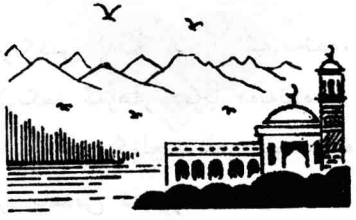
لەبلەرىڭدىن لەئىل ئەدن شەرمەندە،
تىشلارىڭغە گەۋھەر دەريا دەبەندە،
كىم بولۇردى گۈلچىھرەلەر خوقەنددە،
قايسى باغدىن نەشۇئۇنەما ئەيلەدىڭ.

داغدا رەشك رۇخسارىڭدىن لالەلەر،
تاۋۇس ئەيلەر ئىشقىڭ بىلەن نالەلەر،
خىجالەتدىن ئاي يۇزىدە پالەلەر،
بۇ مەلاھەت قايدىن پەيدا ئەيلەدىڭ.

ئەۋۋەلدە چىكىب ئەندۇھۇ ھىجران،
ۋىسالىڭدىن تابقان چاغمدا دەرمان.
قەلب كاكۇللارنى ھەريان پەرىشان،
ۋابەستەئى چەندىن بەلا ئەيلەدىڭ.

ۋەسلىڭ ئىبردى مۇقىميا مۇرادىم،
تەغافۇلدىن ئىشتىمەدىڭ فەريادىم،
يۇز ئۆلتۇرۇب باز ئۇستىگە جەللادىم،
قاشلارىڭدىن دار بەرپا ئەيلەدىڭ.

(«بايباز ھەزىنى» 166-بەت)

3

تارىخى زىلزىلەئى ئەندجان

ئىشتىڭ ئەي دوستلار ئەيلەي بايان،
بەندەلارىن ئەيلەدى ھەق ئىمتىھان.
قەھر قىلىب ئىبرەت ئۈچۈن ئاشكار،
زوررىنى بىلدۈردى خۇدايى جەھان.
زىلزىلەدىن لەھزەدە شۇنداغ شەھەر،
بولدى چۈ ۋەيرانەئى جوغىز ئاشىيان.
روزەنى ئون ئالتىسى سەشەنبە كۈن،
قالدى ئىمارەت تەكدىدە ئىنسۇ جان.
مەدرەسەيۇ مەسجەدۇ زابۇدلارى،
ئەغنادى ھەممامۇ سەرايۇ دۇككان.
تۈرفە تولىئن ئىچرە بىناسى تۈگەب،
چىقتى فەلەك ئۈزرە غەرىۋۇ فىغان.
كىمكى تىرىك قاچتى يەلانغاچۇ ئاچ،
كىسەكىم يوق يىسەلار پارچە نان.
ئالسالار ئەنقاكىم ئاچىب مەردىكار،
ئولكى تام ئاستىدە قالىشتى نىھان.
گويا بولۇب ئول كۈنى يەۋمۇلجەزا،
ئۆزىدىن ئۈمىد ئۈزدى قەرىيۇ جەۋان.

هالغه ئول قەۋمنى بىئختىيار،
ئاي كۆيۈبان يىغلادى قان ئاسمان.
شەھدىن ئەگەر يىتماسە ئەمداد ۋۇجۇد،
ئىردى رەئىييەتقە نىھايەت زىيان.
شەفقەت ئىلە باردى يەرىم پادىشاھ،
ھازىر ئۇشۇل زىلزىلە بولغان زەمان.
خەيرۇ خۇدايى يىغىب پىرمەلەكدىن،
قىسمەت ئىلە بەردى بولۇب مەھرىبان.
نانپەزۇ قەسساب تاپىب دەققە،
قۇردى تونۇر ئورنىغە ماشىن قەزان.
سارتچە ئاشلار پىشۇرۇب ئەرتەكەچ،
بىۋەيۇ بىچارەغە سوزدى شولان.
ئەكسەرى ئوريانۇ ھەۋالار ساۋۇق،
تۇتتى ئالار باشلارىغە سايەبان.
ھەممە يەردە دارىن تەراتىب* دوختۇرە،
تابتى سەھھەت دارۇيۇ دەرمان بىلەن.
سۇرئەت ئىلە خەير ئۇلۇسدىن يېتىب،
بارلىغى ھەم خەيرىيەت ئولدى دېگەن.
بۇيلا ئەگەر كۆرمەسەلار ئىلتىفات،
سەھىل ئىدىكىم قالماسە بىرجان ئەمان.
مەردەمى ھەم ھەرىس قويۇب نوختەگە،

* تەراتىب —— ئەسلى نۇسخىدا «قەراتىب» يېزىلغان، مەنا ئېتىۋارى بىلەن «ق» —— «ت» غا ئۆزگەرتىپ ئوقۇلدى.

يەرلەرنىڭ ئاقچەغە چاغلاردى كان.
كۆز بىلە ئىنسانى قىلىپ باقساڭىز،
بەئىنى مۇسۇلمانلارنمز ھەم يامان.
تەگدى كاسافەتى بارى يورتقە ھەم،
بارگى مىسلى بىر يېڭى مىڭگە دېگەن.
فىئىل بەدىن تەڭرى مۇكافاتىغە،
تىر جەزاغە قىلا قالدى نىشان.
ناگاھ ئىتاب ئەيلەسە پەرۋەردىگار،
ھاجەت ئەمەس لەشكەرۇ تىرۇ كەمان،
تەئىنە خەتا ئۇشبۇ مۇسىبەتلارىن،
روزى ئەزەل كاتىبى يازغان ئىكەن.
سىررى ھەقىقەت بۇ مۇقىمى خامۇش،
ساڭا نەدەركار دېمەك ئىنۇئان.
جان باشىنە زىلزىلە قەسىد ئەيلەگەچ،
تارىخىن ئەقىل ئەيدى — دەرىخ ئەندجان.

1320-**ھىجرى**

(«بايان ھەزىنى» 121-بەت)

4

دىلىمىرا شور قىيامەت ئاشكارا ئەيلەپ كېلىدۇ،
بولسا نامەھرەم ئەگەر ناموسۇ ئار ئەيلەپ كېلىدۇ،
شۇم رەقىبلەر كۆزىچە ئالەمنى تار ئەيلەپ كېلىدۇ،
كەلسەڭىز كۇلبەم ئارا كۆزنى خۇمار ئەيلەپ كېلىدۇ،
لېكىن ئەل كۆزىچە تەمكىنۇ قەرار ئەيلەپ كېلىدۇ.

گۇل يۈز ئۈزرە ئىككى زولفىڭنى يەنە سۇنبۇل قىلىپ،
ئارزىڭغە ئىشق ئىلىن شەيدائىيۇ بۇلبۇل قىلىپ،
خارۇخەسنى لوتق ئېتىپ رەيھان بىلە چۈنبۇل قىلىپ،
ئۈچرىسا ئەغيار ئەگەر سالماي نەزەر بىسمىل قىلىپ،
قانلارىدىن كوچەلارنى لالەزار ئەيلەپ كېلىدۇ.

كەڭ ئولۇر قىلساڭ تەكەللۇم تۇتىئى شىرىن سۇخەن،
كۆزلەرىڭدىن رەشك ئېتىپ ئاۋارە ئاھۇيى خوتەن،
تىشلارىڭدىن ھەم خىجىل شەرمەندەدۇر دۇررى ئەدەن،
لاف ئۇرار گۇلزار ئارا سەرۇ ئىلە شەمشادۇ يىسمەن،
قامەتىڭىز كۆرسەتىپ بىر شەرمىساز ئەيلەپ كېلىدۇ.

بولمادى ھەرگىز يەسەر قالسە كۆز ياشىم تىنىپ،
مۇھەئەن سەبرىم تۆكۈلدى شاخ ئارامىم سىنىپ،

چىقساڭىز بىر كۈن ئەگەر ئىھسان سەمەندىغە مىنىپ،
ھەر تەرەپكە تاشلابان كاكۇللارىڭنى سىلكىنىپ،
كۈلبە ئەھزانىمى مۇشك تەتار ئەيلەپ كېلىك.

نازۇ ئىستىغنا بىلەن ھەركۈن نىتار كەلسەك كۈلۈپ،
مەست قىلساك غەمزىلار بىرلەن دەمادەم مەي سۇنۇپ،
بوينۇڭگە قول تاشلاسام ياتساق ئىكۆلان بىر بولۇپ،
كېچە-كۈندۈز ئاھ ئۇرارمەن يوللارىڭدە تىرمۇلۇپ،
سىزگە ئاشىقىنكىم ئەيدى ئىنتىزار ئەيلاب كېلىك.

داغلار كۆڭلۈمدە قەت-قەت غۇنچىدەك بولمىش نىھان،
بار غەمدىن سەرۇ يەڭلىغ قاشىم بولدى كەمان،
ئىشقىنىك كويىداكىم بەرباد بەردىم خانىمان،
ماڭا زاھىد تەئنە قىلمىش ئەمدى ئى ئارامى جان،
ئانى ھەم بارىب مېنىڭدەك بىقەرار ئەيلەب كېلىك.

ئۆلتۇرۇب بىر نىچچەنى ئەبرۇ كەمان بىرلە ئاتىپ،
ھەم مەسھاگە مۇردا تىرگۈزمەكنى بەرەسمىنى ئۆرگەتىپ،
بىر غۇلامىڭدۇر موقىمى خاھ ساقلاغىل خاھى ساتىپ،
ئىشق بازارى ئارا مەيگۈن لەبىڭنى كۆرساتىپ،
لەئل قەدرىن سىندۇرۇپ بىئتىبار ئەيلەب كېلىك.

(«بايباز ھەزىنى» 180-بەت)

5

هەجۋىلەر

ئىشتىڭ بىر ھېكايە ئەيتقاندىن،
توي ناچار قىلدى يالغاندىن.
خوجەبىن بەردى تاشكەنددىن تىل،
توي قىلساڭدە قوي ئورنىغا كەفىل.
ئوغلىڭزنى دېدىكى قىلماڭ توي،
بەلكى ئات تىزەكسىنى قىلماڭ بوي.
نى كېرەك سىزگە توي قىلماغلىق،
كېرىلىب ئابرويى قىلماغلىق.
گەر دېسەڭىز مېنى قەزان قۇرماڭ،
كۆتىگە باقماي قولاچ كەش ئوسۇرماڭ.
مەن رىزامەس كىشىگە نان بەرسەڭ،
يا تاۋۇق ساقلاساڭۇ دان بەرسەڭ.
تۇنۇكۇڭدىن ئەگەردە چىقسا تۇتۇن،
مۇندە يەر دەستمايەلەرنى بۇتۇن.
بولسا ئۆمىدىڭز ئەگەر بىزدىن،
مەنفەت كۆرمەسۇن بىراۋ سىزدىن.
ئۇشبۇ مەزمۇندە قاقتى سىم خوجەبىن،
شاد ئولۇب ئەر خاتۇن دېدى ئولايىن.

ساق نىيەت سۈيىكى لايلانسە،
نە ئەجەب خەير ئىشكى بابلانسە.
كىچىكۈ كوتەھ خورد ئىلە رىزە،
قىلدىلار بىر-بىرىگە ئىستىزە.
ئۆي ئىچى ئورنىغە ئويۇن كۈلكۈ،
يولۇشۇب يۈز يېغى سىغى، قايغۇ.
تاشقارىدە قىمرلاغان ئەركەك،
بىر-بىر ئۆيگە ئاچىغۇ چىرتەك.
تويغا ئۆز توخمىدىن خاتۇن دېمادى،
ئاچىغىدىن ئاتاسى ئاش يېمادى.
توي تەماشا ئىزاغا ئايلاندى،
بالا خەير تۇردى كۆيدىيۇ ياندى.
قوي ئالىب سويدى چەھار سومغە،
ئۇردىلار گوشتۇ ياغمنى خومغە.
ئۇچ كىشىنى مەھەللەدىن ئاخشام،
چىرلادى كەلدى ئالدۇرۇب ئىلدام.
ئاتلارىنى دەيىن دېسەك كىم كىم،
سەرتەراش كور ھاجى سەيىد قاسىم.
ئورتاغە قويدى كاللەسىن چىقارىب،
كۆرگۈزۈك مەسلەھەت دېدى قىزارىب.
بىراۋ ئۇنداق دېدى بىراۋ مۇنداغ،
ئەلدە ئەيتۇر چەنانچە كىم تومتاغ.
مەشورەتلار قىلىب ھارىشتىلار،

نەچچە يەرگە ئوچاق قازىشتىلار.
ئاقىبەت مەسلەھەت بۇ يەرگە قەرار،
تابتىكىم چىقتىلار سىكىن بازار.
كاللەغە يەتكۈدەك گۈرۈچ ئىلە ياغ،
كەلدىلار ئاشىب ئۇچىدە ئاياغ.
ئىس چىقارماي ئاشنى دەملادىلار،
ئاڭا لايىق توققۇزنى غەملادىلار.
ئوچاق ئۈستىدە گەر يۇتەلسە بىراۋ،
يەر ئىدى يەلكەسىغە كاتتە كوساۋ.
بىرى قاتتىغ چىقارسا ئاۋازىن،
بىلمەسۇن قوشنى دەپ ئاغزىن.
قوشنىلارىم سالۇرلار ئېردى قولاق،
ئەسەردىن تاماس ئېردىيۇ يەك تەباق.
دەيدۇغان ئادەمىن تۇتۇپ نامىن،
دېدى يىسۇن كېلىپ ئاشۇ نانىن.
يەتتە ئادەمنى ئۆز مەھەلەسىدىن،
قارنى توق يېگى تون بىسەللەسىدىن.
قىلدى شاۋقۇنلاماي ئەمما ئۆيىدىن،
مۇندىن ئۇندىن، يوقارىدىن قويىدىن.
كىردىلار تويغا قول يۇۋۇپ دېگەنى،
خەير مۇقەددەم دەپ ئوتقۇزۇپ هەممەنى.
توي مۇبارەك دېيىشتى پىشۇ پەس،
دېدى مۇنداغ دېمەك بۇ توي ئېرمەس.

بىلسە ئىمامۇ ئەھل رەستەلارىم،
ئىچلارىدە قىن گىن يۈرەرىم.
يەتسە ناگەھ قولاغلارىغە بۇ گەپ،
ئابرويۇم كېتىپ قالۇردە تۇگەپ.
نېمە كۆپ مەندە يار ئاشىنا كۆپ،
باي كۆپ شەيخۇ خاجە موللا كۆپ.
مەن ھەر ئادەمنى ئادەمىۋ مەلاي،
زەن چىلىش ئىزمە ھەم چۇزۇلدى تەلاي.
تويغا كىرگەن ئوشول بەش ئون ئادەم،
دېدى خوب كۆپ زەمانەدە شولھەم.
سالدى ئەلقىسسە ئىككى دەستۇرخان،
قويدى سايىل كەبى نىچچە خىل نان.
بىرسى يۇمشاقۇ بىرى قاتقان،
بىرى ئىسسىغ بىرى موئىز ئاتقان،
يەك ئىچىدە قويۇلدى توققۇز نان،
كولچەلار تاشۇ سىنىدۇر دەندان.
سوزدى ئاش بىرلىگودە ئۇچ كىشىدىن،
كەتتى ئاشىن كۆرۇب ھەممە ھۇشىدىن.
ئاش مىسالى تەبەقدە كۆز ياشى،
كۆرمەكى كۆپ گۆرۇنچىدىن تاشى.
بىر ئاغىز ئەمدى ئالدىلار يېگى،
چىقتى لەففەك تاباق ئۆزى چەگى.
فاتىھە چىھىل ئىلە ئۇقۇشتى تۇرۇب،

كەلدىلار تويدىن ئاچ كىيكۇرۇشۇب.
ئىككى يۇز سوم بولۇرمۇ دەپ شىرەۋار.
بولغانى شولمۇ تويىنى ئاخىر كار.
بارىمۇ ئەيتۇر ئىردى تويلاردا،
يارۇ دوستىغە كوچە كويلاردا.
قىرق چار يەك گۆرۈنچ ئالاي دەرمەن،
يەنە تويۇمغە يەتمەگەي دەرمەن.
خاتىرىم جەمئ توغرىسىدىن ئۇنۇم،
كىملىكىم بىر سوقۇم بىلەن ئوتۇنۇم.
باشلاسام توي ئەگەر قازاننى قۇرۇب،
ئۆتكارىك ئۆزىگىز باشىدە تۇرۇب.
يوق بىرسىدە بۇ دېگەنلارىدىن،
توقۇز ئاشلارىن يىگەنلارىدىن.
كوچە دەرۋازە توي كۇنى زەنجىر،
تۆكتى مىسكىن گەدا يولىغە قىر.
خەتىم قۇرئان قويۇلدى تويىنى ئاتى،
بولسا شۇنداغ بولۇرمۇدى ئۇياتى.
ئۇردى چوت سەرىغە توي ئۆتكەندە،
تۇزغىچە جەمئى ئوتتۇز ئۇچ تەڭگە.
ئۇشبۇ سۆزلەر مۇقىمى ئەمەس يالغان،
قوۋۇن قوشنىسى شاھىدۇ بۇرھان.
مۇختەسەر بولدى تاپتى سۆز ئەنجام،
ئەلدۇئا ۋەسسالام نامە تەمام.

(«بايان ھەزىنى» 194-بەت)

6

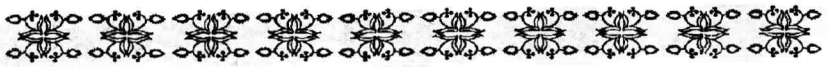
ئەرز ئەيتايىن تىڭلاسالار خان ئىگەم،
ئەيلادىلار ۋەئىدەنى يالغان ئىگەم.
ئابدۇسەمەد خانۇ خوجەندى جان،
بولغان ئىكەن ئىككىلارى مېھمان.
بىزدە نى جۇرم ئېردىكى قىلماي خەبەر،
بەزم قىلىپسىز كېچەسى تا سەھەر.
قايسى لەتايىفدە بۇ سۆزدۇر مەسەل،
بىر غەنى بىرلەن بار ئىدى كەمبەغەل.
ئىككىسى ناگاھ ئىكەن ھەمسەفەر،
بولدە بولۇب قالدى نەماز دىگەر.
قىلدى مۇئەززىنلەر ئەزانىن تەمام،
باي تۇرۇب ئەسرگە بولدى ئىمام.
شامە ئىمام ئول دېدى بىچارەنى،
يەئىنى ئۇشۇل خەستە جىگەر پارەنى.
دېدىكى ئول كەمبەغەل: ئى نىك نام،
ئىندامايىن ئەسرگە بولدۇڭ ئىمام.
خەفىيەسگە قىلدىڭ ئىمامەتچىلىك،
چھىردەمۇ ماڭا سۇنارسەن ئىلىك.
ئۆتتۇڭ ئوقۇيدۇرغانىغە ئىندامای،
مۇڭا ھەم ئۆت ئەمدى ئۆزۇڭ ئىندامای.

بۇيلا لەتىفە بىلە ئۇ خوش كەلام،
شامغە ھەم ئەيلەدى بايىنى ئىمام.
ئى ئەل ئارا زەكىيۇ ساھىب كەرەم،
ئىشلارىڭىز مۇندە قىزىق سىزنى ھەم.
بويلا كەيلان كىچە پەرى چىھرەلار،
قايدە ئىكەندۇركى دېمەيسىز ئالار.
چىقتى كېچە مۇندىنۇ يالغۇز قالىب،
بارمىش ئىكەن سىز بەئىزى ناچار ئالىب.
يوق بىلەسىزكىم بۇ كىچە مىھمان،
كەلمەكى نەزدىكۇ يىراقدىن كەمان.
بەئىدەدى سىزگە بويۇننى قەشىب،
ئەي يۇرىڭىز ئولتۇرامىز كەپلەشىب.
خۇررەم ئېتىب يوقلاڭ ئىكىدە ھەم،
ئەيلەسەم ھەرقانچە كۇللى سىزدىن ئاز.
خوش كەرەم ئەھلىغە فەقىر ئەتسە ناز.
مۇختەسەر ئەيلەب سۆزۈم ئەتتىم تەمام،
خاھ سوراڭۇ سوراماڭ ۋەسسالام.

(«بايباز ھەزىنى» 203-بەت)

7

بولدی تەئەججۇب قىزىق ھەنگامەلەر،
ئەرز ئەيتايىن ئەمدى يازىب نامەلەر.
ئون ئىككى ئايدە كىلەردۇر بىر تەناب،
ئۆزگەلارە راھەتۇ ماڭا ئەزاب.
سۇلتان ئەلى خاجە ھەكىم جان ئىكاۋ،
بىرى خاتۇن بىرىسى بولدى كوياۋ.
ئىكىلاسى بولدى چەنان ئىتتىپاق،
كويۇ خيالى ئىلەكى قىلماي نىفاق.
ئاش يىسەلەر ئورتادە بىرسان ئىلىك،
خاجە چىراغ ياغۇ ھەكىم جان فىلىك.
سەللەلارى باشلاردە ئاق سەۋەت،
كۆرفەتەكدە ھەممە ئان ئۇچ قەۋەت.
قايسىكى قىشلاققە تۇشەر ئاتىدىن،
ئەلنى يىغىب ۋاقىق ئىتەر زاتىدىن.
دېركى كۆزۈڭا ھالى كەل جۆزەمەن،
مەخدۇم ئەئىزەملىك ئۆزۇم خاجەمەن.
ئاتەمزى ئاتلارى شاخلىق مەزار،
مۇخلىسىمز مەردۇمۇ ئەھلى دىيار.
بىزلارە ئەر ھۇببى بولاردۇر تەغا،
ئوممەمزى ئەرلاردۇر نۇرئەتا.

ببى ئەبده بۇلاردۇر خالىمز،
گاھ كېلۇر ئېردى كىچىك بالىمز.
خەزىر ئاتىمز بىرلە بەرادەر ئېرۇر،
چىملىغ ئەزىزلاردا دەر ئېرۇر.
گەرچە ئىيسام ئالەمۇ شەيخ زەمان،
ئەمدى بىرەي قىرقىگزە بىر قەزان.
مەنكى تەنابىگا چىقىب مەن كېلىب،
خىدمەتىمى ياخشى قىلىگلار بىلىب.
ئوت قويۇبان كۆيدۇرادۇرغان ئۆزۈم.
ھاكىمگۇ ئۆلتۇرادۇرغان ئۆزۈم.
خاھ تەنابىگنى دۇ چەندان قىلاي،
خاھ كەرەم بىرلە باشىگنى سىلاي.
خاجە سۆزىنى مۇگا بەرمەي قەرار،
مەردۇم سەھرائى بولۇر بىقەرار.
دەركى ھەكىم جانغە ئايا ئاقسەقال،
بىزنى تاپىبسەن مۇكەررەمكىم ئۇسال.
ھازىر ئەتتىك تۆرت نەفەر مەردىكار،
توغرى قىل ئالدىمغە قىلىبان قەتار.
ئەرقانىمى يەرىگا سۆدرەب چىقاي،
بەچچە تەلاق قىشلاقلارىنى ئۇراي.
بىر بۇرايىن موي لەبىمنى چىقىب،
تارت تەنابىنى جەزاسى سىقىب.
ياخشىلىغىگنى فوقرا بىلمەگەي،

هالى بۇلار كۆزگه بىزى ئىلمەگەي.
ئىككى تەنابنىڭ قىلاي ئون تەناب،
يۇرتىڭىزى كۆيدۇرۇپ ئەيلەي خەراب.
خاھ ئۆلۈك خاھ قالىڭ بەچچەغەر،
دەبكى ئۆزەنگۈگە ئەياغىن تىرەر.
بارچەسى ئەيلەر يىغلىب مەسلەھەت،
دۇمەھكە دەر بىر نېمە بىرىب جۇنات.
ئاقچە قولىدا ئىككى ئۇچ مويسىفىد،
دەركى بۇ نەزەرىڭىزۇ بىزلەر مۇرىد.
زولۇم بىلەن ئىلىكۇ يۇزىنى ئالۇر،
باز تەنابنى دۇ چەندان سالۇر.
داغى بۇلار ياخشىيۇ بىزلەر يامان،
ئەل تەمىزىدىن ھەزەر ئەت ئەلئامان.

(«بايباز ھەزىنى» 206-بەت)

8

باشلاردا شەبكە گاھى گاھ دەستار ئەۋلىيا،
قوللاردا سۇبھە، بويندە زوننار ئەۋلىيا.
تۆبەدەك ئاخىر زەمانە چىقسا بۇ يەڭلىغ نەباك،
ھەر جەلەبغە ئاشقۇ ھەركۆتكە خۇشتار ئەۋلىيا.
... ... *
شول ئېرۇر كەشفۇ كەرامەتىكى بويلاب سۇبھۇ شام،
چىقسا ھەر يەردىن بىر ئىس ھازىر خەبەردار ئەۋلىيا.
دايىما بى پەردە سۆز خەلق ئىچرە ئەيتۇر بىئبا،
بولماغاي دەب قورقامەن ناگاھ سەنگسار ئەۋلىيا.
تازە قولىنى يوۋۇب يەيدۇر ھەلال ئەيلەب گۇمان،
ئۇچراسا ھەر يەردە كىم مەكرۇھۇ مۇردار ئەۋلىيا.
گەر مۇقەللەد بولسا پوستىن بىرلە تاقەت قىلماساك،
مۇز قىزىقلىقلار ياغار تەقلىدىن قار ئەۋلىيا.
تۇرمۇقىدىن يوق بۆلەك ئاغرىلىقى دۇنيادا ھېچ،
ئاخىرەتسارى سەفەر قىلسا سەبۇكبار ئەۋلىيا.
فىلھەقىقەت بولما غەفلەتدىن بى ئەندىشە مۇقىم،
بەسكى شۆھرەت تابتى رەسۋالىغدە بىسيار ئەۋلىيا.

(«بايباز ھەزىنى» 211-بەت)

---

* بۇ جايدىن بىر كۆپلىت قالدۇرۇلدى.

9

نەچچە كۈندۇر بەدەرەك كەتتىڭ يوقالدىڭ ئاخۇنۇم،
ناگىهان بىتاب بولساڭ ئىھتىمالدىڭ ئاخۇنۇم،
ياكى بىر ھەيز ئىلە بىر يەردە قامالدىڭ ئاخۇنۇم،
خوپ كېلەيدەپ كەچقۇرۇن كەلمايكى قالدىڭ ئاخۇنۇم،
كۆت كەبى كۆرگەندە خجالەتدىن ئۈيالدىڭ ئاخۇنۇم.

لازىم ئېردى ياتىبان ئويقۇنى ئۇرماق قەيگىچە،
ئى كۆڭۈللارغە تۇشۇپ سۆھبەتنى ئۇرماق قەيگىچە،
يول تىكسى بولسا خيال ئەتدىڭ يۈگۈرماق قەيگىچە،
ساڭا ھەم ئاسان ئەمەس لايقدە يۈرمەك قەيگىچە،
مەسەل ئىت قەۋگان بۇزاق كەلگۈنچە تالىدىڭ ئاخۇنۇم.

دوستلۇغ شۇنداغ بولۇرمۇ ھەپتە ئەن بىر كەلمەسەڭ،
ئادىمىيەتلىقنى رەسمىن قانداق ئېركەن بىلمەسەڭ،
خەت يۇبارغاندە كېلۇر سەن بىر ئۆزۈڭچە كەلمەسەڭ،
لازىم ئېردى ۋەئدەگە مۇنداغ قىلماساڭ،
سۇندۇڭۇ لەخ-لەخ بولۇپ ئەمدى ئۇشالدىڭ ئاخۇنۇم.

دەپ ئىدىڭ: «بىر كۈن بېرىپ ھەسرەتلىشىپ يانماقچىمەن»،
ئالدادىڭ كەلمەيۇ لېكىن ساڭا ئالداتماقچىمەن،

بۇ ئىشىڭغە ئەمدى مەن ئاتلارغە سۆرەتمەكچىمەن،
بىر ئوشۇل جانىغە بارغاندا كۆرۈپ تۇتماقچىمەن،
سورسالار بەك جانلارىم لاھزە يۇتەلدىڭ ئاخۇنۇم.

ئۆز مەھەللەڭ خۇب بىپەرۋا يۈرۈرسەن بىئىبا،
بىساقاللارگە ئۇيالماي سۆز قاتارسەن بىھايا،
كۆرۈنۈر كۆزلارغە لېكىن سۆرىتىڭ سوۋى نەما،
تەكىيەلەب جىرلار، سەمادارۇ، ئاقارسۇن خوش ھەۋا،
مۇنچە ھەم سايراب ئىكەن ئاباد ئالدىڭ ئاخۇنۇم.

ياغسا يامغۇر، ئۆتسە چىكە، خانە تەئمىرىن بوزەر،
ئېرتەراق تامىتىپ چىقىپ تەرناۋىلار ئاستىدىن سەزەر،
كۆپ پۇلۇڭ چىققان ئىمارەتلەر يۈرەك-باغرىڭ ئىزەر،
بېشى يەغاچ دەرۋازەسىنى لايىغە ئاتلار سۈزەر،
ئول كېچە كەلدىڭ يايۇ قانداق ئۆتەلدىڭ ئاخۇنۇم.

نەزم بىھەشلىكغىنە ئەييامدىن ئاخۇن قەدىم،
ئوقۇمايي ئاخۇن بولۇش ئاسانمۇ تەبئىدۇر سەلىم.
مەست ئولۇپ ئالدىغا قوي، چەكسۇن تاماكۇنى ھەلىم،
دەخلى يوق سۆز بىرلە كۆڭۇل ھاكىنى كۆكلار مۇقىم،
گۇيا ئۇستا ياماقچى ناۋچە ھالدىڭ ئاخۇنۇم.

(«بايباز ھەزىنى» 220-بەت)

10

قاداقچی هاجم

دامغه تۇشماغانكم تۇرفه توزاقچی هاجم،
باربدی قىلسا نسىيه سۆرەپ چاتاقچی هاجم،
يەڭگىل ھەزلىنى بىلمەس نازۇ فىراقچی هاجم،
كۆرگەندە سوفی، كۇندۇز-ئاخشام قاراقچی هاجم،
مىنگەندە ئۆزىن ئالغاي ئىشەك ئۇلاقچی هاجم.

بىچارە كەمبەغەلسەن فىلجۇملە تەرەز كاسىپ،
چىقمايدۇ چۇنتىگىدىن ئۇرغاندا بىر سوم ئاسىپ،
ھەركىم بىلىپ يولىنى يۇرسە ئىزىنى باسىپ،
ئىلكىنگە قوندۇرۇش قۇش ساڭا نامۇناسىپ،
باقىپ ئۆزۈڭگە ئىش قىل كەسپىڭ قاداقچی هاجم.

ھەر يەردە كۆرسە شۇبھە بولغاي ھىلالۇ تاھىر،
باتىنىدە بېخىلۇ گىنە ھەركىمغە دوست زاھىر،
ئاچ قالسا كاللاپەزلەر شورپاسی بارسا ھازىر،
بۇ بىلماغىنىمىز يوق ھەرقايسی كەسبە ماھىر،
ھىلی تۆمۇرچی ئۇستا، ھىلی سۇۋاقچی هاجم.

خەلق ئەيدى، كەلدى چىكى دۇكانغە كەتكەنىدە،
كەلمەس ئىدىڭ بۇ ئادەم ئالدىغە بىلگەنىدە،
ئالدىدە دوست دۇشمەن ئۇندە ھىكايەدە،
تا يەتمەگەي غۇبارى دەپ قورقۇمەن بار يانىدە،
ئى تاجى خان قاراسى يۇققاي بۇياقچى ھاجىم.

مەجلىسدە لاپ ئۇرماڭ بار دەپ تىرەك باغمىدە،
دەۋلەت شۇكرى بىجادۇر، ئىلقىلىرىم تاغمىدە،
ھەۋلىمدە مۇنچە غەلە، خوملار تۇلا ياغمىدە،
ئىبلىس ھىلە دەرسەن ئاندە ئوقۇر چاغمىدە،
ئۆلگەندە پەند بەرگەي كەلسە سوراقچى ھاجىم.

ناگاھ بىر تەرەپكە قىلساڭ ئەگەر سەپەر سەن،
چىققۇنچە تا شەھەردىن ئىلىك تۇشۇپ قۇنارسەن،
ھەربىر ئاۋۇلدە ياتىپ بىر كىچەدىن تۇنەرسەن،
ئالدىدە ھالى تەگمىش يىرتىق-سىنىق قەدەرسەن،
بىر يەردە خوپ ياراشتىڭ ئىككى ياماقچى ھاجىم.

(«بايباز ھەزىنى» 224-بەت)

11

مەھزۇن خالى دەھن تىلمار گۈيا بەچچەغەر،
زەھەر قاتىل سۆھبىتى مانەند دۇنيا بەچچەغەر.

دەڭسە نامەردلىغ مەيدانىدە سەرفا ئۇلۇغ،
مۇتەھەملىغ دەفتەرىن باشىدە توغرا بەچچەغەر.

ئىس چىقارغان يەردە ھازىر مىسلى شەيتان ھەمتەبەق،
قانچە سۆكسەڭ شۇنچە شىلقىم تەرفەھۇللا بەچچەغەر.

باتىنى چۈيۇن قازان قاينار ئىچىدە رىكۇ سەنگ،
زاھىرى بىر سۇفى سۆرەت قولدا ئەسا بەچچەغەر.

ياتقۇزۇپ تىلساڭ بىناگاھ قارنىدىن چىقماس ئىلىق،
سەللەسىن كۆرگەن كىشى دەر كاتتا موللا بەچچەغەر.

ھەلقەدە مۇندىن بۆلەك بالانەشىن يوق ئاخىرى،
قىلماغاي دەپ قورقۇمەن خىزىرغا دەئۋا بەچچەغەر.

نەچچە مۇددەت يوق ئىدى ئۇل قەدىنىم ھازىر بولۇپ،
ئاش ئەرۋىسدا ھاڭراب، كۆپ قىلدى غەۋغا بەچچەغەر.

شۇنچە قوينى پورداغۇ، پوست، دۇمبەسىنى ئوغۇرلادى،
تازەلاب مىڭ تىفەسىغە قىلدى سوۋغا بەچچەغەر.

سۇرمەلەر تارتىپ قەچان كۆرسەڭ كۆزىغە دايىما،
ئۆزگە بەرگەي قولىدا ئاينە ئارا بەچچەغەر.

بىر پۇچەك پۇل خەير ناگەھ بىرگەدا قىلسا تەمەئ،
ئىستەگەن يەڭلىغ ۋۇجۇدىن ئاندىن ئەنقا بەچچەغەر.

مۇرىۋەد ھەرجاشكەم رامەھز بەرگەردەن دىگەر،
نىسىت پەرۋايى غەم ئەمرۇزۇ فەردا بەچچەغەر.

گەر يۇۋۇب مەغزابەسىن كەۋىنى ئالىب يىغىب،
روزەدە قويغاي ئاتىن قەندىن نەشلا بەچچەغەر.

ئىلگەرى فىلجۇملە نامۇسۇ ھەياسى بار ئىدى،
قايسى كۇن ھەجدىنكى كەلدى بولدى رەسۋا بەچچەغەر.

بارسە ھەر يەردە ئۇرۇب بىھۇدە يالغان لافۇقاق،
دەركى «سۇلتان ماڭا بەردى يەتتە تىللا» بەچچەغەر.

بىلمام ئادەم شەكلىدە يۇرگەن ئومول سەبيانمۇكىن،
ئاتىنى تۇتساڭ ئەگەر ھەر يەردە پەيدا بەچچەغەر.

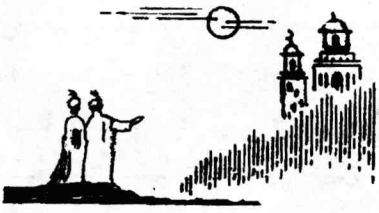
گەر ئەسا تۇتسا قولىغا سىز ئانى ئەيب ئەيلەمەك،
ۋاقىتىڭىزنىڭ كۆزى ئاچۇق باتىن ئەنما بەچچەغەر.

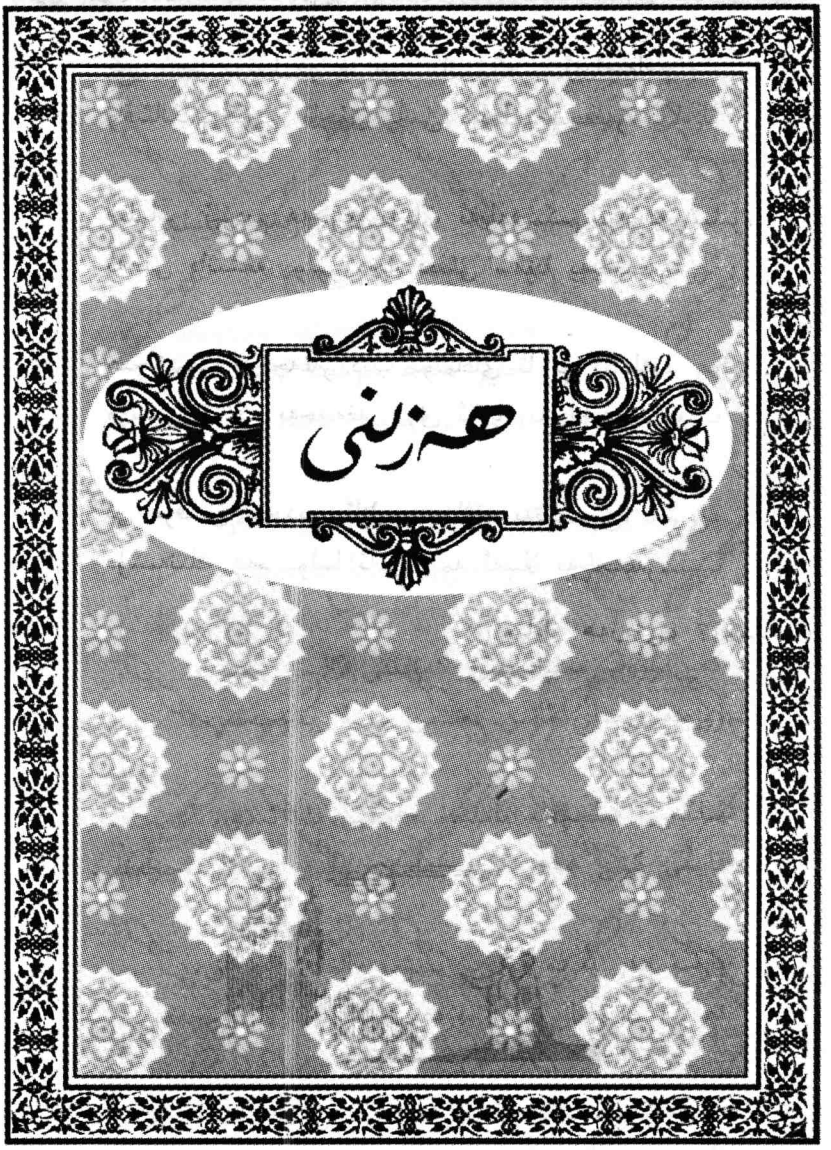
قىلماس ئېردىم ھەجۋى ناچارە ئەيلەدىمكىم ئوقۇپ شېئىر،
ئەھلى دانىشغە بولۇر دەب دەفئى سەۋدا بەچچەغەر.

ھىچكىمنى بەچچەغەر دەب بولماغاي تا بۇ تىرىك،
مۇندىن ئۆزگە بەچچەغەر يوق ئۆزى تەنھا بەچچەغەر.

ئى مۇقىمى سەندىن ئازارى بىراۋغە يەتمەسۇن،
دۇشمەنىڭ ھەم بولسا ئانى دېمە ئەسلا بەچچەغەر.

(«بايازھەزىنى» 217-بەت)

هەزینی

1

ئول شوخ ستەمكارلار ھىجرىدە ئەدا قىلدى،
ھەسرەت يۈكىنى ئارتىپ قەددىمنى دۈتا قىلدى.
مۈغبەچە شەرابىدىن بىركاسە تولا ئىچتىم،
ئولدە قىلىپ بىخۇد ئەقلىمنى كوتا قىلدى.
شىبلىنى كۆرۈڭ دوستلار نۇش ئەتتى بۇ شەربەتدىن،
باشى قىزىشىپ ئولدىم رەقس ئىلە سەما قىلدى.
مەي ئىچسەلەر ئاشقلار، زاھىد قىلادۇر تەئنە،
مەنسۇر كەبى ئارۇغە يۈز جەۋرى جەفا قىلدى.
ئىشق لەشكەرى قەسد ئېتمە ھالىگنى خەراب ئەيلەر،
ئەدھەم كەبى شەھلارنى ئاخىردە گەدا قىلدى.
ئوت ئەيلە ۋۇجۇدىگنى ئىشقىدە سەمەندەردەك،
شەمئى مەۋجىغە پەرۋانە جاننى فىدا قىلدى.
ئىلمىگە ھەۋا قىلما، تائەتقە بەنا قويما،
كۆردۈكمۇ تەكبىرنى شەيتاننى ھەۋا قىلدى.
بار قاشىمە مەھۋەش قەتلىمغە نەزەر سالدى،
سىيقەل بېرىبان ئولدىم كۆڭلۈمنى سەفا قىلدى.
باتىندە ئۆلۈب ئېردىم زاھىردە تىرىك ئەمما،
ئىسا كېلىبان قۇم دەب ھەققىمغە دۇئا قىلدى.
دىلخەستە ھەزىنى سەن ھەر دەمدە فىغان ئەتمە،
باشىگا بۇ سەۋدانى ئەلبەتتە خۇدا قىلدى.

(«بايان ھەزىنى» 12-بەت)

2

قويدى هەم كۆكسۇم ئارا يۇز مىڭ جەفالارنى فىراق،
ئاجراتىب بىزدىن يەنە كۆپ ئاشنالارنى فىراق،
ۋادەربخا، ھەسرەتا كەتتى ھەممە ئەھبابلار،
ھەم جۇدا ئەتتى يەنە خىش ئەقرەبالارنى فىراق.
لاق ئۇرۇپ ئالەم مېنى مۇلكۇم دېگەن شەھلار قېنى،
قويماغاي ئاخىر بىلىڭ شاھۇ گەدالارنى فىراق.
تابمادى ھەرگىز دەۋا دەردىگە ئەفلاتۇن ھەكىم،
ئالدى قوينىغە كۆپ ئەقلى رەسالارنى فىراق.
ئەھمەد، مۇختار كەتتىلار جەھاندىن دوستلار،
يۇز يىگىرمە تۆرت مىڭ ھەم ئەنبىيالارنى فىراق.
شاھ بول، خاھى گەدا دۇنيا ۋەفا قىلماس ساڭا،
بارچەمىزنى قويماغاي ھەم رەھنەمالارنى فىراق.
ئى يارانلار بىلسەڭىز دۇنيا ئېرۇر كوھنە رەبات،
خاتۇن ئەركەك قويماغاي ھەم ياش بالالارنى فىراق.
خانقاھدە ئولتۇرۇپ زىكىر ئەيلەگەن شەيخ قېنى،
جانىنى ئالدى بىلىڭ كۆپ ئەۋلىيالارنى فىراق.
نەقدى ئۆمرۇڭنى دىلىڭغە ئالغۇچە تائەتتە بول،
ئى ھەزىنى ئېيتاسەن زىكرۇ سەنالارنى فىراق.

(«بايان ھەزىنى» 14-بەت)

3

مسلی مەجنۇن لەيلىدەك دىۋانە بولسام كاشكى،
يار ئۈچۈن ئالەم ئارا ئەفسانە بولسام كاشكى،
دەير ئارا پىرموغان مەن تەلىبەگە سۇنسا شەراب،
بادەنۇش ساكىن مەيخانە بولسام كاشكى.
جام ۋەھدەتىدە مۇھەببەت شەربەتىدىن نۇش ئېتىب،
مەست ئولۇب ئىدراكىدىن بىگانە بولسام كاشكى.
شىبلىدەك رەقىس ئەيلەبان ھەر كوچەيۇ بازار ئارا،
ئىشق ئوتىغە ئۆرتەنىب بەريانە بولسام كاشكى.
مۇلكۇ ئەشيادىن كېچىب كەتسەم يارانلار بىنىشان،
ئەل كۆزىدىن بىر يولى پىنھانە بولسام كاشكى.
زەررەچە قىلسا تەجەللى تەگرى دىدارىن كۆرۈب،
تاقەت ئەتمەي تەۋرىدەك سوزانە بولسام كاشكى.
كىمكى دەريايى مۇھەببەتكە چۈمەر غەۋۋاس ئۇدۇر،
مەن ھەزىنى تالىب دۇردانە بولسام كاشكى.

(«بايازھەزىنى» 15-بەت)

4

قەدىمگە يەتمەس بول بەچچە نادان،
ئەيلەر جەفالار بىزلەرگە چەندان.
ۋالھ بولۇبمەن گۈلدەك يۇزىگە،
مىسالى بۈلبۈل قىلۇرمەن ئەفغان.
لازىم ئەمەسمۇ بىزلەرگە شەققەت،
ئەرزىمنى ئەيتاي يارىمنى كۆرگەن.
دادىمغە يەتسۇن ئولشوخ زالىم،
باشىغە تۇشسۇن گەر بولسا ئاسان.
ئاھىم تۇتۇنى ئالەمنى تۇتقاي،
گەر كەلسە رەھمىڭ چىقماي تۇرۇب جان.
شاد ئەيلىگەيمۇ سۆيگەن قولىنى،
بولغاي رەقىبلەر يەر بىرلە يەكسان.
خەم بولدى قەددىم ھەسرەت يۇكىدىن،
بىر يوقلامايدۇر كۈلفەتقە سالغان.
ئەل ئىچرە بولدۇم مەجنۇن بىخۇد،
كۆيدۇرگەي ئاھىم دەشتۇ بايابان.
نادانلىقىمدىن دامىغە تۇشتۇم،
ھەزىنى يەڭلىغ بارمۇ ئاداشقان.

(«بايان ھەزىنى» 20-بەت)

5

قامىتىڭنى كۆرسەتىپ زار ئەتتىڭۇ رەھىم ئەتمەدىڭ،
مەن غەرىبكە سۆھبەتىڭ بار ئەتتىڭۇ رەھىم ئەتمەدىڭ.
ۋەئىدىلەر ئەيلەپ دېدىڭ دايىم ساڭا ئەيلەپ ۋەفا،
ئەھدۇپەيمان سىندۇرۇپ خار ئەتتىڭۇ رەھىم ئەتمەدىڭ.
دىلدەكى ھەسرەتلەرىمنى ئەيتماققە ھەمدەرد يوق،
ماڭا مۇنچە جەبر ئىلە كار ئەتتىڭۇ رەھىم ئەتمەدىڭ.
ئىبتىدايى كۆرگەنىمدە ئىلتىفات ئەتمەي يەنە،
چۇلغۇماققە ئەنكىبۇت تار ئەتتىڭۇ رەھىم ئەتمەدىڭ.
نەچچە مۇددەت ئاشنالىقنى بىجا ئەيلەپ يەنە،
ئەمدىلىكتە نەسەبەپ زار ئەتتىڭۇ رەھىم ئەتمەدىڭ.
دار ئەيلەپ مەنسۇر ھەللاجىدەك ئاستۇرماققە،
بۇ جۇدالىق رىشتەسىن تار ئەتتىڭۇ رەھىم ئەتمەدىڭ.
نوكتەدانلار تاكى بىلسۇن دەپ ھەزىنى ھەسرەتىن،
ئەھلى دانىش مىسكىنىن تا ئەتتىڭۇ رەھىم ئەتمەدىڭ.

(«بايباز ھەزىنى» 24-بەت)

6

ئويلاسام مەھبۇبىمە ئالەمدە جانان ئوخشاماس،
جەننەت ئىچرە ھۆرۋغىلمان بەلكى رىزۋان ئوخشاماس.
بىر ئەجەب مەشۇقەئى مانەندى يوقتۇر بىنەزەر،
ئىھتىمالى بار يۇسۇفدىن بۆلەك جان ئوخشاماس.
ئول زامانلار چەشىم مەجنۇن بىرلە كۆرمەس لەيلىنى،
زەررە تۇشسە ئىشق كۆز ياشىغا باران ئوخشاماس.
ھەرنىچۇك دەردۇ ئەلەمدىن يار سەۋداسى مەھال،
مەرھەمى يارىن ۋىسالى باشقە دەرمان ئوخشاماس.
مۇسىقى مەنقارى قەمەرى ئەندەلىب سوۋتىن نىتاي،
نالە قىلسا نەغمەئى داۋۇد خوشخان ئوخشاماس.
نەيلەرەم دەردۇ ئەلەم تارتماقدىن ئۆزگە چارە يوق،
تا ھەزىنى تابماسام ۋەسفىنى دىۋان ئوخشاماس.

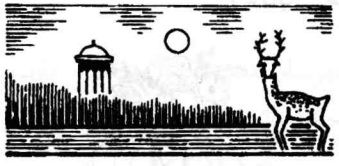
(«بايازھەزىنى» 25-بەت)

7

ھىجران ئوتىغە باغرىم سوزانە تاڭ ئاتقۇنچە،
ئۆرتەب يۇرەكىم جىسمىم بەريانە تاڭ ئاتقۇنچە.
مەن ۋامۇق سەن ئوزرا ۋەسلىگا يېتەلمەسدىن،
ھەركىچە قەرارگاھىم ئاستانە تاڭ ئاتقۇنچە.
رەھىم ئەيلە بۇ ھالىمغە ئى كۆزلەرى جەللادىم،
ھىجرىڭدە بۇ كۆگۈللەر ۋەيرانە تاڭ ئاتقۇنچە.
ھىچكىمگە دېيەلمەسمەن بۇ ئەرزى ئىلە ھالىمنى،
قانغە جىگەرىم تولدى گىريانە تاڭ ئاتقۇنچە.
خىلۋەتتە ئەگەر كۆرسەم سىرىمنى بايان ئەيلەي،
سەن بىرلە بولاي ئاندە ھەمخانە تاڭ ئاتقۇنچە.
ئاخشامدا جەمالىڭنى شەمئىنى مۇنەۋۋەر قىل،
ئەيتاي ساڭا ھالىمنى پەرۋانە تاڭ ئاتقۇنچە.
نەيلەيكى ئىلاجىم يوق ھەر كوچەدا يىغلارمەن،
تار ئولدى ھەزىنغە فەرغانە تاڭ ئاتقۇنچە.

(«بايار ھەزىنى» 53-بەت)

8

نەچچە دانالارنى نادان ئەيلەدى ئىشق مەجاز،
يارنى كويىدە سەرسان ئەيلەدى ئىشق مەجاز.
ھەركىشى مەجنۇن بولۇب لەيلىنى گەر قىلسا تەلەب،
مىسكىن دەشتۇ بايابان ئەيلەدى ئىشق مەجاز.
تىشە ئۇردى كوھكەن شىرىننى ھىجرىدە مەدام،
ۋەئىدە ۋەسلىلە بىجان ئەيلەدى ئىشق مەجاز.
تاھىر غۇربەت كوشىدە ئولدى زوھرا كويىدە،
يارى رۇخسارىن قىزىل قان ئەيلەدى ئىشق مەجاز.
شەيخ سەنئانەدەك ۋەلىنى بويىنغە زوننار ئاسىب،
ھۆكۈم تەرىس بارچە خوبان ئەيلەدى ئىشق مەجاز.
يۈسۈفىم دەب يىغلاتىب يەئقۇبنى قىرىق يىلغىچە،
مەنزەلنى بەيتۇلھەزەن ئەيلەدى ئىشق مەجاز.
ھاسىل ئەتمەسدىن زۇلەيخا مەتلەبىن جانانىدىن،
ئاخىرى زىندانى بۆھتان ئەيلەدى ئىشق مەجاز.
ئى ھەزىنى، مەۋلەۋى جامى بىلەن ھەمدەمنى كۆر،
ئول ھۇسەيىن مىرزانى توغيان ئەيلەدى ئىشق مەجاز.

(«بايان ھەزىنى» 27-بەت)

9

مۇبتىلالار نالەسىنى تۇن سەھەر يارىم ئىشت،
كىچەلەر ھىجرىڭ بىلەكىم ئەيلەگەن زارىم ئىشت،
مەن نىسار ئەيلەي يولۇڭدا يوق ئەيلە بارىم ئىشت،
مىسلى سەنئان باغلابان بوينۇمدا زۇننارىم ئىشت،
ھەسرەتىڭدە يىغلارەم دايىم شەب تارىم ئىشت.

ياش تۆكەرمەن كۆزلەرىمدىن نوھنى توفانىدەك،
مىسلى يەھيادەك بايابانىدا شەئىب چولبانىدەك،
يۈسۈفىم دەپ يىغلاسام چۇن يەئقۇب كەنئانىدەك،
ئەۋۋەلىدە قۇل بولۇب ئاخىر مىسر سۇلتانىدەك،
بىر كەلابە ئەيىق بىلەن بولغان خەرىدارىم ئىشت.

زىكرىيادەك ھەق قەزاسىغە رىزا بولساممۇكىن،
مىسلى مۇسادەك خۇدايىمغە نەۋا قىلساممۇكىن،
بەلكى جىرجىسدەك ئەدۇۋلار دەستىدە ئۆلسەممۇكىن،
نىچچە ئۆلتۈرگەن بىلە ئۆلمەي تىرىك تۇرساممۇكىن،
شەھرى مۇپائىل شەھىدىن تارتقان ئازارىم ئىشت.

چىللە ئولتۇرسام نەھەڭنى بەتىندە يۇنسىدەك،
ئۆلمەيىن جەننەتكە كىرسەم مەن ئۇشول ئىدرىسىدەك،
شاھ بولسام ئىسكەندەرۇ گاۋسىدەك،

ئىنتىزار ئولسام سۇلايمانغا بىلىقسىزدەك،
ئاسەف ئىبىن بەرخيا كەلگۈنچە خۇمارىم ئىشت.

ئول سەفھوللادەك يارەببىنا دەب يىغلاسام،
ھەزرەتى ئايۇبدەك ھەقنى رىزاسىن كۆزلەسەم،
ياخەللۇللادەك ئوغلۇمنى قۇربان ئەيلەسەم،
مۇستاپادەك مەككەدىن مەدىنە كۆزلەسەم،
بۇ ھەزىنى تۇرماقتا بۇ يەردە ناچارىم ئىشت.

(«بايازھەزىنى» 37-بەت)

10

ئى يارانلار غەم بىلەن مەن خارۇزار ئولدۇم نىتاي،
بولمايىن خۇررەم جەھاندا دىلەفكار ئولدۇم نىتاي،
خەستە مەھزۇنلۇقتە قالىب ئاشكارا ئولدۇم نىتاي،
دەرد تارتماقلىققە دوستلار بىقەرار ئولدۇم نىتاي،
دىلرەبانى كۆرمەككە بولدۇم خۇمار ئولدۇم نىتاي.

مىسلى مەجنۇندەك فىراق لەيلىدەك ئاۋارەمەن،
كوھكەن يەكلىغ شىرىننى ھىجرىدە دىلپارەمەن،
ئاستانەڭ ياستانىب ۋامۇق كەبى ئاۋارەمەن،
ھەمچۇ تاھىركىم قەزانى دەستىدە بىچارەمەن،
يارنى ۋەسلىغە يەتمەككە ئۆلەر ئولدۇم نىتاي.

غەمنى زىندانىدا قالدىم بارمۇكىن ماڭا نىجات،
شايەد ئۇ يەتكەيمۇ كىن رەھىم ئەيلەبان خەت بەرات،
چىقمايىن ئۆلسەم فەنا چاھىدە چۇن تابسام ۋەفات،
شاھ ھۇسەيىندەك تەشنە بولسام ئىچمايىن ئابفۇرات،①
شىمر②مەلئۇن دەستىدە قانىم تۆكەر ئولدۇم نىتاي.

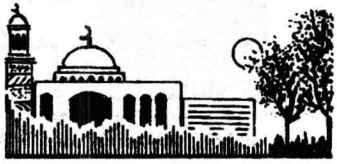
بارمۇكىن دۇنيادا ھىچكىم مەن كەبى نىمەمگە قەيب،

① ئابفۇرات —— ئىفراد دەرياسى
② شىمر —— رىۋايەتلەردە ھۇسەيىننى ئۆلتۈرگەن قاتىل كىشى دەپ قارىلىدۇ.

تەھبەتەھ قالدۇر يۈرەكىم بىر كىشى كۆيسە يارىب،
خەستە ھالىمنى كۆرۈپ رەھىم ئەتمەدى ھازۇق تەبىب،
دىل ياراسىنى ئىلاجىن قىلمادى مەرھەم قويىب،
غۇسسە بىرلەن ئاھ ئۇرۇپ جاندىن كىزەر ئولدۇم نىتاي.

مىسلى ئەدھەم تەختۇ بەختىم تاشلابان كەتسەممۇكىن،
تاغۇ چۆللەرنى كىزىب بەيتۇلھەزەن كەتسەممۇكىن،
مۇستەفانى روۋزىيەسىنى ھەج قىلىب كەلسەممۇكىن،
ئاستانەڭ ياستانىب غەفلەت قىلىب ياتسامۇكىن،
خەلق ئارا رەسۋا ھەزىنى شەرمسار ئولدۇم نىتاي.

(«بايباز ھەزىنى» 38-بەت)

11

تا يېتىم بولماي كىشى بىلمەس ئاتانى قەدرىنى،
جانۇ دىلدە تەربىيەت قىلغان ئانانى قەدرىنى،
بىلمەگەي ھېچكىم ئاكا بىرلە ئۇكانى قەدرىنى،
بىر نېچچە خىشۇ تەبارۇ ئەقرەبانى قەدرىنى،
ئاجراغاي، بىلگەي ئاكا بىرلە ئۇكانى قەدرىنى.

تەندەرەستلىك لەززەتىن بىمار بولغانلار بىلۇر،
كۆپ ياتىب فەرزەندلارنغە خار بولغانلار بىلۇر،
باشى ياستۇقتە ياتىب ئەفكار بولغانلار بىلۇر،
پارچەئى نان قەدرىنى كۆپ زار بولغانلار بىلۇر،
كىمكى مەنمەنلىكتە بىلمەيدۇر غىزانى قەدرىنى.

دوستۇ دۇشمەن ھەركىشى بىگانە خاھى ئاشنا،
قاچقۇسى باشغا مۇشكۇل تۇشسە سەندىن بۇافا،
سەن ئۇچۇن ئول بۇەفا ئۇلفەت قىلۇرمۇ جان فىدا،
دوست قەدرىن بىلمەگەي باشقا تۇشمەستىن بەلا،
قەرىبۇ ئەئىما بولۇب بىلگەي ئەسانى قەدرىنى.

قولدە مالىك باربدە بىگانەلەردىن يار كۆپ،
دەۋلەتىك كەتسە ئەگەر دىلداردىن ئەغيار كۆپ،
كىم قەدىمى ھەمنەشىنلاردىن ساڭا ئازار كۆپ،

سۆھبەتىڭدىن ئىتىراز ئەيلەپ يەنە بىزار كۆپ،
مەردۇمى فەرغانە بىلگەي ئەغنىيانى قەدرىنى.

بو جەھاندا بەئىزىلەرنى ئەيلەدى تىرناققە زار،
بەئىزىلەرگە خالىقىم فەرزەند بەردى بىشۇمار،
بەئىزىنى قىلدى ئەزىز بىر نىچچەلەرنى قىلدى خار،
ھەرنە قىلسا خالىقىم شۇكرى ئەيلەگىل لەيلۇ نەھار،
بىل ھەزىنى سىدىق ئىلە شۇكرى خۇدانى قەدرىنى.

(«بايباز ھەزىنى» 45-بەت)

دلکش

ئىشق ئىچره سېنى دېدىمۇ دىلىمدىن ئوله يازدىم،
رەھىم ئەيلايۇ ھالىمغه سىتەمكەر ئوله يازدىم.
خوب ئولدى تەغافۇل بىله ئەتىدىكى مېنى بىخۇد،
دىۋانه بولۇب كى قەلەندەر بۇله يازدىم.
ئوت نۇشتى نىھارىمغه كۆرۈپ ماھۇشىمنى،
شەۋقى ئوتىده مەسەل سەمەندەر بۇله يازدىم.
باغرىم ياراسى ناۋەك مژگان ئۇدۇدى يوق،
قاش يالارىدىن نىچه مۇقەررەر ئوله يازدىم.
دەردىم كۆب ئولۇر فىكرى ئەگەر كەلماسه دىلغه،
چۇن كەلسه ئەجەب ۋالەيۇ بىسەر بۇله يازدىم.
قەددىم خومۇ سۇزىش كۆڭلۇمغه نەزارە،
چۇن ئەيلاب ئۆزۇم غەيرىگه ئوله يازدىم.
دىلكەش نه دەپ ئولدۇڭ غەم ئەشق ئىچره گىرىفتار،
باشىمغه سالىب قۇم مقدار ئوله يازدىم.

(«بايار ھەزىنى» 133-بەت)

ئەمری غەزىلىگە مۇخەممەس

يوق سەن كەبى ئىستەسەم ئەجەمنى،
خوبلىقدە ھەدىقە ئەرەمنى،
دەرد ئۆزرە زىيان ئېتىپ يەرەمنى،
قاشىڭغە يەتكۈزمەگىل قەلەمنى،
بۇ خەت بىلەن بۇزماگىل رەقەمنى.

ۋاقىپ ئولدى غەمىڭ ماڭا سەراھا،
ھىجرىڭ غەمىدەڭ غەمىم يوق ئەسلا،
باشىدىن ئاياغىڭ ئەجەب مۇسەففا،
بۇتخانىلار ئىچرە ھىچ تەرسا،
بىر كۆرمەدى سەن كەبى سەنەمنى.

جانلارغە غىزا تەكەللۇم ئەتكىل،
لەتىف ئىلە نىچچە تەبەسسۇم ئەتكىل،
خۇبان ئېلىدىن تەقدىم ئەتكىل،
ئاشقلارىڭگە تەرەھھۇم ئەتكىل،
كۆپ ئەيلىمە جەۋرى ئىلە ستەمنى.

پىكرىڭ دىل ئارا مۇقەررەر ئولسا،
گۈياكى جەھان مۇئەتتەر ئولسا،

ھەم كۆزۈ-كۆڭۈل مىنۇر ئولسا،
نەقش قەدىمىڭ مۇيەسسەر ئولسا،
نىلاي بۇ جەھاندە جام جەمنى.

ئاشىقتەيۇزار بىدەردىمىڭ،
ھەم ئاجىزۇخار بىر جەرىمىڭ،
جانلاردا غەمىڭ تولا يېرىمىڭ،
كۆڭلۈم قۇش تائىر ھەرىمىڭ،
سەيىد ئەتمە، كەبۇتەر ھەرەمنى.

يادىدە لەبىڭنى خۇن كۆڭۈللار،
شاد ئەيلە نىچە بۇگۈن كۆڭۈللار،
ئىشق ئىچرە قىلۇر ئويۇن كۆڭۈللار،
يوق ئالەم ئارا پۇتۇن كۆڭۈللار،
زولفىڭدىن ئايرىما ھىچۇخەمنى.

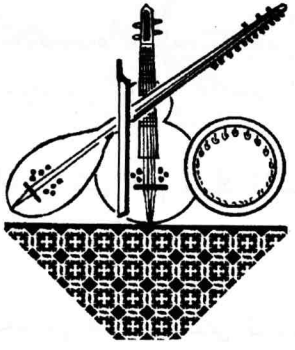
تا شەھەر غەمىڭدە شاھ بولدۇم،
نالىندەيۇ ھەم پۇر ئاھ بولدۇم،
گاھى يوق ئۆزۈمدە گاھ بولدۇم،
يولۇڭدا غۇبار راھ بولدۇم،
باشىمغە يەتۇرمادىڭ قەدەمنى.

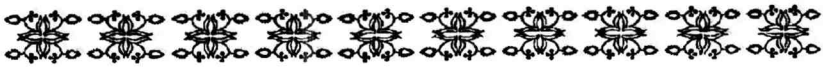
دايىمكى خىيالىڭگە ئەسرىمەن،

ئىپتاده فىگار بەنەزىر مەن،
غەم بارىنى چەككالى دىلىرمەن،
سەن ياردىن ئۆزگە كىمگە دېيەرمەن،
كۆڭلۈمدەكى دەرد ئىلە ئەلەمنى.

نازۇكلار ئىلىن ھۇرىدۇرسەن،
نوختەلار ئارا دەبىرىدۇرسەن،
ھەم دىلكەشۇ خۇش زەمىرىدۇرسەن،
ئىقلىمۇ فەساد ئەمىرىدۇرسەن،
ئى شاھ بۇ گەداغە قىل كەرەمنى.

(«بايباز ھەزىنى» 171-بەت)

خیالىڭدۇر كۆڭۈلنى خانەسىدە،
ئانىڭ نۇرى كۆزۈم كاشانەسىدە.

غەمىڭدىن كېچە-كۈندۈز تەلبەيۇ ئەرەم،
نەزاكەتلار ئىمىش مەستانەسىدە.

ئەلەم ناكىم بەلا خىلى تۈزۈپ سەپ،
فىغاندىن ئۆزگە يوق دىۋانەسىدە.

تۇتاشىپ ئاھ ئوتى باغرىمدە پىنھان،
بۇ بىكەسنى دىلى ۋەيرانەسىدە.

چىمەندە گۈل كەبى مەن قان يۇتارمەن،
بۇ رەسىم ئىلە جەفا دەۋرانەسىدە.

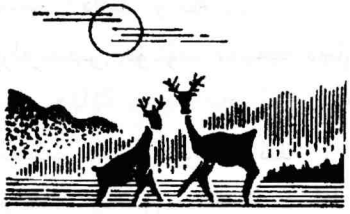
بولۇپ بىخۇد جەفا بىرلە ئەلەمدىن،
ئەجەب سىرمەست ئولۇب مەيخانەسىدە.

نەۋا تاپماس كىشى ھەم بەرك ئۈمىد،
بارىب تا ياتمايىن ئاستانەسىدە.

قەددى خەمدىن ھەزەر قىلماق ئىمىش خوب،
كەمان بىل ئاھ ئوقى پەررانەسىدە.

ئەلەمدىن ئاھلارىكىم نىچە دىلكەش،
چىكىپ پىنھانى ئاتەش خانەسىدە.

(«بايباز ھەزىنى» 134-بەت)

ئەلۋىدائ رەمزان شەرىف

ئەلۋىدائ ئەي مەھ خۇجەستە سىفات،
ئەلۋىدائ باشىن ھەممە فەرجات،
ئەلۋىدائ بارچىغە بولۇب تەرەبات،
ئەلۋىدائ كۆپ سەلام ھەم رەھمات،
ئەلۋىدائ ئەلۋىدائ با بەركات.

ئەلۋىدائ ئۇزە فىراقىڭىز،
يەنە يىلغىچە ئىشتىياقىڭىز،
ساقلايىن دىلدە ئىشتىياقىڭىز،
ئىستەبان دايىما ۋىساقىڭىز،
كۆزلەرىمدىن تۆكۈلۈب ئەجەب قەتارات.

كەلدىڭىز دايىما كەرامات ئىلەن،
ھەم نىئىم يەتكۈزۈب قەنائەت ئىلەن،
خەيرۇ رەھمەت يەنە ئىزافەت ئىلەن،
ياخشىلىق بابىدىن بىشارەت ئىلەن،
ئەلۋىدائ ئى شەرىف باشەرىفات.

ۋەئىدەڭ مەغفىرەت ئىشارەتىنىڭ،
يوق قىلۇرغە تومۇغ ھەرارەتىنىڭ،

مەئىيىيەت ئەفۇينى بىشارەتىنىڭ،
كەلتۇرۇپ يانە ئەتق ئىبارەتىنىڭ،
ئى شەھۋەر كەرىم پۇر نەئىمات.

ئى مەردلەر باسەنالار ئېتىب،
ئول كىچە توق ئول ھەمبەر ئېتىب،
تەشنەلەرغە مۇژدەئى كەۋسەر ئېتىب،
ئىككى ساندۇق تولاكى دەفتەر ئېتىپ،
بىرى ئىسيان ئۇچۇن بىرى ھەسەنات.

ھەر كىچە بەچچەلەر ئوقۇپ رەمزان،
لەيلە كۇل قەدىر ئولۇپ مەھەل ئەمان،
بىلگەن ئادەم بولۇپ نىچچە فەرەھان،
فەيز غەيبى يېتىب چۇ روھۇ رەۋان.
ئەھلى سۇننەت تاپىب ئۇلۇغ دەرەجات.

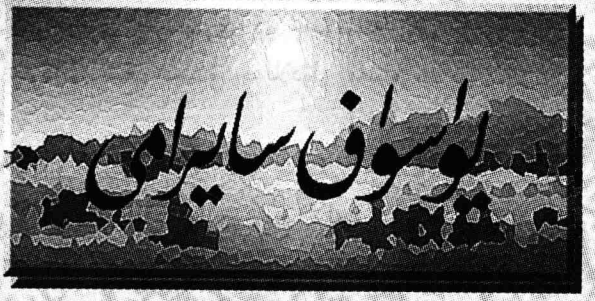
ئى شەھسەر بەلەندۇ ئالى مەقام،
قىلدى ئاللاھ سىزە شەرىف كەلام،
رەھمەتى بەھرىدىن ئېتىب ئىنئام،
رۇزەنىڭ ئەمرىنى قىلىب ئەئىلام،
ئاسىيلار نەخلىغە بولۇپ سەمەرات.

يارەب ئەت جۇملەنى ئەتاغە دوخول،

گەر دەنا گەردەسىن ئېتىب مەقبول،
شادكام ئەيلەگىل تەفىل رەسۇل،
قالماغاي دىلكەش ھەزىنىڭ ئول،
كەشنەلەب نەزۇ جان تا ئەرەسات.

(«بايباز ھەزىنى» 176-بەت)

یوسوف سایرامی

رەشك رەۋاق جەننەت گەر بولسە بار مەنزەر،
ئەزبەسكى دىلكۇشادۇر پەسىل بەھار مەنزەر.

كۆرسام يۈزى قۇياشلار ئوينار كۆزدىدە ياشلار،
سەيرى چىمەنغە باشلار ئول گۈلئۇزار مەنزەر.

ھەر ساری بىر-بىرى دو پەيۋەستە تاق ئېرۇ،
مژگانى تىغ ھىندۇ جەللادۋار مەنزەر.

قولدە كىتاب نازى يۈز شەمئى جانگۇدازى،
ئۆلدۇرمەك ئاڭا بازى رەخ لالەزار مەنزەر.

قىلماس ھەۋايى گۈلشەن ياد ئەيلاماس چىمەندىن،
جەم ئولسە ئەھل دىلدىن فورھەت نىگار مەنزەر.

رەفىئەتتە ئاسماندۇر نەرھەتىدە گۈلستاندۇر،
شەۋق ئەھلىغە مەكاندۇر داربلقەرار مەنزەر.

يارەپ مىكىن ئالى باجاھۇ با جەلالى،
باشۇ بانەۋالى، قىل بار ياز مەنزەر.

بۇ جاي رەفئى غەمدۇر چۈن رەۋزەن ئەرەمدۇر،
ھەر قانچە دېسەكىم دەۋر گەردۈن بىدار مەنزەر.

یۇسۇف دەمی ئوتۇردی کۆب ماھ رونىن کۆردی،
ھەیرەتتە باقتی تۇردی کۆز قىلدی چار مەنزەر.

(«بایاز ھەزىنی» 129-بەت)

كۆردۇم يۈزىنى دەۋرىدە ئالى جەناب خەت،
گەردىدە هالە بىرلە چېكىب ماهتاب خەت.

خەتنى پىكرى مەهۋە قىلىبدۇر سەۋاد دىل،
غەم شامى چەكتى شەئشەئەدىن ئافتاب خەت.

سىر مەست مەن خىيال خەتۇ زولف يارىدىن،
لەئلى ئۇزرە كۆرۈندىمۇ مەۋج شەراب خەت.

دىۋان ناز چەنىدە شە بىيت، ئەنبىدىن،
سەنئى ئىلكى يازدى مۇشك بىلەن يۈز كىتاب خەت.

ياقۇت جەۋھىرىدە زومرەد تىمۇچى،
كۆرسەتتى سەبزەك ئۇزرە لەئىل ناب خەت.

دەۋر رەخىدە خەتى ئەمەس هەرز دافەئى،
ئەغيار بەد نەزەرغە مۇئەنبەر هىجاب خەت.

يۈسۈف بېرىب قەلەمۇ هۆسنغە تەرفە زىب،
زولفى ئەسىر ئەيلادى بىزنى خەراب خەت.

(«بايباز هەزىنى» 130-بەت)

مەن نىگا مەھۇە ئارىز رەئناسى بولمايىن،
مەستۇ خەراب نەركەس شەھلاسى بولمايىن.

خاك دەردىن ئىستامە يوق كۆزگە تۇتىيا،
تا ئول پرىنى نەقش گۇپپاسى بولمايىن.

زوق سەفاسى بىرلە ئەدايى ئىتابىن،
بىلمەس دىل ئانى زار ھۇۋەيداسى بولمايىن.

ۋەسىق خەتىنى ھىچ قەلەمدە يازالماغاي،
قەتئى زىيانۇ باشىدە سەۋداسى بولمايىن.

خەتۇ خىيال لەئلى سىزىن ئىستەمەك ھەيات،
تابماس بۇ يولنى خىزىرۇ مەسىھاسى بولمايىن.

ئول قاشى ياغمىدە چىكىلگەن بۇ تىر ئاھ،
تەگمەس نىشانە راست قەد ياسى بولمايىن.

نامۇ نىشانى بىرلە تاپالماس نىشان يار،
يۇسۇف بۇ قاق ئىشۋە نە ئەنقاسى بولمايىن.

(«بايباز ھەزىنى» 102-بەت)

هەمەدەمی

بولكىچى ھاجى

(ھەجۋىي)

مەن دۇنيادە ئى ئاكام بولكىچى،
خۇلق خۇش ئىلە كەرەم بولكىچى،
ھەرقانچە گەر بولسە ھەم بولكىچى،
مەندەك بىكرەمچى ھەم بولكىچى،
ناز ئۆزگىچەيۇ ستەم بولكىچى.

بىلسەڭىز ئاتىمنى ھاجى ھەمدەم،
دېرسىزكى يانىمدە بولسە ھەمدەم،
كىم ماڭا بولۇر جەھاندا ھەمدەم،
ئاغزى قۇلاقىدە دېركى دەمدەم،
ناز ئۆزگىچەيۇ ستەم بولكىچى.

مەيدان ئويۇندە مەن كەمىنە،
كى ئوغۇل يۇ گاھ دوختەرىنە.
كى سارىتيەيۇ گاھى بەرىنە،
گاھى ئويۇن ئۆرگەتىپ بارىنە،
ناز ئۆزگىچەيۇ ستەم بولكىچى،

كىم ئاشىق ئىرۇر كىچەر جەھاندىن،

هەم بالۇئەهل ئىلە خانىماندىن،
دۇنيانى قويۇڭكى بەلكى جاندىن،
قايتماس ئويلاي ناگىهاندىن،
ناز ئۆزگىچەيۇ ستەم بولكىچى.

مەن مۇندە غېرىب بىر مۇساپىر،
سىزسىز مېنى دەردىم ئىچرە سابىر،
ئولتۇرغىلى سىزنى مەن چۇ ساھىر،
بولدۇم سىزى ئالدىڭىزدە ھازىر،
ناز ئۆزگىچەيۇ ستەم بولكىچى.

بولدى بۇ جەھاندە سۆرىتىم تاق،
كۆرماقغە جەھاننى ئەھلى مۇشتاق،
شەيدا يەراتىب مېنى ئۇ خەلاق،
ئالەم بارى بولدى ماڭا ئۇشاق،
ناز ئۆزگىچەيۇ ستەم بولكىچى.

ئاشىقلار ئىچرە گەر جەفانسىز،
غەم خەنجەرى بىرلە باغرى قانسىز،
مەھزۇن شىكەستە ناتۋانسىز،
ئىشق يولىدە بىر سىبىل جانسىز،
ناز ئۆزگىچەيۇ ستەم بولكىچى.

يوقلاپ مېنى ئى ئاكام كېلىپسىز،
ھەم لوتىق قىلىپ كەرەم كېلىپسىز،
تاباماي مېنى بىر ئەلەم كېلىپسىز،
ئەيلاك مەنە دەخئى غەم كېلىپسىز،
ناز ئۆزگىچەيۇ ستەم بولكىچى.

ئويىنارنى خيال تۇشسە جانگا،
جىلدىرمە بېرۇر خەبەر جەھانگا،
ھاپىز ئاكامىز ئامان ئامانگا،
لەرزە تۇشەدۇر زىمىن زامانگا،
ناز ئۆزگىچەيۇ ستەم بولكىچى.

ئادەم بەلاسى ئەمەس پىرى مەن،
بەلكى پەرىلارنى دىلبەرى مەن،
جەننەتدەكى ھۆر پەيكەرى مەن،
ھۆرلار ئىچىدە سۇخەننۇرى مەن،
ناز ئۆزگىچەيۇ ستەم بولكىچى.

مەن باغى ئەرەمنى بىر گۇلىمەن،
گۇلزار بەھشتنى بۇلبۇلى مەن،
خۇشبۇي جەنانىنى سۇنبۇلى مەن،
سۇنبۇللاردە زىب غۇلغۇلى مەن،
ناز ئۆزگىچەيۇ ستەم بولكىچى.

خۇشتار ماڭا بولدىڭىز ئۆزىڭىز،
ئىشقىمده سىرىغ بولۇپ يۈزىڭىز،
مۇنچه تىكىلۈر ماڭا كۆزىڭىز،
بارمۇ قۇلاقىمغه يا سۆزىڭىز،
ناز ئۆزگىچەيۇ ستەم بولكىچى.

ھەرچەنده جەھاندا زوفنۇنسىز،
ئالەم ئىلىغه مەگەر ستۇنسىز،
كۆيدۈرمەكته ئوت مەنۇ ئوتۇنسىز،
مەن شۇئىله مەنۇ قارا تۈتۈنسىز،
ناز ئۆزگىچەيۇ ستەم بولكىچى.

توبى قەدىمۇ يۈزۈم قىزىلگۈل،
ھەرقايده ئوقۇر ئاتىمنى بۇلبۇل،
كاكۇل دېمەڭىز باشىمده سۇنبۇل،
ھۆسن ئەھلى بولۇر مېنى كۆرۈپ قۇل،
ناز ئۆزگىچەيۇ ستەم بولكىچى.

روخسارىمىزه ئەدا قىزىلگۈل،
كىسۈەلارمىز مىسال سۇنبۇل،
گۈفتارىمىزه غۇلام بۇلبۇل،
بولمايسىز ئاكام نىگا بىزه قۇل،
ناز ئۆزگىچەيۇ ستەم بولكىچى.

جىلدىرمەمزى سەداسى گەژدەك،
ئادەمنى يىغار نىداسى گەژدەك،
ھەشەر ئەتكالى مۇددئاسى گەژدەك،
ھەم ئىجابەيا بەياسى گەژدەك،
ناز ئۆزگىچەيۇ ستەم بولكىچى.

گۈلدەك يۈزىمزنى ئاشقى سىز،
شىرىن سۆزىمزنى ئاشقى سىز،
ئاھۇ كۆزىمزنى ئاشقى سىز،
جاندەك ئۆزىمزنى ئاشقى سىز،
ناز ئۆزگىچەيۇ ستەم بولكىچى.

مەن مەست بەچچەمەن جەفا قىلۇرمەن،
بىر نازىم ئىلە ئەدا قىلۇرمەن،
قاشىم قاقىپ ئاشنا قىلۇرمەن،
زەر بەرسە كىشى ۋەفا قىلۇرمەن،
ناز ئۆزگىچەيۇ ستەم بولكىچى.

كەلدىم بۇ (؟) شەھەرغە سەير ئەتتىم،
زىب چىمەن بۇ دەير ئەتتىم،
ئاشقلارە خۇلق-خەير ئەتتىم،
جەننەت قۇشى مەنكى، تەير ئەتتىم،
ناز ئۆزگىچەيۇ ستەم بولكىچى.

كىم ماڭا كېلىپ دۇچار بولدى،
تالىئ قۇش ئاڭا يار بولدى،
قىش تەبئى ئانى بەھار بولدى،
ھەركارى يەنە بەرار بولدى،
ناز ئۆزگىچەيۇ ستەم بولكىچى.

جەننەت چىمەنى ئېرۇر جەمالىم،
ھەق رەھمەتى ھۆسن بەركامالىم،
ھۆر سۆھبەتى ئۇشبۇ قىلۇ قالىم،
پەرغانىدە يوق مېنى مىسالىم،
ناز ئۆزگىچەيۇ ستەم بولكىچى،

بۇينۇمدە پىرى كەبى جەلاجۇل،
باشىمدە بىجايى تاج كاكۇل،
مەن باغ نەزاكەت ئىچرە بىر گۇل،
ئاغزىمدە تىلسم ھەزارۇ بۇلبۇل،
ناز ئۆزگىچەيۇ ستەم بولكىچى.

مەن باغى ئەرەمنى ئافتابى،
ئاشىق دىلى شوئىلە مەي كەبابى،
كەسپىم مېنى نەغمە رەبابى،
ناز ئۆزگەچە شاھنامى كىتابى،
ناز ئۆزگىچەيۇ ستەم بولكىچى.

ئى بەزمىمە ئۇشبۇ كۈن كېلەنلار،
ئىخلاس ئىلە تىرمۇلۇپ تۇرەنلار،
ئۆز كۆكسىغە داد ئېتىپ ئۇرەنلار،
ھەربىرلارىڭىز چۇ كۆھكەنلار،
ناز ئۆزگىچەيۇ ستەم بولكىچى.

كۆزۈڭ بىلە تىرمۇلۇپ يېمەي تۇر،
راز دىلىڭنى ماڭا دېمەي تۇر،
كۆپ تىتراماگىلۇ قاقشاماي تۇر،
تەب لەرزە كىسەلغە ئوخشاماي تۇر،
ناز ئۆزگىچەيۇ ستەم بولكىچى.

سىرىڭ ماڭا بولسە نىھان ئەت،
دىل گەنجىغە تىلنى پاسىبان ئەت،
كەڭ ئولغىلۇ ئۆزىنى بىزوبان ئەت،
گۈل غۇنچىدەك دىلىڭىن قان ئەت،
ناز ئۆزگىچەيۇ ستەم بولكىچى.

بەس ھەمدەمى ئەمدى تارت قەلەمنى،
كۆپ قىلمە بايان غۇسسە غەمنى،
ۋەسىفىن دېمە بۇۋەفا سەنەمنى،
يوق سورغۇچى ھەسرەتۇ ئەلەمنى،
ناز ئۆزگىچەيۇ ستەم بولكىچى.

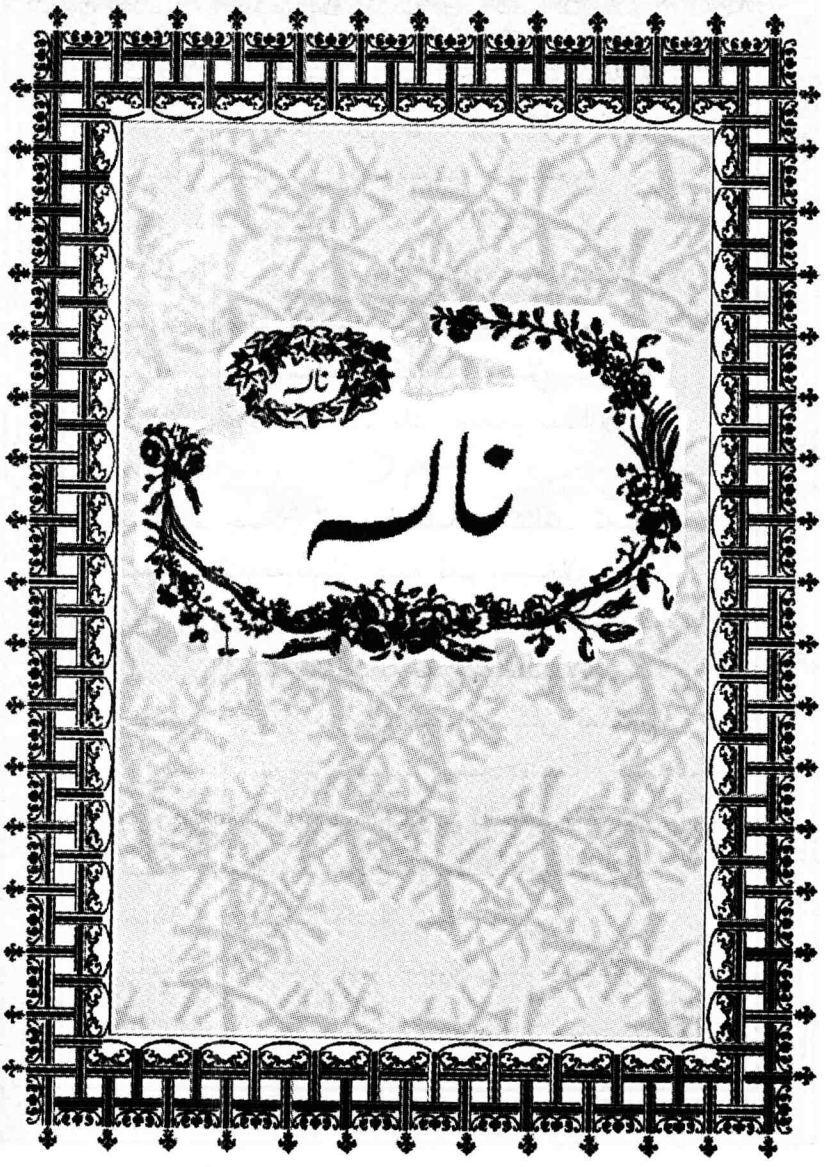
(«بايان ھەزىنى» 227-بەت)

عدا

كىردىلار ئەرەقئەفشان سەير ئۇچۇن نەۋ ئوغلانلار،
تىرگە باتسا شەبنەمدىن نى ئەجەب گۈلستانلار.
ناسىھا، نەسىھەتدىن دېمەكسم نە بىلمىشلار،
ئىشق ئەھلىنى قىرغان تەبئى نا پۇشايمانلار.
كۆڭلۈم ئەتتىلار يۈز چاك شانەدەك چىمەن ئىچرە،
سەرۇى قامەتۇ شەمشاد كاكۇلى پەرىشانلار.
باشقە ئەھدۇ پەيماندىن گەرچە ئەتتىلار سىزگە،
ئەمدى غەيرە قىلمىشلار باشقا ئەھدۇ پەيمانلار.
... ... *
يىغلاسام چىمەن ئىچرە لەئىلدىن كېلىب ئەيتۇر،
بولدىلار گەۋھەرەفشان دىدە ئەبر نەيسانلار.
ئۇل پەرى بەھىشت ئىچرە سەير ئەتسە كەۋسەردەك،
ئاغزىنى ئاچىب قالغاي بارچە ھۆرۇغىلمانلار.
كۆڭلۈم ئاچىلۇر يۈز باغ ئۇقىغە نىشان ئەككەچ،
غۇنچەدەك تىرەرمەن سۇبھە دەستە دەستە پەيكانلار.
بەزم ئارا ئۇلۇغلاردىن خىلئەت ئالسالار تاك يوق،
سۆزگە كىيگۈزۈرلار تۇن ئوقۇغاندا خوشخانلار.
خوبلاركى بازارى بولدىلار ئەدا ئەيتۇر،
ساتقۇن ئالغۇچىلار مەھر جەۋرۇ زۇلۇم دېھقانلار.

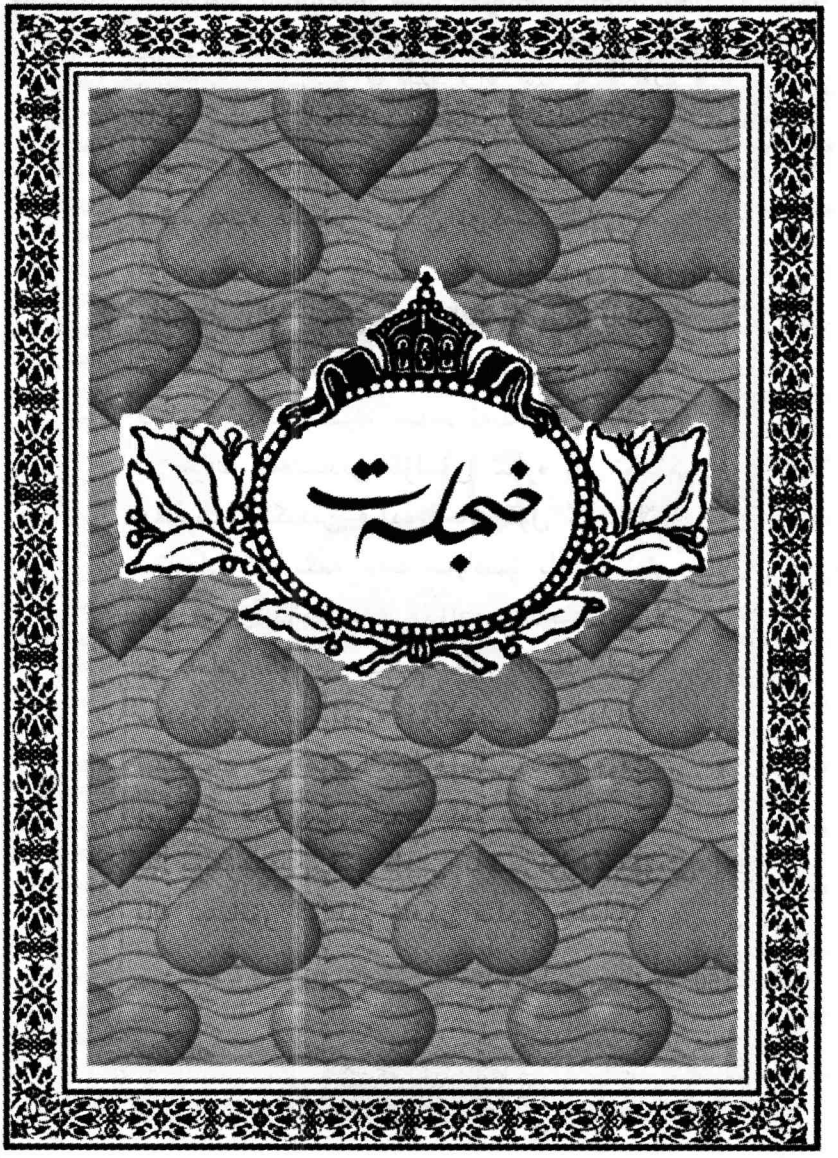
(«بايباز ھەزىنى» 148-بەت)

* بۇ جايدىن بىر كۆپلىت قىسقارتىلدى.

نالہ
نالہ

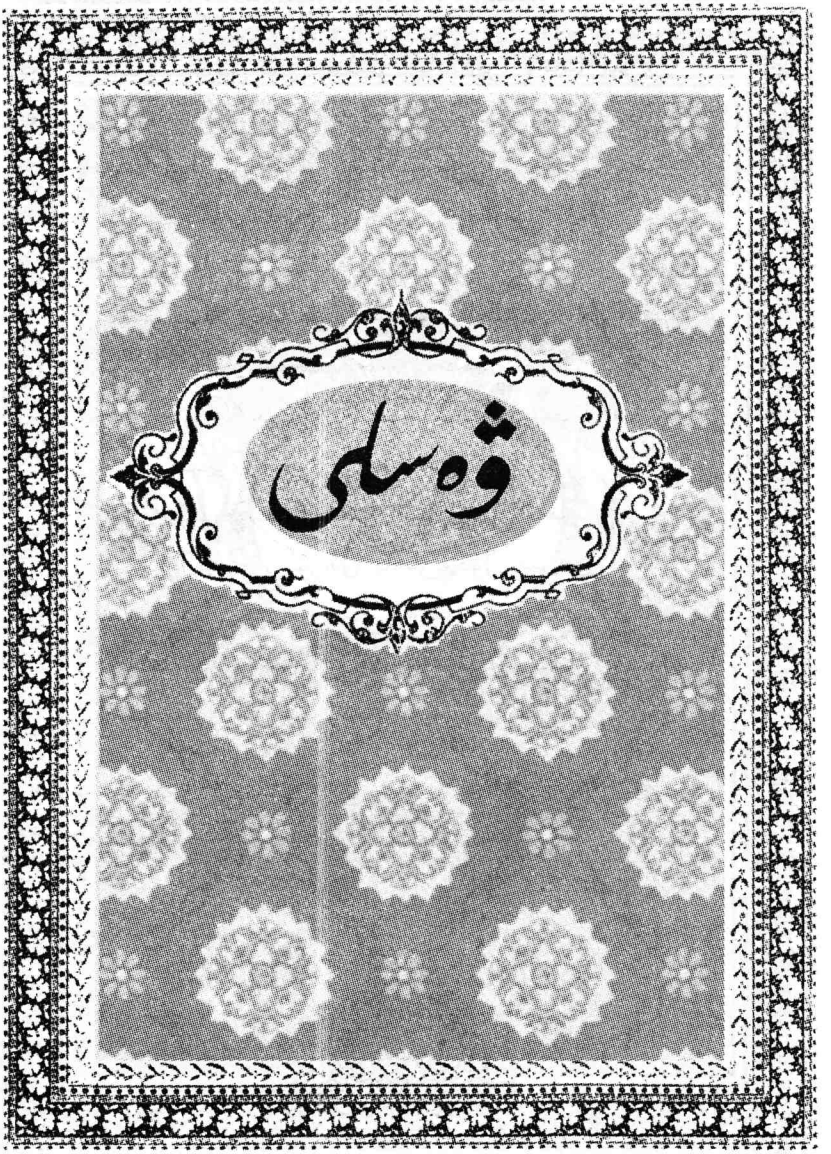
قالدى تا خەدەڭىدىن كۆڭلۇم ئىچرە پەيكانلار،
تابتى رەۋنەق ئانداقكىم غۇنچەدىن گۈلستانلار.
قايسى كۆز قەتلىنىڭ مەشھەدى ئېرۇر يارەب،
قەترە قەترە قانىدىن بولدى نەرگەسستانلار.
تۈن رەقىب ئاياغ چەكتى ساقى ئىلكىدىن مەنھەم،
يۇتمىشام تاڭ ئاتقۇنچە رەشك جامىدىن قانلار.
ئى فىدا ساڭا كۆرمە ھىچ غەم يۈزىن يەئىنى،
قەتل دەئىدەسى بىرلە خىرەم ئەيلەدىڭ جانلار.
تا يۈزۈڭ جەفاسىدىن گۈلشەن ئىچرە يەر تۈتتۇم،
ھەسرەت ئىلكىدىن قىلدى چاك گۈل گىرىبانلار.
سەفھەئى ئۇزارىڭغە خەت سەۋادىمۇ ياخود،
ھەر تەرەف كۆكەرمىشلار گۈلشەن ئىچرە رەيھانلار.
بۇ تەمامى گۈل زەخمىكىم مەگەر لەبىڭ يادى،
سىندۇرۇب باشى ئۆزرە كۈلكىدىن نەمەكدانلار.
سەلتەنەت سىپەھرىنىڭ يا قۇياشى سەن يوقتۇر،
زەررەلىق قەتارىدىن خىدمەتىڭغە سۈلتانلار.
ناز ئۇيقۇسىدىن كۆز ئاچتى ئاخىر ئول، مەھۇش،
نالە تىنماغۇر كۆڭلۇم ۋەھكى قىلدى ئەفغانلار.

(«بايياز ھەزىنى» 150-بەت)

خجلت

چىمەن رەئىنالىغىن رۇخسار جەنناندىن تەماشا قىل،
نەزاكەت جىلۋە بىر سەرۋى خىراماندىن تەماشا قىل.
ئەرەم گۈلزارى بىرلە گەر تىلەرسەن سەبزەئى جەننەت،
گۈل رۇخسار ئىلە ئول خەتى رەيھاندىن تەماشا قىل.
ۋەفا يولىدا كۆز تۈتماقنى كۆرگىل مەندىن ئى ھەمدەم،
ستەم بىرلە جەفا ئول ئەھدى يالغاندىن تاماشا قىل.
كۆڭۈل ئالماي جەفايۇ جەۋر ئەتمەك خوبلار ئىچرە،
ۋەلى جان ئافەتى ئول نامۇسۇلماندىن تەماشا قىل.
ۋىسالى ئىچرە ھىجران ۋەھمىدىن قورقارسەن ئى كۆڭۈل،
بەياز سۇبھ ۋەسلىن شامى ھىجراندىن تەماشا قىل.
چىمەندە سەرۋى ئۆزەئى باغبان گۈل بتمادى ئەمما،
كىلىب ئول گۈل جەبىن سەرۋى خىراماندىن تەماشا قىل.
دۇنيا قىلماقنى خىجلەت بەرمە قولدىن لوتىف ئەتمەكنى،
ئەمىر نامۇر سەيىد ئۆمەر خاندىن تەماشا قىل.

(«بايياز ھەزىنى» 154-بەت)

ژەسلی

شەۋكەت غەزىلىگە مۇخەممەس

بەھەمدۇللا يۇزىڭ ئايىنەئى گىتىنەما بولدى،
يۇزىڭ كۆرگەچ كۆزۈم ئىشقىڭدە كۆڭلۈم ئاشىنا بولدى،
بولۇپ دىۋانە ئاخىر رەسىم دانىشدىن جۇدا بولدى،
قارا زۇلفىڭ تولۇن ئايدەك يۇزۇڭگە ھالە تا بولدى،
مېنىڭ ئولدەمدە يارۇق روزگارىم ھەم قارا بولدى.

قىيامەت قايىم ئولغاي راست قىلساڭ ناز ئىلە قامەت،
فىراقىڭ نىقمەتى دەۋزەخ، ۋىسالىڭ نەئىمەتى جەننەت،
شەھىد بىر نىگاھىڭ ئى قارا كۆز بولدى ھەر ئامەت،
ئۇلۇس قەتلىغە جانا يادىن ئوق چەكمەك ئەمەس ھاجەت،
نىچۇك مىژگاندىن ئوق ئاتماقتە قاشىڭ تورفە يا بولدى.

ھەممە ئاشىق قىلۇر سەندىن تەمەننا، ھەر تەمەننا سەن،
جەھان ئەھلىنى سەن بىر مەھۋەش دىلجۇي زىباسەن،
يۇزۇڭ كۆرگەن ھامان گۇل رەشكىدىن چاك ئەتتى ياقاسىن،
قىلۇر ئېردى چىمەندە سەرۋى نازۇكلىكنى دەئۋاسىن،
قەددىڭ كۆرگەچ خىيابان ئىچرە خىجلەتدىن دوتا بولدى.

چىمەننى سەيرى ئىلە بولمادىم دىلشادۇ خۇررەمكىم،
سەمۇم ھىجر قىلدى رەۋنەق ئەيشىمنى بەرھەمكىم،

تەمۇغ ئوتىدىن ئارتۇقدۇر ماڭا بۇ ئاتەش غەمكىم،
قۇرۇق جىسمىم مېنىڭ رەشىك ئوتىغە يانماسمۇ ھەردەمكىم،
سېنىڭدەك مەھۇەشىم ئەغيار ئىلە ئەيشى بىجا بولدى.

ھەمشە جانۇ كۆڭلۇم ئارزىڭ كۆرمەككە مايىل،
سېنى ۋەسلىڭنى ئىستەر كېچە كۈندۈز جۇملە ئەھل دىل،
يۈزىڭ بىپەردە كۆرمەك ماڭا ھەرگىز بولمادى ھاسىل،
ھەرىم قۇربىڭا مەندەك كىشىنى يەتمەكى مۇشكىل،
كى سۇلتانلار سېنىڭ ئالدىڭدە بىر كەمتەر گەدا بولدى.

دۇنيايى جانىڭ ئەيلەب كۆككە چىقتى بولبۇلىڭ ئاھى،
سەلامەت خاھىڭ ئولدى خەلق بارى ماھتاماھى،
ماڭا ھەم بىر نەزەر قىل ئەل سارى لوتىف ئەيلەگۈڭ گاھى.
نىياز ئەھلى قاتاردا ساڭا ئى خوبلار شاھى،
ئالار بىرلە مېنىڭ ھەم كارۇبارىم ئىلتىجا بولدى.

مۇھەممەد ئۇممەتى تەڭرى تائالا بەندەسدۇرسەن،
كى تەخت بەختىڭ بىر خىسرەۋ فەرخۇندەسدۇرسەن،
سەرىر ھۆسنىڭ شاھنشەھ زىبەندەسدۇرسەن،
سىپەھرىڭ سەئادەت ئەختەر تابەندەسدۇر سەن،
شەرەف بۇرجى ئانىڭچۈن ساڭا تۇرماقلىققە جا بولدى.

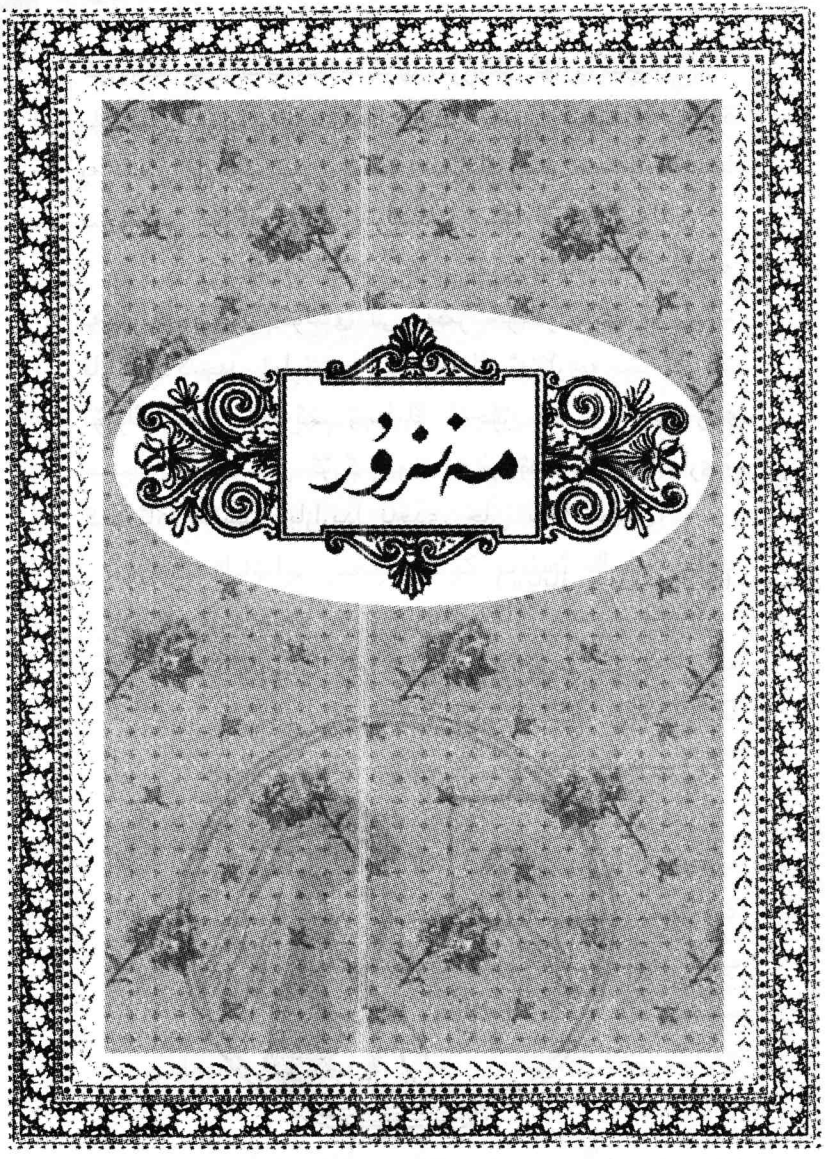
سېنى جىسمىڭ سىزادۇر ساقلاماق گۇل بەرگىتەر ئىچرە،

كۆزۈمگە مەردۇمەكدەك جايىدۇر تۇرساڭ نەزەر ئىچرە،
يۈزۈڭنى پەرتەۋى نۇر سەفا بەردى بەسەر ئىچرە،
پەرىسەن يا مەلىكسەن يوقسە مىسلىڭ يوق بەشەر ئىچرە،
نىچۈنكىم كۆرگەن ئەل خولقىڭنى ساڭا مۇبتىلا بولدى.

ئەسرىڭ نىچۈن ئولماي ئى ئەمىر خوبلار بارى،
قاراڭغۇ كىچەنى يارۇتتى مەھر رويۇڭ ئەنۋارى،
ئۆزۈڭ لوتىف ئەيلەكسم ۋەسلىڭ ئۈچۈن ۋەسلى قىلۇر زادى،
سېنىڭ شەۋكەتدىن ئۆزگە يوق دورۇر ۋەسلىڭ خەرىدارى،
كىم ئاڭا ھۆسىن بازاردا نەقدى جان بەھا بولدى.

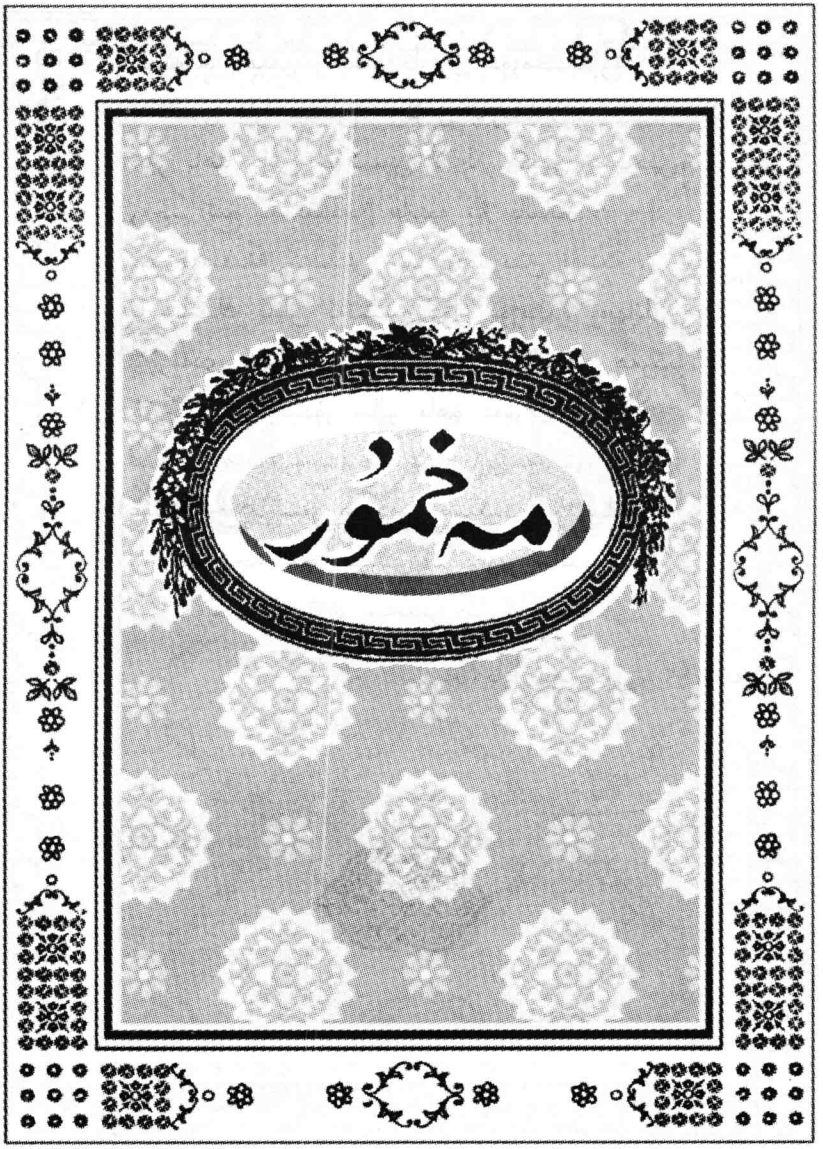
(«بايان ھەزىنى» 65-بەت)

مه نزور

ئۆرتەگەن مېنى ۋەھكىم ئارىزى دورەخشانلار،
بەختىمى قارا قىلغان كاكۇلى پەرىشانلار.
ھەر باھار باش چەكمىش لالەلەر كەبى سەيردىن،
زەخىم تىغ ئىشقىڭدىن قانىغە بۇ يالغانلار.
روم قەسدىغە كەلمىش چىن دىيارىدىن لەشكەر،
يا ساچىڭ ئايان ئەتمىش گۇل يۈزىڭدە رەيھانلار.
كۆرمەدى فەلەك زالى، سەن كەبى ئوغۇل ھەرگىز.
گەرچە ئۆتكەربىدۇر سالۇ ماھۇ دەۋرانلار.
قويدى خەت رۇخسارىڭ لالە باغرىغە يۈز داغ،
غۇنچە چاك ئىتەر ھەردەم رەشكىدىن گەربانلار.
ياخشىلار جەمالىغە كۆزگۈدەك نەزەر سالدىم،
ماڭا بولمادى مەنزۇر سەندىن ئۆزگە جەنانلار.

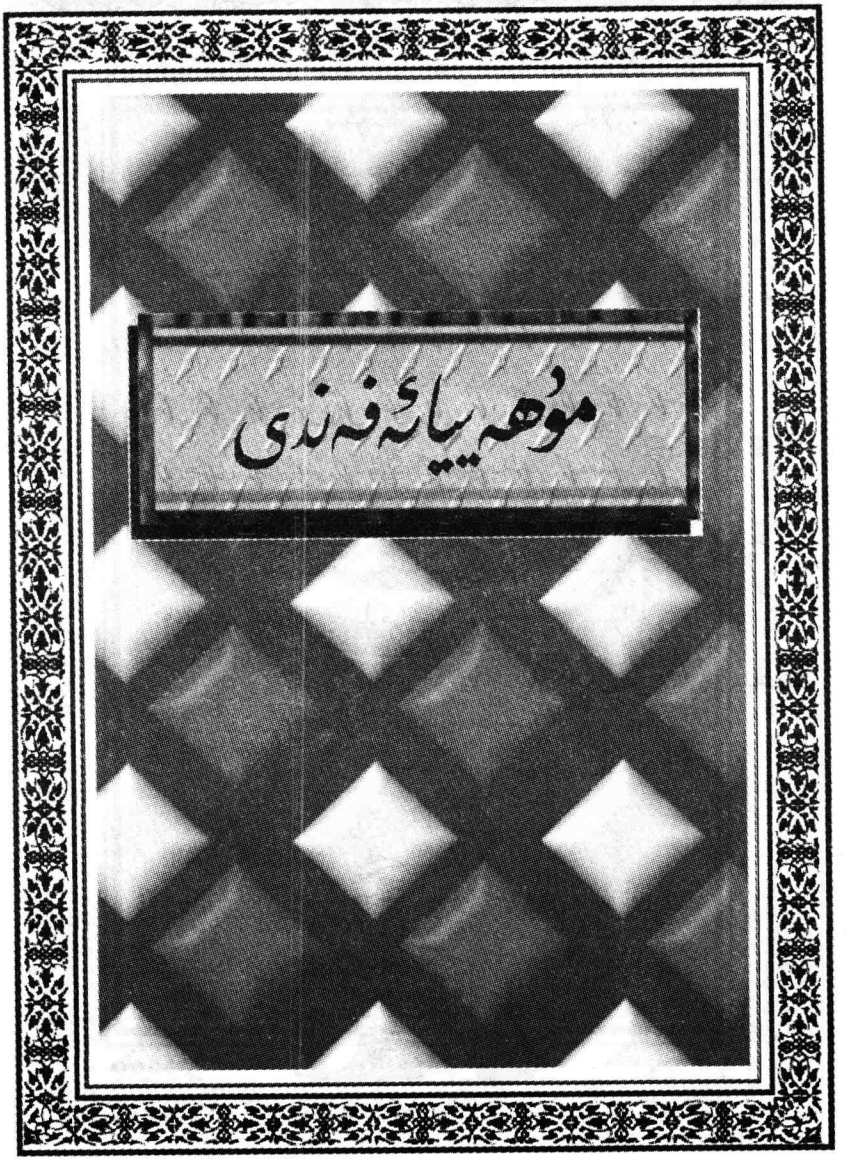
(«بايازھەزىنى» 153-بەت)

مه خمور

ئى فورۇغ ھۆسنۈڭدىن جان ئارا چىراغانلار،
مەست بادەئى ئىشقىڭ كافىرۇ مۇسۇلمانلار.
خالۇ خەت سەۋادىغە مەھۇ ئولۇب نەزەر سالدىم،
بولدى مەردۇم چەشمم زۇلمەت ئىچرە ھەيرانلار.
تا كەرە شمە مىسرىدە تەخت نازە ئولتۇرۇڭ،
نىچچە يۈسۈف كەنئان ساڭا تەھنىيەت خانلار.
بۇيلا قىلماغىل بىدادۇەر نە شەھر يارىمغە،
ئەيلارەم فىراقىڭدىن ئەمدى داد ئەفغانلار.
ئەھدى فەيزىنى كۆرگىل سەربەسەر زەمانىدە،
ھەربىرى فىلاتوندۇر گۈدەڭ دىلبوستانلار.
نىشائى سىفاتىڭغە يەتمايىن بولۇب مەخمۇر،
قىلدى خىرقەنى پارە مىسكىن ئەتتى ۋەيرانلار.

(«بايازھەزىنى» 152-بەت)

مُوهه یایهٔ فه ندی

ئى ئۆزۈڭنى هالەتىڭنى بىلمەگەن ئەسرارى قۇل،
بىر ئىشەكسەن ئادەمنغە ئوخشاغان ئەسرارى قۇل.
تابماغانسەن ياخشىلارنى سۆھبەتىنى شول سەبەب،
ئەهلى فەزلۇ ئىلىم قەدرىن بىلمەگەن ئەسرارى قۇل.
بۇ مىسلى مەشھۇردۇر، بىلمەس يامان ئۆز قەدرىنى،
سەن ئۇشول كۇندە ئۆزۈڭنى بىلمەگەن ئەسرارى قۇل.
هىچ هايۋان سەن كەبى مەكرۇھ بولماس ئى خەبىس،
دەرھەقىقەت ئادەم ئېرمەس ئەهرەمەن ئەسرارى قۇل.
باشنغە سەللە قويۇب بىر هەرف خەتنى بىلمەگەن،
ئامىئى رەسۋايۇ ئەبلەھ سەگ جەفن ئەسرارى قۇل.
قارى ئىبراهىم دوكانىن تەنگ ئەيلەب دايىما،
ئولتۇرۇرسەن ئۆتكەنىمدە هەر قاچان ئەسرارى قۇل.
كەلسە ئول دوكانغە ياخشى ئادەملار ئى يەلىد،
رەسىم ئارا بۇ تەۋازۇئ بىلمەگەن ئەسرارى قۇل.
بىر كىشىنى دۇكانىن تاقىغچە تەنگ ئەيلەمەك،
ئى بۇلەك دوكانغە هەرگىز سىغماغان ئەسرارى قۇل.
باشقا بىر ئىش يوقمۇ قىلساڭ ئى خەلايىق گەندەسى،
جانى يوق ئەسلى ئۆلۈككە ئوخشاغان ئەسرارى قۇل.
مۇزلاتۇرسەن قەيدا بولساڭ ئەهلى دانىش سۆھبەتىن،
نۇر يوق زەررە يۇزىڭدە مۇزلاغان ئەسرارى قۇل.
ساڭا دوكان ئولتۇرۇش هەرگىز ياراشماس نىكاكىم،
كۆب فەلاكەت سەن ساۋۇق ئەسكى چافان ئەسرارى قۇل.
يېڭى قىشلاق سوپىسىدەك كۆب ساۋۇقسەن ئۇستىگە،

سەللە كۆيلەكىڭنى چىركى يەتتى مەن ئەسرارى قۇل.
ئۇلفەتىڭ شولدۇرمۇ دەب قارىنى مەردۇم تەئىن ئىتەر،
قىلمە قارىنى يۈزىن مۇنچە تۇمەن ئەسرارى قۇل.
دۇكان ئولتۇرغان كىشى لازىمكى بولسا خودنەماي،
خوش لىباسۇ خوش لەقاۋ خوش سۇخەن ئەسرارى قۇل.
سەندە يوقتۇر بۇ سىفەتلەردىن شول نىشانە شول سەبەب،
سەرزەنىش ئەيلەب نەسىھەت ئەيتامەن ئەسرارى قۇل.
مۇھەييا تەنبە ئەيلەدى، ھەجۇ ئەتمەدى، گەر ئەتسە ھەجۇ،
سەن قاچارسەن ئەيلەبان تەركى ۋەتەن ئەسرارى قۇل.

(«بايات ھەزىنى» 212-بەت)

موهه مه دی لیخان

قەددىم خەملىقى قاشلارى ياسىدىن،
خاراب ئولماقىم چەشمى شەھلاسىدىن،
كۆزۈم قانى لەئلى تەمەننا سىدىن،
جۇنۇنۇم ئۇشول زولفى سەۋداسىدىن،
نىگۇنسارىلاردۇر نىگۇنسارىلار.

كوزۇڭدۇر ماڭا فىتنە بەرپا قىلان،
باشىم ئۆزرە يۈز شورۇ غەۋغا قىلان،
مېنىڭ ئالەم ئەھلىغە قىلان،
كۆڭۈل مەخزەنى ئىچرە يەغما قىلان،
بۇ ئەييارىلاردۇر بۇ ئەييارىلار.

چىمەندە خىرام ئەيلەمىش ئول پەرى،
قىلىب جىلۋە ئانداقكى كەبك دەرى،
بۇ پەرى ئۇستىنە گۈلبەرگىدىن چادىرى،
باشى ئۆزرە سالغان قىزىل مىئجەرى،
گۈلنارىلاردۇر گۈلنارىلار.

پەرى چىھرىلار كۆب جەفا قىلدىلار،
غەمۈدەرد ئىلە مۈبتىلا قىلدىلار،
مۈھەببەت بىلە ئاشنا قىلدىلار،
مېنىڭ روزىگارىم قارا قىلدىلار،
جەفاكارلاردۇر جەفاكارلار.

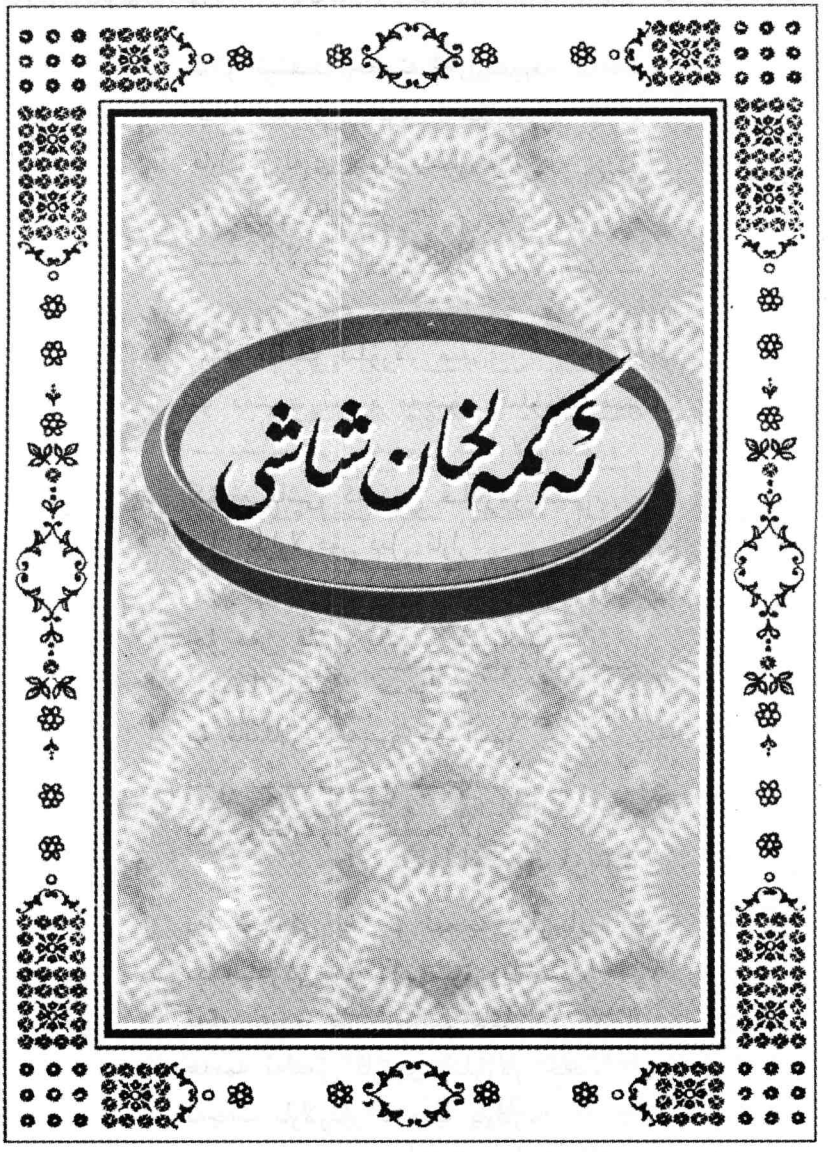
ئالار ئىشقىدا خەستەيۇ زارمەن،
جەفا تىغىدىن باغرى ئەخكارمەن،
قارا كۆزلەرى بىرلە بىمارمەن،
نە زولۇم ئەتسەلەر جانىم يارمەن،
ستەمكارلاردۇر ستەمكارلار.

شەھ مەلىك قىلۇرلار مېنى،
بۇ دەشت ئىچرە مەجنۇن قىلۇرلار مېنى،
سىرىشكىم نى جەيھون قىلۇرلار مېنى،
كۆزۈم ياشى كەلكۇن قىلۇرلار مېنى،
دىل ئازارلاردۇر دىل ئازارلار.

چۇ مەن قاشى يالارنى قۇربانىم،
گىرىفتار زىندان ھىجرانىم،
بۇ قاتىللارى ئەسرۇ ھەيرانىم،
ئالار كۇشتەئى تىغ ھىجرانىم،
بۇ خۇنخارلاردۇر خۇنخارلار.

تەئەججۇبكى بۇ بىر نىچچە دىلرەبا،
دېمەسلەركى بۇ شاھ ئىرۇر يا گەدا،
ئەگەرچەندە خان زەمانىم ماڭا،
ھەممە ئەلدىن ئارتوق قىلۇرلار جەفا،
ئەجەب يارلاردۇر ئەجەب يارلار.

(«بايازھەزىنى» 140-بەت)

ڕەمەزان

غازى غەزىلىگە مۇخەممەس

باغ ئارا كىرگىل كۆلۈب گۈلچهره رەئنالەنمسۇن،
غۇنچه تومارىن يازىب ناز ئىله زىبالەنمسۇن،
نەرسەسىگ هەم كۆز ئاچىب هەر يان تەماشالەنمسۇن،
ئارىزىگ كۆرسەت كۆڭۈل گۈلشەن تەماشالەنمسۇن،
قامىتىگگه جلوۋه بىر كۆبى تەمەنالەنمسۇن.

كۆزلەرىگ جەللادى ئاشق كوشلىق ئەيلەر ئىختيار،
ياشۇرۇن لوتفۇ غەزەب رەسمىنى قىلدى ئاشكار،
خەنجەرى مژگاندىن ئالدى قولغه تىغ ئابدار،
مەقسەدىگ گەر قەتلىم ئىرسه ئەيله پىنهان زىنهار،
زاهىر ئەتمه بۇ كەرەم تا خەلق غەۋغالەنمسۇن.

لەبلەرىگ ئەئجازىدۇر ئىهيائى روھ ئامىزلىق،
خەتو خالىگنى شۇئائى مۇشكو ئەنبەر رىزلىق،
كۆزلەرىگنى شۇھسى نەيرەگ سهر ئامىزلىق،
ئى پەرى قىلغىل تەكەللۇم بىرله شوكر رىزلىق،
تا ئانى تۇتى كۆرۇب ئالدىدا گويالانمسۇن.

بىگۇناھ قەتل ئەيلەمەكدۇر كۆزلەرىگنى مەتلەبى،
بىسەبەب جان بەخشىلىگ لەفز مەسىها مەنسەبى،

مەزھەر مەھرۇ ۋەفادۇر زاتى ئال مەشرەبى،
بىر نەفەسدە مىڭ ئۆلۈككە جان بېرۇر لەئىل لەبى،
ئى قۇياش بەرگىن خەبەر ئىسا مەسىھالەنمىسۇن.

مەترەبا تۇزگىل جۇنۇن بەزمىدە ۋەھىشەت سازىنى،
يەتكۇز ئەكمەل سەمئىغە نەفەخ تەلەست ئاۋازىنى،
لا مەكان پەرۋاز قىل باز ئەت كۆڭۈل شەھبازىنى،
كويىدە ئىشقۇلھەق بىقەرار ئەت غازىنى،
ھىجر دەشتىدە قويۇن يەڭلىغ شەكىبالەنمىسۇن.

(«بايات ھەزىنى» 104-بەت)

جۇنۇن ئىقلىمىدە مېھنەت فەزالار ئىكەن مۇنداغ،
گۈلى شەبنەم خەزان ئۇرغان سەبالار بار ئىكەن مۇنداغ،
مېنىڭ باشىمغە يۈز تۈرلۈك بەلالەر بار ئىكەن مۇنداغ،
باشىمغە چەرخى جەۋرىدىن جەفالار بار ئىكەن مۇنداغ،
كۆڭۈلغە ھىجر دەردىدىن دەۋالار بار ئىكەن مۇنداغ.

دەمى چۈن گۈلخان ئوتىغا كەباب ئەيلەپ دىل مەھزۇن،
گەھى غەم ۋادىسىن جەۋلان ئۇرۇپ مانەندەئى مەجنۇن،
گەھى ۋامۇق كەبى كۆزدىن تۆكۈپ يۈز دەجلەيۇ جەيھۇن،
سىرىشكىمدىن جەھان توفانغە گىتى چەرخ ئۇرۇپ گەردۇن،
فەلەكنى گەردىشىدىن ئاسىيالار بار ئىكەن مۇنداغ.

ئەسىر ئەيلەپ مېنى ھىجر ئىلكىدە بىچارەلەر قىلدىڭ،
تىنىمنى تىر باران غەمگىدىن يارەلەر قىلدىڭ،
كۆڭۈل مىناسىنى غەم تاشى بىرلە پارەلەر قىلدىڭ،
سوراغىڭدە مەن بىچارەنى ئاۋارەلەر قىلدىڭ،
ۋىسالىڭ سەجدە باردى سەبالار بار ئىكەن مۇنداغ.

ساڭا ساۋۇق سۆز ئەيتىب غۇنچەئى سۇرەتدىن ئاچىلمام،
نە دەب غەم كىزلىكى بىرلە تىنىمنى يۈز تىلىم قىلمام،
دەب ئېردىڭ تا تىرىكمەن بىر نەفەس مەن سەندىن ئايرىلمام،
كۆزۈمدىن ئانچىنان كەتتىڭ قانچە بارغانىڭ بىلمام،
خىلاف ئەمدى ئەتكەن بۇ‌ەفالار بار ئىكەن مۇنداغ.

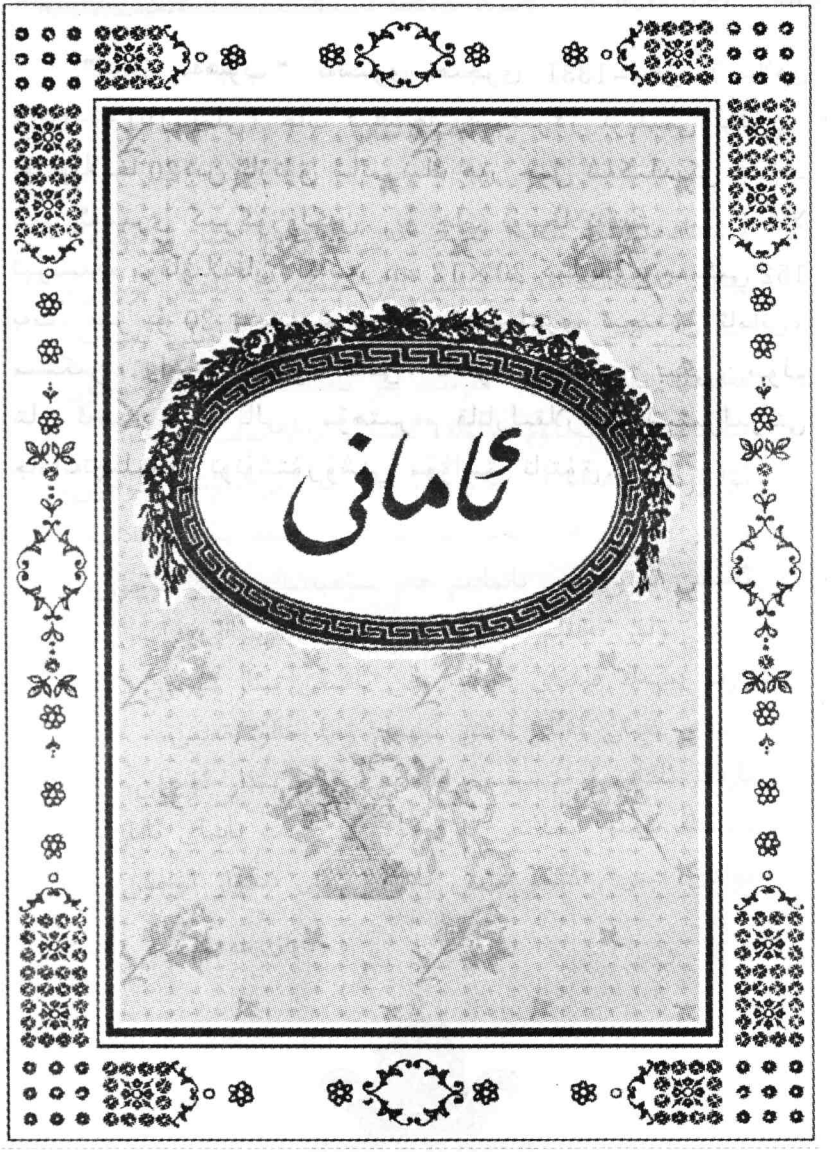
دەرىخا، بولمادى مۇقبۇل سۇلتان ئەرز ھاجاتىم،
قەرىن فەيز راھەت بولمادى سۇبھى مۇناجاتىم،
يۇز ئامىندىن ئەسەر گۇل قىلمادى گۇلزار دەئۇۋەتىم،
سەلامەت دەفتەرىدىن مەھۇ بولدى بىنىشان ئاتىم،
ئىجابەتدىن يىراق تۇشكەن دۇئالار بار ئىكەن مۇنداغ.

ئۇشاتتى لەئىل نەرخىن قىيمەت لەئىل كەھرە بارىك،
چىمەنغە ئاتەش ئۇردى غۇنچەئى گۇلبەرگ سرابىك،
خەتىك ۋەللەيىلدەك تالئى تولۇب ۋەلشەمس رۇخسارىك،
مۇنەۋۋەر قىلدى ئالەم، تەلئەت خورشىد ئەنۋارىك،
مۇھەببەت باغىدا رەڭگىن غەزالار بار ئىكەن مۇنداغ.

تىلسىم ھەيرەت دىدارىڭا تا دىدە مەھۇ ئولدى،
مۇھىت ئەئىزەم تەشكىم ئۆزرە رەۋان بولدى،
شەراب ۋەسل ئىچمەي غۇسسەدىن پەيمانەلەر تولدى،
سەمۇم جانگۇداز ھىجردىن ئۆمرىم گۇلى سۇندى،
ستەمكەر زولۇمپەرۋەر دىلرەبالار بار ئىكەن مۇنداغ.

ۋىسالىك قاسىدىن پەيغامىن ئىزلەب بولدى شاد ئەكمەل،
سىپەھىر ئايۇانىدىن ئۆتتى بىرىك بەرقۇباد ئەكمەل،
بىلىغە باغلاب ئىھرام تەلەب ھاجى نىھاد ئەكمەل،
تەۋاف خانەئى مەقسۇد ئىتىب تابتى مۇراد ئەكمەل،
مۇھەببەت ۋادىسىدا مۇددئالار بار ئىكەن مۇنداغ.

(«بايباز ھەزىنى» 117-بەت)

یامانی

"بايباز مەھبۇب" ئەسىرى ھىجرى 1331-يىلى (مىلادى 1912—1913-يىلى) چاپ قىلىنغان شېئىرلار توپلىمى بولۇپ، بۇ توپلامغا 20 دىن ئارتۇق شائىرنىڭ ھەر خىل شەكىلدىكى شېئىرىي ئەسىرى كىرگۈزۈلگەن. بۇ چاپ نۇسخا نەقىش بىلەن كالا تېرىسىدە مۇقاۋىلانغان. ئەسەر 20×12 cm كېلىدۇ، جەمئىي 152 بەت. بىز بۇ 20 نەچچە شائىرنىڭ ئەسەرلىرى ئىچىدىن ئامانى، مىسكىن، راجى، ئاجىز، كەمى، نادىرە، نەسىمى، بىگى، سۇلتان ئەھمەدخان، تالى، مۇھتىرەم قاتارلىقلارنىڭ شېئىرلىرىنى جامائەتچىلىككە تونۇشتۇرۇشنى مۇۋاپىق تاپتۇق.

غەزەللەر

ئىشقىڭ سالىب شەيدا قىلىب مەن خەستەيۇ بىمار ئۇچۇن،
رەھىم ئەتمەدىڭ فەردا قىلىب بول ئەھقەرىڭ ئەفكار ئۇچۇن.
مەجنۇن كەبى قىلدىڭ ئەجەب، ئىشقىڭدا ئى لەيلى نەسەب،
قەھرىڭ تەلبە ئەيلەب غەزەب، بىر باقمادىڭ مەن زار ئۇچۇن.
ساتساڭ مەنە بولدۇم قولۇڭ، بەسدۇر ماڭا بولسا يۇزىڭ،
ئۆلتۇردى ۋەھ شىرىن سۆزۈڭ، مەن تەلبەنى خۇشتار ئۇچۇن.
سەيىر چىمەن ھىچ ئەتمەدىم، تىشلەب لەبىڭ بىر ئوپمادىم،
ئاتماس ئۇرۇپ بىر تاتمادىم ھەم سۆھبەتىڭ ئەغيار ئۇچۇن.
رائىل بولۇر ئەقلىم ئەجەب كۆز ئۇچىدە تويساڭ قاراب،
يارىم دېسەڭ قىلماي غەزەب مەن ئاشقى بىئار ئۇچۇن.
تىشلاي دېبان لەئلۇ لەبىن ئوپسام ۋەيا خالۇ خەتىن،
باردىم ئاڭا بولدۇم يېقىن، قاچدىم رەقىب بىدار ئۇچۇن.
ئىشقىڭ سېنى يىغلاتتى قان كۆڭلۇم بېرىب تابماي ئامان،
بولدى مېنى رەڭگىم سامان ئاشىق ئىشى دىشۋار ئۇچۇن.

(«بايباز مەھبۇب» 67-بەت)

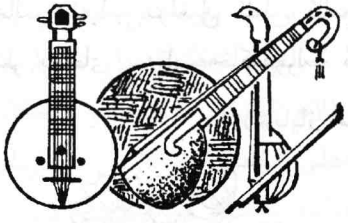
بەلەدەئى ئەشئەرنى كەزگەن مەست مەۋلانە كەمى،
بائىسى تەسكىن بولۇر دەب ئەشق مەۋلانە كەمى.
خوش فەساھەت ئىقلىمغە شەھ لسانۇل غەيبىدەك،
ھەر كۇتۇبغە جارى بولغان فەھىم مەۋلانە كەمى.
دەۋرىدەدۇر جەنانى ئەفسەھۇل شۇ ئەرالاربك،
ھەر خەفاغە يەددى بەيزا زەھىن مەۋلانە كەمى.
ئەھلى ئىرفان ئۆزلەرى بەلكى نەبىلار ۋارىسى،
قايسى ئىنسانىدە باردۇر فەزىل مەۋلانە كەمى.
گوفتىگۇيى زاھىرەن بولدى مەجازى ئىشقىغە،
باتىنەن بولدى فەناغە غەرق مەۋلانە كەمى.
ئەيلەدى فەرغانەنى بۇ كىم مۇسەخخەر ھەر سۆزى،
بەلكى ئىسلامبۇلنى ئالدى قەۋل مەۋلانە كەمى.
ھەرم قالدە كۆرۈك فەيزى ئىلاھا دىنى ئەسەر،
بول سەبەبدىن ئى ئامانى زىلدە مەۋلانە كەمى.

(«بايان مەھبۇب» 87-بەت)

ھىجرىڭ سالىب بولمە يىراق گۈل يۈزلارىڭ كۆرگۈم كېلۈر،
يۈز مىڭ جەفا بەرسەڭ رازى بولۇب ئالغۇم كېلۈر.
ئىككى ئانارىڭنى تۇشاب بوينۇڭە مەن قۇلنى تاشاب،
بىر نەچچە كۈن رۇز ئىلە شەب بولماي جۇدا يۈرگۈم كېلۈر.
تەلبە قىلۈر ھەربىر سۆزۈڭ فىكىر ئەيلەسەم قاشۇ كۆزۈڭ،
نازۇك تىلۇ بەسكە لەبىڭ بىرگە قوشۇب سۈرگۈم كېلۈر.
جانلار نىسار ئويناب كۈلۈب بەرسەڭ قوچاق بىر قايرىلىب،
غەبغەبلەرىڭ تىشلەب ئۈپۈپ خالىس بولۇپ تاتقۇم كېلۈر.
ئى رەھمى يوق، بىزگە قاراڭ، قاشىنى ئاتىڭ، قىلماي تورەڭ،
ۋەيدار قۇلۇڭ بولسۇن ئاكاڭ ھەم سۆھبەت بولغۇم كېلۈر.
ئىشقىڭدا ۋەھ كۆيدى ئامانى قىشلاقى دەب قىلما گۇمان،
بۇ كۈن مەنەم ئى نەۋجۇۋان شاش شەھرىلىك بولغۇم كېلۈر.

(«بايباز مەھبۇب» 88-بەت)

تۇرماقتا يوق هىچ تاقىتىم قانداغ بەيات ئەتتىك ئۇكەم،
بولماي تۇرۇپ ھەم سۆھبەتىم مۇنچە شتاب ئەتتىك ئۇكەم.
ۋاله قىلۇر ھەربىر سۆزىك شەيدا ئىتەر گۈلدەك يۈزىك،
ھالىم قىيىن رەھىم ئەت ئۆزىك، باغرىم كەباب ئەتتىك ئۇكەم.
لەئىل لەبىك سۇرمەسىن ئالەم ئىلى دەر ئافرىن،
ئۆلمەككە بەس بولغاي يېقىن بەلبە ئازاب ئەتتىك ئۇكەم.
ھىجرەت قىلىب كەتسەم ۋەتەن ئاي يۈزلەرىك كۆرگۈم قەچان،
بۇ ناتۋان قۇللارغا سەن يەۋمۇل ھىساب ئەتتىك ئۇكەم.
گۈلەم سەرى ئولكۇن كېلىب ئاشقىلىقىم بىلدىك كۆرۈب،
قەھرىك بىلە ئاچىغلانىب قاتتىغ ئىتاب ئەتتىك ئۇكەم.
نالەم بىلە يەتتى فەلەك سەبر ئەيلەمەي كۆيسە كېرەك،
تەھسىن ئىتەر كۆرسە مەلەك ھۆسنىگز باب ئەتتىك ئۇكەم.
خۇلقىك ئەجەب شەيدا قىلۇر مىك فىتنەلار پەيدا قىلۇر،
ھۆسنىگى كىم سەۋدا قىلۇر ئاڭا ئەزاب ئەتتىك ئۇكەم.
ئەغيار ئىلە ئەيلەب سەفەر قول ئوشلاشىب ئى بىخەبەر،
غەم زەھرىنى ھەر كىچەلەر بىزگە شەراب ئەتتىك ئۇكەم.
نەيلەي مېنى ھالىم خەراب بولغىل ئامان ئالىجاناب،
لوتىف ئەيلە، بىر بولغاي سەۋاب خاكىقوراب ئەتتىك ئۇكەم.

(«بايباز مەھبۇب» 98-بەت)

قەريەمز بىر بەلدەدۇر كىم سورىسىگىز ئى يارلار،
ھەر تەرەپقە جارىدۇر جەننەت كەبى ئەنھارىلار.
قۇدرەتىدىن كەلدى تەرھى بىر ئەجەب ۋالا مەقام،
بول سەبەبدىن رەشك ئىتەر ئالەمدەكى ئەمسارىلار.
ھەيئەتى بولغان مۇقابىل ئىسمىدۇر ئابى رەۋان،
زىنەتى باغى ئەرەمگە ھەر تەرەپى ئەشجارىلار.
نىچچە بۇزرۇكلار ئىچىدە يا سۇلايمان تەختىدەك،
كۆپ مۇجاۋىر قەريەمزغە فائىزۇل ئەنۋارىلار.
سەير ئىتىب سەييارلار بول بەلدەغە ئەيلەب سەلام،
تۇشكەي ھەركۇنى تەئزىم ئەيلەب كۆكرەكى ئەنۋارىلار.
ئەھلى دۇشمەن دەستىدىن بول بەلدەئى ھىفرى ئۇچۇن،
سەنگە قۇدرەتىدىن ياسالغان كۆر تەرەپى دىۋارىلار.
ھاكىمدۇر بەلدەمزنى موللا مەنسۇر قۇل بولۇس،
ئەدلىدىن بولغان مۇسەخخەر جۇملەئى ئەييارىلار.
ئىسلام ئاباد ئولسە ئىبردى شەھ ئوبولغازى كەبى،
قىلغاي ئىبردى رۇبئى مەسكۇن ھۆكمىدە ئىقرارىلار.
دەۋلەتۇ ئەمرىغە يارەب بەرمەگىل ھەرگىز زەۋال،
دەب ھەمىشە ئەيلەرەم تەھتى دىل تەكرارىلار.
كەم ئىبرۇر ۋەللاھ ئەئىلەم شەھرىمز بىجالارى،
جۇملەسى ئەھلى مۇھەببەت تالىبى دىدارىلار.
بەلدەمزنى قىلمە تەھقىر مەن كەبى كىر چەفان،
ئەغنىيالىق بابىدە كۆپ خاجەئى ئەھرارىلار.
يوق ئەنانىيىەت ئالاردە جۇملەسى زولئىھتىرام،

ئەھلى رەئىەت پاك تەنبەت ئول شكەر گۇفتارىلار.
ئەيش ئىلە ئىشرەتلەرى مەئمۇرچىلىق بىرلە مەدام،
دانەيۇ غەللە بىرلە تولغان خانەيۇ ئامبارىلار.
رەڭبىرەڭ ئەيلەر ئىمارەت شەھنەشىنۇ شاھدار،
ھەر نىچۇك ئىشلارغە (؟) بەختبارىلار.
ساقلە يارەب مىڭ بەلادىن بەلدەمزنى ئەھلىنى،
ئەيلە سىھەت گەدالاردىن بولسا ھەر بىمارلار.
بار ئىبرۇر بولغان بەنابەر مەدرەسە ئالى مەكان،
جانىش ھالا ئىچىدە بىر نىچچە ئەغيارلار.
نەقىش ئولۇب تاقۇەرداقى كەركەبدىن دائىما،
سەرنىگۇن تەئىزىم ئۇچۇن بول گۇنبەز دەۋۇارىلار.
يۇز شۇكر دەرگاھىغە كۆب شەھرىمزنى فازىلى،
ئەۋۇەلەن ئىستىما دەنا ئەللامەئى بىسيارىلار.
ۋائەجەب چەندانى يوق، تەربىيەتى ئەھلىغە كىم،
يوقسە بولمىسۇن مۇدەررىس ئۇشبۇ خەيز ئاسارىلار.
خاكسارۇ كەمتەرىنۇ ئەھقەرۇل تولالبى بىز.
بارمۇ ھەدد قىلسام ئالار ۋەسفىنى مەن ئىزھار.
يۇز شۇكۇركىم بەلدەمزنى تالبى كۆبدۇر ۋەلى،
باردۇر ئاندەڭ بىر-بىرىغە گىنەيۇ ئازارلار.
سەئى ئېتىب مەنزىلغە ئەيكىم ئالاردىن نىچچەسى،
ھەر نىچۇك ھەم بولسا تابتى مەئىنادىن ئەخبارىلار.
بىر ھىدايەت راھىدىن تەۋفىق يۇر دەردكار،
بولسۇن ئاخىر بىر-بىرىغە گۇيىيا دىلدارىلار.

يا ئىلاھا تەي قىلىب روھى فەنا فىلئەللاھ مەقام،
ھەم فەرد دەھر بولسۇن ھەيزدەك دەستارىلار.
ئى ئامانى بىئىبا سەن كەتتەلارنى دامەنسەن،
ئۇشلاريۇرسەن ھازىر ئەت ئالدىدا ئىستىغفارىلار.

(«بايازمەھبۇب» 117-بەت)

مسلى دوككان ھەركۈنى بولغاي تەماشا ھوجرەسى،
يا تىجارەتخانەلەردەك مۇنچە غەۋغا ھوجرەسى.
ھەركۈنى قىلغاي ھەشەر ئاشنى قالماس زەررەچە،
مەھز ئەكلۈشەراب ئۈچۈن بولدى مۇھەييا ھوجرەسى.
كىردى چىقتى كىسرەتىدىن زەررە مەئىنلار ھوسۇل،
قورقادۇرمەن قىلمىغاي دەب ئەكس دانا ھوجرەسى.
شەمئى كۈتۈب سەۋداسىغە بولدى نەمايان لەفكەدەك،
بۇ ئىرۇر فەزلى ۋەسئى يا ئىتەك ۋالا ھوجرەسى.
تەك ۋەسفىغە ئالار بىئىشتباھ بولدى فەقر،
يەئىنى نالان يەئىندىن بولدى ئەلالا ھوجرەسى.
شوفتولمىش ئۇقۇب تەھقىق ئىتەرلەر مەئىنسىن،
گۈيىيا كەسجانىلاردەك بولدى ھالا ھوجرەسى.
خوب كۆرۈپ چىقتى بۇ تەھسىل مالۇدۇنيا دەفتەرىن،
ئى ئامانى قىلغۇدەك مەشغۇلى دۇنيا ھوجرەسى.

(«بايار مەھبۇب» 130-بەت)

مۇۋەششەھ

مەينى ئىچىب دۇرنى ساچىب چۈنۈ چەرالارنى قىلىڭ،
لاله بولۇڭ باله بولۇب بىزگه نەۋالارنى قىلىڭ.
ئاندە كۆرۈب دىلنى بىرەي بىر كېلىڭ ئى ئۆلسەم ئۆلەي،
تويسه كۆزۈم قۇلمەن ئۆزۈم گەرچه جەفالارنى قىلىڭ.
ۋاي نىتايىن، قان يۇتايىن، كىم بولامىز، كىملارىڭىز،
لەڭ لەكدىن هەر سەكىدىن مەيلى هەۋالارنى قىلىڭ.
هۇشى كېتەر، باشى قاتار كۆرسه سىزى رەهىم قىلىب،
كۆزنى سوزۇب رەگنى ئىزىب بەلكى گەدالارنى قىلىڭ.
نەيزە بىلەن (؟) قىلىب تاشلا قاشىڭ يالاردىن،
خەندە بىلەن بەندە ئېتىب لوتفۇ ئەتالارنى قىلىڭ.
ئەسىل لەبىڭ ۋەسىل مەن تاتمادى قول قولىڭىز.
هەرچه ئامان بولسا يامان ئاڭا ۋەفالارنى قىلىڭ.

(«بايازمەھبۇب» 127-بەت)

مۇرەببەھ

تالىب ئىلىم بولغان كىشى قانائ بولۇر،
نەفسۇ ھەۋا خاھىشغە مانئ بولۇر،
تەھارەتسىز قەدەم قويماي جايئ بولۇر،
كىچە كۈندۈز جاننى قىيناب سايئ بولۇر.

ئىلمۇ ئەدەب ئەنبىيالار مىراسدۇر،
جەھلۇ غەزەب ئەشقىيالار پەيداسدۇر،
جاھىل كىشى بىلمەس نېچۈك مەۋلاسدۇر،
مۇنداغ كىشىن ندامەتى زايئ بولۇر.

ئى تالىبلار ھىممەتلەرىڭ ئالى بولسۇن،
بار يوقدىن نەزمرلەرىڭ خالى بولسۇن،
قىشىن يازىن ئۇقۇشلارىڭ ۋالى بولسۇن،
مۇنداغ كىشى كىتابلارە تالئ بولسۇن.

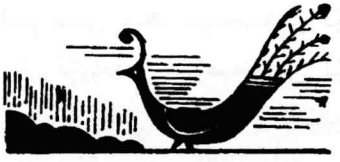
شەرت تالىب مۇسافىرلىق سوڭرە قوللىق،
ئاچلىق بىلە يەلانغاچلىق ئاڭلاماسلىق،
قىلماق كېرەك ئەزىزلارە خوش رەۋشەنلىك،
ئانداغ كىشى ياخشىلىققە جامئ بولۇر.

ئى تالبلار مۇئەللىمنى قىلماڭ خەفە،
سىزلەر ئۇچۇن جىگەر باغرىن قىلغاي چەققە،
يالغۇز تاشلاب كەتمەڭىزلار ھەر قاياققە،
مۇئەللىمغە بىئەدەبلەر ناسى بولۇر.

ھەر كىشىنى ئالىم دېبان شاگىرد بولماڭ،
كىتاب ئاچقان مۇئەللىمدىن يۈز ئۆگكۈرمەڭ،
ئىھتىيات قىلىڭ نەزەرىدىن چۈشۈب قالماڭ،
ئۇستادىغە ئازار بەرگەن زالىم بولۇر.

مۇنداغ دېبان ھىكمەت ئەيدى ئۇستادىمىز،
ۋاجىب ئېرۇر پەندلارىنى ئالماقىمىز،
خەتا ئېرۇر سەئى ئەتمەسدىن يۈرمەكتىمىز،
بول سۆزلەرگە ئەمەل قىلغان ئالىم بولۇر.

(«بايان مەھبۇب» 137-بەت)

مۇخەممەسلەر

ھەزىنى غەزىلىگە مۇخەممەس

جان بىرىب ئى مەن تالىبى جەنانە بولسام كاشكى،
ئىككى دۇنيادىن كېچىب مەردانە بولسام كاشكى،
ئىشقىڭ ۋادىسىدە ھەيرانە بولسام كاشكى،
مىسلى مەجنۇن لەيلىدەك دىۋانە بولسام كاشكى،
يار ئۈچۈن ئالەم ئارا ئەفسانە بولسام كاشكى.

رەھىم ئەتب مەن خەستەگە بىر ئالماسا يۈزدىن نىقاب،
ئاھكىم ھىجرانىدا كۆرگىل مېنى باغرى كەباب،
تەشنەلەر بولدۇم نىتاي بىر يول مېنى ئەيلەب ئىتاب،
دەير ئارا پىرى موغان مەن تەلبەئى سۇنسا شەراب،
بادەنۇش ساكىن مەيخانە بولسام كاشكى.

ھەسرەتا باغرىم ئىزىلدى فىرقەتىدىن نۇش ئەتب،
چىقماغان جانىم مېنى مىڭ كۈلفەتىدىن نۇش ئەتب،
كىتەدىم بىر بار ئۆزۈمدىن سۆھبەتىدىن نۇش ئەتب،
جام ۋەھدەتدە مۇھەببەت شەربەتىدىن نۇش ئەتب،
مەست ئولۇب ئىدراكىدىن بىگانە بولسام كاشكى.

يار ئەگەر لوتىف ئەيلەسە قۇللارگە بۇ گۈلزار ئارا،
زەررەچە كۆرسەم جەمالىن خاب يا بىدار ئارا،
دەفئىتەن رەسۋا بولۇپ دىۋانەئى ھۇشيار ئارا،
شىبلدەك رەقىس ئەيلەبان ھەر كوچەئى بازار ئارا،
ئىشق ئوتىغە ئۆرتەنىب بەريانە بولسام كاشكى.

مەن بولۇپ ئىشقىك ئەسىرى تابمادىم ھەرگىز ئامان،
قويمادى مەجنۇنلىغىم ئەزلەت چىكەرگە بىر زەمان،
تاقەتىم يوق زەررەچە تۇرماقتا مەن ئەيلەب مەكان،
مۇلك ئەشيادىن كېچىب كەتسەم يارانلار بىنىشان،
ئەل كۆزىدىن بو يولى پىنھانە بولسام كاشكى.

خون دىل بىرلە كىشى جانىدىن كېچىب يۈز بار-بار،
مىسلى يەئقوبدەك ئەگەر ياد ئەيلەسە لەيلۇ نەھار،
فەيز ئالۇر بىلسەك ئامانى ئىشقىدە بولسا قەرار،
كىمكى دەريايى مۇھەببەتكە چۇمەر غەۋۋاسۋار،
مەن ھەزىنى تالىبى دۇردانە بولسام كاشكى.

(«بايازمەھبۇب» 68-بەت)

زوهۇرى غەزىلىگە مۇخەممەس

كەلدى ھىجران غەملەرى دۇشۋار ئۆرگەلسۇن قۇلۇڭ،
ئال جەمالىڭ پەردەسىن بىر بار ئۆرگەلسۇن قۇلۇڭ.
تا كۆرۈپ بىر يول ئۆلەي ئى يار ئۆرگەلسۇن قۇلۇڭ،
جۇملە جان بولسۇن فىدا ئەشئار ئۆرگەلسۇن قۇلۇڭ،
تابكى بولغۇم جۇدامەن زار ئۆرگەلسۇن قۇلۇڭ.

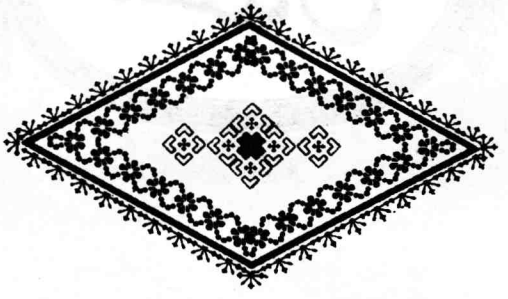
ئى پەرى باق بىر يولى يوقسە بولۇر ھالىم تەباھ،
نەيلايىن سورماي مېنى قىلساڭ ستەم ئى پادىشاھ،
كەلمەسەم كۇلبەم سارى ھالىڭ قىلاي دەب گاھ گاھ،
مۇنچە تۇشتۇم جۇدا ۋەسلىڭگە يەتمەي ئاھ ئاھ،
يا تاپىلدى مەندىن ئۆزگە يار ئۆرگەلسۇن قۇلۇڭ.

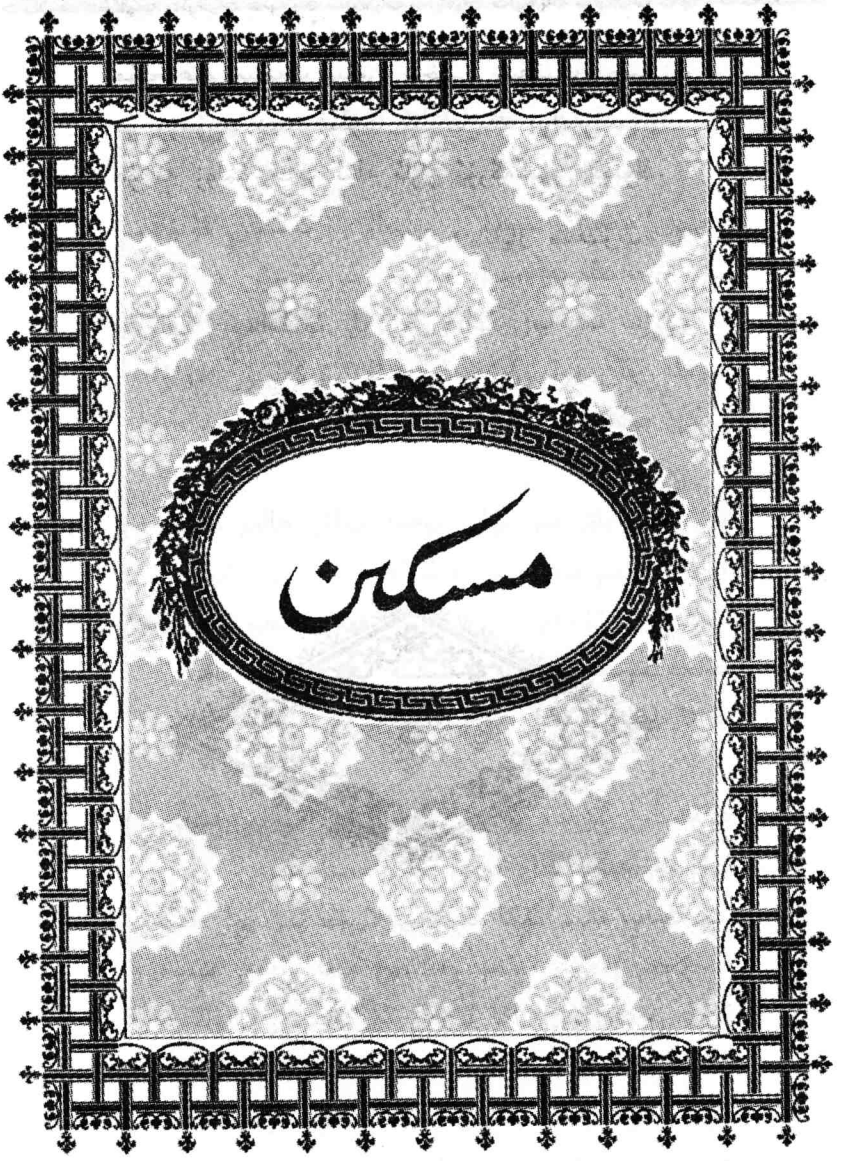
قامەتىڭنى كۆرسە ئولدەم لال ئولۇر جۇملە بەشەر،
قىل تەرەھھۇم كەل بەرى ئى شەمسۇ قەمەر،
سورماسام جانىم ئۇكا گۇل يۇزلارىڭ بىر يول ئەگەر،
ئىچكەنىم زەھەرۇ ئەلەم چەككەن فىغانىم ھەر سەھەر،
ئولمەززە ھەرگىز ساڭا ئىزھار ئۆرگەلسۇن قۇلۇڭ.

ئى ئامانى ياردىن خەتتى بەراتىڭ بولمەززە،
ھەر كۇنى جەبرىدىن چىكىب ھېچ بىر نىجاتىڭ بولمەززە،

مۇنچەھەم مەنەت بىلەن ياخشى سىغاتىڭ بولمەسسە،
بۇ زوھۇرى دەپ قۇلۇڭنا ئىلتىماتىڭ بولمەسسە،
بۇ نە زولمۇ جەبر ئىلە ئازار ئۆرگەلسۇن قولۇڭ.

(«بايات مەھبۇب» 121-بەت)

مسکین

دەرد ئىيلىگە دەۋا دېگەن بىزلەر،
رەنج ئىلىگە شىپا دېگەن بىزلەر،
مەرد ساھىب دۇئا دېگەن بىزلەر،
ئەۋلىيايى خۇدا دېگەن بىزلەر،
جۇملەدىن ناسۋا دېگەن بىزلەر.

دىدە دىدارىگە مۇشاھىدەدۇر،
نەپەس شەيتان ئىلە مەھاربەدۇر،
جانۇ دىل بىرلە خۇدانى ياد ئەيلەدۇر،
زاھىرى غەيرى ئىلە مۇئامىلەدۇر،
باتىنى پۇر ھەيا دېگەن بىزلەر.

گەرچە ئىسيانىمىز ئېغىر بىسيار،
ھەزرەتىدىن ئۇمىدىمىز كۆپ بار،
كەچكۇچى جەرمىيىمىز ئۆزى غەففار،
زاھىدا ھىچ ئەيلىمە ئىنكار،
ئەسلى ئەھل فەنا دېگەن بىزلەر.

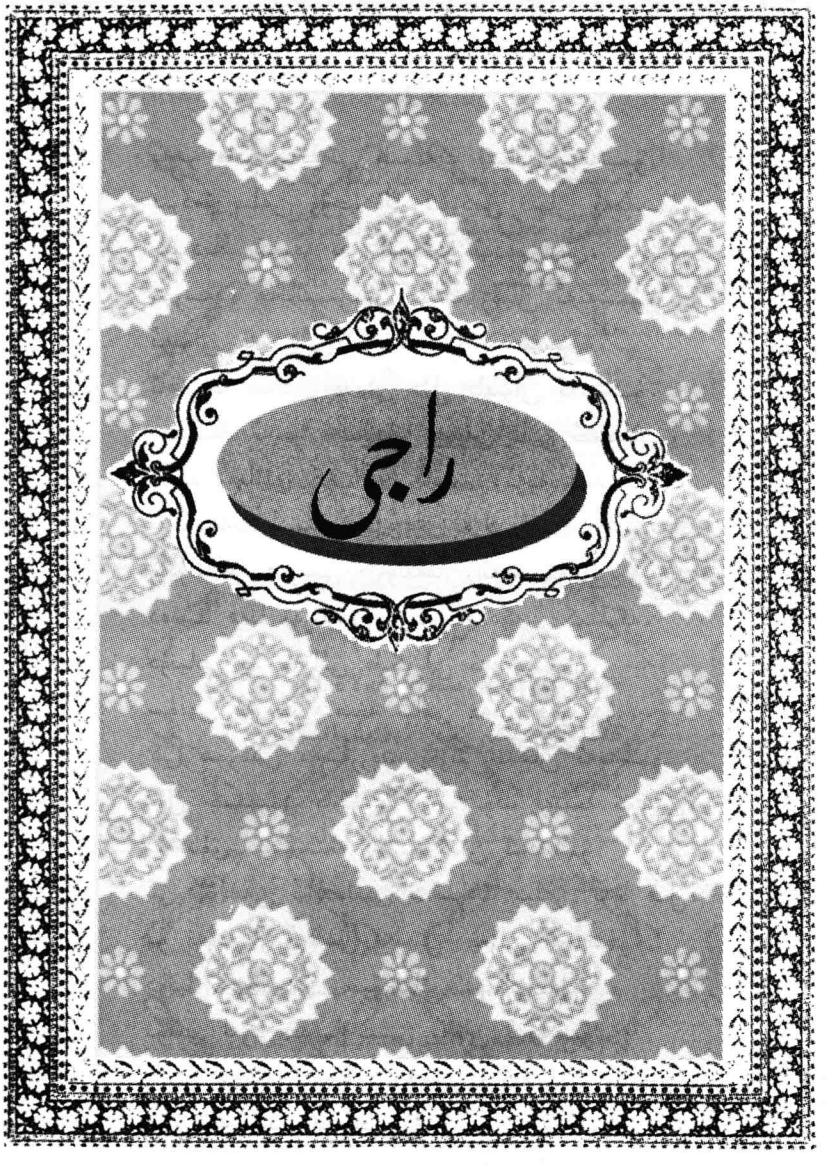
سەلتەنەت شەۋكەت ئىختىيار ئەتمەي،
خەلقىنىڭ تەئىنەسىدىن ئار ئەتمەي،
بۇ جاھان ئارزۇسىگە يەتمەي،
كۆلفەت ئەيش ئىختىيار ئەتمەي،
قىلمىشىگە رىزا دېگەن بىزلەر.

رەست خالى خوداگە تائەتسز،
جەرمىمز كۆب بەسى نەھايەتسز،
يىغلاماي تۈن-سەھەر نەدامەتسز،
نامەسى زەررەچە ئىبادەتسز،
بى ۋەسلە ئەدا دېگەن بىزلەر.

باغرىمز ئىشقدە كەباب ئەتسەڭ،
ھىجرىدە دىدەمز پۇر ئاب ئەتسەڭ،
مسكىنىڭنى ئالى ئىتراپ ئەتسەڭ،
زۇلۇم ئىلە ئالمى خەراب ئەتسەڭ،
قىلمىشگە جەزا دېگەن بىزلەر.

(«بايان مەھبۇب» 19-بەت)

راجی

1

بەھر فەنا جەننەتى ھىممەت نىشان ئەمەسمۇ،
بىردەم بىلەن ۋۇجۇدۇڭ كۆزدىن نىھان ئەمەسمۇ.
كۆردىڭ شەرەر بىر لەھزىدە ئەدەم يوق،
فۇرسەت ھەياتىمزغە ئەندەك زەمان ئەمەسمۇ.
ئونۇان غەم يازۇردە سەنەمنى سەفھەسغە،
ئاھىستە چەك رەقەمنى دىل ناتۇان ئەمەسمۇ.
دونىنىڭ ئەزىز ئەتىبدۇر دەۋران ئانى ئىنقىلابى،
ۋەزئە زەماننى كۆر يەر ئاسمان ئەمەسمۇ.
ئەمنىيەت ئىستەر ئىبرسەڭ تەرك ئەيلە خانمانىڭ،
ۋەيرانەلەر ھەرىمى دارولئەمان ئەمەسمۇ.
دەشت فەنا تەرىقىن ئەزىم ئەيلەگەن كىشىگە،
دۇنيانى بۇ مەتائى بارگىران ئەمەسمۇ.
سۇبھى تەرەب دەمىغە شامى غەمى قەرىندۇر،
كى ھوزنكى مەسەررەت ۋەزئە جەھان ئەمەسمۇ.
ئەل جىسمىنى ياشۇرغان سۇرتۇب لەبىغە توفراق،
سەندۇق سىنەسغە بۇ خاكدان ئەمەسمۇ.
ئى گۇلشەن ئەندەلىبى ھەسرەت بىلەن نەۋا قىل،
بۇ نەۋبەھار ئەقىبى فەسىل خەزان ئەمەسمۇ.
دۇنيا تەنەئۇمنى زەنبۇرلىك ئەسەل بىل،
نوشى لەزىز ئەمما نىشى يەمان ئەمەسمۇ.
راجى ھوسۇل مەتلەب ھەق دەرگاھىدىن ئولغاي،
ھەر خەستەنى فەناھى بۇ ئاستان ئەمەسمۇ.

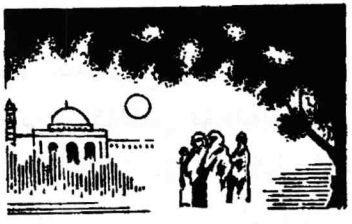
(«بايان ھەزىنى» 8-بەت)

2

ئەيتۇڭ سۆزۈمنى خەزانەلەرگە،
تەئسن ئەتمەسۇنلار دىۋانەلەرگە.
دۇنيا مەتائسن ھەر سەفلە ئالسۇن،
مەنزۇر ئەمەستۇر مەردانەلەرگە.
ئاشتى خۇماربم مەيخانە پىرى،
مۇھتاج ئولۇبمەن پەيمانەلەرگە.
شەھلەرنى قەسرى ۋەيرانە بولغان،
قىلماڭ تەمەننا كاشانەلەرگە.
دىللاردە داغڭ زىبا ئەمەسمۇ،
گۇيا نەقدلار دامانەلەرغە.
دۇنيا سۆزىگە سالمە قولاغڭ،
غەفلەت يەتۇرگەن ئەفسانەلەرگە.
ئەقەبى مەتائسن ئەرزان ئالۇرلار،
كۆزدىن تۆكۈلگەن دۇردانەلەرگە.
ئىشقىڭ ئوتىدا كۆيگەن گۇل ئولسۇن،
شەمئىگنى كۆرسەت فەرۋانەلەرگە.
كۆپ بىخەبەرسەن مەي نىشانىسىدىن،
تەئسن ئەتمە زاھىد مەستانەلەرگە.
نەسساخى قودرەت يازغان ئەزەلدىن،
ھەر خەيرۇشرنى پىشانەلەرگە.

بۇ ساددە رولار مىراتولھەق دەب،
سالدىم نەزەرنى جەنانەلەرگە.
ۋەيران كۆڭۈللەر ھەق مەزھەبدۇر،
گەنج ئولدى پىنھان ۋەيرانەلەرغە.
ئەشكىم قەنائەت ئەھلىغە يەئىنى،
ئەيشى جەھاندا شاھانەلەرغە.
توخۇم رىيادۇ ئىلكىدە تەسىبھ،
فەخىر ئەتمە راجى بۇ دانەلەرگە.

(«بايان مەھبۇب» 77-بەت)

3

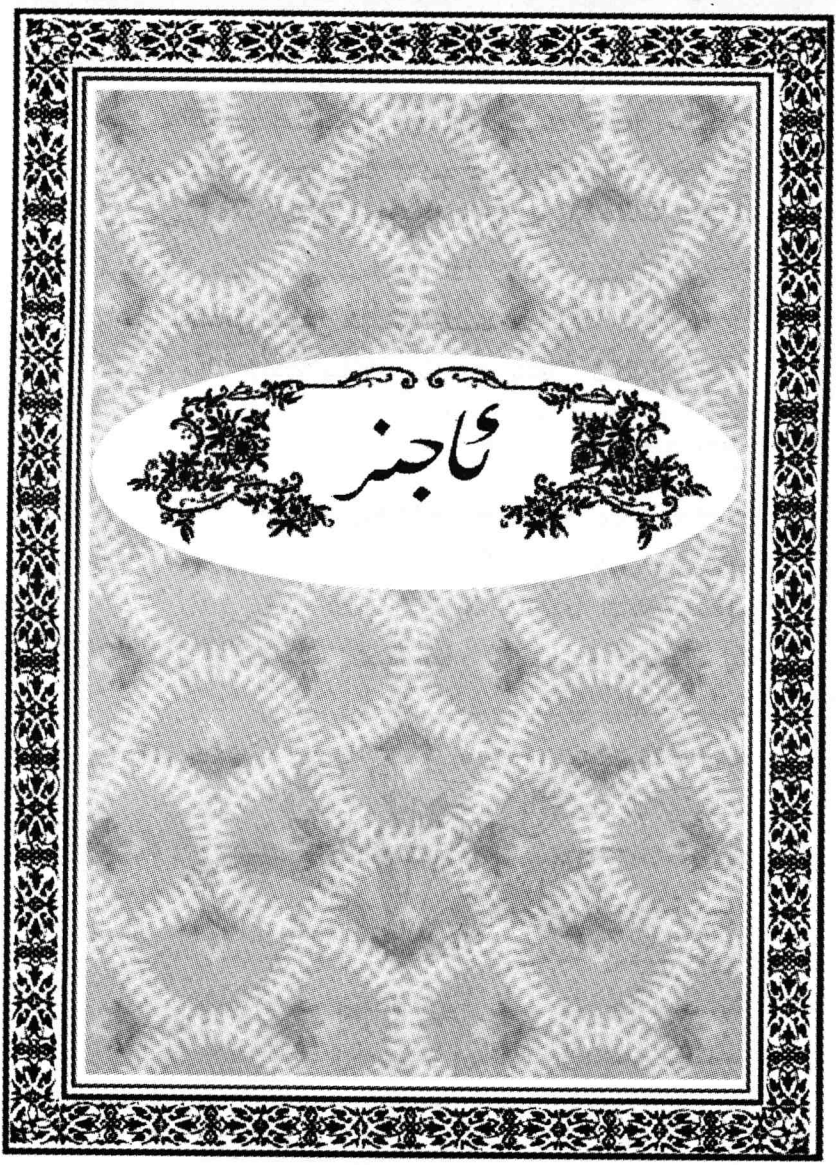
تا ئەبەد بۇ ئەرسەئى غەبرادە قايسى جان ئىكەن،
زىندەئى جاۋىد كۇللى مەن ئالىما فان ئىكەن.
دار دۇنيا ئىكەن كىردىيۇ چىقتىيۇ جايۇ ئاسمان،
كەلدى كەتتىلەرگە بولغان بىربەلەند ئايۇان ئىكەن.
داموللا ھاجىيۇ مۇھەممەد ئىبرەت ئەھلىنى ئەئىلەمى،
ئۇش قازى خانەسىغە قانچە يىل دەربان ئىكەن.
كەلدى كەتتى كىردى چىقتى كۆردى دۇنيا دەر ئاتىدىن،
مەنسەب ئايۇانىنى جىلۇەسىن فۇرسەتى باران ئىكەن.
قانچە قازى قازى بولدى چەنبرەك دەستاربىدىن،
مەنسەب ئەھلىنى كۆردى ئەمدى شاخلىق ھايۇان ئىكەن.
كەيدى ئەئىلىملىك لىباسىنى ئۇزۇن دەب كەيمەدى،
قازىلىقنى نىمچەسىن كۆردى بىدامان ئىكەن.
ئەمىر قەسۇيىكىم سۇرالدى بولدى جوھمال ئەئىلەمى،
يېڭى دەستۇرۇل ئەمەلدىن قايسى زاكۇن دان ئىكەن.
پەست بالا بولدى دەھرەن كۆردى بۇ ئەھۋالىنى،
ۋەزئ ئالەم ۋاژگۇن مۇنقەلىب دەۋران ئىكەن.
لاجۇرم مەھبۇس ئىدى بىر گەنج غەم ۋەيرانەدە،
قالسە ئەقراندىن كىشى دۇنيا ئاڭا زىندان ئىكەن.
ئاختارىب تابدىم جەھان ۋادىسىدىن ئىمسالىنى،
بىر تۇغۇشقان زالى دۇنيا بىرلە قۇربان جان ئىكەن.

جهەد بىرلەن ئول ئەدەم رەھرۇۋلاردىن بەس ماندەسى،
كىرگەلى كور تابمىغان ئەمگەككە كان نىمجان ئىكەن.
كەيمەدى تىغى ئەجەل دوشى خەمەر تەسلىم ئىدى،
قۇدرەت ئىلكىدىن ياسالغان يەلكەسى قالغان ئىكەن.
يەتتى تا ئون بەش ۋەبا كەلگەندە ئول دەرمانده هال،
قايسى گۆردە بىلمەدىم تا ئۇشبۇ دەم پىنهان ئىكەن.
يەتتى سەرهەڭ ئەجەل سوردى لەهەد مەئىۋاسىغە،
دېدى بۇ ئەسكى مۇسافىر بىبىلەت مىهمان ئىكەن.
جان تالاشماي جان دەب ئۆلدى رازى ئېردى مەرتغە،
جانىدىن بىزار بولغان پىر بىدەرمان ئىكەن.
ياش ئىكەن تا پىر ئولۇب كۆب جهەد ئىلەن بولغان فەقىر،
مۇفتئى فەتۋا نەۋسىن مەزهەب نوئمان ئىكەن.
ئىلىم فەنىدە فەردۇ ئەمر فەتۋايىدە رەشىد،
ئەئلەم ئەهلى ئۇلۇم زوبدەئى ئەقران ئىكەن.
هەق مەئاف ئەتكەن گۇناهىن ئىن تەئىين كوهنه سال،
بەندەئى پىر ئەتقۇللا شەيخ قان ئىكەن.
يوق ئەجەب مۇنكىر نەكىر كۆرگەندە بۇ تەركىبنى،
دېسه ئەۋۋەلقى سورالغان مۇردەئى ئىنسان ئىكەن.
مۇردە شۇدىن جىسمىن كەيفىيەتنى سوردۇم دېدى،
گۆشتسز قاق ئۇستىخان بى دۇنبەيۇ بىسان ئىكەن.
تەختەئى تابۇتنى هەمالى ئىستهسان ئىلەن،
دېدى رەهمەت مۇردەسغە هەملى كۆب ئاسان.
قايسى ئىسكەندەر ئەجەل ياجۇجنى توستى يولىن،

مەرك توفانىغە قايسى نوھ گەشتابان ئىكەن.
ھېچ جانلىقنى يىماھىدىن قويمادى كېرەك ئەجەل،
ۋادەئى ئىمىن داغى مۇسا ئەگەر چوفان ئىكەن.
پىر ھىجران دىدە تەنھا ئۇش يەئقۇبنغە ۋاي،
مىسكىن بەيتۇلھەزەن شەھرى ئاڭا كەنئان ئىكەن.
راجى نەۋسافى بىلەن تارىخ قوينىغە دېدى،
كوھنە موللا زىندە سۈرەت مىيىتى بىجان ئىكەن.

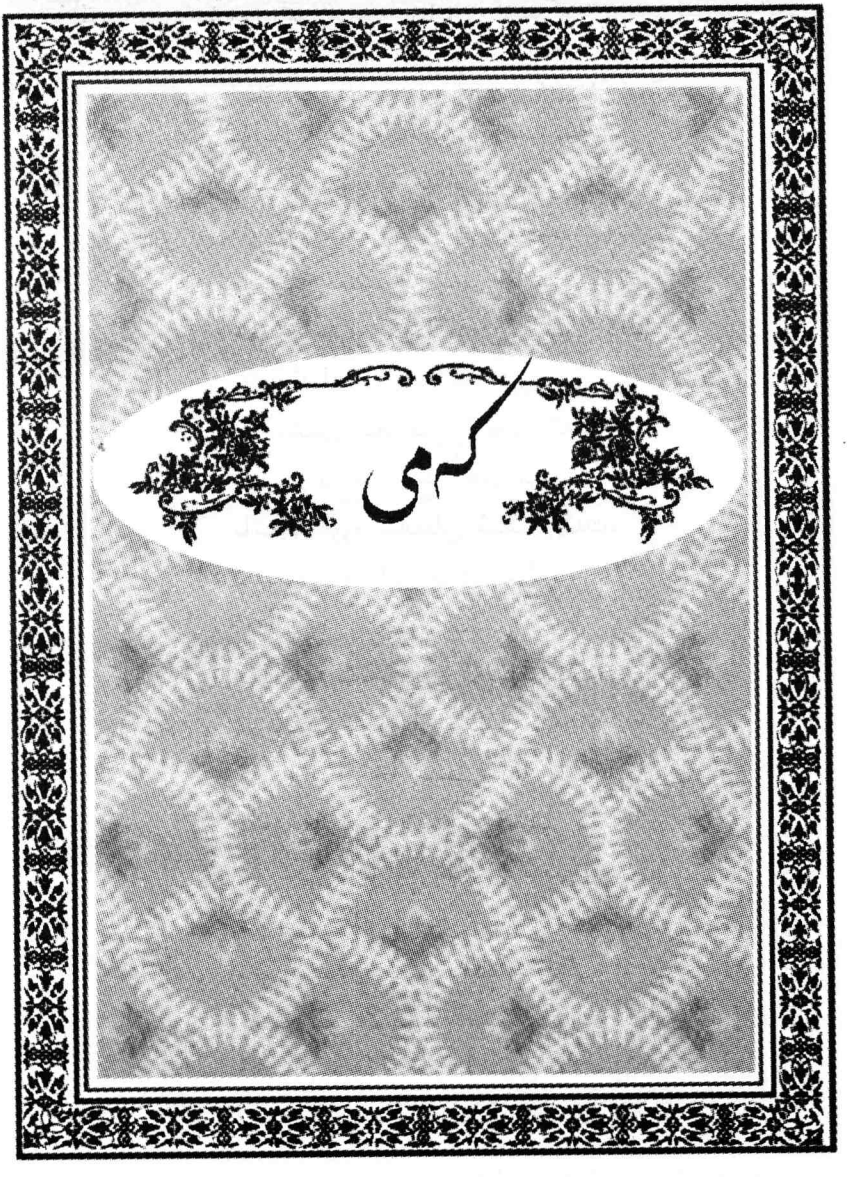
(«بايباز مەھبۇب» 81-بەت)

عاجز

گۈلشەن ئارا فىغان ئېتىب كەت،
بۈلبۈل كەبى ئاشيان ئېتىب كەت.
مەنسۇر سۇفەت مەقام ئېتىب تەي،
دار ئۆزرە ئۆزۈڭنى قان ئېتىب كەت.
ھەمچۇ جىنسىيەد سەئى ئېتىب كۆب،
كۆب ئەسرار خودا نىھان ئېتىب كەت.
تەي ئەيلەبان فەنا مەقامىن،
بۇ جانكى جانەجان ئېتىب كەت.
يوقتۇر بەقايى دەھر ھەرگىز،
باشىڭ ئۆزە سايەبان ئېتىب كەت.
ئەمرىڭى خۇدانى يادى بىرلە،
ئەنفاسغە پاسبان ئېتىب كەت.
كەلمەك سەبەبىدىن ئۆلسەك ئاگەھ،
ئىرفانىكى بىگۇمان ئېتىب كەت.
گەر قىلسا ئەتا خودا ساڭا مال،
دەھر ئەھلىنى مىھمان ئېتىب كەت.
ھەركىم ساڭا ياد ھەقنى ئەيدى،
كۆڭۈل بىلە يارجان ئېتىب كەت.
ئاجىز دېدى پەرۋەرىڭدە مەتلەئى،
مەزمۇننىنى ئىمتىھان ئېتىب كەت.
قالسۇن دېسەڭ ئەر نىشانى مەندىن،
ئى نادىرە خانبان ئېتىب كەت.

(«بايباز مەھبۇب» 26-بەت)

کمی

ئەزىز مىسىر خوبى سەن نەزاكەت ئىزىزەد جاھىگدۇر،
كۆڭۈل بىر قەترە قان بىرلەن مۇرەسسەئى تەختىگاھىگدۇر.
نىگاھ كەرەم ئىلە ئى كۆزلەرىم دادىگغە گەر يەتمەس،
ئاياغىن ئاستىغە كەفىل سىرىشلىك تاشلا شاھىگدۇر.
ساچىڭ يەئنى سىپاھ ھۆسىن سەرۇەرى كەمەندى جان،
كۆڭۈل مەئمۇرەسىن غارەتكەرى چەشىم سىياھىگدۇر.
نەزاكەت ئاسمانى ھىلالى ۋەھىمەلىك قاشىڭ،
سەباھەت بۇرجىنىڭ بەدەر مىنەرى رويى ماھىگدۇر.
ئەگەر ھىجران يۈكىنى چەكمەكنى دەئىۋا ئەيلەسەڭ ئەيدىل،
ئاڭا ئىككى پۈكۈلگەن قامىتىڭ ئادىل گۇۋاھىگدۇر.
مۇئەنبەر خەتۇ زىبا قەددى نىگار نازىنىنمغە،
نە نىسبەت ئى چىمەن رەئنالىغىڭ چۇ بۇكەمىياھىگدۇر.
كەمى ۋەھىم ئەتمە بىدەردلەرىڭ تەئىنەسىدىنكىم،
خەرابات ئەھلى يەرىن دەرگاھى فەررۇخ پەناھىگدۇر.

(«بايازِ مەھبۇب» 86-بەت)

مەستانە كۆزلەرنڭدىن كىمگە ئەيتاي شكايەت،
ئۆلتۈرمەككە قىلۇرلار ھەردەم مېنى ئىشارەت.
ھۆسنىڭنى بادەسىدىن مەست ئولماغان كىشىنى،
ئادەم ئەمەسلىكىغە قىلماق كېرەك رىۋايەت.
مەھبۇبلار بارىنى سەرخىل سەرۋەرى سەن،
قىلماق مۇناسىب ئانلار فەرمانىڭا ئىتائەت.
دىل مايىل ۋىسالىڭ جان تالەب جەمالىڭ،
ھەق ئىگەسىگە قىلسۇن بۇ دەۋلەتنى ئىنايەت.
ئىشق ئەھلى سەجدە گاھى مېھراب قاشىڭ ئولمىش،
كۆز ياشىدىن تەھارەت ئېرمىش ئالارغە ئادەت.
لەئىل لەبىڭ تەبەسسۇم بىرلە كەلام ئىتاردە،
دىلغە تەييار مەسەررەت جانىم تاپار ھەلاۋەت.
يۈز يىل دېسەم غەمىنى قالغاي ھەنۈز باقى،
بولماس ئىكەن فىراقىڭ شەرھىغە ھەد ئايەتى.
خالۇ خەتتىڭ مىسالى ئايەت توقتىلاردۇر،
مۇسھەف يۈزىگە باقىب قىلسام نىخوش تىلاۋەت.
ئەيلەرغە ھەر تەرەفكە يۈز جىلۋە بىرلە رەفتار،
ئالەمگە قامەتىڭدىن سالدىڭ قىزىل قىيامەت.
نازۇ ستەم تەغافۇل ئەيلەب كەمىغە جانا،
بىگانەغە قىلۇرسەن مېھرۇ ۋەفا رىئايەت.

(«بايازى مەھبۇب» 112-بەت)

نادره
نادره

مەئشۇقىڭنى شادىمان ئېتىب كەت،
كۆيىدە يۈرەكنى قان ئېتىب كەت،
ئىبرەت يولنى ئايان ئېتىب كەت،
كەل دەھرنى ئىمتىھان ئېتىب كەت،
سەير چىمەن جەھان ئېتىب كەت.

مەئىنده ئىدىڭ بەيانە كەلدىڭ،
ھىجر ئوتىغە يان يانە كەلدىڭ،
ئىبلىس ئوقىغە نىشانە كەلدىڭ،
مەقسەد نەئىدى جەھانە كەلدىڭ،
كەيفىيەتىنى بەيان ئېتىب كەت.

مەئىنده نەسىم با سەفادۇر،
ئاندىن ئاچىلۇر گۇل لەقادۇر،
ئەفلاك ئىشى جۇملەسى جەفادۇر،
دۇنيا چىمەنىكى ئى بەقادۇر،
بىر ئاھ بىلەن خەزان ئېتىب كەت.

بۇلبۇلكى گۇل ئۆزىگە دىلىستاندۇر،
پەرۋانە ئىشى نىسار جاندۇر،
ئىشق ئوتى مەسەررەت ئاشىياندۇر،
ئۇشاق مۇقامى بوستاندۇر،
ئەزىم رەھ بوستان ئېتىب كەت.

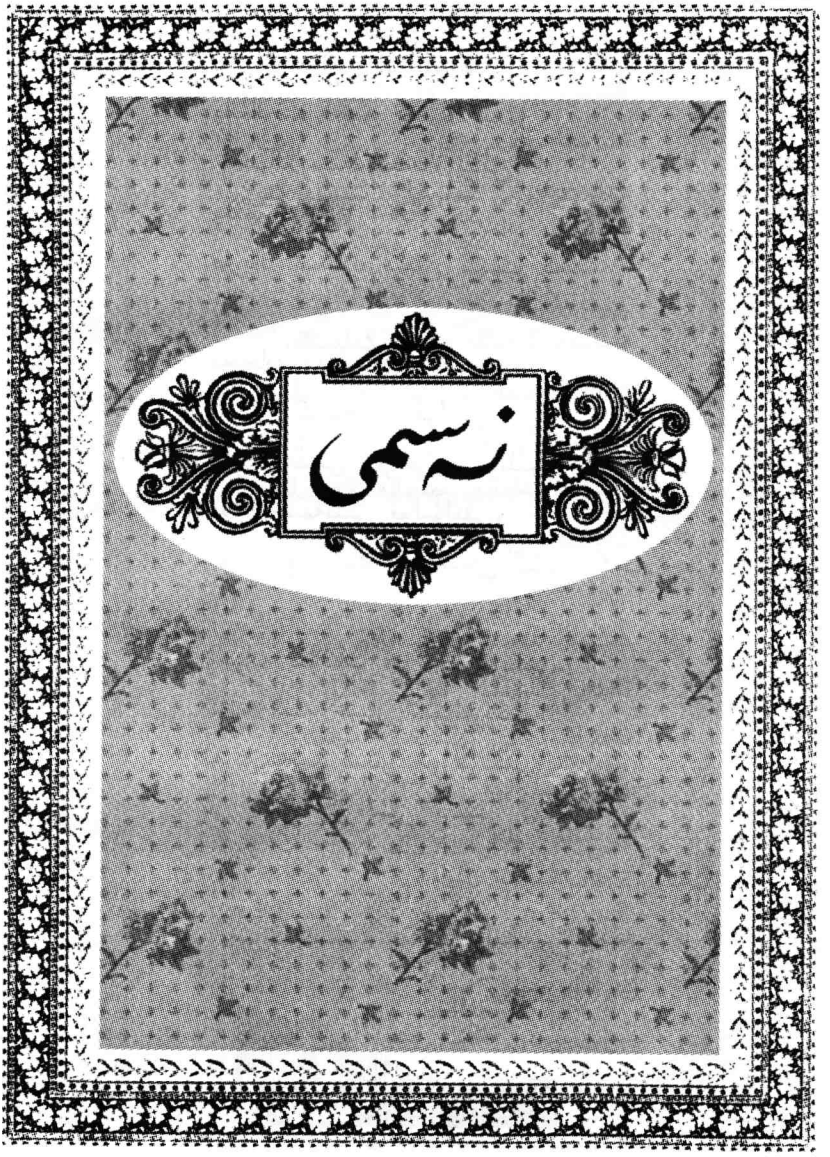
دەئىنۇا ئەلنى دۇ ئالاربدىن،
يالغانچىنى يوق ۋەئىپالاربدىن،
جەھھاللارىنىڭ سەپالاربدىن،
بىدەردلەرنىڭ جەپالاربدىن،
پەريات چېكىپ ئىغان ئېتىپ كەت.

مەيخانە مەينى قولقۇلىسىنى،
ئۇشاق گورۇھنى قولىنى،
خار ئەھلىنى تەرىپەراق كۇللىنى،
دۇنيا چىمەنىنى بولبۇلىنى،
گۇل گۇل شاخىغە ئاشيان ئېتىپ كەت.

ۋەيرانە سۇپەت قىل ئۆزلەرىڭنى،
گەنج ئىلە خيال سۆزلەرىڭنى،
تەرك ئەتمە ئىغان بوزلارىڭنى،
ئى نادىرە دۇرەپشان ئېتىپ كەت.

(«بايات مەھبۇب» 45-بەت)

نسمی

تابتى ھەر كىشى ئىزلەب رەھنەما نەمەنگاندىن،
دىلنى كۆزگۈسى تابتى كۆب سەفا نەمەنگاندىن.
يەتتى كىم دىماغىمغە بوي مۇئەتتەرلەر،
مىسلى بوي جەننەت دۇرمۇشكسا نەمەنگاندىن.
تابمادىم بىر ئەھلى ئىزلەب ئۆزگە شەھەرلەردە،
ئاختارىب تاپاي ئەمدى ئاشىنا نەمەنگاندىن.
قۇش كەبى قەفەس ئىچرە بەند ئولۇب بارالماسمەن،
يەتكۈرۈڭ خەۋەر ئەمدى خوش ھەۋا نەمەنگاندىن.
بىنەۋاغە رەھىم ئەيلەب تەشنە ئەيلەمەي دايىم،
جورئە نەسىب ئەتكىل ساقيا نەمەنگاندىن.
ۋەسفىنى ئەتمەكى ئاجىز كەلدى نوتۇق ئىنسانى،
سۆيلە شىكەرەفشانسەن توتيا نەمەنگاندىن.
بىر نەسىم لوتفىڭدىن كەلدى بۇ نەسىمغە،
ھەرگىز ئۇزمىگەي ئۇمىد بۇ گەدا نەمەنگاندىن.

(«بايازمەھبۇب» 55-بەت)

ناۋايى غەزىلىگە مۇخەممەس

يوق كىشى ھىجران بايابانىدا مەندىن خاكىراق،
ئىشقىڭ سەۋداسىدىن ھەر لەھزە بىئىدراكىراق،
خاتىرىم تىغى ستەمدىن دەمبەدەم غەمناكىراق،
كۆكرەكىم سەبھىنىڭ پىراھەنىدىن خاكىراق،
كىرپىكىم شەبنەم تۆكۈلگەن سەبزەدىن غەمناكىراق.

تاكى مەلەك ھوسۇنلەر شاھى زەبان كۆردۈم سېنى،
نوتقىدە ئىسا كەبى مۆئجىز بايان كۆردۈم سېنى،
ئاشىق دىلخەستەلەرگە مەھرىبان كۆردۈم سېنى،
بۇ كۆڭۈل غەمناكىدىن تا شادىمان كۆردۈم سېنى،
ئىستارەم ھەر لەھزە بولغاي خاتىرىم غەمناكىراق.

ئى پەرى پەيكەر مەلەك سىما ئېرۇرسەن قارىقاش،
تىغى مژگان بىرلە قەتل ئەتكىل كىسىب يۈزۈمدە باش،
رەھىم قىلماي قەتل ئېتەرسەن بارچەنى ئى باغرى تاش،
ئۇيلە مژگان خەنجەرىغە ياپۇشۇبدۇر دۇر ياش،
كىم مەگەر ئاندىن يېتىمى يوقدۇرۇ رەببى باكىراق.

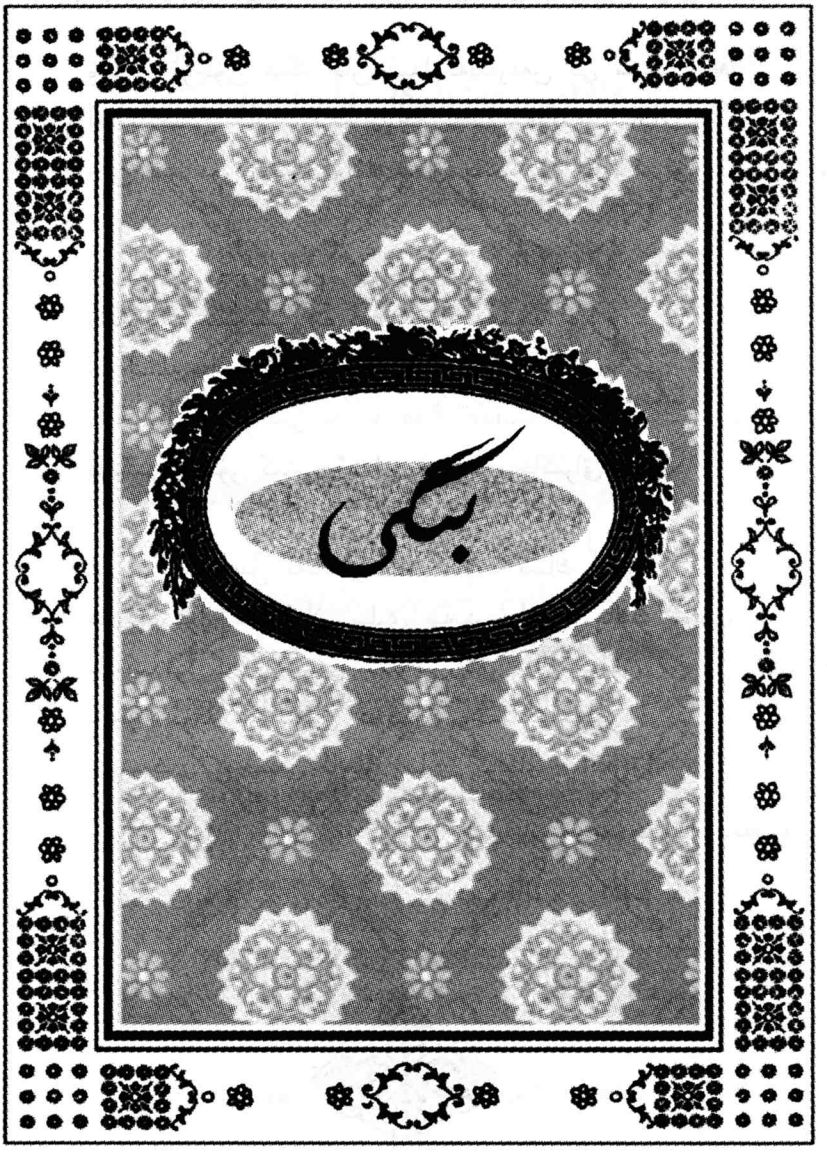
دەردى ئىشقىڭ كىم ئۆلۈمدىن ئۆزگە يوق ئاڭا دەۋا،
تاكى ھىجران ئىچرە ئۆلمەك مۇددىئا بولمىش ماڭا،

ۋەسىل ئۈچۈن مىڭ جان فىدا ئەيلەرمەن ئى شىرىن لەفا،
لەبلەرىڭدىن كام ئالۇردە بارچە ئەھىل قۇلدۇر ساڭا،
جان بىر مۇردە بىر قولۇڭ يوق بەندەدىن چارلاكىراق.

ھەر زەمان يۈز زۇلۇم كۆرگۈزگەي رىزا ئەھلىغە چەرخ،
بىنەۋالىق شۇھسىن تۈزگەي نەۋا ئەھلىغە چەرخ،
تىرەلىكلەرسالىبان ھەردەم سەفا ئەھلىغە چەرخ،
ئادەمىلىك تۇفراقىنى بەرسە فەنا ئەھلىغە چەرخ،
ئاھكىم يوقتۇر كىشى ئەھلى فەنادىن خاكىراق.

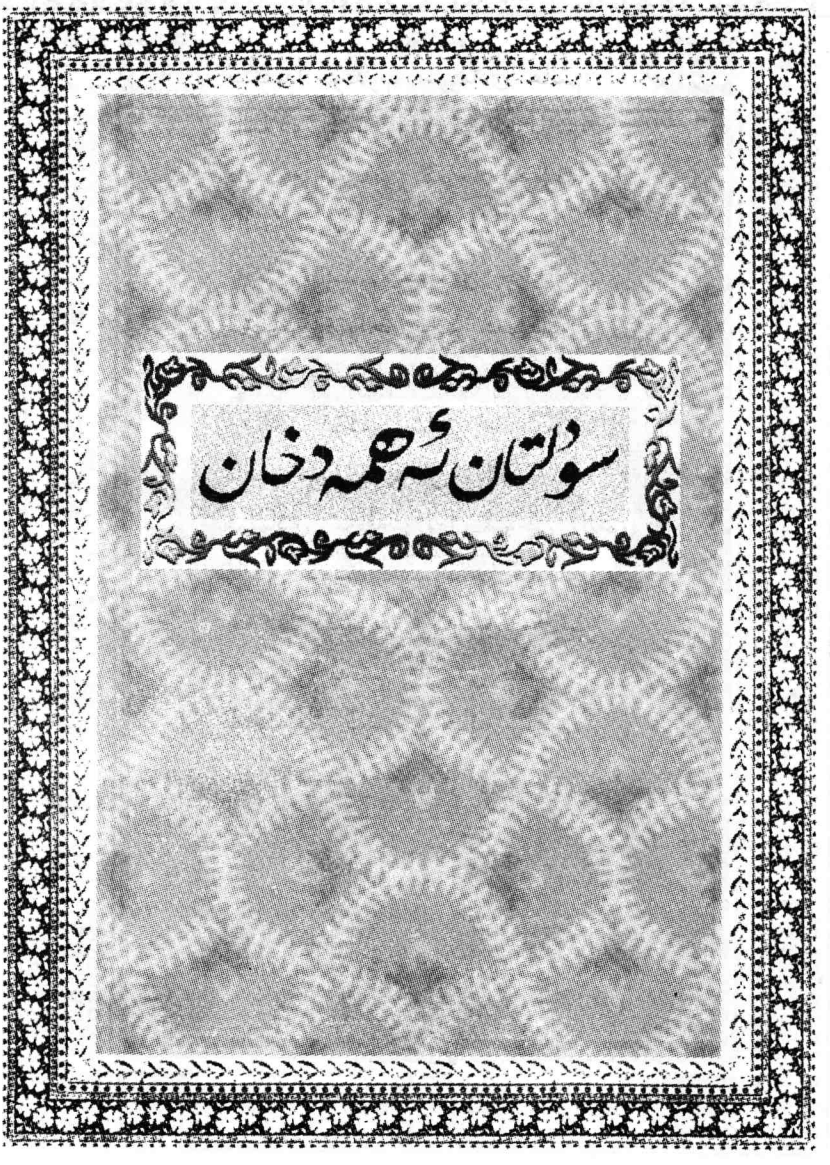
ھەر زەمان قەتل ئەتكەلى ئول بۇھفا بىباك ئولۇر،
ھەردەم ئول ئەقەللىلار ساری سەيد ئولغالى چالاك ئولۇر،
ناۋەكىدىن گەر نەسىمى سىنەسى يۈز چاك ئولۇر،
نىچچە ئوقلانسە ناۋايى كۆڭۈل زەخمناك ئولۇر،
كۆرمەگەي زەخمىنى ئالغان ساری بولغاي چاكىراق.

(«بايازمەھبۇب» 51-بەت)

بگی

ئىشقىدا ئۆلدۈم، سورمادى ھالىم،
تاشلادى كەتتى، كۈلفەتغە يارىم.
دادىمغە يەتمەس گەرچە ئىبرۈرمەن،
ۋالەيۇ شەيدا كۆزى خۇمارىم.
لەئىل لەبىكىم پىستەئى خەندان،
ئاچىلدى غۇنچە ئەتىر دىماغىم.
جانىم چىقاركىم ھەسرەت يۈكىدىن،
ئالماس كۆڭلى شاھى جەھانىم.
ئاھىم تۈتۈنى يەتتى فەلەككە،
قىلمادى شەفقەت ئول شوخى زالىم.
ئالدى كويىدە سەبرىمنى قويماي،
ھەردەم دېيۇرمەن كەلسە نىگارىم.
نەزمىكى ئەتتىم يارىمنى نامىن،
شەفقەتلەر ئەتسە بىگىگە شاھىم.

(«بايات مەھبۇب» 65-بەت)

سولتان ئه حمه دخان

ئامى ئىشانلار ھەققىدە

ئۇشبۇ كۇنلەردە كۆپەيمىش ئامى ئىشان بەچچەغەر،
ئىتتىقاد ئەتمىش ئاڭا برنىچچە نادان بەچچەغەر.
ئاملار سەيىدى ئۇچۇن يالغان كەرامەت ئەيلەبان،
بىر پۇچەك پۇلغە ساتار ئىماننى ئەرزان بەچچەغەر،
ئامى ئىشان بىر ئىشەكدۇر، بۇ ئىشەكنى تانماي،
بۇ ئىشەكدىن ھەم بەتەر ئىخلاس قىلغان بەچچەغەر.
ئامى ئىشانكىم تۇرۇر ئەيتاي سىزە ماھىيەتىن،
زىكرى ھەقنى دۇنيا ئۇچۇن دام قىلغان بەچچەغەر.
بىتەۋەككۇل، بىقەنائەت، بىدىيانەت، بىئەدەب،
ھىرىس شەھۋەت، كىبر نەخۋەت ھىلىغە كان بەچچەغەر.
خەلق بىرتەندۇر، بۇ تەنغە ئامى ئىشاندۇر مەرەز،
بۇ مەرەزنىڭ بەئىزسىدۇر دوكچى ئىشان بەچچەغەر،
... ... *
جەھلى ئۇۋرەت ئەلەم ئىشتان فىلھەسەل دەستار رەفد،
كەيگۇچە دەستارى بۇزرۇك كەيگىل ئىشتان بەچچەغەر.
ئوقۇغاي ئۇدا دەيۇز لەھىن خەتا بىرلەن مودام،
مەسجىد ئىچرە نەئرە تارتىب ئالغالى نان بەچچەغەر.
روزى شەب يوقتۇر يىمەك ئىچمەكدىن ئۆزگە مەقسەدى،

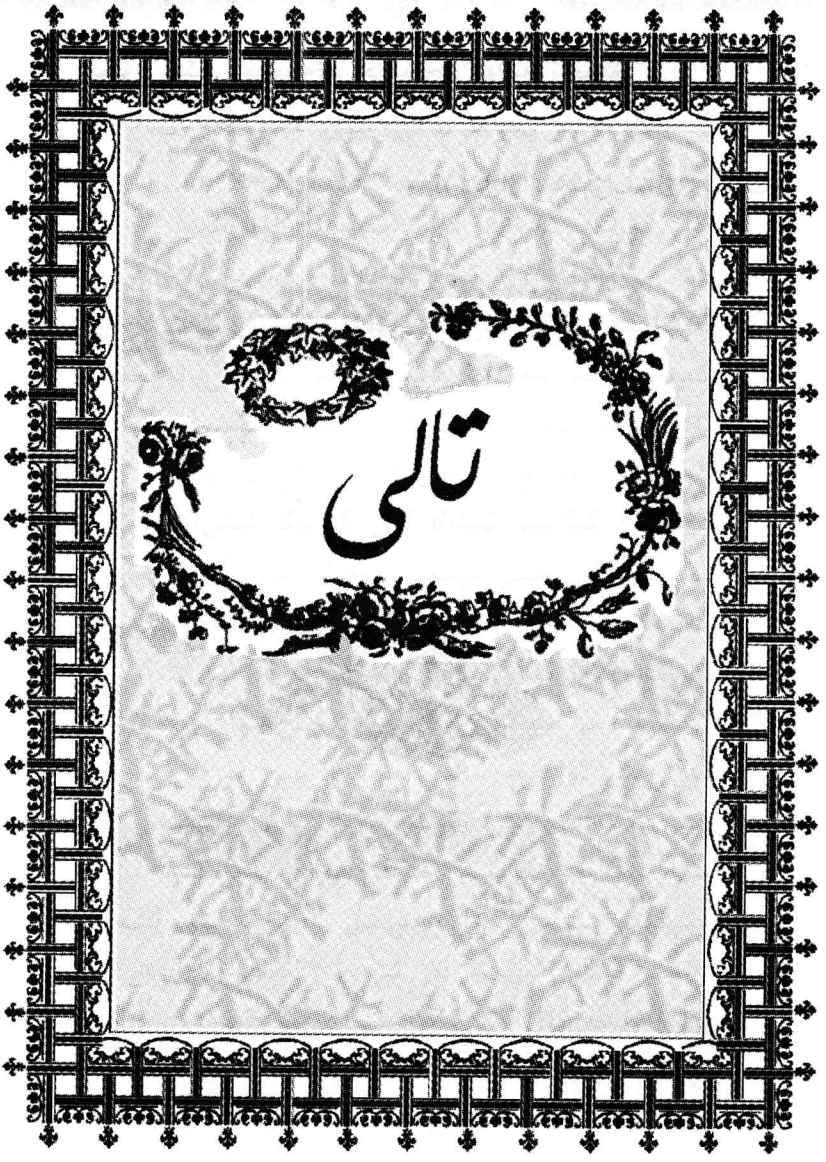
* بۇ جايدىن بىر كۆپلىت قىسقارتىلدى.

ئۇشبۇ بائىسدىن سۈمۈرمىش مىسلى ھەيۋان بەچچەغەر.
ئاندەكى بولسا رىيازەت ياكى خوف ئاخىرەت،
بولمىش ئېردى فەربەھ بوينى يوغان بەچچەغەر،
ئەل كۆزىگە كۆرۈنۈر گەر زاھىرەن گۈلۈلەۋەند،
يەك خلۇەتتە ئېرۇر ئەييارى چاققان بەچچەغەر.
ئەنجۈمەندە ئولتۇرادۇر كۆز يۇمۇب بويىنىن ئىگىب،
كىرپە يەڭلىغ سەچراغاي گەر كۆرسە سەچقان بەچچەغەر.
ئەل قولىغە كۆزىنى تىكمەكدىن ئۆزگە كەسبى يوق،
كور شەل يەڭلىغ ۋۇجۇدى ئەلگە تاۋان بەچچەغەر.
بىقەنائەت ئىگسىز ئىتتەك ئەل كەزمەك ئىشى،
بول كۆپۈك نەفسى ئۇچۇن سەھرادا سەرسان بەچچەغەر.
كەتمەگەي ھەرگىز مۇرىدىن ئۆيلەرىدىن نىچچە كۇن،
ئالماغۇنچە يا ئۇلاق يا قاق ئارقان بەچچەغەر.
ئوتقۇرۇر بىر ماچچەغەرنى ئالدىغە جىن ئۇردى دەب،
ئول جىن ئۇرغانغە سالۇر دەم، بۇ جىن ئۇرغان بەچچەغەر.
زىبى زىننەت بىرىش ئۆزىغە ھەربىر تونلار كىيىب،
سەر بىرلە غازە قويمىش مىسلى نەۋان بەچچەغەر.
ھىيفكىم بىلمەس ئوۋل سىررىنى ئالارنىڭ يوق ئىسە،
تەقسىر ئىشان ئورنىغە دەر ئېردى "ئىشان بەچچەغەر".
بولسا بارچە ئول كەبى بىكەسىب تەمائ فەقەت،
بولغاي ئېردى لەھزەدە بۇ دەھر ۋەيران بەچچەغەر.
بىلدىگىز مۇنى سەبەبدىن مەسجىد ئىچرە تولغۇسى،
پايىكوبان، دەست ئەفشان دونبە جونبان بەچچەغەر.

ئوتۇز ئىككى بەچچەغەر دېگۈنچە كەلسە ئاچچىغى،
ئەيتامەن مىڭ بەچچەغەر مىليانى مىليان بەچچەغەر.

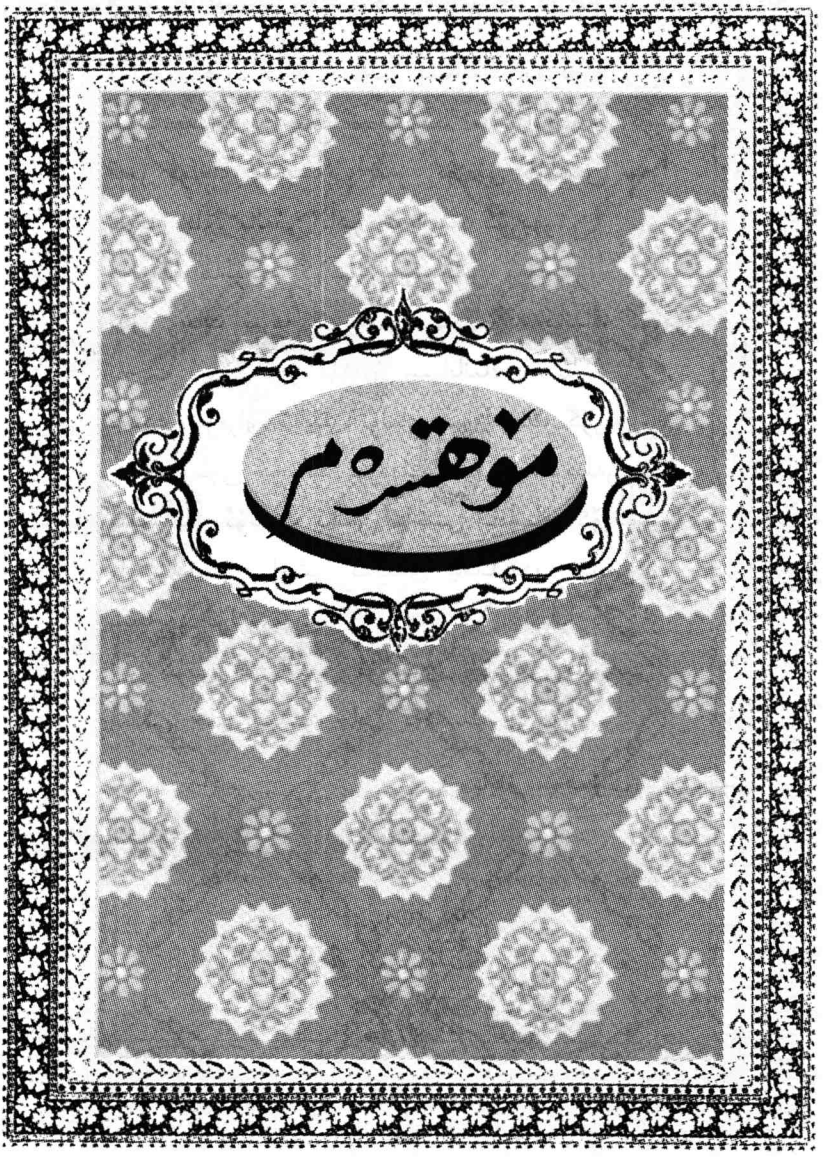
(«بايان مەھبۇب» 131-بەت)

تالی

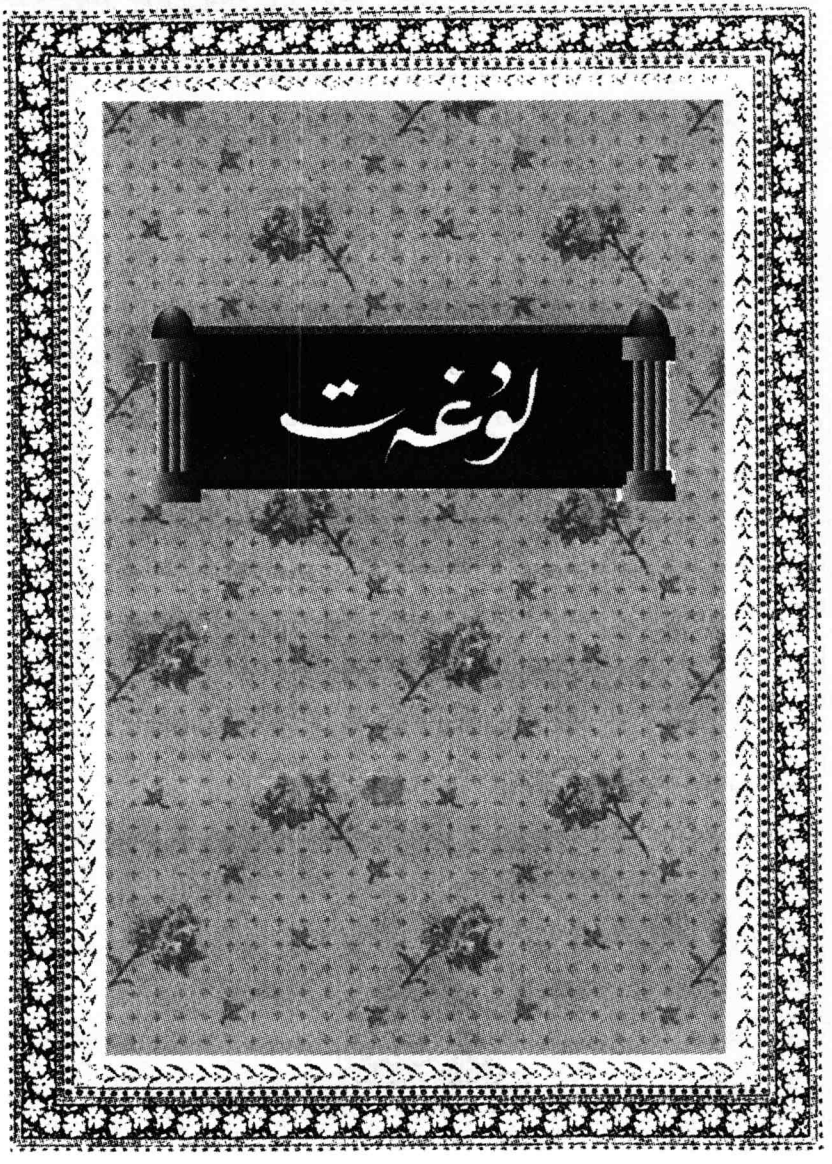
بولمه مەغرۇر نىشان ئاخىر نىشانىڭ گۆردۇر،
كۆب بەلەند ئۇجماغ نىچۈككىم ئاشيانىڭ گۆردۇر.
قەبر بولغاي سۆيسەلار ھەر رەۋزەئى گۈلشەن سەرا،
ۋەرنە جاي نالەئى ئاھۇ فىغانىڭ گۆردۇر.
مەنزىلۇ مەئۋىگە كۆكۈل بەرمەگىل بىخەبەر،
بول رەبات ئېرمەس مەكان، ئەسلى مەكانىڭ گۆردۇر.
تەخت ئېردى يەر يۈزىنىۋ سىيابانىڭ ئاسمان،
ئەمدى تۈفراق تەييار بولغاي سىيابانىڭ گۆردۇر.
نىچچە كۈن دۇنياده يۈردىڭ ئەيش-ئىشرەتلەر بىلەن،
بىلمەدىڭ ئۇلفەت بىلەن ياخشى يامانىڭ گۆردۇر.
ياخشىلىقدىن ياخشى كەلگەي يامانلىقدىن يامان،
بىخەبەر ئۆلتۈرمەگىل كىم ياخشى يامانىڭ گۆردۇر.
بىر كۈنى ئەھبابدىن تۈشكەي جۇدالىق تالىياسى،
بىلكى جاي دەشتۇ جايى ئەمانىڭ گۆردۇر.

(«بايار مەھبۇب» 34-بەت)

مؤقتہ م

ئى مېنى قەتلىم ئۇچۇن بوينۇڭدە زۇننارىڭ سېنى،
بادە شورىبىدىن قىزىل گۈل روخسارىڭ سېنى.
ھەسرەتا سەيد ئەيلەيەلمەس سەيدنى سەييادىلار،
سەيد ئېتىب ئەبرۇ كەمانىڭ بىرلە خوممارىڭ سېنى.
مەيدە كۆرگەن ئارىزىڭدىن كەلدى بۇ تەسۋىرلار،
شوخلىق بىرلەن كۈلۈب تۇرغاندە گۈفتارىڭ سېنى.
دادىغە يېتىب خەستەلەرنى مۇددىئا بىر سەن ئۇچۇن،
باغ ئارا ئالمە ئانارۇ سەبزە گۈلزارىڭ سېنى.
جان بېرەي قويسام جەمالىڭ ئۆزرە بۇ ئىككى لەبىم،
خونىمىز يوق گەرچە بولساق شاھى بولغارىڭ سېنى.
ئۆلتۈرۈب بىزلەرنى كىم ئەغيارلارغە رەھىم ئېتىب،
فىتنەئى ئاخىر زەمانلار مۇنچە ئازارىڭ سېنى.
نەيلەيىن دەر مۆھتەرەم بۇ تەلئەت زىبالارىڭ،
مىسلى رويىمال ئى پەرى كۆرگەندە دەستارىڭ سېنى.

(«بايازى مەھبۇب» 146-بەت)

لوغت

ئا

ئابجۇي ئۆستەك-ئېرىق سۇيى

ئابى بەقا تىرىك سۇ، ئېقىن سۇ

ئابى ھەيۋان ھاياتلىق سۇيى

ئاتـ ئاتماق

ئاداب تەربىيە، ياخشى خۇلۇق

ئارا بېزەك، زىننەت؛ بېزىگۈچى

ئارايش بېزەك، زىننەت، پەدەز؛ پاراڭلىشىش

ئازەربۇت ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامنىڭ ئاتىسى ئازەرنىڭ لەقىمى، ئۇ، بۇت ياساپ ساتاتتى. شۇڭا ئازەر-بۇت دەپ ئاتىلاتتى.

ئاھۇ كىيىك، جەرەن؛ ئەيىب، ئېۋەن، قۇسۇر، گۇناھ

ئاسا كەبى، ئوخشاش، ...دەك

ئاسايىش تىنچلىق، ئارام، خاتىرجەملىك، راھەت، تەر-تىپ

ئاستانە پايتەخت، ساراي؛ بۇسۇغا

ئاسۇدە تىنچلانغان، خاتىرجەملىك، ئامان، ئامانلىق

ئاشۇفتە ھاياجانلانغان، ئاشىق، شەيدا بولغان

ئاشۇفتەھال پەرىشان ھال

ئاغۇش　قۇچاق، باغىر؛ قوللاش
ئاغىز　قىممەت، قەدىر؛ قۇدرەت
ئافاق　ئوپۇق. كۆچمە مەنىسى: دۇنيادىكى ھەممە ئەلـ
لەر
ئاينەك　ئەينەك
ئايىن　ئادەت، رەسىم، قائىدە، نىزام، ئۇسۇل، مۇرا-
سىم
ئال　ئالد، پىشانە
ئالان　مەيدان، بوشلۇق، تەرەپ
ئالەم خاكى　ئالەم چالمىسى. مەنىسى: ئالەم گۈياكى سۇغا
چۈشسە ئىرىپ كېتىدىغان بىر چالمىغا ئوخشاش
دېگەن مەنىدە.
ئالقاب　ياخشىلىق تىلەپ قىلغان دۇئا
ئالۋانچى　سېلىق تۆلىگۈچى؛ پۇقرا، خەلق
ئامادە　تەييار، تەييارلانغان
ئان　ئۇ
ئانا سۈرشاخ　تۆت مۈڭگۈز
ئانجىنان　بەك، نۇرغۇن
ئاۋەرد　ئۇرۇش، جەڭ، جەڭ مەيدانى

ب

باب　ئىشىك، دەرۋاز، قوۋۇق
باختە شاھى　ئوتتۇرا ئاسىيادىكى قەدىمكى بىر دۆلەت، يەنى

باختىرىيە شاھى

بادە مەي، شاراپ، ھاراق

بادەبەزم ئىچىملىك ئولتۇرۇش

بادەپەيما شاراپ قۇيغۇچى، ساقى؛ ھاراقكەش، مەي ئىچكۈچى، ئىچەرمەن

باد شامال

بادى سابا تاڭ شامىلى، مەيىن شامال

بادىيە چۆل، بياۋان، سەھرا

باران يامغۇر

باز يېڭىباشتىن، قايتىدىن

باقسۇم ئىچىملىك، ھاراق-شاراپلار

باك قورقۇنچ، خەۋپ، زىيان

بالا ئېگىز، ئۇستۇن؛ بالا-قازا

بال قانات؛ ئوي، كۆڭۈل، خاتىرە؛ يۈرەك؛ روھ، ئەقىل

بابالھۇما ھۇما قۇشىنىڭ قانىتى؛ بەخت

بانۇ خانىم، ئايىم، خوتۇن

باۋەر ئىشەنچ، ئىشىنىش

بەچچە بالا؛ خىزمەتكار بالا، يىگىت

بەچچەخەر ئىشەكنىڭ بالىسى، تەخەي

بەخيە تىكىش، كىيىمنىڭ تىكىشى، جىيەك

بەختى ۋاژۇن تەلەيسىز، بەختى تەتۇر، بەختى قاچقان

بەخشايش كەچۈرۈش، ئەپۇ قىلىش، كەڭچىلىك، كەچۈ-

رۇم؛ ھەدىيە، ئېھسان

بەھر دېڭىز، دەريا؛ كەڭ بىلىملىك كىشى، بەھىر (شېئىر ۋەزىنى)؛ ئۇلۇش، ھەسسە؛ پايدا، ئۇ-نۇم؛ چىرايلىق

بەھجەت گۈزەللىك، كۆركەم، پارلاق، خۇشاللىق. كۆپ-لىكى: «بەھجەت»

بەدەر قاچقان، قاچۇرۇش

بەدرى تولۇن ئاي

بەرق چاقماق، چېقىن

بەرقى ئاپەت بالا-قازانىڭ چاقمىقى

بەر ئەكس تەتۇر

بەركەت نەما بەركەتنىڭ باشلىنىشى

بەربەت قوۋۇزغا ئوخشاپ كېتىدىغان قەدىمكى بىر خىل چالغۇ

بەردۇش يەلكە، ئۇچا

بەرەھمەنزادە ھىندىستاندىكى بەراھمە (براھما) مەزھىپىنىڭ باشلىقىنىڭ ئوغلى، ياكى شۇ دىندىكىلەرنىڭ ئو-غۇللىرى

بەرھەم يىغىلىش

بەستە باغلىق، باغلانغان

بەسەر كۆز، كۆرۈش، كۆرۈش قۇۋۋىتى

بەست ① يېپىق، كەڭ، ئوچۇق، ئېنىق، ئۇزۇن؛ ② ساددا، ئاددى، باشقا نەرسە قوشۇلمىغان، بىرلا

	تۇردىن بولغان، تازا؛ ③ ئارزۇ ۋەزنىدە بىر بەھرىنىڭ نامى
بەشەر	كىشى، ئادەم، ئىنسان
بەقا	تۇرغۇنلۇق، دائىملىق، ئۇزاق ياشاش، مەڭگۇ-لۇك، تىرىكلىك، ھايات، ئەبەدىلىك، تۇگەمەس، باقى بولۇش، كىرپىك ئوقى
بەياز	ئاق، ئاق تۇسلۇك؛ شېئىرلار توپلىمى
بەيت	ئۆي، جاي، يۇرت
بەيتۇلئەھزان	غەم ئۆيى، غەمخانە
بەلدە	شەھەرچاق، بازار
بەند	قۇل، بەند، باغلىنىش
بىباكلار	پەرۋاسىز، بىپەرۋا، قورقمايدىغان، تارتىنماس
بىتماس	ساقايماس، پۇتمەس، تۇگىمەس
بىخار	تىكەنسىز
بىخاست	توساتتىن، ئۇشتۇمتۇت
بىھەد	چەك-چېگرىسىز، ھېسابسىز
بىھەدۇەئەد	سان-ساناقسىز
بىداد	زۇلۇم، جەۋر
بىريان	كۆيۈپ كاۋاپ بولۇش، قورۇلما
بىسەر	بىسەرەمجان
بىستەر	ئورۇن-كۆرپە، چۇشەك
بىسمىل	سويۇش، سويۇلما، بېشى كېسىلگەن
بىكەس	ئىگىسىز، يالغۇز، يېتىم، غېرىب

بىگانە يات، يۇچۇن، باشقا، نامەلۇم، تونۇمىغان، تونۇش ئەمەس

بىئەدمكساران تولا سۆز، ئۇلۇغلارغا ياقمايدىغان تولا تەكرار سۆزلەر

بىئبا تارتىنمايدىغان، ئىرەنسىز، كارى يوق

بىمار ئاغرىق، كېسەل

بىمۇدۇڭەت ئادەمگەرچىلىكى يوق

بىنەۋا پەقىر، يوقسۇل، بىچارە

بىناۋا رونىقسىز، رونىق تاپمىغان

بۇت بۇت، بۇتپەرەسلەرنىڭ چوقۇنىدىغان خۇداسى، كۆچمە مەنىسى: يار، مەشۇقە، ھېيقمايدىغان، رەھىم قىلمايدىغان مەھبۇب

بۇسە سۆيۈش، ئۇپۇش

بۇنياد ئۇل، ئاساس، ھەربىر نەرسىنىڭ تۈپ تومۇرى

پ

پاداش مۇكاپات، ھەق، جازا

پايمال ئاياق ئاستىدا قالغان

پەھلىۋى قەدىمكى پارس تىلى، ئىرانىنىڭ بىر خىل ئالتۇن پۇلى

پەرى پەيكەر پەرى سۈرەت، گۈزەل، چىرايلىق قىز

پەرتەڭ نۇر، يورۇقلۇق، شولا

پەرتەڭى روشەنلىكى، شولىسى، نۇرلىرى

پەرۋەردىگار بارچە مەخلۇقاتنى تەربىيىلىگۇچى تەڭرى
پەرۋەرد تەربىيىلەنگەن، ئۆسكەن
پەرانە ئۇچقۇر
پەيك خەۋەرچى، ئەلچى، خەت ئېلىپ كەلگۇچى
پەيكان ئوق (ئوقيا ئۇچى)، ئوق ئۇچىدىكى مىتال؛ شېئىردا كىرپىكنىڭ ئوخشىتىلىشى
پەيۋەست تۇتاشقان، ئۇلاشقان، قوشۇلغان، ھەمىشە، دائىم، ئۇزلۇكسىز
پەيۋەند تۇتۇشۇش؛ يېتىشىش
پەلەمما يىغىپ يۆگەپ، ھەممىنى قوشۇپ
پەند نەسىھەت، پەند
پىچ تولغانماق، ئورالماق، بۇرۇلماق
پىرى پەي، قانات
پىرى مۇغان مەيخانىچى
پىر قېرى، ئاقساقال؛ ئىشان-سوفىلارنىڭ باشلىقى، ئۇستاز
پىشە ھۈنەر، كەسىپ، ئادەت
پۇيە يۇرۇش، ئوتتۇرا تىزلىكتە مېڭىش

ت

تاب كۈچ، قۇۋۋەت؛ تاقەت، چىدام؛ يۇرۇق، نۇرلۇق، ئىسسىق؛ تولغىماچ؛ ئەشمە، ئۆرۈمە
تاج زەر ئالتۇن تاج

تاجر سودىگەر

تاھىر پاك، تازا

تارەم گۈمبەز، ئۈستى گۈمبەزلىك ئېگىز ئۆي، قۇبە. كۆچمە مەنسى: ئاسمان، كۆك

تاش ھەمرا، ئىشداش؛ سۆز ياسىغۇچى ئارقا قوشۇمچە؛ تاشقىرى؛ تاش

تائىر ئۇچۇش، ئۇچىدىغان؛ قۇش، «تايىر» مۇ دېيىلىدۇ

تاك ئەجەپ ئەمەس، ھاك-تاك؛ تاك، سەھەر؛ بىلەمەسلىك

تالا چىققۇچى، كۆرۈنگۈچى؛ بەخت، تەلەي

تالبۇل ئالىم ئىلىم ئالغۇچى، ئىلىم ئۆگەنگۈچى

تانۇقلۇق تونۇشلۇق، گۇۋاھلىق

تاۋۇس توز

تاۋۇق توخۇ

تەب لەرزە بەزگەكتەك تىترەش، بەزگەك كېسىلىدىن تىترەش

تەباھ چۈشكۈن، خاراپ؛ بۇزۇق، چىرىك

تەبە خاراپ، قەبىلە-ساقايتقۇچى

تەبخال ئوچۇق

تەجەللى نۇرلىنىپ كۆرۈنۈش، جىلۋىلىنىش، جىلۋە

تەجەممۇل بېزەك، ياسىداق، ھەشەمەت

تەجەرەت ئۆيگە كېرەكلىك چىقىملار

تەجرىد ئالاقىسىزلىق، چەكلەش، ھەممىدىن كېچىش، تەركىي دۇنيالىق، بىرلىكى: «تەجەررۇد»

تەھەييۇر ھەيران قېلىش

تەراۋەت ياشىرىش، يېڭىلىق، تازىلىق

تەرازىي رازى بولۇش

تەرازۇ تارازا، ئۆلچىگۈچ

تەرەبات ياخشى كۆرۈش، خۇشاللىنىش؛ مۇزىكانت

تەرەھھۇم رەھىم قىلىش، مەرھەمەت بىلەن قاراش، رەھىم-شەپقەت قىلىش

تەرز سۈرەت، رەۋىش، يۈسۈن، تەرتىپ

تەرك تېز، ئىتتىك

تەر ھۆل، تەر، يېڭى، تازا، راسا

تەرھ تاشلاش، ئېلىپ تاشلاش، پىلانلىماق

تەرسا خرىستىيان، ناسارا؛ قۇرقۇنچاق؛ تەرسا بەچچە—قورقۇنچاق ئوغۇل

تەزەللۇم شىكايەت قىلىش، زۇلۇمدىن دەرت ئېيتىش

تەسخىر قولغا كىرگۈزۈش، رام قىلىش، ئىلىندۈرۈش، بېقىندى قىلىش

تەشبىھ ئوخشىتىش، سېلىشتۇرۇش. كۆپلىكى: «تەشبىيە»

تەغاپۇل تويۇقسىز يۇرۇش، غەپلەتتە قېلىش، بىلمەس-لىككە سېلىش

تەفرىد يالغۇز قېلىش، ئۆزىنى يالغۇزلۇقتا قالدۇرۇش

تەفسىر شەرھ، ئىزاھ، چۈشەندۈرمە، يەشمە
تەكەللۇم سۆزلەش، گەپ قىلىش، سۆزلىشىش
تەكىيە يۇلەنچۇك، ياستۇق؛ دەرۋىشلەر تۇرىدىغان ئورۇن
تەلخكامى قايغۇلۇق كۈن ئۆتكۈزگۈچى
تەلخكام قايغۇلۇق، ئۈمىدسىزلىك
تەلخ ئاچچىق، تېتىقسىز
تەئمىر تۈزۈش، ئوڭشاش، ياساش، يېڭىلاش
تەمەننا تىلەك، ئىستەك، ئارزۇ، ئۈمىد. كۆچمە مەنىسى: ئۆزىگە ئىشىنىپ كېتىش
تەمىز ئاجرىتىش، ئايرىش، پەرقلەندۈرۈش
تەمىز تازا، پاك، ئېرىق
تەۋازۇئ ئۆزىنى تۆۋەن تۇتۇش، كەمتەرلىك
تەۋەللا دوست تۇتۇش؛ يالۋۇرۇش، ئۈمىد قىلىش
تەۋەنگىر مۇلۇكدار، كۈچلۈك، باي، كۆپلىكى: «تاۋاڭگىر»
تەۋر رەۋىش، يوسۇن، ئادەت، قىلىق، تەرز، ئۇسۇل، تەرتىپ
تەۋبە گۇناھدىن قايتىش، توۋا قىلىش
تەۋفىق توغرىلىنىش، مۇۋاپىق كېلىش
تەۋبە نەسۇھا نەسۇھادەك قىلغان توۋبىسىغا ئەمەل قىلىش
تەناب تانا، ئاغامچا، شوينا، كۆچمە مەنىسى—يارىنىڭ چېچى

تەند تەن، ئىقرار، قايىل، ئىتىراپ

تىرەباران ئوق ياغدۇرۇش

تىرە قاراڭغۇ، قارا

تىمەسخىر مەسخىرە قىلغۇچىلار

تىلمار تىلى يىلان، تىلى زەھەر

تورەك ياۋا توخۇ

توفان تاشقىن، كەلكۇن، كۆچمە مەنىسى: زور غەۋغا، توپىلاڭ

تورفە ئاجايىپ، ھەيران قالغۇدەك، يوچۇن

تۇرۇك خەت تونىمايدىغان قارام نادانلار

توران تۇركستاننىڭ قەدىمكى ئاتىلىشى

توۋەر ئۇسۇل، خىل، تۇر

تۇغيان تاشلىماق؛ كەلكۇن، توپىلاڭ، قوزغىلاڭ، ئىسيان

تۇغان تۇغ

تۇلۇڭ چىقىش، كۆرۈنۈش

تۇن گىرىبان تۇن (كېچە)، كىيىمنىڭ يىرتۇق ياقىسى. شېئىرده: تۇن، كىيىمنىڭ ياقىسىنىڭ يىرتۇقلىرىدىن ئويۇلۇپ، سەھەر ئۆزىنى پىنھانغا ئالغاندۇر دەپ تەسۋىرلىنىدۇ.

ج

جام جەم جەمشىدنىڭ جامى (قىسقارتىلما سۆز)

جام هلالی	هىلال ئايغا ئوخشاش ئەگمە قەدەھ
جاھ	مەنسەپ، دەرىجە، مەرتىۋە، ئورۇن
جانا	جانان
جان سپار	جېنىنى ئايىمىغۇچى، سادىقلىق قىلغۇچى، پىدا-كارلىق قىلغۇچى
جانسوز	جان كۆيدۈرەر، جاننى ئۆرتىگۈچى، قىينىغۇچى
جاۋدد	مەڭگۈ، ئەبىدى، دائىمى
جەب	ئەجەپ
جەر	جار، جار سېلىش، بىلدۈرۈش، ئىلان
جەرنۇكتە	ھىكمەتلىك سۆزلەرنى بىلدۈرۈش؛ نەپىس سۆز-لارنى قىلماق؛ چىرايلىق تىللار بىلەن ئۆتكۈر سۆزلەرنى قىلىش
جەلادۇش	جاللاتەك
جەيب	چۆنتەك، قويۇن
جەيبى	سۇبھىنىڭ قوينى، كۆچمە مەنىسى: قاراڭغۇلۇق-نىڭ قوينىغا يوشۇرۇنغان ئايدىڭ ياكى تاڭ.
جەننەتۇلمەئۋا	سەككىز جەننەتنىڭ بىرى
جەۋھەران	يالتىراق، جىلۋىلىك، جۈشرلاپ تۇرىدىغان
جەۋدۇ	سېخىلىق، قولى ئوچۇقلۇق
جەۋلان	كېزىش، جەۋلان قىلىش
جىمئ	جەم
جىنان	جەننەت
جنس	قىسىم، تۈر؛ ماتا، مال، كېيىملىك

جۇستجۇ ئىزدەش، ئاختۇرۇش، قىدىراش

جۇش-خۇرۇش شادلىق شاۋقۇنى

جورمى گۈناھ، ئىپىپ، قاباھەت، جىنايەت

جوغرى پارا بېرىش

جۇ ئەسخا سېخىيلىق سىمۋولى

جۇنۇن مەجنۇن، سارالىق؛ يوشۇرۇنۇش؛ ئاشىق، ئەقلىدىن ئازغان

جۇۋالغا چىقىمدار

جۇۋان يىگىت، بىرلىكى: «جەۋان»، كۆچمە مەنىسى: ياتلىق بولۇپ بىرنى تۇغقان ئايال؛ ئاتا-ئانىسى تەرىپىدىن چاي قىلىپ جۇۋان قىلىنغۇچى.

چ

چابۇك تىز، يۈگرۈ، چەۋەنداز

چابۇك سەۋار ئاتقا مىنگەن، ئاتقا مىنگەشكۈچى، چەۋەنداز، چاققان

چارە چوخ چارە-تەدبىر

چەپ چەپ، سول، تەتۇر، پۇتلىكاشاك

چەرخ چاق، ئايلانغۇچى، ئاسمان پەلەك، كۆك؛ دەۋر، زامان، تەقدىر، تەلەي

چەشم كۆز، بۇلاق

چەشم پەتتان مەپتۇن قىلغۇچى بۇلاق، دەم تارتقۇچى بۇلاق، سۈمۈرگۈچى كۆز

چەندان شۇنداق، ئالاھىدە، ھەسسە، كۆپ خىل

چىكە تامچا، يامغۇرنىڭ ئۆيدىن ئۆتۈپ كەتكەن تامچىسى

چىن جۇڭگو

چىنماچىن خوتەن

چوق تولا، كۆپ نۇرغۇن

خ

خارابات ۋەيران جاي، خارابە. كۆچمە مەنىسى: مەيخانا، ساراي، مېھمانخانا

خارابات ئەھلى مەيخانا كىشىلىرى، مەيخانىغا بارغۇچىلار

خار قەدىرسىز، تىكەن

خارج تاشقى، تاشقىرىدىكى، سىرتىدا

خاجە خۇجا، بەگ، تۇرە، ئەپەندى؛ باي؛ خۇجايىن، ئىگە؛ ئوقۇتقۇچى، ئۇستاز؛ بۇۋاي؛ ھەرەم ئاغىسى

خاشاك سۇپۇرۇندە

خاكى پاي ئاياغ توپىسى

خاك پاي باسقان ئىز، ئاياغ ئاستى توپىسى؛ ئاددىي خەلق، كەمبەغەل

خاك نەشىن توپىدا ئولتۇرغۇچى

خامە قەلەم

خەبىس لۇكچەك، پاسكىنا، ھارام تۇخۇم

خەت	سىزىق، ئىز، يېزىق، خەت، يېڭى چىققان بۇ- رۇت، مويلاۋ
خەت-خەت	قورۇق، سىزىق-سىزىق، پۈرلەشكەن
خەتىم	پۈتۈش، ئاخىرىغا يەتكۈزۈش، تۈگىتىش
خەدەك	ئوقيا ئوقى
خەراش	يونۇش، تاراشلاش، تاتىلاش
خەردۇھۇش	ئەقلى ھۇش، بىرلىكى: «خىرەدھۇش»
خەرقە	يىرتىق رەخت، يىرتىق چاپان، دەرۋىشلەر كىيى- دىغان كىيىم. بىرلىكى: «خىرقە».
خەرق	يىرتىش، يېرىش، ئايرىش
خەر	ئېشەك
خەرمەن	چەمبىرەك
خەزان	كۈز، كۈز پەسلى، كۈز كۈنىدە ياپراقلارنىڭ تۆكۈلۈشى
خەستە	ئاغرىق
خەسىم	دۈشمەن، رەقىپ، قارشى، مۇقابىل، مۇخالىپ
خەللاق	ئالەمنى يوقتىن بار قىلغۇچى
خەلىتى	چۈشۈرمىكى، قۇپارمىقى، ئورنىدىن ئېلىپ تاش- لىماقلىقى
خەندان	كۈلىدىغان، كۈلگۈچى
خەندە	كۈلۈش
خىجلەت	خىجالەت
خىرام	چىرايلىق مېڭىش؛ خىرامىڭ-مېشىڭ

خرامان ئۆزىنى ھەر تەپكە تاشلاپ ناز بىلەن ماڭغۇچى
خسال خىسلەتلەر، ياخشى خۇلۇق، ياخشى سۈپەتلەر
خيابان باغ يولى، دەرەخزارلىق يولى
خلۆەتگاه خىلۆەت جاي
خۇبان گۈزەللەر، چىرايلىقلار
خود ئۆزى، يالغۇز، پەقەت؛ ئەسكەر باشلىقلىرى ۋە پادىشاھلار كىيىدىغان چۈچىلىق جەز قالپاق
خورده‌بين ئۇششاق نەرسىلەرنى كۆرگۈچى، ئىنچىكە قارا-غۇچى
خورشد ئاي، كۈن، قۇياش، ئاپتاپ
خۇشاب يېمىش؛ ئۈرۈك سۈيى
خۇمار بىر ەر كەيىپكە ئادەتلىنىش سەۋەبىدىن ئۇنى سە-غىنىش، خۇمار
خۇمار كۆز يېرىم مەس ھالەتتە كۆزىنىڭ گەرى ئويناپ تۇ-رۇش
خۇمار نىشه نەشە خۇمارى
خۇنابه قانلىق ياش، ئاچچىق يىغا، قان ئارىلاش سۇ
خۇنبار قانلىق ياش تۆككۈچى، ئاچچىق يىغلىغۇچى
خۇنخار قانخور
خۇن قان
خۇان يېمىش ئېلىپ داستىخان ياكى شىرە ئۈستىدە قويۇلىدىغان تۆت پۇتلۇق ياغاچ قاچا، ئۈستى سەككىز بۇرجەكلىك رەڭگا-رەڭ سىرلانغان سايمان

خۇنخاره قان يۇتقۇچى

ھ

هادى توغرا يول كۆرسەتكۈچى

هازىق بەك بىلىملىك، تەجرىبىلىك، ئۇستا، ماھىر؛ تەبىب هازىق—ئۇستا دوختۇر

هاجەتكەئەلەيها دۇئا-تەلەپلەر هاجەتكە تۇشلۇق

هال بەدەر تولۇن ئايدەك هالەت

هاله ئاي گەردىشى، گىرداب، ئاي قاراڭغۇلاشقاندا ئۇ-نىڭ ئەتراپىنى ئورۇۋالغان چۆگۈلمەچ

هاۋى ئىچىگە ئالغان، قاپلاپ ئالغان

هانى توغرى، راست

هان توغرا، راست!، دىققەت!، تېز!

هەرەم خاس جاي، كىشىلەر كىرگۈزۈلمەيدىغان جاي؛ هەرەم؛ ئىچكىرى هويلا؛ باشقا مەنىسى: خو-تۇن.

هەرەم ۋەسلى سۆيۈملۈك يار ۋەسلى

هەربە نەيزە

هەرىپ هەرپ، بەلگە، نىشان، كۆپلىكى: «هەرف»

هەزىن قايغۇلۇق، مۇڭلۇق، غەمكىن، هەسرەتلىك

هەزىمەت ئارقىغا قايتىش، چېكىنىش

هەزىل شىرنىچاقچاق، ئويۇن قىلىش، ئويىنىشىش

هەسەب يۈز، ئابروي، داڭ، شەھرەت، شەرەپ، قەدىر-

لىك بولۇش

ھەسەن ياخشى، چىرايلىق، گۈزەل

ھەسەنات ياخشى ئىش، سېپىلىق ئىش

ھەسۇد ھەسەت، كۈنلىگۈچى

ھەشەر توپ، گۈرۈھ

ھەلقە سادىق، سەممىي

ھەلقەئاسا سادىق بولغۇچى، سەممىي بولغۇچى

ھەلقە-ھەلقە ھالقا-ھالقا، زەنجىرسىمان. كۆچمە مەنىسى: بۇدرە چاچ، گىدىمەك چاچ.

ھەمراھ يولداش، ھەمراھ

ھەمگام ھەمقەدەم، ھەمرا

ھەمىيەكتا تەڭدىشى يوق

ھەمنەشىن بىرگە ئولتۇرغۇچى

ھەنگامە يىغىن، توپلىنىش

ھەۋائ پۇتۇن يەر يۈزۈنىڭ ئۇستىنى ئوراپ تۇرغان گاز، ھاۋا

ھەۋا ئارزۇ، ھەيل، ئىستەك، ھەۋەس، ئىشق-مۇ-ھەببەت

ھىدايەت توغرا يول كۆرسىتىش؛ توغرا يول ئىزدەش، توغرا يولغا كىرىش، قۇتقۇزۇش

ھىكمەت بىر نەرسىنىڭ سىرى، سىرلىق نەرسە

ھىلىم يۇمشاق تەبىئەتلىك، يۇۋاشلىق، سەۋرىچانلىق

ھىنگام «ھەنگامە» گە قارالسۇن.

هۆر گۈزەل، هۆسىندار
هۆر-غىلمان جەننەتتىكى گۈناھسىز نارسىدە ئوغۇل-قىزلار
هوررى ئالى جانابى، ئەركىنى
هوران هۆر-غىلمان

د

داد خاھ ئەرز قىلغۇچى، ئادالەت تەلەپ قىلغۇچى
داراز ئېگىز، ئېگىز بويلۇق، ئۇزۇن
دارئالامان تۈرغان جايىنىڭ تايىنى يوق، باشباشتاق
داغى تېخى، يەنە
دال ئىگىلگەن
دامادى رۈسۇل پەيغەمبەرنىڭ كۈيئوغلى
دامان چەت، ياقا، ئىتەك، ئۆڭكۈر، كۆپلىكى: «دا-مەن».
دەببارنا مەسچىت، خانىقادا رەببانا ئايەتلىرىنىڭ ئوقۇلۇشى، پەقەت پۈل ئۈچۈن
دەبستان ئوقۇش ئۆيى
دەھر زامان، دەۋر، دۇنيا، ئالەم، تەقدىر، قىسمەت
دەھرى تەڭرىگە ئىشەنمەيدىغان دىنسىز كىشى
دەھەن ئېغىز، تۆشۈك
دەربان دەرۋازىۋەن
دەربەدەر ئىشىكمۇئىشىك كېزىپ يۈرگۈچى
دەرەخشان پارلاق، پارقىراق

دەرەخشەند	پارقىراق، روشەن
دەستگاە	ياراق، جابدۇق، ئەسۋاب، ئۇسكۇنە
دەست	قول، بىلەك، قېتىم، مەرتىۋە
دەندان	چىش
دىدە پۇرخۇن	قانغا تولغان كۆز، كۆزلىرى قان
دىلىر	يۈرەكلىك، جەسۇر، غەيرەتلىك، قەيسەر، دا- دىل، قورقماس، جۇرئەتلىك
دىلارا	كۆڭۈلنى مەپتۇن قىلغۇچى گۈزەل، بىرلىكى: «دىلئارا».
دىلبەر	كۆڭۈل ئالغۇچى، كۆڭۈلنى بەرگۈچى
دىلجۇي	كۆڭۈل ئىزدەش
دىلشكەن	خاپا قىلغۇچى، كۆڭۈلنى سۇندۇرغۇچى
دىلنەشىن	كۆڭۈلدىن ئورۇن ئالغۇچى، كۆڭۈلدە ئورۇن ئالىدىغان
دىلپەزىر	كۆڭۈلگە ياققۇچى
دىلەفكار	كۆڭلى ۋەيران، سورۇلغان
دىۋار	تام
دىۋانە	ئەقلىدىن ئاداشقان، سارىڭ
دۇئايى خەمسە	بەش ۋاق نامازدىكى دۇئا
دۇتاە	مۇكچەيگەن، ئىگىلگەن، جۇپ
دۇختەر	قىز
دوخول	كىرمەك، ئىچكىرىلىمەك، كىرىش ئېغىزى
دۇد	ئىس، تۈتەك

ر

رابات قونالغۇ، ئۆتەڭ، لەڭگەر، كارۋان ساراي، كۆپ-لىكى: «رەبات».

راهمان شەپقەتچى

راه يول، تەدبىر، بوشلۇق، دائىرە؛ شاتلىق. كۆچ-مە مەنىسى: مەي، خۇشپۇراق مەي

راز سىر، يوشۇرۇن، مەخپى

راغب قىزىققان، ئىستىگەن، تىلىگەن، ئارزۇ قىل-غان، رىغبەتلەنگەن، مايىل بولغان، خالىغان؛ رىغبەت

رايگان يولدىن تېپىلغان، بىكاردىن كەلگەن نەرسە

رايگا يار، سۆيگۈنى؛ چىرايلىق ياش

رەب خۇدا، ئاللاھ

رەخش ئات، ئالا-چىپار ئات، ئارغىماق؛ چۆچەكلەردە-كى رۇستەم زال مىنگەن ئات؛ بىر يۇلتۇزنىڭ نامى

رەھمەت رەھىمدىللىق، مېھرىبانلىق؛ ئايىماق، تايانچ، كەمچىلىك، ئاللاھنىڭ رەھمىتى، ئىلتىپاتى

رەھن گۆرۆ، گۆرۈگە قويۇلغان نەرسە

رەققاس ئۇسسۇلچى

رەقەم يېزىش، سىزىش، سانلارنى كۆرسىتىدىغان بەلگە

رەئىەت بۇيۇكلۇك، ئۇلۇغ دەرىجە، بۇيۇك مەرتىۋە

ره‌فىق يولداش، ئارقاداش

ره‌ئە كۆتۈرمەك

ره‌ئنا چىرايلىق، گۈزەل، يېقىملىق، بىر خىل گۈل-نىڭ ئېتى

ره‌مز ئىشاره، ئىشاره‌ت، ئىما، ئۆزئارا بىلىشىدىغان يوشۇرۇن بەلگە

ره‌م قورقۇش، ئۇركۈش، چۆچۈش؛ قورقۇپ قېچىش

ره‌نج ئازار، مۇشەققەت، قىينىلىش، ره‌نج

ره‌ۋان يۈرگۈچى، ئاققۇچى، راۋان؛ جان، روھ، ھايات

ره‌ۋزه‌خه‌لەد مەكگۈلۈك باغ، جەننەت، بىرلىكى: «ره‌ۋزه-خولد».

ره‌ۋنه‌ق يالتىراق، پارقىراق، كۆركەملىك، راۋاج، رو-ناق

ردائ دەرۋىشلەر كىيىمى، يېپىنىۋالىدىغان يەڭسىز تون، يېپىنچا

رىزه ئۇۋاق، ئۇششاق

رىش يارا، جاراھەت، ھەسرەت، ره‌نجىش؛ ساقال؛ كۆچمە مەنىسى—تىلىم-تىلىم؛ تال-تال

رىشته يىپ، باغلىغۇچى، تاناپ، ۋاستە

ريا كۆز بۇيامچىلىق

رىند نازۇك تەبىئەت، ياسانچۇق، بايۇەچچە

رۇجۇئ قايتىش، ئۆتۈنچ، مۇراجىئەت، ئىلتىماس، يۈكلەش، تاپشۇرۇش

روزىگار — تۇرمۇش، تىرىكچىلىك، كۈن كۆچۈرۈش؛ دەۋر، زامان، ۋاقىت، ئەسىر

رۇز — كۈن، كۈندۈز

رۇشدى — ئىلگىرىلىگەن، قۇرامىغا يەتكەن

رۇمانى — ئانار رەڭ، ئانارەك قىپقىزىل

رۇمزە-رەمۇز — بىر يۇرۇش ئىلاھى كۈچ

ز

زاهد — دىندار، تەقۋادار، سوپى، كىشىلەردىن قېچىپ يۇرگۈچى، ئىبادەتمەن، يامان ۋە ھارام ئىشلاردىن ساقلانغۇچى

زاهد كوتاهبن — ئۆمرى قىسقا زاهىد، كىچىك بالا زاهىد، كىچىك زاهىد ئوغۇل

زاهر — روشەن، ئوچۇق، پارقىراق، تاشقى، يېڭى، پۈتۈن راقلىق

زار — ئىنتىزار

زائىقه تۇلمەۋت — بارلىق جانلىقلار شەكسىز ئۆلۈپ تۇگەيدۇ.

ۋەلارەيب

زاك — چاچ بۇيايدىغان بۇياق

زاغۇزەغەن — قاغا-قۇزغۇن

زال — گىرى، ياشانغان، قېرى خوتۇن، مەككار، ھىلىگەر

زانۇ — تېز؛ ئەگرى

زەبۇن	كۇچسىز، زەئىپ
زەھد	تەقۋالىق، سوپىلىق، ھارامدىن ساقلىنىش، ياـمان ئىشلاردىن ساقلىنىش
زەھراب	پاسكىنا سۇ، زەھەرلىك سۇ
زەد	سوققا، زەربە
زەر	ئالتۇن، زەر
زەررە	چاڭ، غۇبار، ئۇششاق، ئۇۋاق
زەغەن	قۇزغۇن
زەيلى	قوشۇمچە
زەئىفن	كۇچسىزلىك، ئاجىز
زەلىل	خار، قەدىرسىز، ھەقىر، تۆۋەن، پېقىر
زىبا	زىننەتلەنگەن، گۈزەل، كۆركەم، چىرايلىق، ھۆسنىدارلىق
زىشت روي	سەت چىراي
زىياد	ئارتۇق، كۆپ، زىيادە
زىنھار	پەقەت، ھەرگىز
زىنەخدان	ئىڭەك ئاستى گۆش، ياڭاق
زۇۋەر	بېزەك
زولف	چاچ، كۈكۈلا
زولفى تابدار	تولغىماچ چاچ، كۆچمە مەنىسى—يارنىڭ چاچ كەمەندىسى.
زۇلال خەنجەر	تىپتىنىق ۋە شىرىن سوغۇق دېگىز، خەنجەر دېگىزى
زومرە	توپ، بىر توپ، جامائە، گۈروھ، پىرقە

زۇمررەد يېشىل چىنتاش
زۇلابى بىر ئەييارنىڭ نامى
زۇننار بويۇنغا ئاسىدىغان زەنجىر، خرىستىيانلارنىڭ بوينىغا ئېسىۋالغان كرىستلىرى

س

سابت تۇرغۇچى، مۇقىم، تەۋرەنمەس
ساھىر سېھىرچى، جادۇگەر، كۆز باغلىغۇچى
ساھىبا ساھىپخان، خانىم، ئايىم، ئايال خوجايىن
ساڭى تەرەپ، ھەر تەرەپ
ساز ئەتمەك، قورال، ئەسلىھە، چالغۇ، تەييارلىق، تەرتىپكە سېلىش
ساغەر مەي ۋە شاراپ ئىچىدىغان پىيالە، قەدەھ
ساپا چەت، ياقا، شەھەر ياقىسى، يوشۇرۇن ماكان
ساقى مەي قۇيغۇچى، ساقى
ساكىن تۇرۇشلۇق، جىمجىت، قىمىرلىماي تۇرىدىغان، تۇراقلىق
سالىك يولۇچى، سەپەرچى
سالس ئۇچىنچى
سەبزە مايسا، مايسىزار
سەبقەت ئىلگىرىلىك، ئۆتۈش، ئۇزۇش
سەتىرى يول، قۇر، رەت، قاتارلىق
سەترمىسرائ شېئىر مىسرا قۇرلىرى

سەججادە جەيناماز، سەجدە قىلىدىغان جاي

سەھاب بۇلۇت

سەھى تىك، تۇز

سەھەن سەھنە، مەيدان، بوشلۇق جاي، هويلا يۇزى

سەھەل يەڭگىل، ئاسان، ئوڭاي

سەد ئاھۇددىن يۇز ئەپسۇس، يۇز ئىست

سەراسەر باشتىن-ئاخىر

سەراپا باشتىن ئاياغ، پۈتۈنلەي

سەرگەشتە بېشى قايغان، بېشى ئايلانغان، گاڭگىرىغان

سەرۇى خىرامان گۈزەل، يۇرۇشلۇك يار

سەربەلەند ئاتاقلىق، داڭدار، شۆھرەتلىك

سەر باش

سەرشار لىق، تولا، لىپمۇلىپ

سەرچەشمە بۇلاق بېشى، بۇلاق بويى

سەرۇى سەرۇى دەرىخىدەك

سەرۇەرى رەھبەرلىك ئورنى، هۆكۈمرانلىق، يولباشچىلىق

سەرۇر يولباشچى، پېتەكچى، رەئىس، خوجايىن، بىرلىكى: «سەرۇەر»

سەرۇسامان ئورۇنلاشتۇرۇش، تەرتىپ، ئۆي جاهازلىرى، تۇرمۇش قوراللىرى

سەير يۇرۇش، كېزىش، تاماشا قىلىش

سەيد ئوۋ، ئوۋلىنىدىغان جانۋار

سەيدى مۇھەممەد پەيغەمبەرنىڭ جەمەتى؛ ھۆكۈمرانلىق

سەيىس سىلىق، ھاشار

سەف رەت، رەتلىك تىزىلغان

سەفھە سەھىپە، ۋاراق، كىتاب

سەئەب قىيىن، ئېغىر، مۇشەققەتلىك

سەلەم ئىمداد قەرزىگە يارىدەم بەرگۈچى

سەم ئوغا، زەھەر

سەمەر مېۋە، يېمىش؛ كېچە، تۈن، دەۋر، زامان

سەمەنبەر ياسىمەن گۈلدەك خۇش پۇراق، ئاپپاق

سەۋداۋ تىبابەتچىلىكتە ئادەم بەدىنىدىكى تۆت خىلتىنىڭ بىرى

سەۋدائى تەلۈە، سارالىڭ، سەۋدايى بولۇش، بىقارار بولۇش، دىۋانە بولۇش، خىيالى بۇزۇلغان

سەۋرەت تېزلىك، ئۆتكۈرلۈك، ئاچچىقلىنىش

سەنا ماختاش، داڭلاش، مەدھىيە، كۈي

سەندەلى سەندەل رەڭ، سەندەلدىن ياسالغان كۈرس

سەنگ دىل باغرى تاش، تاش يۈرەك، تاش كۆڭۈل

سىب ئالما

ستەمكار زالىم، زۇلۇم سالغۇچى، ئەزگۈچى، زومىگەر

ستار يۇلتۇز

سپاھ ئەسكەر، چېرىك، ئەمەلدارلىق

سپقار سۇمۇرمەك، ھېچ قالدۇرماي ئىچمەك

سراپ سۇ ئىچىپ تويغان، مولچىلىق، بايلاشتچىلىق

سقله پەسكەش

سكه بەك

سياه قارا

سل تاشقىن، سەل

سمنبەدەن كۆموش بەدەن، ئاپپاق بەدەن

سما يۈز، چىراي، چىھرە

سم كۆموش

سمكۈن قۇياش چىراي، كۈن چىراي

سمنبەر كۆموش بەدەن، ئاق بەدەن، ئاپئاق

سمن كۆموش

سۈبھه سۈبھه، تاك ئېتىشقا شەرق تەرەپتىن كۆتۈرۈل-گەن يورۇقلۇق

سۈبھى دەم تاك يورۇۋاتقان چاغ

سۈرخ روي قىزىل يۈز؛ شاد، خۇشال

سۈرۈك پادا، توپ

سوكول قارغىشقا قالماق

سۈبھه تەسۋى

سۈڭرا كېيىن، ئارقا

سۈنبۈل بىر خىل خۇش بۇي قارا رەڭلىك ئۆسۈملۈك

ش

شاهد گۇۋاھچى، گۇۋاھ

شاغەزەل ساھانه غەزەل، تەڭداشسىز قالتىس غەزەل

شانه　تاغاق، دۇلا سۆڭىكى؛ بابكارنىڭ شانىسى؛ شاھانە، پادىشاھلارچە

شە　پادىشاھ

شەبان　مال باققۇچى، چوپان

شەباب　ياشلىق، يىگىتلىك، ياشلىق چېغى

شەب　تۇن، كېچە، قاراڭغۇ يىللاردا

شەھەد　ھەسەل

شەھەۋات　شەھۋەتلەر، نەپس تىلىگەن نەرسىلەر؛ نەپس ئارزۇلار. بىرلىكى: «شەھۋەت»

شەھسۇۋار　چەۋەندار، ئاتلىق شاھ

شەھەق　كۇن پېتىش ۋە كۇن چىقىش ۋاقتىدىكى قىزىللىق، كۇن قىزىلى

شەكەر گۈفتار　شەكەر سۆز

شەكلۇ شەمايىل　ئەپتى، ئەپتى ھالىتى، ھالى

شەئشەئە　شولا، نۇر، يۇرۇقلۇق

شەمشاد　سەرۋىگە ئوخشايدىغان خۇشقامەت ۋە چىرايلىق دەرەخ

شەمئى ئەنجۈمەن　بەزمىدە ياندۇرۇلغان شام

شەمئى نۇشاملار　زىچ يېقىلغان شاملار

شەمس　كۇن

شەين　ھاياجان؛ نۇقسان، داغ، ئەيىب، قۇسۇر

شىكەستە　سۇنغان، سۇنۇق، مەجرۇھ، مەغلۇب، كۆڭلى قاتتىق ئازار يېگەن

شكاف يېرىق، دەز، تۆشۈك، چاك

شكەم قېرىن، قۇرساق

شۆھ ناز-كەرەشمە، ئەركىلەش، شوخلۇق، ، غىل-جىڭلىق، ھەرىكەت، پوزۇتسىيە، ئالدام، ھىلە

شۇئاڭ شويلا، يۇرۇقلۇق

شۇبا شۇنىڭ ئۆزى بار، شۇ نەرسە بار، ئەشۇ بار

شورش غەۋغا، قوزغىلىش، قارشى چىقىش، توپىلاڭ كۆتۈرۈش، ئىسيان قوزغاش

شورقيامەت پاتپاراقچىلىق، قىيا-چىيا، دەھشەت، غەۋغا-توپىلاڭ

شۇكۇھ داڭق، شۆھرەت، شەۋكەت

شوئلە نۇر، ياغدۇ، يالقۇن، شولا، قۇياش، ئوت شولىسى

شۇيۇئ يېيىلىش، تارقىلىش

شويۇن شانلار، شەرەبلەر، بىرلىكى: «سان».

غ

غارەت بۇلاڭچىلىق، تالان-تاراج، ئولجا، غەنىمەت

غەبغەبى ئىگەك ئاستى؛ ئىگەكلىرى

غەرىزى تەبىئى، ناھايىتى بۇرۇنقى، تۇغما

غەرىم كىشىدە ئېلىشى بار كىشى، قەرز بەرگەن كىشى

غەرراھ يالتىراپ تۇرغان، روشەن، يارقىن

غەرقاب غەرق بولغان، سۇغا پاتقان؛ گىرداپ، كامار،

ئوپقان

غەزال كىيىك، ئاھۇ؛ بىر سۈرۈك غەزال، بىر توپ كىيىك

غەيۇر غەيرەتلىك، ئىجتىھاتلىق، باتۇرلۇق

غەلتان ئايلانغۇچى، يۇمۇلاق

غەۋۋاس سۇنىڭ تېگىگە شۇڭغۇغۇچى، گۆھەر ئېلىش ئۈچۈن دەريا-دېڭىز تېگىگە شۇڭغۇپ كىرگۈچى

غەمغەپ ئېچەك ئاستى

غۇبار چاڭ-توزاڭ، تۇتۇق، خىرە

غۇبارراھ يولنىڭ چاڭ-توزاڭلىرى

غوفران كەچۈرگۈچى تەڭرى

غۇلۇۋ ئېشىپ كېتىش، ھەددىدىن ئېشىش، تۇغيان، توپىلاڭ، غەۋغا

غۇفته زوقلىنىش، قىزىقىش

ق

قادىرا ① قۇدرەتلىك ئاللاھ، ② ئادەم ئىسمى

قادىر ئىگەم قۇدرەتلىك ئاللاھ

قارما بۇلىماق، بۇلاڭ-تاران قىلماق

قاسىد خەۋەرچى، ئەلچى، خەت توشۇغۇچى، ئىنتىلگۈچى، نىيەت قىلغۇچى

قان قەيەر، نە

قانلۇ قانلىق

قەباھ پېرىجە، تون

قەتئ كېسىش، ئۈزۈش، توختىتىش، قارارلاشتۇرۇش

قەترە-قەترە تامچا-تامچا

قەد بوي، بەدەن تۈزۈلۈش، قەد

قەددى خوم قەددى ئىگىلگەن، قېرىپ مۇكچەيگەن

قەداغ كۆز قارغۇچى

قەرس دۇگىلەك، بىرلىگى: «قورس»

قەرىب يېقىن، يېقىنلاشقان، قوشۇلغان

قەريە كەنت

قەللاب يالغان پۇل ياسىغۇچى

قەيسەررۇم رۇم (ۋىزانتىيە) پادىشاھى، رۇم قەيسىرى

قەمەر ئاي

قەۋس تىرناق، باي، كامالەك

قىركۈن قىرىق كۈن

قىران ياشلىق، يىگىتلىك دەۋر، كۈچكە تولۇپ يېتىشكەن، قىران

قىنائ ئۈستىدىن يېپىلىدىغان پەردە

قۇببە گۈمبەز، ئاسمان، كۆك. بىرلىكى: «قۇببەك».

قوچ- قۇچاقلىماق، قۇچماق

قۇد قويۇش، قويۇپ قويۇش

قۇربەت يېقىنلىق

قۇل-قۇل مەينەك شىشەئاغزىدىن چۈرۈكلاپ چۈشكەن بولدۇق ئاۋازى

قۇلزۇم ئىككى دەريانىڭ بىر-بىرىگە قوشۇلۇشى
قۇمرى قارا قۇچقاچ. (پاختىڭ دەپ قارايدىغانلارمۇ بار، ئەرەبچە قارا قۇچقاچ «قۇمرى» دەيىلىدۇ.)

ف

فەتا يېگىت، ياش كىشى. («فەتى» مۇ دەيىلىدۇ)
فەتتان مەپتۇن قىلغۇچى
فەتىھ ئېچىش، ئېلىش، ئىشغال قىلىش، يېڭىش
فەرەھ خۇشاللىق، شادلىق
فەرد يەككە، يالغۇز؛ مىسرا، كۇبلىت
فەرجات ئىلمىلىك، ئىلىم ئىگىسى
فەريات زارلىنىش، ئاھ ئۇرۇش، فەريات
فەرامۇش ئۇنتۇلۇش
فەۋر تېزلىك، ئىلدامىلىق، نەفەۋر-تېز ماڭالماس
فەن بىلىم، ئىلىم، پەن، ھۈنەر؛ سەنئەت؛ ئىقتىدار
فەنائاماده يوقاي دەپ قالغان، ئۆلەي دەپ قالغان، خاپلىشاي دەپ قالغان
فىترەت يارىتىلىش، تۇغما، تەبىئەت
فىرقەت ئايرىلىش، ئايرىم بولۇش
فىراق ئايرىلىش، جۇدالىق، ئايرىملىق، ئاجرىلىش
فىراقەت ئايرىلىش، ئايرىم بولۇش
فىروزا يېشىل مايسىرەڭ گۈللۈك كۆركەم تاش، يېشىل تاش مارجان

فىروزان يالتىراش، پارقىراش

فىروز پىروز، بەختلىك، تەلەيلىك، غالىپ

فىفاھ ئۇيغۇرلارنىڭ قەدىمكى چالغۇلىرىدىن بىرسىنىڭ نامى

فىگار قىينىلىش، جاراھەتلىك، ياردار، يارا، جارا-ھەت

فۇزۇن ئارتۇق، زىيادە، چەكسىز، ھېسابسىز، ئوشۇق-چە

فۇسۇل پەسللەر، بۆلۈملەر

فوسۇن ئەھسۇن، جادۇگەرلىك

ك

كار ئىش، كار

كاشانە ئۆي، خانە؛ ئۇۋا، زەۋئى كاشانە، ئۆي ۋە خو-تۇن-بالىلار

كاش بەران گۈللۈك خىشنىڭ ئۈستىگە

كاش ئەگەر، بولغان بولسا ئىدى، كاشكى

كاف-لام كالام، مەنىسى-كالامنىڭ قىسقارتىلمىسى بو-لۇپ، سۆز بىلەن ئۆزىگە رام قىلىش دېگەننى بىلدۇرىدۇ.

كافۇر كامغار دەرەخى، كۆچەت، ئاپپاق، ئاق قاردەك

كاكول ئادەمنىڭ ماڭلاي چېچى

كام تىلەك، مەقسەت، ئىستەك، مۇراد، بەھرە،

بەھرە ئېلىش

كامياب ئاق يوللۇق، بەھرىمەن، مەقسەتكە يەتكەن

كامران ۋۇجۇتقا چىققان، ئارزۇسى ئەمەلگە ئاشقان

كەبك كەكلىك

كەبۇتەر تەپتەر

كەج كەلها كاجلىق بىلەن، كاجلىق قىلىپ

كەرىم سېخى، ئالىيجاناپ، ھۆرمەتلىك كىشى

كەرەم مەرھەمەت، ئېھسان، ياخشلىق، سېخىلىق

كەمال چېكىگە يەتكەنلىك، يېتىلگەنلىك، تالانت، ئىقتىدار، مۇكەممەللىك

كەمەندە سىرتماق، سالغا

كەۋسەر سۇيى جەننەتتىكى بىر بۇلاقنىڭ سۇيى

كەۋكەبى يۇلتۇزى؛ كۆركەملىك؛ توپ

كىشۋەر مەملىكەت، ۋىلايەت، ئىقلىم

كۇ نەدە، قەيەردە

كۇھ تاغ

كۇھەن قېرى، كونا

كۇھكەنلىق تاغ قېزىش ھۆنىرى، تاشچى، (پەرھادنىڭ لەقىمى)

كۇشايىش ئاسانچىلىق

كۇشە بۇلۇڭ، پۇچقاق، خالى جاي

كوي كوچا

كۇلبەئەن ئۆي، ساتما، كەپىە، تۇۋەن دەرىجىلىك ئۆي

كۇلۇۋەشربۇ يەڭلار، ئىچىڭلار

كۈنج بۇلۇڭ-پۇچقاق
كۈن فەيەكۈن ئاللانىڭ دېگىنىدەك بولىدۇ

گ

گاز غار، تاغ
گەدا گاداي، تىلەمچى
گەرد ① چاڭ-توزاڭ، ② ئايلانغۇچى، كېچىسى ئايلانغۇچى
گەران قىممەتلىك نەرسە
گەنج غەزىنە، بايلىق
گىر تۇتقۇچى، ئالغۇچى، تارتقۇچى
گىرە تۇگۇن، چېگىك؛ كۆچمە مەنىسى: تەتۇر، چىڭ، بىر ئىشتا پۈتۈشكىلى بولمايدىغان كىشى
گىرداب سۇنىڭ ئايلىنىپ ئاقىدىغان قايىنىمى، قاينام، يىغا
گىنە ئاداۋەت، ئۆچمەنلىك، چەرخ گىنەۋەردىندۇر-پەلەكنىڭ ئۆچمەنلىكىدىندۇر.
گۈزار ئۆتۈش
گۈستاخ ئەدەپسىز، تارتىنمايدىغان، ھېيقمايدىغان، ھاكاۋۇر
گوش ئاۋىزى قۇلاقتا ئېسىلغان، قۇلاقتا ئاسىدىغان، قۇلاقتا سالغان
گۈفتار سۆز، سۆزلەش، گەپ قىلىش

گۈلتان ناری گۈلىستان ئاناری
گۈلچىن گۈل تېرىغۇچى، باغۋەن، گۈل يېقىۋچى
گۈپۈس گۈل چاچقۇچى، كۆپلىكى: «گۈلپاشى»
گۈلروخ چىرايى گۈلدەك، گۈل چىراي
گۈلئەندام گۈل بەدەن
گۈلاپ ئەتىرگۈلنىڭ سۈيى، قىزىلگۈلدىن قىلىنغان ئىچىملىك، يەنى زەھەر قايتۇرغۇچى ئالى دورا
گۈمنام نامسىز، ئاتسىز، نامى يوقالغان، نامى ئۆچكەن
گۈنانە گۈناھلىق، گۈناھ بولىدىغان

ئە

ئەبتەر قۇيرۇقى كېسىلگەن، قىسقا، كۆچمە مەنىسى: نەتىجىسىز، نەسلى قۇرۇغان؛ قۇيرۇقى كالتە يىلان، ناچار، تىلغا ئالماسلىق
ئەبرۇكامان كامانەك ئىگىلگەن قاش
ئەبلەھ ئەخمەق، نادان، كاللىسى يوق
ئەپناسى ئەيسانىڭ ئۆلۈككە جان كىرگۈزىدىغان دەم-سۈ-رىسى
ئەتباۋ ئارقىدىن ماڭغۇچىلار، ئەگەشكۈچىلار
ئەتق قويۇپ بېرىش، قويۇۋېتىش
ئەجەم ئەرەبلەردىن باشقا خەلقلەر، پارسلار
ئەخ قېرىنداش، بىر تۇغقان، بۇرادەر
ئەخقا مەخپىي سىر

ئەختەر يۇلتۇز، ياخشىلىق؛ بەخت، تەلەي

ئەخۋان دوست

ئەھباب دوست، يار، مەھبۇب، دىلى بىلەن ياخشى كۆرگۈچى

ئەھسەن تاللانغان، بەك كۆركەم، گۈزەل، ئەڭ ياخشى

ئەھلى دانىش دانىشمەن، يىراقنى كۆرەلەيدىغان بىلىم ئىگىسى

ئەھلى سالىھ ئىش ھەرىكىتى بىلەن ھەممىنى قايىل قىلغۇچى، تەبىئى ئەخلاقى پەزىلىتى ياخشى كىشى

ئەدلى ئادالەت، ھەققانىيەت

ئەدىل توغرىلىق، ئادىللىق، ھەقلىق

ئەدىم يوق بولغان، يوقۇلۇش، بولمىغان، مۇمكىن بولمىغان

ئەدنا ئەڭ تۇۋەن، ئەڭ پەس دەرىجە

ئەدھەم قارا ئات، قارا

ئەدەد سان، ھېساب، دانە

ئەدەب بەرمەك ئەدىۋىنى بەرمەك

ئەرىبەدە ئۇرۇشقاقلىق، قوپاللىق، بىمەنە ۋالاقلاش

ئەدۇس يېڭى توي قىلغان يىگىت، كۈيوغۇل

ئەرغەۋانى قىزىل، قىزىل تۇسلۇك

ئەرغەۋان قىزىل ۋە چىرايلىق گۈللەيدىغان دەرەخ، چىرايلىق قىزىلگۈل

ئەزم ① ئاتلىنىش، تەمشىلىش؛ ② سۇڭەك، سۇڭەكلەر؛ ③ قەست، نىيەت

ئەسا هاسا، هاساتاياق

ئەسرارنەبۇۋەت پەيغەمبەر سىرلىرى

ئەسكى كونا، قەدىمكى

ئەسىرگەردىش زاماننىڭ ئايلىنىشى، دەۋرنىڭ ئۆتۈشى

ئەسرۇ كۆپ، ناھايىتى؛ ئەسىر، تۈتقۇن

ئەسرار سىرلار، ئاجايىپ سىرلار

ئەشھەب بوز ئات

ئەشئار شېئىرنىڭ كۆپلىكى

ئەغيار غەير، غەيرىدىن

ئەقىق ئۈزۈككە كۆز قىلىدىغان قىزىل چىنىتاش

ئەفسەھۇل گەپدان، سۆزمەن

ئەفغان پىغان، نالە-پەريات

ئەفتادە يىقىلغان، تاشلاندۇق، كۈچسىز، كەمبەغەل، نامرات

ئەفراد يالغۇزلار، زاتلار، بىرەۋلار

ئەفكار پىكىرلار، ئويلىغان ئويلار

ئەفزۇن ئۈزاق، كۆپ، ئارتۇق، نۇرغۇن

ئەكنۇن ئەمدى، ھازىر

ئەئداۋ دۈشمەنلەر، ياۋلار بىرلىكى: «ئەدۇ»

ئەئمال ئەمەللەر، ياخشىلىق، ياماناتلىق ئەمەللەر، ئىشلار

ئەييار سايات، سەرسان، تىكىرقاپ يۈرگۈچى، ھىلىگەر، قۇۋ، ئەييار

ئەييام كۈنلەر، ۋاقىت
ئەيش تىرىكلىك، ياشاش
ئەيىدى ھەيىت، ھەيىتى
ئەيھان ئېلان، ئۇقتۇرۇش، جاكارلاش
ئەيرۇ ئايرىلىش، ئاجرىلىشىش
ئەلا-لا ساۋقۇن سۈرەن
ئەمدادى ياردەم بەرمەكى، ياردەمى، بىرلىكى: «ئىمداد»
ئەمراز ئاغرىقلار
ئەناسەر نەرسىلەرنىڭ تۆرىلىش ئەسلى ماددىلىرى
ئەندەلىب بۈلبۈل
ئەنبەر بىر خىل خۇشپۇراق ماددا
ئەند باغلاش، باغلىنىش
ئەنسەب لازىم، كېرەك
ئەنفاس تىنىقلار، بىرلىكى: «نەفەس»
ئەنجۇم يۇلتۇزلار
ئەنىل ئابادى ۋەننۇقسان ئاپەتتىن ساقلىسۇن
ئەنۋائى پەۋاكە- خىلمۇخىل يەيدىغان نەرسىلەرنى شىرەگە
دىن تىزىپ قويۇش
ئەنۋار نۇرلار، روشەنلىكلەر
ئەنۋەر ئەڭ نۇرلۇق، بەك روشەن
ئەۋسەت ئوتتۇرىدىكى، ئوتتۇرا، نورمال
ئەۋساف سۈپەتلەر، ماختاشلار؛ ھۆسنى ئەۋساخى-ھۆسنى گۈزەللىكى

ئەۋباشى　　يارىماس، لۇكچەك، تەرتىپسىز، سايماق، بەڭ-
باش، باشباشتاق

ئى

ئىتاب　　ئاچچىق، غەزەپ، قەھر، قىيناق
ئىھتىمام　　ماقۇل كەلتۈرۈشكە تىرىشىش
ئىرشاد　　توغرا يول كۆرسىتىش، يولدىن ئاداشقان كىشى-
نى توغرا يولغا سېلىش
ئىززە　　ئەزىزلىك، قەدىر-قىممەت، بىرلىكى: «ئىز»
ئىستىغنا　　ئېھتىياجسىزلىق، تارتىنىش، ناز قىلىش
ئىستىقلال　　ئۆز ئالدىلىق، ئۆزىگە ئۆزى خوجا بولۇش، مۇس-
تەقىل
ئىسترلاب　　قۇياش ۋە يۇلتۇزلارنىڭ ئىگىزلىكىنى ئۆلچەيدى-
غان ئەسۋاپ؛ پال سالىدىغان ششەخال، بىرلى-
كى: «ئۇستۇرالاپ»
ئىقدا　　زۇننار، مەرۋايىت باغ
ئىقبال　　بىر نەرسىگە ئالدىنى قىلىش، كەلگۈسى،
بەخت، دۆلەت، ھۇما قۇشنىڭ قانىتى
ئىفتار　　ئېغىز ئېچىش، روزىنى بۇزۇش
ئىگنە　　يەلكە، تەن، بەدەن، قول، بارماق
ئىئان　　تىزگىن
ئىلىك　　ئاۋۇال، بۇرۇن، ئىلگىرى
ئىلىك　　① قول؛ ② يىلىك

ئنتىخاب تاللاش، سايلاش

ئىشائ ياساش، قىلىش، كۆڭۈلدىن چىقىرىپ يېزىش، ئىجاد؛ ئەسەر؛ خەت؛ قۇرۇلۇش

ئۈەر بەدەل، بىر نەرسىنىڭ ئورنىغا كەلگەن ئىككىنچى بىرنەرسە

ي

يابۇ مانجۇچە سۆز بولۇپ، باشقىلارگە كۆڭۈل بېرىپ يېنىغا چاقىرىش دېمەكتۇر.

ياخۇد ياكى

يادئەس خاتىرە، ئەس، ياد

ياردب ياخۇدا، يائاللاھ

ياردببى زەلەمنا تەڭرى قۇتقازغۇچى؛ جېنى ئۆزىنى ئازاپلىغۇچى

ياھەيۇتاۋانا ھايات ھەم كۆچلۈك

ياۋەر يارىدەمچى

يەرەم يارام، جاراھىتىم

يەغما ئولجا، غەنىمەت

يەكتا يەككە، يالغۇز

يەنغاق ياڭاق

يەۋمۇل ھساب ئاخىرەت، ئۇ ئالەمدىكى ھىساۋات كۈنى، سوراق كۈنى

يىدە بەيزا مۇسا پەيغەمبەرنىڭ ئاتىلىشى، رىۋايەت قىلىنىشىچە: مۇسا قولىنى قوينىغا تىقىپ چىقارسا قولى

ئاق پارقىراق نۇر بېرىدىكەن. شۇڭا قولىدىن پارقىراق نۇر بەرگۈچى دېگەن مەنىدە قوللانغان.

ل

لاتۇسرەفۇ ئىسراپ قىلماڭلار

لاجەرەم شۇبھىسىز، شەكسىز؛ چارىسىز، ئائىلاج

لاجۇۋەردى كۆك تۇسلۇك

لاھەۋلەۋەلاقۇۋۋەتە-ئىللابىللائەلىيۇل ئەزىم. بىزنىڭ كۈچ قۇدرىتىمىز ئاللاغا يەتمەيدۇ-تەڭرىم ئۇلۇغدۇر.

لال گاچا، كىكەش، دۇ-دۇقلاپ سۆزلەش، تىلىنى چاينىپ سۆزلەش

لالە لەيلىگۈل

لامۇ يالتىراق، پارلاق، يالتىراپ تۇرىدىغان

لائەقىل ئەقىلسىز

لاتىش يۇمشاق، گۈزەل، مۇلايىم، كېلىشكەن، يېقىملىق، نازۇك

لەھزە كۆز يۇمۇپ ئاچقىچە بولغان ئارىلىقتىكى ۋاقىت

لەھەن كۈي، ناخشا، جىر، ئاھاڭ

لەق بوش، بوشاڭ، لىكشىپ قالغان؛ سېسىق، بوزۇق

لەئىل قىزىل رەڭلىك چىنتاش، كۆچمە مەنىسى: قىپقىزىل لەب

لەئىل رۇممانى ئانار دانىسىدەك قىپقىزىل لەئىل

لەئلى ناب سۈپ-سۈزۈك لەئىل
لەئلى لەئىلدىن ياسالغان، لەئىل بىلەن بېزەلگەن
لەيلۇ نەھار يالتىراپ نۇر چېچىپ تۇرىدىغان بىر خىل ئۆتكۈر قىلىچ ياكى شەمشەر
لەۋھى لەۋھە
لىباس كىيىم، سەرۇپا
لەبالەب لىپمۇلىپ
لوھ گەردۇن جاھان لەۋھەسى
لوئلە بالا-قازا، جىدەل-ماجرا
لولى ئالدامچى، ھىلىگەر، ساختىپەز
لولى باز جالاپباز، پاھىشۋاز، زىناخور

م

ماھتابان پارلاق ئاي، يارقىن ئاي، كۆچمە مەنىسى: ئايغا ئوخشاش نۇرچېچىپ تۇرغۇچى
ماھ ئاي
ماھتاب ئايدىك، ئاي نۇرى، ئاي، كۆچمە مەنىسى: ئايدەك گۈزەل
مادە مادا، چىشى؛ ماددا
مار يىلان (ئىلان)
ماسۋا باشقا، غەيرى
مانەند ئوخشاش، كەبى، تەڭداش، ئەينى

مانەند خەس ئەخلەتكە ئوخشاش

مانۇر نەيرەك، ھىلە

مانده قالغان، قالدۇق، ئېشىندە

مەئاب پاناجاي، يوشۇرۇنىدىغان جاي؛ بارار جاي، قايتىدىغان جاي؛ خۇددى، دەل

مەئاش تۇرمۇش، مەئىشەت، روزىگار، تىرىكچىلىك

مەتبۇئ مەتبۇئاتتا بېسىلغان ئەسەرلەر؛ ياخشى، مىزدىلىك پۇراقلىق، بۇي

مەتلەب مەقسەت، مۇددىئا

مەتەر يامغۇر، كۆپلىكى: «ئەمتار»

مەجاز تەنەگەپ، تەتۇرگەپ، ئەستەرلىك گەپ، كىنايە

مەخمۇر مەس، مەسلىكى تۇلۇق تارقالمىغان

مەخدۇم خىزمەت قىلىدىغان، مەرتىۋىلىك، ئۇلۇغ زات

مەخزەنىن خەزىنىدىكى مال قويىلىدىغان ئورۇن؛ ئانبار، خەزىنە

مەھز خالىس، ساپ، تازا

مەھكىل جاي، مەنزىل؛ توپلىنىش جايى، سورۇن، مەجلىس، بەزم

مەھال «مەھەل» نىڭ كۆپلىكى

مەھەل ئورۇن، يەر، جاي، ماكان؛ بوش ئورۇن، بوشلۇق، ؛ شەھەر ياقىسى؛ مەنبە، كۆڭۈل بۆلۈش؛ دىققەت قىلىش، قاراپ قويۇش

مەھەلەكە قورقۇنۇچلىق جاي؛ خەۋپلىك ئىش، قورقۇنچ،

ئىزىلگەن

مەھرەم يېقىن، سىرداش؛ ئۆز، ئۆز كىشى، ئۇلپەت، تۇغقان

مەھۇە يوقىتىش، تۇگىتىش، يوقىلىش، غايىپ بولۇش

مەدھ مەدھىيە، ماختاش

مەرھەم چاپلىنىدىغان دورا، مەلھەم

مەرئى كۆرۈنىدىغان، كۆزگە ئىلىنىدىغان

مەردۇم كىشىلەر، ئادەملەر

مەرغۇل چىرمالغان، چىگگىلەك چاچ

مەزبور يۇقىرىدا بايان قىلىنغان

مەزەللەت تۇۋەنلىك، خورلۇق، كەمسىتىش، خارلىنىش

مەزلۇم ئاجىز، ھەقسىز، كۆچمە مەنىسى: ئايال ئاجىزلار

مەست مەس، مەس بولغان

مەستان مەست بولغۇچى، خۇمارغا بېرىلگۈچى

مەشام دىماغ، بۇرۇن، پۇراش ئورنى، بۇرۇن تۆشۈكى

مەشروئ شەرىئەتكە ئۇيغۇن، مۇۋاپىق ئىش

مەغفۇر گۇناھى ئەپۇ قىلىنغان، كەچۈرۈلگەن

مەغمۇم غەملىك، قايغۇلۇق، غەمكىن

مەقبۇل قوبۇل قىلىنغان، خوش كۆرۈنگەن، ياقتۇرۇلغان

مەقام ئورۇن، دەرىجە، تۇرغان يەر، مەنزىل، مەنسەپ، ئۇنۋان

مەقسۇد	مەقسەت قىلىنغان، قەست ئېتىلگەن، ئارزۇ قىلىنغان نەرسە
مەقۇا	كۈچلەندۈرۈپ تۇرغۇچى
مەكتۇم	سىر تۇتۇلغان، يوشۇرۇن، مەخپى
مەكنۇن	يوشۇرۇن، بەك دىققەت بىلەن ساقلانغان نەرسە
مەئدەلەت	ئادالەت، ھەققانىيلىق
مەئبۇد	ئىبادەت قىلىنغان، قۇللۇق قىلىنغان
مەئدۇم	يوق، مەۋجۇت ئەمەس، يوقۇتىلغان
مەئراج	شۇتا، پەلەمپەي، مۇھەممەد ئەلەيھىسالامنىڭ كۆككە چىقىشى
مەئسىيەت	گۇناھ، گۇناھ سادىر قىلىش
مەيگۇن	مەي رەڭ، قىزىل رەڭ
مەلاھەت	يېقىملىق، گۈزەللىك، تاتلىقلىق
مۇلك	مۈلۈك
مەلىك	پادىشاھ، ھۆكۈمدار، سۇلتان، ئەمىر، شاھ، خان
مەلىكىل مەۋت	جان ئالغۇچى ئەزرائىل
مەلۇلى	غەمكىن، قايغۇلۇق، زېرىككەن، بەزگەن
مەملۇ	تولغان، تولۇق
مەننان	ئاسرىغۇچى تەڭرى
مەۋج	دولقۇن
مەۋزۇن	ئۆلچەنگەن، چامىلانغان، كېلىشكەن
مەۋقۇب	توختىتىلغان، تۇتۇلغان، باغلانغان

مهر	قۇياش، ئاپتاپ، مەھرى زەررە-قۇياش زەررەچە-لىرى؛ مەھرى خاۋەر-شەرق قۇياشى؛ مەھربان شەپقەتلىك، سۈيۈملۈك
مهرابۋەش	مەھرابقا ئوخشاش قايرىلما
مر	تۆرە، رەئى، ھاكىم، باشلىق
مر سەدر	چوڭ ئەمەلدار، ۋەزىر، مىنستر
مردابه	كىشى ئىسمى
مزراب	تىرناق، تەمبۇر چېرتىدىغان تىرناق
مزاج	مىجەز، تەبىئەت، ھال، ساغلاملىق، سالامەتلىك
مژده	خوشخەۋەر
مژگان خەدەك	كىرپىك ئوقى
مسرائ	شېئىرنىڭ بىر قۇرى
مسكن	بەختسىز، دەرمانسىز، بىچارە، كەمبەغەل ئاجىز
مل	كۆزگە سۈرمە تارتىلىدىغان سۈرمە چۆپ؛ ئۇچى ئىنچىكە، ئۆتكۈر ئەسۋاپ؛ توغ شادا، بايراق ۋە مۇنار ئۈستىگە ئورنىتىلغا ئۇچلۇق قۇببا، ئۇ-رۇشتا كىيىدىغان باش كىيىمنىڭ ئۇچى
منقار	يىرتقۇچ بولمىغان قۇشنىڭ تۇمشۇقى
مۇەئەن	مېۋىسى، مېۋىلىرى
ملك تەن ئاتا	كۇچار يېڭى شەھەرنىڭ شەرقى شىمالىغا جايلاش-قان بىر مازارنىڭ نامى
مۇبەددەل	ئالماشتۇرۇلغان، ئۆزگەرتىلگەن، بىر تۈستىن ئىككىنچى بىر تۈسكە ئالماشقان

مۇتتەفىق بىرلەشكەن، ئىتتىپاقداش؛ دوست؛ بىردەك

مۇتەببەق يەر بىلەن ھاۋا پەرقلىق يارىتىلدى

مۇجاۋىر دەرۋىش، زاھىت، مۇساپىرنىڭ ئەكسى

مۇختەسەر قىسقىچە، ئىخچام

مۇختەلىت قېتىشقان، قوشۇلغان، تۇرلۇك نەرسىلەردىن قوشۇلۇپ ياسالغان

مۇھتەسىب ھېساب ئالغۇچى، باھانى نازارەت قىلغۇچى

مۇھەررىر يازغۇچى، كاتىپ، تەھرىرلىگۈچى

موھىق ھەقلىق، لايىق، مۇناسىب

مۇدام ①دائىمى، باقى، ئۇزاق زامان تۇرغۇچى، ② مەي، شاراب

مۇر ① چۆمۈلە، ئۇششاق جانۋار. ② تەمسىز، ئاچچىق

مۇرۇۋۋەت مەرتلىك، باتۇرلۇق، ئادەمگەرچىلىك

مۇرغ پىغامى قۇشلار قانىتىدەك، قۇشلار قانىتى

مۇسەللەخ تەسلىم قىلىنغان، بويسۇندۇرۇلغان، ئىشەندۈرۈلگەن، شۈبھىسىز، تالاشسىز

مۇستەھسەن ياخشى دەپ ھېسابلانغان، مەقبۇل قىلىنغان

مۇسقار بىر خىل چالغۇ ئەسۋابى

مۇستەفا ئىلغانغان، سايلانغان، ئىختىيار قىلىنغان

مۇستەجاب قوبۇل ئېتىلگەن، تىلىگەن نەرسىسى قوبۇل بولغان

مۇسەففا تازا، سۈنۈك، پاكىز، يېقىملىق، ساپلانغان

خوسائەد ياردەم، رۇخسەت، ئەركىنلىك بېرىش

مۇسە روھقا جان ئاتا قىلغۇچى، ئەيسا پەيغەمبەرنىڭ لەقىمى، سىلىغۇچى، بىرلىكى: مەسھا؛ موسھا

موسھا مۇسە بىلەن ئوخشاش

مۇشتاق ياخشى كۆرگۈچى، قىزىققۇچى، ئارزۇ-ھەۋەس قىلغۇچى، ئىشتىياق باغلىغان؛ تىلىگۈچى، جەننىنى ئېتىپ تۇرغان

مۇشكئەفشان ئىپار ساتقۇچى

مۇشكبۇ مۇشك ھىدى، خۇشبۇي

مۇشك قارا رەڭلىك ۋە خۇشپۇراقلىق نەرسە

مۇغان مەجۇس، ئاتەشپەرەست

مۇغبەچە مەي توشۇغۇچى مەيخانا خىزمەتكارى؛ ئاتەشپەرەستنىڭ بالىسى

مۇغەننى سازەندە، قوشاقچى

مۇغ مەجۇس، ئوتقا چوقۇنغۇچى، كۆچمە مەنىسى: مەيپۇرۇش

مۇغەمبەر ھىلىگەر، قۇۋۇ

مۇفلس يوقسۇل، كەمبەغەل، خاراپلاشقان

مۇئەنبەر ئەنبەردەك پۇراقلىق

مۇئەتتەر پۇراقلىق، خۇشبۇي، ئەتىرلەنگەن

مۇئەمماىي تېپىشماق ئېيتقۇچى، تېپىشماقچى

مۇئدەپ ئىلىم ئەدەب ئۆگەتكۈچى، ئۇقۇتقۇچى، مۇئەللىم، بىرلىكى: «مۇئەددەب»

مۇئتاد ئادەت، ئادەتلەنگەن، ئۇگەنگەن

مۇكەررەم ئىززەتلىك، ئابرۇيلۇق، مۇقەددەس، قەدىرلىك، ھۆرمەتكە لايىق

مۇيە زارە، ئاھۇنال

مۇنىر نۇرلانغان، پارقىراق، يالتىراق، پارلاق

مۇنتەخەب باشقىلارنىڭ ئىچىدىن تاللاپ ئېلىنغانلىرى

مۇنىس مۇڭداش

مۇنەززە پاك، خالى

ن

ناب ساپ، تازا، تىنىق، ئوچۇق

نايا‌ب باھاسىز، تەڭداشسىز، ئاز ئۇچرايدىغان

ناتۇان بوش، ئاجىز، كۈچسىز، بىچارە

نار ئانار، يالقۇن، جەھەننەم، كۆچمە مەنىسى: دەرت تارتىش

ناز ئەركىلىمەك، نەپسىلىك، گۈزەللىك، ساختىلىق

ناز ئەنداز نازلىنىپ ئۆزىنى ھەر تەرەپكە تاشلىغۇچى، تولغانغۇچى

ناجى دوست، ئاشنا (مانجۇچە)

نافى كىندىك، ئارىلىق، ئوتتۇرا

ناكام بەختسىزلىككە ئۇچرىغان، پالاكەت باسقان

نائەسلى ناچار، تېگى پەس، ئەسكى تەبىئەتلىك

نامه خەت، مۇراجىئەت، كىتاب، ئەسەر، ھۆججەت، ئالاقە، توختام

نال نالىش، ئىڭراش، يىغلاش، ناله قىلىش

ناۋەك ئوقيانىڭ ئېتىلغان ئوقى

نەباك نېمە قورقۇنچ، نېمە زىيان، نېمە خەۋپ

نەخلى كۆچەت

نەخل گۈل گۈل كۆچىتى، گۈل دەرىخى

نەدا ئاۋاز، ۋاقىراش

نەر ئەركەك، ئەر

نەزاكەت نازۇكلۇق، نەپىسلىك، خۇش مۇئامىلە، تەننىڭ گۈزەللىكى، كۆركەملىك؛ تەربىيە؛ تەرەپ

نەشەست مەجلىس، يىغىن، يىغىلىش

ناشاست ناشايان، نامۇناسىب

نەسىب ئۇلۇش، ھەسسە، تېگىشلىك، نىسۋە

نەسىم تاڭ شامىلى، مەيىن شامال

نەشۇئ ئۆسۈش، چوڭ بولۇش

نەغمەزەن نەغمىچى ئايال

نەقدىن نەق، نەقلا

نەقره كۈمۈش

نەكھەت خۇش بۇي، ياخشى پۇراق

نەك نۇمۇس، كەمتەرلىك

نەۋ يېڭى

نەۋمىد ئۈمىد، مەيۇس، ئۈمىدسىزلىك

نەۋئى خىل، تۇر، سورت

نەۋا ① ئۇن، ئاۋاز، سادا، كۈي ② مۇزىكا، بايلىق، لەززەت ③ ئەۋلاد

نىھان يوشۇرۇن، مەخپى، غايىپ، پىنھان

نىزار كۈچسىز، ئورۇق، ئاجىز

نىسيان ① ئۇنتۇماق، ئەستىن چىقارماق، ② تۇنجى قېتىم ياغقان يامغۇر

نىست ئەمەس

نىسار خاكى پاي يول يۈرگەنده ئاياق ئاستىدىن كۆتۈرۈلگەن چاڭ توپا، قەدەم زەربىدىن چاچرىغان تۇپراق

نىش نەشتەر، گۇلىنىڭ تىكىنى، تىكەن؛ تىغ، نەيزە، ئۇچ

نىقمەت ئىنتىقام ئېلىش؛ جازالاش، جازا بېرىش

نىكنام ياخشى نام

نىگاھ قاراش، نەزەر، بېقىش

نىگۇنسار بېشى تۆۋەن، تەتۈر، دۈم كۆتمۈرۈلگەن، خۇش بولۇپ كاللا-موللاق يىقىلغان

نىياز تەقدىم، ھەدىيە؛ يالۋارماق، ئۆتۈنمەك؛ زۆرۈر، كېرەك

نىئەم نېمەت

نۇقسان سەھۋى، خاتا، كەمچىلىكلەر، يېتەرسىزلىك

نۇقەل شاراپ ئىچكەندە يېيىلىدىغان بىر خىل يېمەكلىك

نوكته ھىكمەتلىك سۆز، نازۇك، ئىخچام، چىرايلىق

سۆز، ئۆتكۈر سۆز، نەپىس سۆز

ۋ

ۋابستە چېتىلغان؛ باغلىق، باغلىغۇچى، ۋاستە، ئالا-قىدار، باغلىنىشلىق، ئەگەشكۈچى؛ بىرلىكى: «ۋابەستە»

ۋاسىل يېتىش، ئېرىشىش، قولغا كەلتۈرۈش

ۋالە ئاشىق، شەيدا، مەپتۇن، غەمكىن؛ ھەيران

ۋەزىئى ئىلاھى ئەيسانىڭ ئاتىسىز تۇغۇلۇشى ئاللاھنىڭ قۇدرىتى-دىندۇر.

ۋەخىم قورقۇنچلىق

ۋەقەئ ئېغىرلىق، ئۆزىنى تۇرمۇشتا تۇتۇۋېلىش، بىر-لىكى: «ۋەقەئ»

ۋىساق ئۆي، خانا، ياتاق

ۋۇقۇئ ھادىسە، ۋەقە؛ توغرا كېلىش، يۈز بېرىش

ئۇ

ئودۇن ئەزەل، ئەزەلدىن، ئەسلىدە

ئوشاق مەيدە، ياش بالا

ئوششاق ئاشىقلار

ئۇقبە ئاقىۋەت، ئىشنىڭ ئاخىرى

ئول- بولماق، ئەتمەك

ئومرا ھۆكۈمران، ھاكىم بەگلەر

ئۆ

ئۆلما — بىلگۈچى، زامان ئالىملىرى

ئۇ

ئۇبۇر — ئۆتۈش، ئارقىلىق، يۈرۈش؛ يۆتكەش

ئۇدەبا — ئەدىبلەر، ئەدەبىيات ئىگىلىرى، يازغۇچىلار، مۇھەررىرلار

ئۇ

ئۇنجۈە — ئۇنچە، ئۇنچە-مەرۋايىت

ئۇزار — ياشاق، مەڭىز، يۈز، چىھرە

مۇھەررىر: **تۇرسۇن ئايۇپ**
مەسئۇل مۇھەررىر: **ئەخمەتجان ھوشۇر**
مەسئۇل كوررېكتور: **مەرۇبجان مەمتىمن**
تېخنىكا مۇھەررى: **ئابلىز قاسىم**

بايراق

(2)

مەمتىمن يۈسۈپ، مۇھەممەت ئوسمان، بارات رەجەپ
نەشرگە تەييارلىدى

* *

نەشر قىلغۇچى: مىللەتلەر نەشرىياتى
ۋە تارقاتقۇچى
(بېيجىڭ خېپىڭلى شىمالىي كوچا 14-قورۇ
پوچتا نومۇرى: 100013 تېلېفون نومۇرى: 64228007-010)
ساتقۇچى: جايلاردىكى شىنخۇا كىتابخانىلىرى
تىزغۇچى: مىللەتلەر نەشرىياتى ئېلېكترونلۇق مەتبە مەركىزى
باسقۇچى: مىللەتلەر باسما زاۋۇتى
1997-يىل 12-ئايدا 1-قېتىم نەشر قىلىندى
1997-يىل 12-ئايدا بېيجىڭدا 1-قېتىم بېسىلدى
باھاسى 15.00 يۈەن

مۇقاۋىنى لايىھەلىگۈچى: لیۇ جیافېك

ھۆسن خەتلەرنى يازغۇچى: دولقۇن قادىر

ISBN 7-105-02945-5

ISBN 7—105—02945—5/I.71
民文(维134) 定价:15.00元

9 787105 029457 >